בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

28 אוגוסט 2019

ת"פ 4637-12-15 מדינת ישראל נ' בן-אליעזר ואח'

לפני כב' השופט בני שגיא

המאשימה **מדינת ישראל - פרקליטות מחוז תל אביב (מיסוי וכלכלה)**

נ ג ד

הנאשמים

1. בנימין פואד בן-אליעזר (ההליכים הופסקו בשל מות הנאשם)

2. אברהם נניקאשווילי

על-ידי ב"כ עו"ד נתי שמחוני ועו"ד יואב סננס

3. רוי מוצפי

על-ידי ב"כ עו"ד ששי גז ועו"ד שירן גולברי

4. איילת אזולאי (נדונה)

5. יעקב (ג'קי) בן-זקן (נדון)

6. צ'רלי יהודה (נדון)

הכרעת דין

לגבי נאשמים 2 ו- 3

כללי 6

תמצית זירת המחלוקת ומבנה הכרעת הדין 6

הפרקים המשותפים לשני האישומים 7

על עבירת השוחד - יסודות וגבולות 7

על בן-אליעזר, תפקידיו, ומצבו הרפואי בנקודת הזמן בה הועברו לו הכספים על-ידי שני הנאשמים 11

אישום ראשון (המיוחס לנאשם 2) 13

עיקרי כתב האישום 13

זירות המחלוקת ומתווה ההכרעה בהן 20

דיון והכרעה 21

א. טיבה של מערכת היחסים שהתקיימה בין הנאשם לבן-אליעזר ככזו היכולה ללמד על המטרה שעמדה ביסוד העברת הכסף 21

תחנת הזמן הראשונה - קווים לדמותו של הנאשם, המועד והאופן בו החל הקשר עם בן-אליעזר 21

תחנת הזמן השנייה -כוונתו הנטענת של הנאשם להפיק רווח מעסקה פוטנציאלית בין מדינת ישראל לחברת גזפרום כבר בשנת 2008, ובסמוך לתחילת הקשר 25

תחנת הזמן השלישית - הלוואה ליריב שניתנה, על-פי הנטען, בשנת 2009 32

תחנת הזמן הרביעית - האינטרסים הכלכליים והפעולות שבוצעו בהקשר לקבלת רישיון קידוח ב"מד אשדוד" בשנים 2010 - 2011 36

העובדות שאינן במחלוקת 36

זירות המחלוקת 39

סוגיות שהן בבחינת תשתית להכרעה בזירות המחלוקת 39

האינטרס הכלכלי של הנאשם בהעברת זכויות הקידוח 39

אופן שיתוף הפעולה בין הנאשם לבן-זקן בכל הנוגע לחברת שמן והעברת הזכויות 40

על הציר "בן-זקן - איילת אזולאי", וחשיבותו לצורך הכרעה בזירות המחלוקת 43

סיכום הדיון בסוגיות שהן בבחינת תשתית להכרעה בזירות המחלוקת 46

הכרעה בזירות המחלוקת 46

הפגישה בין אנשי חברת שמן לגורמים בכירים בחברת נובל אנרג'י 46

כללי 46
טיעוני הצדדים 47
הכרעה בשאלת האופן בו אורגנה הפגישה 47
ידיעתו של הנאשם אודות הנסיבות שהובילו לפגישה 50
הפגישה בין אנשי חברת שמן לגורמים בכירים בחברת נובל אנרג'י - סיכום 54
השיחה שניהל בן-אליעזר עם מימרן לטובת קידום האינטרסים של חברת שמן 54
כללי 55
טיעוני הצדדים 55
הכרעה בסוגית שיחת "בן-אליעזר - מימרן" 55
האם הנאשם ידע על שיחת "בן-אליעזר - מימרן"? 59
תחנת הזמן הרביעית - סיכום 63
תחנת הזמן החמישית - האינטרסים הכלכליים והפעולות שבוצעו בהקשר להליכי המס שהתנהלו בעניינו של הנאשם 65
כללי 65
ציר הזמן והאירועים שאינם במחלוקת 65
זירת המחלוקת ותמצית טיעוני הצדדים 67
ההכרעה והילוכה 68
האינטרס הכלכלי של הנאשם בהליכי המס 68
המועד בו הבין הנאשם כי עלולים להתקיים הליכים שיתכן ויצריכו הצגת ראיות ועדויות 68
האינטרס של הנאשם כי אדם כבן-אליעזר יתמוך בטיעוניו במסגרת הליכי המס 70
האם דבר העברת הכסף הובא לידיעת באי-כוח הנאשם בערעור המס? 71
תצהירו ועדותו של בן-אליעזר בערעור המס 75
טיבו ועוצמתו של הקשר האישי שנרקם בין הנאשם ובן-אליעזר 76
סיכום - טיבה של מערכת היחסים שהתקיימה בין הנאשם לבן-אליעזר 80

ב. אינדיקציות ראייתיות "חיצוניות" הרלוונטיות לבחינת המטרה שעמדה ביסוד העברת הכסף 81
מועד העברת הכסף והסמיכות לאירועים שונים, לרבות להחמרה במצבו הרפואי של בן-אליעזר 81
הסכום שהועבר 81
טיבו של הסכם ההלוואה 82
אופן העברת הכסף 86
העובדה כי הכסף לא הוחזר עד פתיחת החקירה 86

אופיו והתנהלותו החברית והכלכלית של הנאשם 87

ג. מטרה פסולה או הלוואה חברית - סיכום 90

האם ניתן לראות בעדותו של בן-אליעזר בערעור המס כ"פעולה הקשורה בתפקידו"? 92

עבירת מתן השוחד - סיכום 96

עבירת הלבנת ההון 96

נאשם 2 - סיכום 96

אישום שני (המיוחס לנאשם 3) 98

עיקרי כתב האישום 98

זירת המחלוקת 100

דיון והכרעה 102

כללי 102

על נאשם 3, דמותו והתנהלות חקירתו הראשונה 103

על הנאשם 103

זימונו של הנאשם לחקירה והתנהלות חקירתו 103

העובדות הרלוונטיות 103

טענות הצדדים בהקשר להתנהלות חקירתו של הנאשם 106

התנהלות חקירתו של הנאשם - שלילת זכויות מכוונת, תקלה שולית או "תחבולה נסבלת"? 107

על משמעותה של חקירה באזהרה 107

מן הכלל אל הפרט 110

נפקות דרך חקירתו של הנאשם 114

זירות המחלוקת השונות - דיון והכרעה 115

עוצמת החברות בין בן-אליעזר לנאשם 115

האדם העומד מאחורי העברת הכספים הראשונה (260,000 ש"ח) 118
כללי 118
העדויות הרלוונטיות והערכת משקלן 118
האדם העומד מאחורי העברת הכספים הראשונה - סיכום 127
פעילות חברת בי אנד אי, היקף הסיוע שהעניק לה בן-אליעזר, משמעות הסיוע עבור פעילות החברה, ומשמעות הסיוע עבור הנאשם 128
כללי 128
פעילות חברת בי אנד אי, הסכם ה - QIZ, והקשיים בהם נתקלה החברה 128
הפניה לבן-אליעזר והיקף הסיוע שהעניק לחברת בי אנד אי 131
משמעות הסיוע עבור הנאשם 134
האם פעולתו של בן-אליעזר מהווה סטייה מן השורה? 135

האם קיים קשר סיבתי בין הסיוע שהעניק בן-אליעזר להעברת הכספים השנייה? 136

נאשם 3 - סיכום 141

סוף דבר 142

כללי

1. כתב האישום המקורי שהוגש בהליך החזיק חמישה אישומים. כל האישומים יוחסו לבנימין בן-אליעזר זכרו לברכה (להלן - **בן-אליעזר**) שנפטר בשלביו המוקדמים של ההליך, ולאחר פטירתו -תוקן כתב האישום באופן שנמחקו אישומים 4 ו- 5 אשר יוחסו לו בלבד.

נאשם 2 אשר כתב האישום ייחס לו, **במסגרת האישום הראשון**, עבירה של מתן שוחד לפי סעיף 291 לחוק העונשין תשל"ז-1977 (להלן - **חוק העונשין**) ועבירה של איסור הלבנת הון, לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן - **חוק איסור הלבנת הון**) כפר באשמתו.

נאשם 3 אשר כתב האישום ייחס לו, **במסגרת האישום השני**, עבירות של מתן שוחד ואיסור הלבנת הון, כפר באשמתו.

נאשמת 4 (להלן - **אזולאי**) שהודתה בעובדות כתב האישום המקורי שלא במסגרת הסדר טיעון, הורשעה בעבירה של מרמה והפרת אמונים, לפי סעיף 284 לחוק העונשין, וזאת בהקשר לעובדותיו של **האישום הראשון**, ונדונה לעונש מאסר מותנה, צו של"צ בהיקף של 200 שעות וקנס בסך 5,000 ש"ח.

נאשם 5 (להלן - **בן-זקן**) הורשע במסגרת הסדר טיעון בעבירה של סיוע להפרת אמונים, לפי סעיף 284 יחד עם סעיף 31 לחוק העונשין, וזאת בהקשר לעובדותיו של **האישום הראשון**, ודינו נגזר לעונש מאסר בן ארבעה חודשים אשר הוסכם בין הצדדים כי ירוצה בחופף לעונש מאסר אחר אותו ריצה באותה נקודת זמן. לצד רכיב זה, הוטל על הנאשם קנס בסך 65,000 ש"ח ומאסר מותנה.

נאשם 6 (להלן - **יהודה**) הורשע בשלוש עבירות של איסור הלבנת הון - סיוע לעשיית פעולה ברכוש ומסירת מידע כוזב במטרה שלא יהיה דיווח או כדי לגרום לדיווח בלתי נכון, לפי סעיף 3(ב) יחד עם סעיף 7 לחוק איסור הלבנת הון וסעיף 31 לחוק העונשין, וזאת בהקשר לעובדותיו של **האישום השלישי**. במסגרת הסדר הטיעון שגובש בין הצדדים, סוכם כי יוטל על הנאשם עונש מאסר מותנה וקנס בהיקף של 75,000 ש"ח, ואלה הרכיבים שנגזרו על הנאשם בסופו של יום.

תמצית זירת המחלוקת ומבנה הכרעת הדין

2. לאחר פטירתו של בן-אליעזר וגיבוש הסדרי הטיעון עם נאשמים 4 - 6, נותרה להכרעה המסכת העובדתית בעניין **האישומים הראשון והשני**, ושאלת מעורבותם הפלילית הנטענת של נאשם 2 (ביחס לאישום הראשון) ושל נאשם 3 (ביחס לאישום השני), אשר אין חולק כי העבירו לבן-אליעזר סכומי כסף משמעותיים.

3. לשיטת התביעה, יש לראות בסכומי הכסף שהעבירו הנאשמים לבן-אליעזר כתשלומי שוחד, וזאת על רקע מספר אינטרסים כלכליים בהם החזיקו, ונוכח פעולות נטענות שביצע בן-אליעזר לטובת קידום אותם אינטרסים.

4. לשיטת שני הנאשמים, סכומי הכסף הועברו לבן-אליעזר, לבקשתו, על רקע חברי, ונוכח מצבו הרפואי הקשה בו היה שרוי באותה תקופה, ורצונם לסייע לו ברכישת דירה התואמת את צרכיו ומגבלותיו.

5. במסגרת הכרעת הדין אסקור תחילה את יסודותיה של עבירת השוחד, את המבחנים השונים שהותוו בפסיקה ביחס ליסודות אלה, ובהמשך אעבור לבחינת נתוניו של בן-אליעזר ומצבו הרפואי בנקודת הזמן בה הועברו לו הכספים על-ידי שני הנאשמים - פרקים אלה הם משותפים ורלוונטיים לדיון בשני האישומים.

לאחר הפרקים "המשותפים", אערוך דיון נפרד בעניינו של כל אחד מהאישומים (והנאשמים), שם אתייחס ואכריע בכל אחת מזירות המחלוקת השונות והרלוונטיות.

סקירת טיעוני הצדדים, אשר השתרעה בסיכומים על-פני מאות עמודים, תיעשה באופן תמציתי, וכחלק מפרקי ההכרעה בזירות המחלוקת השונות.

ההדגשות בציטוטים השונים (מהראיות, הפרוטוקול או פסיקה שתאוזכר) אינן במקור, אלא אם כן צוין אחרת.

בפרקים המשותפים יכונו הנאשמים בהתאם למספרם בכתב האישום, אך בדיון הנפרד שאערוך בעניינו של כל אחד מהאישומים, ומטעמי נוחות, יכונה הנאשם הרלוונטי - "הנאשם".

<u>הפרקים המשותפים לשני האישומים</u>

<u>על עבירת השוחד - יסודות וגבולות</u>

6. עבירות השוחד משובצות בתוך פרק ט לחוק העונשין, שכותרתו "פגיעות בסדרי השלטון והמשפט". בין היתר נקבעו בפרק זה עבירות שקשורות לשיבוש עשיית משפט (סימן א'), העלמת עבירות (סימן ב') ותקיפת שוטרים (סימן ג').

בע"פ 4456/14 **קלנר נ' מדינת ישראל** (29.12.2015) צוין כי מיקומה ה"גיאוגרפי" של עבירת השוחד בתוך חוק העונשין איננו מקרי, וניתן לראות במיקום כמצביע על הערכים המרכזיים שעליהם מבקשות עבירות השוחד להגן: טוהר המידות של עובדי הציבור; פעילותו התקינה של המנהל הציבורי; ואמון הציבור. עוד צוין כי פגיעה בערכים אלו - כמוה כפגיעה בסדרי השלטון והמשפט. כאשר המכנה המשותף של ערכים אלו

הוא עובד הציבור, אותו ניתן לראות כ"שחקן המרכזי" ביסודות העבירה, וכמי שנוכחותו שזורה לכל אורך הפרק המכיל את עבירות השוחד.

7. עבירת השוחד מוגדרת בסעיפים 290 ו-291 לחוק העונשין, ומתייחסת הן למקבל השוחד והן לנותן השוחד.

כעולה מלשון החוק, היסוד העובדתי של העבירות כולל שלושה רכיבים: (א) לוקח השוחד הוא עובד ציבור; (ב) על עובד הציבור ליטול מתת כלשהי שניתן להתייחס אליה במהותה כאל שוחד; (ג) לקיחת השוחד נעשתה בעד פעולה הקשורה בתפקידו של עובד הציבור.

באשר ליסוד הראשון (לוקח השוחד הוא עובד ציבור) - הן החוק [וראה לדוגמא סעיף 290(א)(2) לחוק העונשין] והן הפסיקה נקטו בגישה מרחיבה ביחס לרכיב זה. בענייננו, ומשכך אין צורך להרחיב, לא הייתה מחלוקת כי בן-אליעזר היה עובד ציבור בתקופה הרלוונטית.

באשר ליסוד השני (אופי המתת) - ניתן להפנות ללשונו של סעיף 293 לחוק העונשין, שעניינו "דרכי השוחד":

"**אין נפקא מינה בשוחד -**

(1) אם היה כסף, שווה כסף, שירות או טובת הנאה אחרת";

נוסחה הרחב של ההגדרה "מכוון" שלא לתחום את דרכי השוחד בגבולות נוקשים, ונקבע בפסיקה כי הוא נובע מן ההכרח כי סצנת מתן השוחד ולקיחתו עשויה לפשוט וללבוש צורות שונות ומשונות, ומכאן הקושי למצות את כולן ברשימה סגורה [ע"פ 8027/04 **אלגריסי נ' מדינת ישראל** (23.2.2006)].

גם ביחס ליסוד השלישי (בעד פעולה הקשורה במילוי תפקידו) - נקבעו בסעיף 293(2)-(7) לחוק העונשין, החלופות הבאות:

"**(2) אם היה בעד עשיה או בעד חדילה, השהיה, החשה, האטה, העדפה או הפליה לרעה;**

(3) אם היה בעד פעולה מסויימת או כדי להטות למשוא פנים בדרך כלל;

(4) אם היה בעד פעולה של הלקוח עצמו או בעד השפעתו על פעלת אדם אחר;

(5) אם ניתן מידי הנותן או באמצעות אדם אחר; אם ניתן לידי הלוקח או לידי אדם אחר בשביל הלוקח; אם לכתחילה או בדיעבד; ואם הנהנה מן השוחד היה הלוקח או אדם אחר;

(6) אם תפקידו של הלקוח היה של שררה או של שירות; אם היה קבוע או זמני ואם כללי או לעניין מסויים; אם מילויו היה בשכר או בלי שכר, אם בהתנדבות או תוך קיום חובה;

(7) אם נלקח על-מנת לסטות מן השורה במילוי תפקידו או בעד פעולה שעובד הציבור היה חייב לעשותה על-פי תפקידו".

נראה כי אין נפקא מינה אם השוחד היה **בעד** עשייה או בעד חדילה, השהייה, החשה, האטה, העדפה או הפליה לרעה; בעד פעולה מסוימת או כדי להטות למשוא פנים בדרך כלל; בעד פעולה של הלוקח עצמו או בעד השפעתו על פעולת אדם אחר; ואם נלקח על-מנת לסטות מן השורה במילוי תפקידו, או בעד פעולה שעובד הציבור היה חייב לעשותה על פי תפקידו.

מהאמור לעיל עולה כי נדרש קיומו של **קשר סיבתי** בין המתת לבין "הפעולה הקשורה בתפקידו של עובד הציבור".

8. נקבע בפסיקה כי אין צורך להצביע על מתת שניתנה לעובד הציבור במקרה פלוני של פעולה מסוימת דווקא, שכן על-פי סעיף 293, אין נפקא מינה בשוחד, "אם היה בעד פעולה מסוימת או כדי להטות למשוא פנים בדרך כלל". עוד נקבע כי יש שניתנת לעובד הציבור מתת שוחד, בבחינת "**שלח לחמך על פני המים כי ברבות הימים תמצאנו**" (קהלת, יא א), שהרי אפשר שהמעוניין בהפקת תועלת מעובד הציבור ביום מן הימים רואה לנכון, בדרך פסולה של מתן שלמונים, לפלס את דרכו כבר עתה אל נתיבות נדיבותו של עובד הציבור. מכך חייב עובד הציבור להזהיר עצמו הזהר היטב" [ע"פ 355/88 **לוי נ' מדינת ישראל**, פ"ד מג(3) 233].

9. כיוון שעבירת השוחד היא עבירה התנהגותית, היא עשויה להתגבש גם מקום בו עובד הציבור לא פעל בפועל לטובת קידום האינטרס של נותן המתת (עניין **אלגריסי** שהוזכר לעיל).

10. היסוד הנפשי הנדרש לצורך ביסוס עבירת השוחד הינו מודעות, או לפחות עצימת עיניים, מצד עובד הציבור לכל היסודות העובדתיים שבעבירה, ובכלל זה נדרשת מודעותו לכך שהמתת ניתן בעד עשיית פעולה הקשורה בתפקידו. בדומה לעבירת המרמה והפרת אמונים, מודעותו של עובד הציבור נדרשת לרכיבים העובדתיים של עבירת השוחד, ואין הכוונה למודעות להשלכות המשפטיות של המעשה [ע"פ 4506/15 **בר נ' מדינת ישראל** (11.12.2016); ע"פ 846/12 **ויטה נ' מדינת ישראל**, פסקה 40 (19.6.2013); ע"פ 6916/06 **אטיאס נ' מדינת ישראל** (29.10.20072)].

חשוב לציין, כי על-פי הפסיקה, אין הכרח שגם בנותן השוחד תקנן כוונה דומה, היינו, העבירה מושלמת גם אם הצד השני חף מכוונה פלילית, בין שלא היה מודע לכוונת השוחד, ובין שהיה מודע לה אך לא נתן תמורה לטובת ההנאה (ע"פ 244/57 **מרגולין נ' מדינת ישראל**, פ"ד יב 597, 601 (1958); ע"פ 794/77 **חייט נ' מדינת ישראל**, פ"ד לב(2) 127 (1978)].

לצורך הוכחתו של היסוד הנפשי של עבירת השוחד, מסתייע בית-המשפט בחזקת המודעות, אליה התייחסה כב' השופטת (כתוארה אז) חיות בעניין **אלגריסי**.

וכך נקבע:

> **"שימוש רחב מדי בחזקת המודעות, הנטועה באמות מידה אובייקטיביות (ניסיון חיים ושכל ישר), יש בו מידה מסוימת של כרסום בתפיסה המשפטית המקובלת לפיה אין להטיל על אדם אשמה פלילית אם לא היה מודע, סובייקטיבית, לכל היסודות העובדתיים של העבירה שבה הוא מואשם. יחד עם זאת, אין להפריז במשקל שיש לייחס לקשיים אלה. חזקות שבעובדה המבוססות על שכל ישר ועל ניסיון החיים מוכרות ומקובלות בכל ענפי המשפט ובכלל זה במשפט הפלילי. משכך, אין כל סיבה מדוע ייפקד מקומן בעבירות של שחיתות שלטונית ובהן עבירת השוחד. לטעמי חזקת המודעות יש לה מקום בעבירות אלה לא פחות מאשר בעבירות אחרות. כמו כן יש לזכור כי החזקה אינה קמה אלא מקום שבו העובדות המקימות אותה מבוססות כדבעי, ומכל מקום אין היא מעבירה את נטל השכנוע אל כתפי הנאשם ודי כי הנאשם יעורר ספק סביר לגבי המסקנה הנובעת מאותה חזקה כדי למוטט את ההנחה שביסודה. נראה, אפוא, כי איזון ראוי בין מכלול שיקולי המדיניות שהועלו מוליך אל המסקנה שאין לשלול החלת חזקה עובדתית של מודעות להוכחת היסוד הנפשי בעבירת השוחד".**

מהאמור לעיל עולה כי במקרים בהם מוכחים היסודות העובדתיים של העבירה, ולצורך הוכחת היסוד הנפשי, ניתן לפנות לחזקת המודעות. יצוין כי כאשר עושה בית-המשפט שימוש בחזקה זו, די בכך שהנאשם יטיל ספק באשר למודעותו לאחד ממרכיבי העבירה, לצורך הפרכתה.

האם עבירת השוחד יכולה להתקיים בין חברים?

11. בית המשפט העליון עמד על הכללים הרלוונטיים לסיטואציה בה מתקיימים קשרי ידידות או חברות בין נותן השוחד למקבל השוחד, וכך קבע:

> **"יחסי ידידות וחברות בין הנותן למקבל אינם מהווים כשלעצמם חיסיון מפני הרשעה בעבירת שוחד, כשם שמתת קטנה אינה ערובה לכך כי אינה שוחד. טיבם של יחסי החברות וגודל המתת נמנים עם הגורמים שיש ליתן את הדעת עליהם, לצורך הכרעה בשאלה אם היה במתת משום עבירת שוחד. <u>המבחן תמיד הוא</u> מבחן המטרה, של הנתינה או הלקיחה, והמטרה נקבעת על-פי ראייה כוללת של הנסיבות. שהרי אין המטרה גלויה, דרך כלל, לעין כול, ועל בית משפט לעמוד עליה מתוך ניסיון החיים, השכל הישר ומכלול נסיבותיו של כל מקרה"; "הכלל הוא, כי עובד ציבור אינו רשאי לקבל טובת הנאה, אף מידיד, כל עוד קיים מגע כלשהו ביניהם במסגרת תפקידו של עובד הציבור"; "אך ברור הוא כי הדברים שאמרנו מחייבים סייג"; "קבלת טובת הנאה סבירה ומקובלת בין ידידים תיראה לכאורה כמעשה תמים, אלא אם הוכח מן הנסיבות היפוכו של דבר"; "<u>כך הוא אם</u>**

> **<u>תצליח התביעה להצביע על נסיבות שמהן עולה כי ביחסי הידידות מעורבת אהבה התלויה בדבר, ועל-כן הטעם למתן טובת ההנאה אינו נעוץ רק בידידות לשמה, אלא כרוך בו גם היבט אינטרסנטי, הקשור להיותו של המקבל עובד ציבור שהנותן נזקק, או ייזקק, לשירותיו</u>**" [ע"פ 4148/96 **מדינת ישראל נ' גנות**, פ"ד נ(5) 367, 376-378 (1996) (להלן - **פרשת גנות**)].

ודברים דומים נאמרו בע"פ 6916/06 **אטיאס נ' מדינת ישראל** (29.10.2007):

> "**עובד הציבור אינו רשאי לקבל טובת הנאה אפילו מידיד, כל עוד קיים מגע כלשהו ביניהם במסגרת תפקידו של עובד הציבור. <u>ככל שההיכרות האישית רופפת יותר, טובת ההנאה 'נכבדה' יותר, או הקשר עם התפקיד אמיץ יותר, כן תגבר הנטייה להסיק מן הנסיבות של הנתינה והלקיחה את היסוד הנפשי הנדרש. מטרת הנתינה או הלקיחה היא הקובעת. אם יש ראייה שטובת ההנאה ניתנה או נלקחה 'בעד פעולה הקשורה בתפקידו' של עובד הציבור - אשם אותו אדם בעבירת שוחד ... זאת ועוד. אם טובת ההנאה עוברת את גבול המקובל בחיי היום יום ובין הצדדים אין יחסי היכרות אישית מלבד קשרים הנובעים מתפקידו של הלוקח, מהוות נסיבות אלה גופן ראייה למטרה פסולה ...</u>**".

ראה גם באותו הקשר גם ע"פ 4506/15 בעניין **בר** שהוזכר לעיל.

12. בענייננו, השאלה הצריכה בירור היא אם המתת ניתנה רק על רקע יחסי החברות או כשוחד עבור קידום אינטרסים כלכליים של נאשם 2 (באישום הראשון) ושל נאשם 3 (באישום השני), כאשר גם מטרה "מעורבת" (חברות לצד אינטרס כלכלי) תחשב כמטרה פסולה בעלת משמעות מפלילה.

<u>על בן-אליעזר, תפקידיו, ומצבו הרפואי בנקודת הזמן בה הועברו לו הכספים על-ידי שני הנאשמים</u>

13. בן-אליעזר, יליד 1936, החל את דרכו הציבורית בצה"ל, שם התקדם עד לדרגת תת-אלוף, ושימש בתפקידו האחרון כמתאם פעולות הממשלה בשטחים. החל משנות ה- 80, כיהן כחבר כנסת, ואף כיהן במגוון תפקידי שר בממשלות ישראל השונות, ובין היתר, כשר התשתיות והאנרגיה (4.5.06 - 13.3.09) וכשר התמ"ת (31.3.09 - 19.1.11). לא הייתה מחלוקת כאמור, כי בכל אחד מתפקידיו היה בן-אליעזר עובד ציבור. אין חולק, כי משרד התשתיות (שכונה גם על-ידי חלק מהעדים "משרד האנרגיה") אחראי על תחום האנרגיה במדינת ישראל, כך ששני המינוחים בהם אעשה שימוש בהכרעת הדין בהקשר זה ("משרד התשתיות" ו- "משרד האנרגיה") משקפים את אותה יחידה ממשלתית.

אין חולק, כי לאורך השנים האחרונות עובר לפטירתו ביום 28.8.16, לקה בן-אליעזר בבריאותו, ונזקק לטיפול תרופתי.

ביום 1.3.11 אושפז בן-אליעזר, ועל-פי כלל העדויות לקה בקריסת חלק ממערכות גופו, מצבו הבריאותי הוגדר כמי שנמצא "על סף מוות", כאשר במהלך חלק מתקופת האישפוז היה בתרדמת. ביום 8.4.11, ולאחר שחלה הטבה במצבו הבריאותי, שוחרר מבית החולים.

חרף גילו המתקדם והתמודדותו עם מצב רפואי מורכב, בחודש מאי 2014 הציג בן-אליעזר את מועמדותו בבחירות לתפקיד נשיא המדינה, שהיו אמורות להתקיים ביום 10.6.14, כאשר החקירה החלה מספר ימים לפני מועד הבחירות לנשיאות.

אף שהתביעה ביקשה לטעון כי לאחר שחרורו מבית החולים חזר בן-אליעזר לתפקוד תקין וזאת כנלמד אף מריצתו לנשיאות, הוצגו מגוון עדויות, מהן עלה כי גם לאחר שחרורו מבית החולים, מצבו הרפואי המשיך להיות מורכב, והוא נזקק, בין היתר, למספר טיפולי דיאליזה מדי שבוע ולסיוע צמוד בחלק מהזמן. העובדה כי בן-אליעזר ניסה לשמור על חזות של אדם המתפקד באופן מלא, אינה מכרסמת במכלול העדויות אודות מצבו הרפואי, (לרבות של נאשמים 2 ו- 3), מה גם שלא הוגשה כל חוות דעת רפואית שהיה בה לסתור את אותן עדויות. גם טענת התביעה כי במהלך התקופה הצביע בן-אליעזר במספר הצבעות בכנסת, נשא דברים בכנס מסוים, או רץ לנשיאות, רחוקה מללמד על תקינות מצבו הבריאותי.

בעקבות החקירה הסיר בן-אליעזר את מועמדותו לתפקיד נשיא המדינה, ובסיומה הוגש כתב האישום בפרשה אשר ייחס לו, בין היתר, קבלת כספי שוחד מנאשם 2 ונאשם 3.

הן העברת הכספים מנאשם 2 (ביום 26.9.11) והן העברת הכספים מנאשם 3 (ביום 21.1.12), שבוצעו בסמיכות יחסית למועד אשפוזו של בן-אליעזר, תוארו על-ידי נאשמים 2 ו- 3 ככאלה שבוצעו לבקשתו, על רקע מצבו הבריאותי המורכב ורצונו לעבור לדירה ההולמת את מגבלותיו ואת הצורך בסיוע צמוד (חיצוני, או של מי מבני משפחתו עימו תכנן להתגורר באותה דירה).

וכך תיאר זאת נאשם 2:

"**ואכן הוא בא ואמר לי, כב' השופט, שהם מצאו, אני ידעתי, דרך אגב, כב' השופט, הוא בכלל לא דיבר בהתחלה בכלל על יפו, בתחילת הדרך שדיברנו לא היה יפו בכלל, הוא דיבר על אזור ראשון, נס ציונה, רחובות, ראשון, נס ציונה, רחובות כי זה שמה האזור שהם מכירים, כנראה, לא יודע, לא הבנתי למה, אבל זה מה ואומר שהם מצאו, לא שאלתי, כב' השופט, מה מצאו, לא מצאו, זה מתאים לי, הוא אומר לי, אני צריך הלוואה...**" (פרו' עמ' 1213 ש' 4).

וכך תיאר זאת נאשם 3:

"**...מצבו הבריאותי הוא היה בבית חולים ארבעים ומשהו ימים, היה בקומה תקופה ארוכה, בתקופה שהוא היה בקומה אני התקשרתי לחיים אמרתי לו תשמע תקשיב לי, פואד במצב אני לא מאמין שהוא יתעורר מהקומה הזו ואני מבקש ממך להגיע תהיה איתנו, הוא בא הגיע והוא עזב רק יום או יומיים לבדיקה במשטרת הגבולות שפואד התעורר, ואחרי שהוא התעורר היה תקופה ארוכה מאוד חולה, הקשר שלנו בתקופה הזו כבר התחיל להיות הרבה יותר חיבור, הייתי מבקר אותו כל יום, הייתי נוסע אליו עם חברים בשביל לשעשע אותו, הוא נכנס לדיכאון עמוק, אף אחד לא ידע את זה אבל היה כמעט שנה בדיכאון עמוק ממש דיכאון, ובאיזשהו שלב ביקש ממני הלוואה לשים איך אומרים, לשים מקדמה, מקדמה על הבית, אני אמרתי לו תשמע אני לא מבין על מה אתה צריך עכשיו אני אומר את זה בשיא הכנות אמרתי לו בשביל מה אתה קונה בית עכשיו מה אתה במצבך אתה צריך לקנות בית? הוא אמר לי לא, אני רוצה שיריב יבוא איתי, אמרתי לו יריב יכול לעבור על ידך. הוא אמר לי רוי זה מה שאני רוצה בשלב הזה, אני רוצה לקנות את הבית הזה. אמרתי אם זה הרצון שלך, אני לא זוכר בדיוק איפה ואם הוא בכלל אמר לי כמה**" (פרו' עמ' 1415 ש' 1).

ויודגש - התביעה לא הציגה ראיה כלשהי שהיה בכוחה לסתור את התיאורים שנמסרו בהקשר לבקשת הכסף על ידי בן-אליעזר, וממילא נראה כי התיאורים שמסרו שני הנאשמים בהקשר זה היו תיאורים אותנטיים.

אדרש בהמשך לשאלת "המטרה" להעברת הכספים מבחינתם של הנאשמים, אולם ניתן לקבוע כבר כאן, כנקודת מוצא הנתמכת בראיות ומוסכמת על הצדדים, **כי בן-אליעזר הוא זה שביקש סכומי כסף שונים מנאשמים 2 ו-3 מספר חודשים לאחר ששוחרר מבית החולים, בקשות אותן הסביר לנאשמים ככאלה הנובעות ממצבו הבריאותי ומרצונו לעבור לדירה ההולמת את קשייו וצרכיו.**

<u>אישום ראשון (המיוחס לנאשם 2)</u>

<u>עיקרי כתב האישום</u>

המעורבים באישום

14. ארבע דמויות מרכזיות מאכלסות את כתב האישום בעניינו של נאשם 2:

בן-אליעזר - שכיהן כנבחר ציבור החל משנות ה- 80, כחבר כנסת ומגוון תפקידי שר בממשלות ישראל השונות. בין השנים 2007 - 2014 כיהן בן-אליעזר כחבר כנסת. החל מיום 4.5.06 ועד יום 13.3.09 כיהן כשר התשתיות, והחל מיום 31.3.09 ועד 19.1.11 כיהן כשר התמ"ת. לא הייתה מחלוקת כאמור, כי בכל אחד מתפקידיו היה בן-אליעזר עובד ציבור.

איילת אזולאי - עבדה תחת בן-אליעזר בתפקידיו השונים החל משנת 1992, כמזכירה, כעוזרת, כמנהלת לשכתו וכיועצת פרלמנטרית.
ג'קי בן-זקן - איש עסקים העוסק בתחום האנרגיה והנדל"ן בישראל ובחו"ל. בעברו (בשנות ה- 90) פעיל של בן-אליעזר במפלגת העבודה, קשר אישי אשר שימר לאורך השנים. בן-זקן הכיר את אזולאי מימיו כפעיל פוליטי, והמשיך לעמוד אף איתה בקשר לאורך השנים. מעבר לעיסוק ולקשרים שתוארו לעיל, היה בן-זקן שותפו של נאשם 2 בשורה של חברות בישראל, בהן חברת "מנופים פיננסיים לישראל בע"מ" (להלן - **מנופים**) וחברת "שמן משאבי גז ונפט בע"מ" (להלן - **שמן**).

הנאשם - שותפו של בן-זקן בחברת מנופים ובחברת שמן, ומי שעל-פי כתב האישום הכיר את בן-אליעזר, תחילה במסגרת רשמית, אך בהמשך הפכה מערכת היחסים, על-פי הנטען, לידידות המשולבת באינטרסים כלכליים הדדיים.

המתת

15. על-פי האמור בכתב אישום, עובר ליום 25.9.11 פנה בן-אליעזר לנאשם וביקש ממנו סכום כסף בסך 400,000 דולר (1,490,000 ש"ח) והנאשם נענה לבקשתו. סכום זה הועבר ביום 26.9.11 בהעברה בנקאית מחשבון בבנק שוויצרי על-שמו של הנאשם לחשבונו של בן-אליעזר בבנק דיסקונט (להלן - **העברת הכסף לבן-אליעזר**).

לשיטת התביעה, יש לראות את העברת הכסף לבן-אליעזר כשוחד אותו הסוו בן-אליעזר והנאשם על-מנת שייראה כ"הלוואה". במסגרת פעולות ההסוואה הפסולות, וביום 25.9.11 נחתם הסכם הלוואה לרכישת נכס בנס-ציונה (להלן בהתאמה **הסכם ההלוואה**; **המגרש בנס-ציונה**), לפיו הנאשם יעמיד לבן-אליעזר את ההלוואה, ובכפוף וכנגד קבלת התחייבות לרישום הערת אזהרה לטובת הנאשם על המגרש בנס-ציונה. על-פי הסכם ההלוואה, שיעור הריבית שתישא ההלוואה יעמוד על 0% ומועד פירעונה נקבע לשישה חודשים מיום ההסכם או עד למכירת המגרש, לפי המוקדם.

בפועל, כך נטען בכתב אישום, אותן תניות חוזיות שנכללו בהסכם ההלוואה היו פיקטיביות, שכן במועד חתימת הסכם ההלוואה, המגרש בנס-ציונה כבר נרכש, והכסף שהתקבל מהנאשם שימש לרכישת בית ביפו עבור בן-אליעזר (אותו רכש ביום 24.11.11 תמורת 8,450,556 ש"ח, להלן - **הבית ביפו**).

עוד נטען, כי בניגוד לתנאי הסכם ההלוואה, בן-אליעזר לא רשם הערת אזהרה לטובת הנאשם, ההלוואה לא הושבה במועדי הפירעון הקבועים בהסכם, והנאשם לא דרש את פירעון החוב עד למועד פתיחת החקירה.

הסכם ההלוואה נועד על-פי כתב האישום לאפשר לבן-אליעזר להסביר בפני הרשויות בישראל את קבלת כספי השוחד, ככל שיעלה צורך, אך עד למועד פתיחת החקירה בן-אליעזר לא הציג את הסכם ההלוואה לאיש. ההלוואה שלא נגבתה, והאפשרות של הנאשם לבקש מבן-אליעזר את החזר הכספים בכל עת, יצרה תלות של בן-אליעזר בנאשם, ושימרה את מערכת יחסי השוחד ביניהם לתקופה בלתי קצובה.

16. לשיטת התביעה, ומעבר לטענה כי יש לראות בהסכם ההלוואה כאינדיקציה מובהקת לעובדה כי מדובר בכספי שוחד, פעולתו של הנאשם ביצירת מנגנון ההלוואה שנועד להסתיר את העובדה כי מדובר בכספי שוחד, מהווה פעולה ברכוש אסור כהגדרתה בחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן - **חוק איסור הלבנת הון**) שכן הדברים נעשו על-מנת להסתיר או להסוות את מקורו של הכסף, את זהות בעלי הזכויות בו, את מיקומו, את תנועותיו או עשיית פעולה בו.

האינטרסים הכלכליים שעמדו ביסוד העברת הכספים, והפעולות שביצע בן-אליעזר לטובת הנאשם

17. על-פי כתב האישום, העברת הכסף לבן-אליעזר בוצעה כחלק ממערכת יחסים רווית אינטרסים כלכליים, אשר כונתה על-ידי התביעה כמערכת יחסים של "תן וקח", תוך שבן-אליעזר "מספק את הסחורה" ומסייע לקידום האינטרסים הכלכליים של הנאשם.

על-פי כתב האישום ובתוך מסגרת החברות האינטרסנטית שנרקמה בין בן-אליעזר לנאשם, ניתן להצביע על ארבע מערכות עובדתיות נטענות, המושתתות על אינטרסים כלכליים, מהן תיגזר המסקנה בדבר אופיו של הקשר ואופיו הפסול של העברת הכסף.

18. שתיים מהמערכות העובדתיות הנטענות, כלולות בכתב האישום בפרק העוסק ב"מערכות הקשרים בין הנאשמים", ולשיטת התביעה, אף אם אין לראותן כמגבשות עבירה, הן מלמדות על טיבה ואופייה של מערכת היחסים האינטרסנטית:

(א) **רווח עתידי מעסקה פוטנציאלית בין מדינת ישראל לחברת גזפרום**

בתחילת היכרותם, עת היה בן-אליעזר שר התשתיות, פעל הנאשם כדי לסייע בידו לקיים מגעים ופגישות עם חברות מתחום הנפט והגז ברוסיה ובאזרבייג'ן, כאשר אחת החברות אותה קישר הנאשם לבן-אליעזר הייתה חברת הגז והנפט הרוסית - גזפרום. החיבור הניב משא ומתן לרכישה והובלה של גז לישראל, אך בסופו של יום, לא נכרת הסכם בין המדינה לגזפרום.

נטען כי ככל שהיה נכרת הסכם (שלא נכרת בסופו של יום), היה בו כדי להניב רווח משמעותי לחברת מנופים, שכן הנאשם תכנן לספק שירותים נלווים להסכם באמצעות חברה זו, שהייתה בבעלותו.

(ב) **הלוואה שניתנה ליריב בן-אליעזר**

על-פי האמור בכתב אישום, במהלך שנת 2009 פנה יריב בן-אליעזר (בנו של בנימין בן-אליעזר, להלן - **יריב**) לנאשם ולבן-זקן, בבקשה שיסייעו לו להיכנס לשותפות בעסק עצמאי. בעקבות בקשה זו, העמיד הנאשם לבקשת יריב הלוואה בסך הנע בין 200,000 ש"ח ל- 300,000 ש"ח לצורך השקעה בזיכיון. צוין בכתב אישום כי לא ידוע מה עלה בגורלה של הלוואה זו. בנוסף, דאג בן-זקן לצרף את יריב כשותף בזיכיון של בית הקפה "גרג" בקניון ארנה בהרצליה, שהיה באותה העת בבעלות הנאשם ובן-זקן באמצעות חברת מנופים.

19. <u>שתי המערכות העובדתיות הנוספות</u>, על-פי הנטען, קשורות בטבורן להעברת הכספים לבן-אליעזר ביום 26.9.11, הן מבחינת הלך חשיבתו של הנאשם בעת העברת הכסף לבן-אליעזר, והן נוכח הטענה כי בן-אליעזר, בשני המקרים, סייע לקידום האינטרסים הכלכליים של הנאשם:

(א) **סיוע בקבלת רישיון קידוח "מד אשדוד"**

ביום 8.2.10 החליטה מועצת הנפט הפועלת תחת משרד התשתיות, להעניק לקבוצה בשם ACC רישיון קידוח נפט באתר קידוח מד אשדוד (להלן - ACC; **הרישיון**). בראש קבוצת ACC עמד באותה עת חיים ליבוביץ' ושותפיו לקבוצה היו הנאשם ובן-זקן. הנאשם ובן-זקן ביקשו להעביר את זכויות ACC ברישיון מחברת ACC לחברת שמן.

נטען כי בן-אליעזר, הגם שלא כיהן באותה תקופה כשר התשתיות (אלא כשר התמ"ת), נותר בעמדת כוח והשפעה על עובדי משרד התשתיות וחברי מועצת הנפט, ופעל על-מנת לשפר את סיכוייה של חברת שמן לעמוד בתנאים שנקבעו להעברת הזכויות ברישיון, וזאת בשני אפיקים:

(1) **קידום פגישה בין אנשי חברת שמן למנכ"ל חברת נובל אנרג'י** - נטען כי אחד התנאים לקבלת הרישיון הייתה יכולת מקצועית מוכחת לקידוח נפט, ולצורך כך, ביקשה חברת שמן להתקשר עם חברת נובל אנרג'י שהיא חברה בינלאומית המתמחה בחיפוש, בקידוח, בפיתוח ובהפקת גז טבעי ונפט גולמי ברחבי העולם. עובר ליום 1.12.10 פנה בן-אליעזר אל אלי קמיר, שכיהן כיועץ התקשורת של חברת נובל אנרג'י, באמצעות אזולאי על-מנת שיקדם פגישה בין אנשי חברת שמן למנכ"ל נובל אנרג'י העולמית, פגישה שיצאה אל הפועל ביום 6.12.10. בסופו של יום, חברת שמן עמדה בתנאי היכולת המקצועית המוכחת לקידוח נפט בדרך אחרת, ולאחר שעלה בידו של הנאשם לרקום עסקה עם חברה אחרת.

(2) **שיחות שניהל בן-אליעזר עם ראש מועצת הנפט לטובת קידום ענייני חברת שמן** - נטען כי במועד שאינו ידוע למאשימה ובזמן שבן-אליעזר כיהן כשר התמ"ת הוא שוחח עם ד"ר יעקב מימרן, שכיהן כממונה על הנפט במשרד התשתיות ועמד בראש מועצת הנפט (להלן - **מימרן**), וביקש ממנו לקבל החלטות המיטיבות עם חברת שמן.

על-פי כתב האישום, הנאשם העביר את הכספים לבן-אליעזר, כשוחד, בעד פעולות שביצע בן-אליעזר בהקשר לרישיון הקידוח במד אשדוד, וביודעו כי במהלך עסקיו הרגיל הוא נזקק ועתיד להיזקק לפעולות הקשורות בתפקידיו של בן-אליעזר.

20. בסעיפים 19 ו-20 לכתב האישום התייחסה התביעה למערכת עובדות נטענת לפיה בן-זקן קיבל מידע שלא פורסם לציבור בדבר עמדתם של חברי מועצת הנפט אשר דנו בבקשת חברת ACC להעביר את זכויותיה ברישיון לחברת שמן. התביעה מייחסת את רובן המכריע של הפעולות לבן-זקן ואיילת אזולאי, שאף בהמשך הורשעו ביחס לפעולות אלה. לא צוין בכתב האישום, ולא בכדי, כי הפעולות בהן נקט בן-זקן אל מול אזולאי באותו הקשר, נעשו על דעתו או בידיעתו של הנאשם, למעט קבלת העתק מדוא"ל שנשלח על-ידי אחת מחברות המועצה (עו"ד לירון מזרחי) לאזולאי, הועבר לבן-זקן, אשר העביר העתק הימנו, על פי הנטען לנאשם, אותה הודעת דוא"ל ששלחה מזרחי עסקה בשינוי עמדתה ביחס לעמדה שהביעה בישיבת המועצה, בציון כי היא מבקשת לאשר את העברת הזכויות ברישיון הקידוח מחברת ACC לחברת שמן.

כיוון שפעולות אלה בעלות השלכה ראייתית על חלק מהסוגיות בהן אדון בהמשך, ראיתי לפרט את האמור באותם סעיפים בכתב האישום.

וכך סעיפים 19-20 לכתב האישום:

"19. בהתאם לשאיפתו של בן-אליעזר לקדם את ענייניה של שמן, נאשם 5 פעל יחד עם נאשמת 4 בביצוע שורה של פעולות המהוות הפרת כללים החלים על עובדת הציבור, ניצול לרעה ושימוש במידע פנימי שהגיע אליה בשל היותה עובדת ציבור תוך פעולה בניגוד עניינים וסטייה מן השורה, והכל לשם קידום ענייניה של שמן, כדלקמן:

(א) ביום 14.2.2011 ביקש נאשם 5 מנאשמת 4 לקשר בינו לבין חשב משרד התשתיות דוד ביטון, על-מנת לקבל ממנו מידע על הנעשה במועצת הנפט לקראת קיום ישיבה בעניינה של שמן ולהפעיל עליו לחץ.
(ב) ביום 16.3.2011 התקיימה ישיבת מועצה, במהלכה דנו חברי המועצה בבקשת ACC להעביר את זכויותיה ברישיון לחברת שמן (להלן - הישיבה).

(ג) לבקשת נאשם 5, לכל אורך הישיבה, עמדה נאשמת 4 בקשר שוטף עם דוד ביטון, חשב משרד התשתיות אשר מונה לתפקידו זה בזמן כהונתו של בן-אליעזר כשר התשתיות, וקיבלה ממנו מידע על עמדת חברי המועצה בזמן אמת.
(ד) נאשמת 4 העבירה לנאשם 5 את המידע שהודלף לה כאמור לעיל, וכן מידע שקיבלה כתוצאה מפניותיה אל חברי מועצה לאחר הישיבה, אליהם פנתה כמנהלת לשכתו של בן-אליעזר.
(ה) בתום הדיון ביום 16.3.2011, המועצה דחתה את בקשת ACC להעביר את זכויות ברישיון הקידוח לשמן בניימוק של היעדר יכולת כלכלית מוכחת של שמן.

20. נאשם 5 קיבל מנאשמת 4 מידע שלא פורסם לציבור על עמדתם של חברי המועצה, והחל לפעול בכל ערוץ אפשרי - הן באמצעות פניית באי-כוחו במכתבים לחברי המועצה, הן על-ידי הנעת נאשמת 4 לפעולה מול חברי המועצה והן על-ידי הפעלת לחץ פסול בעצמו על חלק מחברי המועצה, והכל על-מנת שתתקבל החלטה בעד העברת זכויות רישיון הקידוח מחברת ACC לשמן, כדלקמן:

(א) בסיום ישיבת המועצה ביום 16.3.2011 פנה נאשם 5 אל חבר המועצה, יוסי מצה (להלן- מצה) ולחץ עליו על-מנת שייפגש עימו באותו יום וביום למחרת, במקומות ובזמנים חריגים, כדי שישנה את עמדתו ויצביע בעד העברת הזכויות ברישיון הקידוח מ- ACC לשמן.
(ב) ביום 18.3.2011 שלח מצה מכתב לרון נחמן, יו"ר מועצת הנפט, בו הוא מודיע לו כי בעקבות מסמכים שקיבל לאחר ישיבת מועצת הנפט, הוא מבקש לשנות את הצבעתו וכי כעת הוא בעד העברת הזכויות ברישיון הקידוח מ- ACC לשמן.
(ג) ביום 19.3.2011 הודיעה עו"ד לירון מזרחי לחברי המועצה באמצעות דוא"ל כי היא משנה את עמדתה מישיבת המועצה שהתקיימה ב-16.3.2011, וכי היא מבקשת לאשר את העברת הזכויות ברישיון הקידוח מ-ACC לשמן. דוא"ל זה שורשר באופן מיידי מנאשמת 4 לנאשם 5 ומנאשם 5 לנאשם.
(ד) ביום 29.3.2011 הופץ לחברי מועצת הנפט מכתב חריג מאת יו"ר המועצה, המבהיר כי למרות פנייתם של חברי מועצה לאחר הדיון שהתקיים ביום 16.3.2011 וקבלת הודעות מחלקם, לפיהן הם מבקשים לשנות את הצבעתם בנושא העברת זכויות ברישיון, לא ניתן לשנות החלטות לאחר שכבר הצביעו עליהן ולאחר שהדיון הסתיים. עוד צוין במכתב כי על פי חוק הנפט אין לפרסם דבר מדיוני המועצה או כל חומר שנמסר לה, אלא בידי יו"ר המועצה. הערה ברוח זו צוינה גם בפרוטוקול ישיבת מועצת הנפט מיום 16.3.2011, אשר פורסם מס' שבועות לאחר מועד קיום הישיבה.
(ה) ביום 6.4.2011 פנה רואה החשבון של מועצת הנפט, שמעון כהן, אל מימרן ואל יועמ"ש משרד התשתיות, דרורה ליפשיץ, באמצעות דוא"ל, בו הוא תיאר בפניהם כי נאשם 5 פנה אליו פניות בעלות אופי מאיים, הן ביום הדיון במועצה ב- 16.3.2011 והן לאחר דחיית הבקשה, וביקש מהם להגן עליו מפני פניותיו המאיימות של נאשם 5".

אציין כי נוכח הסדר הטיעון שגובש עם בן-זקן, תוקן במעט כתב האישום שהוגש בענייננו, באופן הבא:

בסעיף 19 (סעיף 18 לכתב האישום המתוקן בעניינו של בן-זקן) הושמט משפט הפתיחה, דהיינו כי הפעולות בוצעו "בהתאם לשאיפתו של בן-אליעזר לקדם את ענייניה של חברת שמן"; בסעיף 19(א) נמחק המשפט "ולהפעיל עליו לחץ"; בסעיף 20 (סעיף 19 לכתב האישום המתוקן בעניינו של בן-זקן) נמחקה הגדרת פעולותיו של בן-זקן כ"הפעלת לחץ פסול"; בסעיף 20(א) נמחקה הדרישה הנטענת כי הפגישה עם מצה תתקיים "ביום למחרת, במקומות ובזמנים חריגים".

הפעולות המפורטות בסעיפים 19 ו-20 בכתב האישום, על ההסתייגויות שנערכו בכתב האישום שהוגש בעניינו של בן-זקן, לא היו במחלוקת בין הצדדים, מה גם שבן-זקן ואזולאי הודו והורשעו בביצוע פעולות אלה, אשר יכונו בהכרעת הדין - "**הפעולות מול מועצת הנפט**".

ציינתי דברים אלה שכן חשוב להבהיר, כבר כעת, כי בהקשר לקבלת רישיון מד אשדוד, <u>שתי הפעולות היחידות</u> המתוארות בכתב האישום כפעולות שביצע בן-אליעזר לטובת הנאשם (וחברת שמן) ועמדו לנגד עיניו של הנאשם עת העביר לו את הכסף, הן קידום נטען של פגישה בין אנשי חברת שמן למנכ"ל חברת נובל אנרג'י ושיחות שנטען כי ניהל עם ראש מועצת הנפט.

(ב) **עדות שמסר בן-אליעזר לטובתו של הנאשם בערעור מס הכנסה**

ביום 21.12.11 הוציא פקיד שומה אשקלון צו שומה לנאשם, במסגרתו קבע כי הנאשם הוא תושב ישראל, ועל כן חייב בתשלומי מס הכנסה לרשות המיסים. שומה זו הוצאה לאחר דיוני השגה שהנאשם קיים בפניו החל משנת 2009. ביום 4.1.12 הגיש הנאשם לבית המשפט המחוזי בבאר שבע בקשה להארכת מועד להגשת ערעור על החלטת פקיד השומה, וזה הוגש ביום 4.12.12 (להלן- **ערעור המס**) במסגרת הערעור, טען הנאשם כי הוא אינו תושב ישראל, ועל כן לא חייב בתשלום מס.

נטען בכתב אישום כי במסגרת יחסי ה"תן וקח" שהתקיימו בין בן-אליעזר לנאשם, ביקש הנאשם מבן-אליעזר שיעיד מטעמו בערעור המס, ויתמוך בטענתו כי מרכז חייו אינו בישראל, וזאת מתוך ציפייה שלמעמדו הציבורי של בן-אליעזר תהיה השפעה על קבלת טענתו. נטען כי משמעות קבלת ערעורו של הנאשם הייתה חיסכון תשלום מס בהיקפים אדירים.

ביום 24.10.13 חתם בן-אליעזר על תצהיר בו העיד כי הכיר את הנאשם במסגרת תפקידו כשר התשתיות, כי הוא מצוי עימו בקשרי ידידות, וכי למיטב היכרותו עם הנאשם, מרכז חייו של האחרון אינו בישראל. התצהיר הוגש לבית המשפט מטעמו של הנאשם, וביום 20.1.14 אף העיד בן-אליעזר בבית המשפט על תוכן תצהירו. נטען כי הן בתצהיר והן בעדות, רתם בן-אליעזר את מלוא משקל מעמדו הציבורי לטובת תמיכה בטענת הנאשם בדבר תושבותו. עוד נטען, כי על-מנת לחזק את טענתו המרכזית של הנאשם בערעור המס, הצהיר בן-אליעזר כי הכיר את הנאשם במוסקבה, על אף שהכירו בישראל. בעדותו בבית המשפט אף נשאל בן-אליעזר האם מעבר לסיוע שהעניק לו הנאשם בקיום מגעים ופגישות עם חברות בתחום הנפט והגז קיבל

ממנו עזרה נוספת, והשיב על כך בשלילה, חרף העובדה כי נכון לאותה נקודת זמן קיבל ממנו 1,490,000 ש"ח. ביום 8.1.15 דחה בית המשפט המחוזי בבאר שבע את ערעור המס של הנאשם, וקבע כי בהתאם להוראות פקודת מס הכנסה, מדובר בתושב ישראל.

על-פי האמור בכתב האישום, כספי השוחד ששולמו לבן-אליעזר "יצרו תלות של בן-אליעזר בנאשם" שבאה לידי ביטוי בפעולות שביצע בן-אליעזר לטובתו של הנאשם (גם במסגרת ערעור המס).

<u>זירות המחלוקת ומתווה ההכרעה בהן</u>

21. הנאשם אינו חולק כי ביום 26.9.11 העביר 1,490,000 ש"ח לחשבונו של בן-אליעזר, ועיקר המחלוקת מתמקדת במטרה שעמדה ביסוד העברת הכספים, בין אם מטרה פסולה (לשיטת התביעה) ובין אם מטרה כשרה וחברית טהורה (לשיטת ההגנה).

22. על-מנת להכריע במחלוקת האמורה, אדרש לבחינת הראיות הרלוונטיות בשני חתכים: **(א)** טיבה של מערכת היחסים שהתקיימה בין הנאשם לבן-אליעזר ככזו היכולה ללמד על המטרה שעמדה ביסוד העברת הכסף לבן-אליעזר; **(ב)** אינדיקציות ראייתיות "חיצוניות" הרלוונטיות אף הן לבחינת המטרה.

(א) בחינת טיבה של מערכת היחסים תעשה תוך מעבר בין "תחנות זמן" שונות, בהתאם למערכות העובדתיות הנטענות בכתב האישום ואלה שהוביררו במהלך המשפט. מערכות עובדתיות אלה, לשיטת התביעה, משקפות שורה של אינטרסים כלכליים.

במסגרת "תחנת הזמן הראשונה" אשרטט קווים לדמותו של הנאשם, ואעמוד על המועד והאופן בו החל הקשר בינו לבין בן-אליעזר בשנת 2008;

במסגרת "תחנת הזמן השנייה" אבחן את הטענה כי מניע כלכלי ליווה את הקשר כבר מתחילתו, וזאת נוכח כוונתו הנטענת של הנאשם להפיק רווח מעסקה פוטנציאלית בין מדינת ישראל לחברת גזפרום;

במסגרת "תחנת הזמן השלישית" אבחן את הטענה לפיה בשנת 2009 הנאשם הלווה סכום כסף משמעותי ליריב;

במסגרת "תחנת הזמן הרביעית" אבחן את הטענה לפיה בשנים 2010-2011 החזיק הנאשם באינטרס כלכלי מובהק בהקשר לרישיון קידוח ב"מד אשדוד" וכי בן-אליעזר פעל על-מנת לסייע לו לקדם אינטרס זה;

במסגרת "תחנת הזמן החמישית" אבחן את הטענה לפיה בשנת 2013 התגייס בן-אליעזר לסייע לנאשם בערעור המס, שהוא תוצאה של הליכים משפטיים שונים שהחלו בשלהי שנת 2011.

לאחר בחינת הטענה בדבר קיומם של אינטרסים כלכליים שליוו את הקשר לאורך תחנות הזמן השונות, אבחן את טיבו ועוצמתו של הקשר האישי שנרקם בין השניים, ואז אעמוד על המסקנה המתקבלת בדבר אופייה של מערכת היחסים, והמטרות האפשריות שעמדו ביסוד העברת הכסף.

(ב) במסגרת האינדיקציות הראייתיות "החיצוניות" הרלוונטיות לבחינת "המטרה" אעמוד על הנתונים הבאים:

(א) מועד העברת הכסף והסמיכות לאירועים שונים, לרבות להחמרה במצבו הרפואי של בן-אליעזר; **(ב)** הסכום שהועבר; **(ג)** טיבו של הסכם ההלוואה; **(ד)** אופן העברת הכסף; **(ה)** העובדה כי הכסף לא הוחזר עד פתיחת החקירה; **(ו)** אופיו והתנהלותו החברית והכלכלית של הנאשם.

23. לאחר סקירת האינטרסים הכלכליים במסגרת "תחנות הזמן השונות", והאינדיקציות הראייתיות החיצוניות, אעמיד את שתי התזות המנוגדות האחת מול השנייה, ואבחן האם ניתן להעדיף במובהק אחת מהן, או שמא עסקינן בסיטואציה של מטרה "משולבת", שכפי שפורט לעיל, הוכרה בפסיקה כמטרה פסולה.

דיון והכרעה

א. טיבה של מערכת היחסים שהתקיימה בין הנאשם לבן-אליעזר כבסיס היכולה ללמד על המטרה שעמדה ביסוד העברת הכסף

כאמור לעיל, אבחן את טיבה של מערכת היחסים תוך צעידה בחמש תחנות זמן.

תחנת הזמן הראשונה - קווים לדמותו של הנאשם, המועד והאופן בו החל הקשר עם בן-אליעזר

על הנאשם

24. הנאשם נולד בשנת 1960 בעיירה קולאשי שבגרוזיה (היום - גיאורגיה), ועלה לארץ עם משפחתו בגיל 11. המשפחה שוכנה בשיכון ד' בבאר-שבע, והנאשם החל ללמוד בבית הספר הדתי "בית יעקב", ובהמשך בישיבה. מספר שנים לאחר מכן עברה המשפחה לאור יהודה, שם למד הנאשם בבית ספר תיכון, תוך שהוא מסייע לאביו בעבודתו כצלם, לאורך שנות לימודיו התיכוניים. אימו של הנאשם סייעה אף היא בפרנסת המשפחה, ועבדה כעוזרת טבח. בכיתה י"א החליט הנאשם כי חשוב יותר שיעזור בפרנסת המשפחה, והחל

לעבוד במוסך כשוטף מנועים, ובהמשך, כחרט בתעשייה האווירית ובמפעל טקסטיל. בגיל 17.5, ובמהלך עבודתו במפעל הטקסטיל, הנאשם התחתן, ובסמוך לאחר מכן, החל ללמוד קצת את תחום היהלומים, ואז התגייס לצבא. הנאשם שירת שירות צבאי מלא, כאשר במהלך שירותו נולדה בתו הבכורה - אירוע שיכול היה לאפשר את שחרורו מהצבא, אולם הנאשם בחר, כאמור, להשלים את שירותו הצבאי. את רישיון הנהיגה שהוציא מימן צה"ל, וזאת לאחר שהנאשם הצטיין בשירותו הצבאי. לאחר סיום השירות, ובהחלטה שהתקבלה על-ידי המשפחה המורחבת, עברה המשפחה לאשדוד, והנאשם הציע את עצמו לעבודה בבנק, חרף העובדה שלא סיים את לימודיו התיכוניים. הנאשם תיאר כיצד עבר את המבחנים השונים, והחל לעבוד ככספר משך שנתיים. במהלך עבודתו הכיר הנאשם את אפרים גור שניהל סוכנות ביטוח, והיה לקוח של סניף הבנק בו עבד. בין השניים, שחלקו מוצא זהה וקירבה בגילאים, נוצרה חברות קרובה. אותה חברות, אליה הצטרפו צעירים נוספים ממוצא גרוזיני, הולידה יוזמה להתמודדות פוליטית במישור המקומי, בעקבותיה זכתה הרשימה למספר מנדטים בבחירות למועצת העיר אשדוד, ואפרים גור מונה לממלא מקום ראש העיר. בעקבות המינוי, פנה אפרים גור לנאשם, והציע לו "להיכנס בנעליו" ולרכוש חלק מסוכנות הביטוח, שם הועסקה כמזכירה אימו של בן-זקן, וכך אירע. במקביל לכניסתו לעבודה בסוכנות הביטוח, החל הנאשם, בצוותא עם אפרים גור, בפעילות ציבורית התנדבותית בעיר אשדוד, במסגרתה אירגן ויזם פעילויות רבות ליוצאי גרוזיה, והזמין לאותן פעילויות יוצאי גרוזיה מרחבי העולם. פעילות ציבורית התנדבותית זו הובילה ליצירת קשרים שונים הן עם גורמים מקומיים בתחום התרבות, והן עם גורמים שונים ברשויות הגרוזיניות, אותם הכיר הנאשם במסגרת משלחות של יהודים יוצאי גרוזיה.

וכך ציין הנאשם:

"**... כל מקום עושים שולחן, כל מקום יש, התחלנו גם להביא אמנים, אמנים להופעות, למשל, כדורגל, קבוצת הכדורגל של נקראת דינמות בליס שזה היה אז 3 פעמים אלופות ברית המועצות, אתה יודע מה זה אלוף ברית המועצות, זה אחרי זה אמנים, אחרי זה קולנוע, סרטים, להקות וכל זה ולמה עשינו את זה, הבאנו אותם? בשביל שיופיעו לפני העדה כי זה למעשה חלק מהפעילות התרבותית של העדה וכך באופן אוטומטי אתה בא לשר תרבות עושה שולחן, מזמין שרים אחרים, מזמין וככה הכרתי, למעשה, את כל צמרת השלטון הקומוניסטי של גרוזיה לאותו זמן, בגרוזיה, אני חוזר ואומר בגרוזיה**" (פרו' עמ' 1156 ש' 5).

הנאשם תיאר בעדותו כיצד נקרא לסייע למדינת ישראל, וזאת על רקע הקשרים שנוצרו עם גורמים שונים במדינות ברית המועצות לשעבר.

וכך ציין בעדותו:

"**כל הפעילות שתיארתי פה זה הכל היה בהתנדבות, אני לא הייתי בשום תפקיד, בשום דבר, הייתי סוכן ביטוח... במדינת ישראל גילו את הפוטנציאל שיכול להיות נפתח פתח לעליית יהודים מברית המועצות לשעבר, אני מדבר אתכם על שנת 87, עוד לא התחילה העלייה השנייה אז מה שקרה, יש במדינה גוף**

שנקרא לשכת הקשר, לשכת הקשר זה גוף שאחראי על נושא של התפוצות... זיהו את הפוטנציאל ואת הקשרים שיש והתחילו לבקש מאפרים וגם ממני סיוע בכל מיני דברים, בנושא שליצור קשר ואפשרויות להתחיל להעלות את היהודים..." (פרו' עמ' 1155 ש' 20).

באותה תקופה, לקראת סוף שנות ה- 80 החלה ברית המועצות בתהליך התפוררות, תהליך שהסתיים בשנת 1991, שאז התפצלה ברית המועצות למספר רב של מדינות. תקופת התפוררות ושנות העצמאות הראשונות של המדינות השונות, התאפיינה, בין היתר, בניסיונות של אנשי עסקים שונים לזהות הזדמנויות עסקיות. הנאשם תיאר כיצד, על רקע הקשרים שצבר בפעילותו הציבורית- התנדבותית, פנו אליו מספר אנשי עסקים על-מנת שיסייע בידם ליצור קשרים ולקדם עסקים שונים בגרוזיה. אחד מאנשי העסקים הגיע מתחום הנפט, ובינו לבין הנאשם התפתח שיתוף פעולה בתחום הסחר בנפט. שיתוף הפעולה נמשך מספר שנים, במהלכו צבר הנאשם ידע בתחום זה, ובשנת 1997 הקים פעילות משותפת עם חברת "גלנקור", שתוארה כחברה הגדולה בעולם בתחום האנרגיה והמסחר, ופעילותו העצמאית כאיש עסקים בתחום האנרגיה החלה לשגשג, תוך שהוא ממשיך ליצור קשרים עם אנשים וגופים שונים בתחום זה.

את בן-זקן, יליד 1967, הכיר הנאשם כנער, וזאת לאור העובדה שאימו של בן-זקן עבדה בסוכנות הביטוח, שאת חלקה רכש מאפרים גור. כשעסקי האנרגיה של הנאשם התפתחו למימדים גדולים, עזב הנאשם את סוכנות הביטוח, ובן-זקן, בצוותא עם אימו, הפכו למנהליה של הסוכנות. במקביל, הועסק בן-זקן אף כעוזרו הפרלמנטרי של אפרים גור. היחסים החבריים עם בן-זקן הובילו את הנאשם לשותפויות שונות עימו, בעיקר בתחום הנדל"ן (שותפויות שיזם בן-זקן) כאשר החל מתחילת שנות ה- 2000 רכשו השניים מספר רב של נכסים ברחבי הארץ. בשלב מסוים, ובליווי משפטי, החליטו השניים לפעול במסגרת משפטית של חברה ציבורית, וכך הוקמה חברת מנופים שעסקה בנדל"ן מסחרי. הנאשם תיאר בעדותו כי השקיע בחברה כ- 60 מיליון דולר, וזאת במקביל להמשך פעילותו העסקית בניכר, ולפעילויות ציבוריות התנדבותיות שקידם ומימן (כגון עמותת "ניהול" שחילקה מלגות לסטודנטים, כאשר כתנאי לקבלת המלגות, סייעו אותם סטודנטים בחלוקת ארוחות חמות לקשישים ברחבי אשדוד, או סייעו לנערים באשדוד שהתקשו בלימודיהם.

על ההיכרות בין הנאשם לבן-אליעזר

25. הנאשם הכיר את בן-אליעזר, אך לא באופן אישי, נוכח תפקידיו הציבוריים של בן-אליעזר, והשתתפותו לצד אנשי ציבור נוספים, באירועים שערכה עמותת "ניהול".

בשנת 2008 נוצרה ההיכרות האישית, בתיווכו של בן-זקן, כאשר בן-אליעזר, שכיהן באותה תקופה כשר התשתיות הלאומיות (והממונה על שוק האנרגיה בישראל) זימן את הנאשם למשרדו. באותה פגישה, סיפר בן-אליעזר לנאשם על הצורך של מדינת ישראל במציאת מקורות גז, על החשש מהסתמכות על מאגרי הגז של מצרים, על המאמצים השונים שעשה בהקשר זה במסגרת תפקידו הרשמי, ועל רצונו כי יסייע לו בארגון

פגישה עם יו"ר דירקטוריון חברת גזפרום שתוארה כחברת הגז הגדולה בעולם ופעלה במדינות חבר העמים. בקשה נוספת ודומה שהתבקשה על-ידי בן-אליעזר, נגעה לארגון פגישה מאותן סיבות עם גורמים מחברת הגז "סוקר" שפעלה באזרבייג'ן.

הנאשם, שהכיר את הגורמים הבכירים בחברת גזפרום נעתר לבקשת בן-אליעזר, וארגן פגישה במשרדי גזפרום במוסקבה בין בן-אליעזר לגורמים שונים בחברה, ובהמשך אף ארגן פגישה בין בן-אליעזר וגורמים נוספים לנציגי חברת סוקר (להלן - **הפגישה עם חברת גזפרום** ; **הפגישה עם חברת סוקר**).

ביום 23.6.08 התקיימה הפגישה עם חברת גזפרום, כאשר בן-אליעזר הגיע למוסקבה עם משלחת רשמית ממדינת ישראל, בה היו חברים נציגים ממשרד התשתיות (שרון קדמי, משה קמחי ואסף אזולאי) ונציגים ממשרד החוץ (אנה עזרי ומיכאל ברודצקי). מטעם חברת גזפרום נכחו יו"ר הדירקטוריון אלכס מילר, ובכירים נוספים. אין חולק, וכך עולה מעדות הנאשם וגם מעדותו של שרון קדמי, שכיהן כראש המטה המקצועי במשרד התשתיות, ובהמשך כמנכ"ל משרד התמ"ת (להלן - **קדמי**), כי הנאשם פגש את המשלחת בסמוך למשרדיה של גזפרום, עלה איתה ללשכתו של יו"ר הדירקטוריון, אך לא נכנס לפגישה.

בניגוד לפגישה עם גזפרום, הנאשם השתתף בפגישה שנערכה עם חברת סוקר, ובעדותו הסביר כי בהינתן הניסיון הרב שצבר עד לאותה תקופה, והעובדה כי חברת סוקר הייתה פחות "פורמלית", יכול היה לסייע לקידום הפגישה והאינטרסים של מדינת ישראל.

הנאשם תיאר בעדותו כי במהלך שהייתו של בן-אליעזר במוסקבה ובאזרבייג'ן, לצורך קיום המפגשים עם חברת גזפרום וחברת סוקר, נפגשו השניים והחלו להכיר איש את רעהו (פרו' עמ' 1172 ש' 31 ; פרו' עמ' 176 ש' 9). במועד סמוך, באחת הפעמים בהן הגיע לישראל, נפגש הנאשם עם בן-אליעזר, שאז לדבריו, החלה מערכת היחסים לעלות על פסים מובהקים של חברות.

מהאמור לעיל עולה, ועל כך אין חולק, כי הקשר האישי בין הנאשם לבן-אליעזר החל בשנת 2008, על רקע בקשות הסיוע של בן-אליעזר לטובת האינטרסים של מדינת ישראל, מפגשיהם המשותפים בחו"ל, בסמוך ולאחר מועדי הפגישות עם חברת גזפרום וחברת סוקר.

תחנת הזמן השנייה - כוונתו הנטענת של הנאשם להפיק רווח מעסקה פוטנציאלית בין מדינת ישראל לחברת גזפרום כבר בשנת 2008, ובסמוך לתחילת הקשר

המחלוקת

26. אף שאין מחלוקת כי לא נקשרה כל עסקה בין מדינת ישראל לחברת גזפרום, הצדדים חלוקים בשאלה האם הנאשם התכוון להפיק רווח מאותה עסקה פוטנציאלית, כאשר נתון זה יכול להשליך, לכאורה, על הבנת טיבה של מערכת היחסים שנרקמה בינו לבין בן-אליעזר.

תמצית טיעוני הצדדים

27. לשיטת התביעה, הנאשם קיווה כי מדינת ישראל תתקשר עם חברת גזפרום בחוזה לאספקת גז, ותכנן, באמצעות חברת מנופים, שבבעלותו, לספק שירותים נלווים לעסקת הגז (להלן - **העסקה הנלווית**).

התביעה מבססת טיעונה האמור על הראיות הבאות: **(א)** שני העתקים בשפות שונות של טיוטת חוזה הנושאת תאריך 20.6.08, שנמצאה בתיקיית "אברהם נניקשווילי" על שרת חברת מנופים (ת/20 ו-ת/21, להלן - **טיוטת חוזה העסקה הנלווית**. בחוזה צוין כי: "*רוסיה וישראל נמצאות בשלב ראשוני של בחינת פרויקט להספקת 4 עד 6 מיליארד מטר מעוקב גז מרוסיה לישראל (להלן - "הפרויקט") באמצעות צינור גז רוסי-ישראלי (להלן - "צינור גז"), ובלבד שקיבולת ההולכה תאפשר גם נפחי גז נוספים לשטחי ירדן, הרשות הפלסטינית ומצרים*"; **(ב)** הצדדים לטיוטת חוזה העסקה הנלווית הם חברת מנופים וחברה רוסית בשם VNIIST (להלן - **חברת וניסט**) המוגדרת כ"חברה רוסית מובילה בעלת ניסיון רב בתחום התכנון, הבניה, ניצול, אבחון ותיקון של מתקני דלק ואנרגיה שונים, ובהם צנרת להולכת גז"; **(ג)** מסמך סיכום הפגישה עם חברת גזפרום אשר נערך על-ידי נציג משרד התשתיות מיכאל ברודצקי שאותר אף הוא באותו מיקום בשרת מנופים (ת/19, להלן - **מסמך סיכום הפגישה הראשון**); **(ד)** מסמך הנחזה כפרוטוקול הפגישה עם חברת גזפרום שאותר אף הוא באותו מיקום בשרת מנופים (ת/22, להלן - **מסמך סיכום הפגישה השני**).

כלל המסמכים שפורטו לעיל: טיוטת חוזה העסקה הנלווית (שני מסמכים), מסמך סיכום הפגישה הראשון ומסמך סיכום הפגישה השני יכונו, מקום בו אתייחס אליהם כמקשה אחת - **המסמכים**.

התובעות, עו"ד סוזנה שור ועו"ד חופית שרים, טענו בסיכומיהן כי יש בשילוב שבין המסמכים על-מנת ללמד כי הנאשם היה ממתכנני העסקה הנלווית, שכן אלמלא כך, אין כל הסבר להימצאות המסמכים בתיקייה הנושאת את שמו בשרת מנופים.

עוד הפנתה התביעה למסמך נ/8 שהוגש על-ידי ההגנה - דוא"ל ששורשר ביום 24.6.08 מאורית ג'רבי לדני וקנין שכיהן כמנכ"ל חברת מנופים (להלן - **וקנין**) וממנו לנאשם, כאשר כותרתו היא "המסמך התורגם" (הטעות במקור - ב.ש) ומצורף לו מסמך זהה לכאורה לטיוטת חוזה העסקה הנלווית - ת/20.

28. ההגנה ביקשה לדחות את טענת התביעה בדבר קיומו של אינטרס כלכלי וקידום עסקה נלווית, תוך שטענה מספר רב של טענות, שאפרט את המרכזיות שבהן: **(א)** בשנת 2008 התמקדו עסקיו של הנאשם בתחום הנפט ולא בתחום הגז; **(ב)** היעדר בדיקה על-ידי גורמי החקירה בדבר הקשר בין הנאשם לחברת וניסט; **(ג)** עדותה של אורית ג'רבי, מזכירת חברת מנופים (להלן - **אורית**), לפיה נהגה לשמור מסמכים באותה תיקייה, על דעת עצמה, ככל שסברה שהם רלוונטיים, או בהתאם להנחיה של מי ממעסיקיה וטענת הנאשם כי כלל לא ידע על קיומה של התיקייה; **(ד)** האפשרות כי גורם כלשהו, כנראה מן הצד הרוסי, שידע על הפגישה עם חברת גזפרום, ניסה לזהות הזדמנות עסקית והעביר מיוזמתו את טיוטת חוזה מנופים; **(ה)** העובדה כי העסקה בין מדינת ישראל לחברת גזפרום לא הייתה ריאלית, ומשכך גם לא היה טעם לקדם עסקה נלווית כלשהי; **(ו)** העובדה שחברת מנופים היא צד לטיוטת העסקה הנלווית, מלמדת כי ידו של הנאשם אינה בדבר, וזאת בהיעדר כל היגיון "לרתום" חברה ציבורית בה הוא שותף, שהיא נעדרת ידע בתחום, ולהעדיף אפשרות זו על פני ניסיון לקדם העסקה באמצעות אחת מחברותיו הפרטיות.

הכרעה

29. לאחר בחינת הראיות הרלוונטיות וטיעוני הצדדים, הגעתי למסקנה כי התביעה הצליחה להוכיח שלנאשם הייתה מעורבות בעסקה הנלווית, ומשכך, ניתן לקבוע כי קיננה בליבו כוונה להפיק רווח מעסקה פוטנציאלית בין מדינת ישראל לחברת גזפרום, אף אם סבר כי הסיכוי שהמהלך יבשיל הוא נמוך ביותר. לצד האמור לעיל, לא ניתן לשלול את גרסת הנאשם, שאף מתיישבת עם התרשמותי מדבריו, כי הסיוע שהעניק לבן-אליעזר בארגון שתי הפגישות (עם חברת גזפרום וחברת סוקר) נבע גם מרצונו לסייע לאינטרסים של מדינת ישראל, כפי שאלה תוארו בפניו על-ידי בן-אליעזר.

30. להלן הנימוקים העומדים ביסוד מסקנתי:

התביעה הציגה ארבעה מסמכים המלמדים על עניין כלכלי שהיה לנאשם וחברת מנופים בעסקה הפוטנציאלית בין מדינת ישראל לחברת גזפרום, והצליחה לקשור מסמכים אלה לנאשם, באופן שאיתרה מסמכים אלה על שרת חברת מנופים בתיקייה הנושאת את שמו של הנאשם, במסלול הבא: מנופים פיננסיים >בוסים > **<u>אברהם נניקשווילי</u>** >בזן.

כך לגבי **טיוטת חוזה העסקה הנלווית** מיום 20.6.08 (כשלושה ימים לפני המפגש בין בן-אליעזר לחברת גזפרום) הכוללת למעשה שני מסמכים שונים, מהם ניתן ללמוד על כוונה לבצע "עסקה נלווית" לעסקה הפוטנציאלית בין מדינת ישראל לחברת גזפרום; כך לגבי **מסמך סיכום הפגישה הראשון**, שעל פניו, לא

צריך היה למצוא דרכו אל חברת מנופים, שכן עסקינן בפגישה "סגורה" שהתקיימה בין בן-אליעזר (וגורמים רשמיים נוספים) לבין חברת גזפרום; וכך **מסמך סיכום הפגישה השני**, שאף אותו יש לראות כמסמך שלא צריך היה לדלוף לגורמים חיצוניים כגון חברת מנופים. העובדה כי שני מסמכי סיכום הפגישה מצאו את דרכם לתיקייה הנושאת את שמו של הנאשם בשרת מנופים, מהווה נתון משמעותי בעיני, המלמד גם על העניין שהביע הנאשם בפגישה, אף אם לא נכח בה.

יתרה מכך, במהלך פרשת ההגנה הוצג והוגש המסמך נ/12, הנראה כדוא"ל שנשלח ביום 23.6.08 מגברת מאשה פטרוס שעבדה בחברת קראוני, שהיא חברת-בת של גלנקור (שותפתו של הנאשם בעסקי הנפט) ואליו צורף מסמך הזהה לת/21 (טיוטת חוזה העסקה הנלווית בשפה האנגלית ובשפה הרוסית). כותרתו של אותו דוא"ל הייתה "PROTOCOL FROM MR. NANIKASHVILLI". לא הייתה מחלוקת כי מעבר לנמען (דני וקנין) הועבר העתק מהדואר האלקטרוני גם לנאשם (ראה סעיף 35 לסיכומי ההגנה).

למחרת היום (24.6.08) שלחה אורית דוא"ל לוקנין שכותרתו "המסמך התורגם" (כך במקור - ב.ש) אליו צורפה טיוטת חוזה העסקה הנלווית (ת/20). אין חולק כי וקנין העביר העתק מהדוא"ל לנאשם (נ/8), אף כי שמות החברות המופיעות בטיוטה המקורית (ת/21) אינם מופיעים בטיוטה המתורגמת (ת/20).

כך או כך, ומעבר לאיתור ארבעת המסמכים בתיקיית הנאשם בשרת מנופים, נראה כי הנאשם קיבל לכתובת הדוא"ל שלו, העתקים מטיוטת חוזה העסקה הנלווית, כבר ביום המפגש בין בן-אליעזר לחברת גזפרום ואף יום למחרת.

על פניו, וככל שהיה ממש בטענת ההגנה להיעדר אינטרס כלכלי מכל סוג, לא הייתה כל סיבה לחברת מנופים, על בעליה (הנאשם), עובדיה (אורית ווקנין) וגורמים בחברות אחרות המוכרות לנאשם (מאשה פטרוס) להפגין עניין כלשהו בעסקה נלווית לעסקה הפוטנציאלית שבין מדינת ישראל לחברת גזפרום. ויודגש, אין המדובר רק בטיוטת חוזה העסקה הנלווית, אלא גם בקבלת שני מסמכים שונים (מגורם שנותר עלום) המתעדים את אותה פגישה שנערכה בין בן-אליעזר לחברת גזפרום.

יש אף ליתן את הדעת לעובדה כי בשום שלב, בזמן אמת, לא התנער הנאשם ממסמכים אלה, ולא הודיע למי מהמעורבים בשיגור המסמכים אליו, כי אין לו כל עניין בהם, לא ברור לו מדוע הם נשלחים אליו וכיוצ"ב.

סמיכות הזמנים בין מועדי העברת המסמכים (20.6.08 - 24.6.08) לבין מועד הפגישה בין בן-אליעזר לחברת גזפרום (23.6.08) תומכת אף היא במסקנה, לפיה באותם ימים בודדים "סביב הפגישה" בין בן-אליעזר לחברת גזפרום, הוחלט לנסות ולבחון את היתכנותה של העסקה הנלווית.

לטעמי, ואף אם שאלת "הוגה רעיון העסקה הנלווית" נותרה ללא תשובה ברורה, די בנתונים שפורטו לעיל על-מנת לבסס מסקנה בדבר ידיעתו של הנאשם על אותם מסמכים, ללמד על קיומו של אינטרס כלכלי שהיה

לו בעסקה הפוטנציאלית בין מדינת ישראל לחברת גזפרום, ולכל הפחות - להעביר אל כתפיו נטל הבאת הראיות, כסוג של נטל טקטי, להוכיח אחרת.

על סיטואציה של העברת הנטל טקטי עמד בית המשפט העליון בע"פ 384/80 **מדינת ישראל נ' בן ברוך** (27.1.1980), שם נקבעו הדברים הבאים:

> **"אך כידוע, על-ידיעתו של אדם - כמו גם על התנהגותו - ניתן ללמוד לא רק מתוך ראיות ישירות, אלא גם מתוך הנסיבות הכוללות של העניין, העשויות ליצור הנחה בדבר אותה ידיעה או התנהגות. עצמתה של הנחה זו תלויה ב"משקלה הסגולי של מערכת הנסיבות" (כלשונו של חברי הנכבד, השופט שמגר בע"פ 15/78 [1], בעמ' 80) במקום שמשקלה של הנחה זו הוא נכבד, והריהי משכנעת מעל לכל ספק סביר, עשויה אותה הנחה להגיע למידה הדרושה לגיבושה של אחריות פלילית. כמובן, הנחה זו, שאינה אלא פרי ההיגיון וניסיון החיים, ניתנת לסתירה. אין מרשיעים אדם על יסוד מחשבה שלילית שעשויה להיות לו, אלא אך על יסוד מחשבה פלילית שיש לו. על-כן, רשאי נאשם להביא ראיות או ליתן הסברים, שיש בהם להראות, כי ההנחה ההגיונית אינה הגיונית כלל ועיקר או כי עצמתה של ההנחה, לאור הסבריו, אין בכוחה לקיים את מידת ההוכחה הנדרשת במשפט פלילי. אך במקום שהנאשם לא הרים נטל טקטי זה, ולא הביא ראיות או לא נתן הסברים המניחים את הדעת, הופכת ההנחה למציאות".**

ראה גם התייחסות בית המשפט העליון להעברת נטל טקטי, כפי שניתנה אך אתמול בע"פ 2854/18 **אליעד משה נ' מדינת ישראל** (27.8.19) (סעיף 87 בפסק דינו של כב' השופט שטיין).

מעבר להעברת הנטל הטקטי, המתבקשת בנסיבות העניין, יש אף ליתן את הדעת לעובדה כי בסיטואציה שנוצרה, האפשרויות שהיו בידי הנאשם להציג ראיות מפריכות, גדולות באופן משמעותי מאלה שהיו בידי התביעה.

התביעה עמדה, ובצדק, על האמור לעיל בסיכומיה, תוך הפניה לע"פ 231/76 **מדינת ישראל נ' פרידמן**, פ"ד לא(1) 309, שם נקבעו הדברים הבאים:

> **"כאן מן הראוי להדגיש, שהידיעות בדבר הקשרים והיחסים בין פרידמן ובין אנגלו-אפריקן וכן בין פרידמן ובין החברה הבהאמית היו בידיעתו המיוחדת של פרידמן והאפשרויות שהיו בידו להביא ראיות על יחסים אלה היו לאין שיעור גדולות מהאפשרות שבידי התביעה. כלל ידוע הוא בדיני ראיות, שבמצב עניינים כזה מידה קטנה של ראיות המובאת על-ידי התביעה מספיקה כדי להעביר אל הנאשם את חובת ההוכחה, במובן החובה להביא ראיות..."**.

וראה גם דברי המלומד ד"ר יניב ואקי, בספרו "דיני ראיות" (כרך רביעי, עתיד להתפרסם בשנת 2020) המסכם בבהירות את ההתייחסות המשפטית המקובלת לסוגיה:

> **"ויובהר - במשפט פלילי התביעה נושאת בנטל השכנוע שנתקיימו כל העובדות המהוות עבירה לפי הדין המהותי, בין אם מדובר בעובדה בעלת אופי חיובי ובין אם מדובר בעובדה בעלת אופי שלילי. כמו כן, אין נפקא מינה לעניין נטל השכנוע אם מדובר בעובדה המצויה בידיעתו האישית של הנאשם אם לאו. עם זאת, לעובדות אלה - כי מדובר בעובדה בעלת אופי שלילי או עובדה המצויה בידיעתו של הנאשם - עשויות להיות השפעה על נטל הבאת הראיות, במובן זה שככל שמדובר בעובדה שלילית או עובדה המצויה בידיעתו של הנאשם ידרשו ראיות פחותות להרמת נטל הבאת הראיות והעברתו אל הנאשם. כמות זו יכול שתהיה אף זעירה למדיי"**.

31. זה המקום להידרש לטענות המרכזיות שהעלתה ההגנה, אשר לטעמי - לא היה בהן כדי להרים את הנטל הטקטי ולהפריך את המסקנה בדבר כוונה להפיק רווח מעסקה פוטנציאלית בין מדינת ישראל לחברת גזפרום, באמצעות העסקה הנלווית.

(א) נטען כי בשנת 2008 התמקדו עסקיו של הנאשם בתחום הנפט ולא בתחום הגז, אולם גם אם אקבל טענה זו, אין בה כדי לשלול את כוונת הנאשם לפתח ערוצים עסקיים בתחומים נוספים במשק האנרגיה;

(ב) נטען כי החקירה כשלה בכך שלא בדקה, וממילא לא סיפקה הוכחה, לקשר בין הנאשם לחברת וניסט (הצד השני לטיוטת חוזה העסקה הנלווית), אלא שגם טענה זו אינה בעלת עוצמה משמעותית, שכן גם לא הוכח קשר מובהק בין הנאשם לחברת וניסט, ניתן להניח כי לאחר שנים ארוכות של פעילות עסקית בתחום האנרגיה (ואף אם הנאשם התמקד בתחום הגז) הכיר הנאשם מספר רב של "שחקנים מרכזיים" בתחום זה. לציין כי בעדותו בבית המשפט אישר הנאשם כי ידע שחברת וניסט עוסקת בתחום הצינורות - תחום הרלוונטי לעסקה הנלווית;

(ג) נטען כי מעדותה של אורית עולה כי היא העבירה מסמכים שונים לתיקיות בשרת מנופים (לרבות לתיקיית הנאשם), גם מקום שהיא סברה, באופן עצמאי, כי אותם מסמכים הם רלוונטיים, ועל כן אין לראות בהימצאות אותם ארבעה מסמכים בתיקיית הנאשם כראיה לידיעתו. יתכן וטענה זו הייתה בעלת משקל משמעותי, ככל שהיה מדובר בסיטואציה בה אותם מסמכים היו מאותרים אך ורק באותה תיקייה, אלא שבפועל, הוכח שהנאשם קיבל את טיוטת הסכם מנופים, לכתובת הדוא"ל שלו, גם ממאשה פטרוס וגם מדני וקנין, כך שאין בטענה כדי לערער את המסקנה בדבר ידיעתו;

(ד) נטען כי לא נשללה האפשרות שגורם כלשהו, כנראה מן הצד הרוסי, שידע על הפגישה עם חברת גזפרום, ניסה לזהות הזדמנות עסקית והעביר מיוזמתו את טיוטת חוזה העסקה הנלווית. מדובר בטענה שלא זכתה לביסוס ראייתי, ולו באופן ראשוני, ובוודאי שאין בהעלאתה כדי לערער את המסקנה המתבקשת. יתרה מכך, ובדומה לסיטואציה שנדונה בע"פ **פרידמן** שפורט לעיל, הנאשם היה יכול להתחקות בנקל אחר האופן בו הגיעו המסמכים לתיקייה הנושאת את שמו בשרת מנופים, או לתיבת הדוא"ל שלו. בפועל, אותה מאשה פטרוס לא זומנה לעדות מטעם ההגנה, ולא היה בעדויות האחרות שנשמעו כדי לתמוך בטענה בדבר מעורבותו של גורם עלום מהצד הרוסי, בהגעת המסמכים לחברת מנופים ולנאשם. זאת ועוד, גם אם גורם כלשהו מן הצד הרוסי, סבר שניתן לקדם עסקה נלווית לעסקה הפוטנציאלית שבין מדינת ישראל לחברת גזפרום, עדיין אין בכך כדי להסביר כיצד הגיעו לתיקיית הנאשם בשרת מנופים, שני מסמכי סיכום הפגישה, כאשר אחד מהם לפחות (מסמך סיכום הפגישה הראשון נערך על-ידי גורם רשמי ממשרד התשתיות);

(ה) העובדה כי העסקה בין מדינת ישראל לחברת גזפרום לא הייתה ריאלית, ומשכך גם לא היה טעם לקדם עסקה נלווית כלשהי. טיעון זה מתבסס, לשיטת ההגנה, הן על דבריו של קדמי שציין כי הסיכוי לקידום פרויקט לרכישת גז מרוסיה לא היה קיים, הן על דבריו של הנאשם ביחס למדיניות חברת גזפרום, לפיהם היא מתקשרת בהסכם אך ורק עם מדינות ולא עם חברות פרטיות, והן על האמור במסמך סיכום הפגישה השני, שם צוינו הדברים הבאים:

"The company's general manager emphasized that the company would sell natural gas solely only to the state of Israel or to a company representing it (a state owned company that will be defined up by the Israeli party)…"

המקבץ אליו הפנתה ההגנה רחוק מלהיות שלם ומלא באופן המאפשר שלילה מוחלטת של היתכנות העסקה בין מדינת ישראל לחברת גזפרום, ובהתאמה - של העסקה הנלווית.

יחד עם זאת, וגם אם נראה על בסיס אותם נתונים אליהם הפנתה ההגנה, כי סיכויי העסקה בין מדינת ישראל לגזפרום היו נמוכים, אין בכך כדי לשלול את הרציונל הטמון בהכנת תשתית לקידומה של עסקה נלווית, בוודאי כאשר עסקינן באדם שהפיק הון עצום מזיהוי הזדמנויות עסקיות, שנראה כי איש לפניו לא זיהה. אציין כי על-פי עדותו של קדמי, וככל שהיה נחתם הסכם בין מדינת ישראל לחברת גזפרום, ניתן היה להניח כי המדינה הייתה נעזרת בחברות פרטיות לצורך הולכת הגז (פרו' עמ' 714 ש' 21).

(ו) נטען כי העובדה שחברת מנופים היא צד לטיוטת העסקה הנלווית, מלמדת כי ידו של הנאשם אינה בדבר, וזאת בהיעדר כל היגיון "לרתום" חברה ציבורית בה הוא שותף, שהיא נעדרת ידע בתחום, ולהעדיף אפשרות זו על פני ניסיון לקדם העסקה באמצעות אחת מחברותיו הפרטיות. עוד הפנתה ההגנה בהקשר לאמור, לעדותם של וקנין ובן-זקן ששללו ידיעה אודות העסקה הנלווית. גם לטיעון זה לא ראיתי ליתן משקל משמעותי. חברת מנופים, על-פי טיוטת חוזה העסקה הנלווית, הוגדרה כמי שאמורה להשיג את כל

האישורים הממשלתיים וההרשאות על-פי הנדרש או הרצוי, על-פי הדין הישראלי, כך שניתן לאתר היגיון בהיותה צד לחוזה, אף אם עיסוקה אינו בתחום הובלת גז (כפי שטען הנאשם ביחס לכל החברות שהיו בבעלותו באותה תקופה).

העובדה כי וקנין לא זכר את הנסיבות שהובילו למעורבותו בקבלת טיוטת חוזה העסקה הנלווית והעברתו לדוא"ל של הנאשם, יכולה להיות מוסברת בשנים שחלפו מאז מועד האירוע ועד חקירתו, ויכולה להיות מוסברת במעורבות "טכנית" שהייתה שולית ביותר במכלול עיסוקיו כמנכ"ל חברת מנופים. באשר לעדותו של בן-זקן, ובשים לב לעובדה כי גם לשיטת התביעה מדובר בעסקה שלא התקדמה לכדי הבשלה, אף לא בקירוב, בהחלט ניתן להבין מדוע הדברים לא הובאו בפני בן-זקן, שעיקר פעילותו כאמור, בתחום נכסי המקרקעין.

תחנת הזמן השנייה - סיכום

32. עמדתי על הנטל הטקטי שהונח על כתפי הנאשם לערער את המסקנה בדבר מעורבותו בעסקה הנלווית, המבוססת על ארבעת המסמכים שנמצאו בתיקייה הנושאת את שמו בשרת חברת מנופים, על תכתובות הדוא"ל שכללו העתקים של טיוטת חוזה העסקה הנלווית, על סמיכות הזמנים ועל היעדר כל אינדיקציה, בזמן אמת, להתנערותו מהעברת התכתובות לידיעתו.

בחינת טענות ההגנה מובילה למסקנה כי הנאשם לא הצליח להרים את אותו נטל טקטי, ולא הצליח לספק הסבר סביר לאותן ראיות העומדות ביסוד המסקנה בדבר מעורבותו בקידום העסקה הנלווית.

משכך הם פני הדברים, והוכחה מעורבות בקידום העסקה הנלווית, ניתן לקבוע כי קיננה בליבו של הנאשם כוונה להפיק רווח מעסקה נלווית לעסקה פוטנציאלית בין מדינת ישראל לחברת גזפרום. אציין כי שוכנעתי שפעולות הנאשם נבעו **גם** מרצונו לסייע לאינטרסים של מדינת ישראל, כפי שאלה תוארו בפניו על-ידי בן-אליעזר. קביעה אחרונה זו מתיישבת עם התרשמותי מעדות הנאשם, ועם העובדה כי לא הוצגה כל ראיה או טענה בדבר ניסיון לרתום את פגישת בן-אליעזר וחברת סוקר לאינטרסים הכלכליים שלו, טענה שהייתה מתבקשת ככל שפעולותיו של הנאשם היו נובעות אך ורק ממניע כלכלי.

לצד קבלת עמדתה העובדתית של התביעה, סבורני כי קיים קושי לקבל את מסקנתה, לפיה יש לראות בכוונת הנאשם להפיק רווח כלכלי מאותה עסקה פוטנציאלית, כנתון משמעותי לבחינת אופיו של הקשר כפי שיתעצב בעתיד, אף שאתן לו משקל מסוים (ונמוך) במכלול הנתונים שיישקלו בהקשר זה.

תחנת הזמן השלישית - הלוואה ליריב שניתנה, על-פי הנטען, בשנת 2009

המחלוקת

33. המחלוקת בתחנת הזמן השלישית מתמקדת בשאלה האם הלווה הנאשם סכום הנע בין 200,000 ש"ח ל-300,000 ש"ח ליריב לצורך השקעה בזיכיון בקפה גרג, כאשר לשיטת ההגנה לא עלה בידי התביעה להוכיח כי הלוואה מעין זו אכן ניתנה על-ידי הנאשם.

תמצית טיעוני הצדדים

34. התביעה מבססת את טענתה על הודיית הנאשם בחקירתו כי הלווה ליריב למטרה האמורה.

וכך מתוך חקירתו הראשונה של הנאשם:

"... **אני חושב שפעם הבאתי ליריב כסף בשביל עסק שרצה להקים... לא יודע... משהו... בית קפה או משהו לא זוכר... את האמת אני לא יודע איזה בית קפה הוא הקים איזה בית קפה... נדמה לי ב... הוא מצא משהו בהרצליה אם אני לא טועה... לא זוכר באלוהים כמה... איזה מאתיים שלוש מאות ארבע מאות אלף... לא זוכר כן באמת לא זוכר**" (ת/1א עמ' 40 ש' 3-20).

התביעה הפנתה אף לדברי הנאשם בחקירתו השנייה, שם ציין:

"**יריב הלוויתי לו כחבר כסף בשביל להקים עסק רצה להקים עסק אני לא אין לי פרמטר שזה אני אמרתי לכם את זה לא אתם אמרתם לי שיריב... אני אמרתי לכם את זה בעצמי ביוזמתי נכון?**" (ת/2א עמ' 11 ש' 24; וראה גם עמ' 78 ש' 9).

מעבר לאמירות האמורות לעיל, ונוספות, הפנתה התביעה גם לאמירות של הנאשם המאשרות כי יריב היה זה שביקש את הכסף, ולראיה לפיה איילת אזולאי דאגה לענייניו של יריב, ולחובותיו הקשורים לזיכיון בית הקפה (ראה ת/29 - תכתובות בין איילת אזולאי לבן-זקן).

עוד מבקשת התביעה ללמוד מהכחשת הנאשם על חלקו של בן-זקן בסיוע לעסקיו של יריב, ככזו המעידה על חוסר מהימנות גרסתו.

35. ההגנה טענה כי התביעה כשלה בהצגת די ראיות להעברת כספים בין הנאשם ליריב, וזאת בהינתן העובדה כי גרסתו של הנאשם בדבר הלוואת הכספים לא הייתה נחרצת, הייתה מבולבלת, ובהיעדר ראיות תומכות כלשהן בדמות פלטי חשבונות בנק, עדותו של יריב (שלא העיד במשפט) או עדויות אחרות.

וכך צוין בסיכומי ההגנה: "**למעשה אברהם** (הנאשם - ב.ש) **היה היחיד לספר בחקירתו על מתן ההלוואה וגם שכן תוך הסתייגות רבה התחקות מדוקדקת אחר הודעותיו מלמדת כי אברהם - למן חקירתו הראשונה כלל לא בטוח שנתן הלוואה ליריב**" (סעיף 81 לסיכומי ההגנה).

כך הפנתה ההגנה לעובדה כי בחקירתו השלישית של הנאשם, שהתקיימה בחלוף שבועיים בהם ניסה להיזכר האם נתן הלוואה ליריב, ציין בפני החוקרים כי לא הצליח לשחזר את המקרה, וכדבריו: "**אני באמת לא מצליח לשחזר, חשבתי חשבתי אני לא מצליח לשחזר אם הבאתי לו או לא הבנתי** (צ"ל הבאתי - ב.ש) **לו. אני לא מצליח את יודעת היה לי הרבה זמן. אני באמת כל מה שצריך, חיפשתי חיפשתי ולא מצאתי**" (ראה הציטוט המלא בת/3א עמ' 5 ש' 20-28).

צוין באותו הקשר כי אין זו הפעם היחידה בה מתבלבל הנאשם בחקירותיו, בלבולים שהיו דווקא לרעתו, ובאופן דומה סיפר תחילה לחוקרים כי העביר לבן-אליעזר הלוואה בסך 600 אלף דולר, בעוד שאנו יודעים בוודאות כי דובר בהלוואה בסך 400 אלף דולר. צוין כי הנאשם הוא איש של נתינה, ואם אכן זכר בקשה של יריב להלוואה, היה ברור לו, על רקע אופיו, כי גם נתן כספים אלה למרות שבפועל, כספים אלה לא ניתנו (סעיף 91 לסיכומי ההגנה).

עוד נטען, כי הרעיון של יריב לקחת זיכיון של מסעדת "סוהו" נתקע לבסוף בסירובם של בעלי המסעדה למכור לו זיכיון, ועל כן נמוג הרעיון כמו גם הצורך של יריב בקבלת הלוואה מהנאשם. בשלב מאוחר יותר, נקרתה בדרכו של יריב האפשרות להצטרף כשותף לאלי גולן (גיסו של בן-זקן) אך בשלב זה, לא היה זקוק להלוואה מהנאשם. מכאן, ככל הנראה, מקור סברת הנאשם נעוץ בבקשה מוקדמת של יריב, אך לא בהלוואה שנתן לו בפועל.

הכרעה

36. לאחר שבחנתי את הראיות השונות ונתתי דעתי לטיעוני הצדדים, הגעתי למסקנה לפיה התביעה הצליחה להוכיח כי יריב ביקש הלוואה מהנאשם, אך לא הצליחה להוכיח, ברמת הוודאות הנדרשת, כי הנאשם נעתר לאותה בקשה.

37. להלן נימוקיי:

עמדת התביעה לפיה הנאשם העביר סכום כסף ליריב, מבוססת, באופן פוזיטיבי, אך ורק על גרסת הנאשם בחקירתו, אלא שגרסה זו בהקשר להתנהלות הכספית מול יריב רחוקה מלהיות אחידה, והיא רצופה אמירות של הנאשם בדבר חוסר יכולתו לזכור את עצם מתן ההלוואה. למעשה, ומעבר לאותן הפניות

שהציגה התביעה, ניתן להפנות לשורה של אמירות שנאמרו על-ידי הנאשם באותם הקשרים, לפיהן הוא אינו זוכר את הפרטים הרלוונטיים הן לעצם מתן הסכום והן לעצם היקף הסכום.

קביעה עובדתית המבוססת על הודאת נאשם אפשרית על-פי דיני הראיות, אלא שבמקרה דנן, יש לבצע הבחנה בין שני חלקי הגרסה: **(א)** דבריו של הנאשם בשאלת עצם בקשתו של יריב היו עקביים, והוא אף חזר עליהם בעדותו בבית המשפט (פרו' עמ' 1310 ש' 18-28; פרו' עמ' 1311 ש' 31); **(ב)** היעתרות הנאשם לבקשתו והעברת הכסף - בהקשר לחלק זה, לא ניתן לומר כי עסקינן בגרסה אחידה, ונראה כי מדובר בגרסה שאינה נחרצת, רצופה אמירות בדבר חוסר יכולת לזכור את האירוע, ונעדרת עיגון בנקודת זמן ממוקדת.

יש טעם בטענת ההגנה, לפיה התביעה לא הציגה ראיות בעלות משקל, אשר יהא בהן כדי לפזר את הערפל העובדתי.

כך לדוגמא, יריב לא זומן לעדות, ולא ניתן להיעזר בגרסתו, אם בכלל נגבתה. אינני רואה להידרש לטענת ההגנה, לפיה יש לזקוף קושי זה לחובת התביעה, שכן בין אם כך ובין אם אחרת, בפועל - הקושי בפיזור הערפל העובדתי בדבר העברת הכסף, נוצר מעצם היעדר גרסה מטעמו של יריב.

אין אף חולק כי במהלך המשפט לא הוצגו דפי חשבונות בנק, בין אם של הנאשם ובין אם של יריב, אשר ניתן היה להיעזר בהם לצורך בחינת הטענה, וגם בכך יש כדי להותיר על כנו את הערפל העובדתי. לעובדה זו חשיבות של ממש, שכן על-פי דברי הנאשם, וככל שהיה מעביר סכום בהיקף כזה ליריב, היה עושה כן בהעברה בנקאית מסודרת, כפי שעשה עת התבקש על-ידי בן-אליעזר להעביר לו סכום לצורך סיוע ברכישת דירה, וכפי שעשה בהלוואות רבות שהעמיד לאנשים אחרים והוכחו בפרשת ההגנה.

במהלך חקירתו, וכך התרשמתי, הנאשם ניסה באופן אותנטי להיזכר בשאלה האם העביר ליריב סכום כסף, אם לאו, כאשר לטענתו, גם אם העביר, לא היה בכך שום פסול. בהקשר זה, בחינת התנהלות הנאשם בחקירה, מלמדת כי הנאשם הפציר בחוקרים לברר את הנושא מול יריב (ת/2א עמ' 15 ש' 30), ובחקירתו הנוספת אף ביקש מהחוקרים לאפשר לו לשוחח עם מר יגאל אסרף, המנהל את חשבון הבנק שלו בשוויץ על-מנת לבדוק האם העביר כספים ליריב, אם לאו. החוקרים אסרו על הנאשם לבצע את הבדיקה האמורה (ת/3א עמ' 8 ש' 10 - עמ' 9 ש' 10), וכפי שהבהרתי לעיל, לא הוגשה כראיה בדיקה עצמאית כלשהי שבוצעה מטעם היחידה החוקרת בהקשר לסכום האמור עם אותו גורם שציין הנאשם או אחר.

העובדה כי איילת אזולאי דאגה לענייניו של יריב, כנלמד מכתובות הדוא"ל לבן-זקן, אינה בהכרח יכולה להיזקף, בהיבט העובדתי, לחובת הנאשם, שכן כפי שיפורט בהמשך, בין איילת אזולאי לבן-זקן התקיים קשר ישיר ועצמאי, וכך גם בין בן-זקן ליריב. זאת ועוד, בעדותו בבית המשפט, הכחיש בן-זקן כי ידע על העמדת הלוואה לטובת יריב, ולא הוטחו בפניו ראיות כלשהן שהיה בכוחן לסתור את גרסתו (פרו' עמ' 929 ש' 10).

גם אלי גולן, שותפו של יריב בקפה גרג, לא מסר תיאור שניתן לראותו כתומך בטענת התביעה, וכל שניתן ללמוד מהודעתו, בהקשר האמור, מסתכם באמירה לפיה היה זה בן-זקן "שחיבר" בינו לבין יריב, לאחר שהבין כי הוא (אלי גולן) מחפש שותף לצורך פתיחת עסק (ת/274).

סברת ההגנה לפיה התכוון יריב לרכוש זיכיון של מסעדת "סוהו" אך נתקל בסירוב של בעלי המסעדה, נראית כמתיישבת עם עדותו של בן-זקן (פרו' עמ' 928 ש' 1-21).

תחנת הזמן השלישית - סיכום

38. אסכם את שהוכח בתחנת הזמן השלישית, ואומר כי התביעה הצליחה להוכיח שיריב ביקש הלוואה מהנאשם אך לא הוכח כי הנאשם נעתר לבקשתו והעביר לו סכום כסף כלשהו.

חשוב לציין כי התביעה לא ייחסה לנאשם, מלכתחילה, עבירת כשלהי ביחס לאותה העברת כספים נטענת ליריב (שלא הוכחה), כך שממילא המסכת העובדתית שפורטה לעיל רלוונטית אך ורק לבחינת מערכת היחסים שהתקיימה בין הנאשם לבן-אליעזר, ועל רקע טענת התביעה כי מערכת יחסים זו התאפיינה ב"תן וקח".

אינני סבור כי ניתן לראות בבקשת ההלוואה של יריב מהנאשם, ואף אם היה מוכח כי הנאשם נעתר לה, כנתון רלוונטי להכרעה בסוגיות שבמחלוקת, וזאת בהיעדר טענה לזיקה כלשהי בין בקשת ההלוואה (שלא נטען כי נעשתה בידיעתו או על דעתו של בן-אליעזר) לאירועים שיתרחשו במשך ואינם קשורים ליריב.

תחנת הזמן הרביעית - האינטרסים הכלכליים והפעולות שבוצעו בהקשר לקבלת רישיון קידוח ב"מד אשדוד" בשנים 2010 - 2011

העובדות שאינן במחלוקת

39. אין חולק בדבר עובדות הבסיס הבאות:

(א) ביום 19.1.10 הגישה חברת ACC אשר את פעילותה הוביל באותה עת חיים ליבוביץ', בקשה למשרד התשתיות לקבלת רישיון קידוח למול חופי אשדוד, וביום 26.1.10 מצאה הועדה המקצועית כי בקשתה של ACC היא הטובה ביותר ביחס לכל הבקשות שהוגשו (ת/72);

(ב) נוכח עמדתו של ליבוביץ' כי נכון יהיה עבור ACC להתחזק בקבוצה מקומית בעלת איתנות פיננסית, נוצר קשר בינו לבין בן-זקן, ובמהלך הפגישה שהתקיימה ביניהם, סיפר לו ליבוביץ' כי הרישיון עומד להינתן ל- ACC, והציע לו שותפות במיזם הקידוח;

(ג) בן-זקן ביקש להתייעץ טלפונית עם הנאשם, אשר היה בעל ידע בתחומים דומים או משיקים, וחרף התנגדותו של הנאשם, החליט בן-זקן להיכנס למיזם המשותף יחד עם ליבוביץ', ואף נחתם ביניהם זיכרון דברים לפיו גם לצד ג' או לצד מעוניין תהא זכות להיות חלק מהרישיון (ת/33). אין מחלוקת כי הנאשם תוכנן להיות חלק מהשותפות, והאמור בזיכרון הדברים איפשר זאת (עדות וקנין - פרו' עמ' 457 ש' 16);

(ד) ללא קשר להתנהלות שתוארה לעיל, ביום 29.10.09 הצטרפה למנופים קבוצת משקיעים זרים (ASTC) והבעלות בחברה הייתה משותפת לאותה קבוצה, לבן-זקן ולנאשם;

(ה) ביום 8.2.10 החליטה מועצת הנפט, הפועלת תחת משרד התשתיות, על הענקת רישיון קידוח ל- ACC;

(ו) ביום 15.2.10 הוענק ל- ACC רישיון מד אשדוד, אשר איפשר קידוח לחיפוש נפט בעומק של 5,700 מטר, באזור הנקרא "387/שמן";

(ז) כיוון ש- ACC היא חברת אחזקות זרה, בעלת פעילויות שונות ברחבי העולם, היה פחות נוח להנפיק אותה ולגייס כסף מן הציבור, ומשכך, נבחנו מספר אפשרויות, ולבסוף הוחלט כי זכויותיה יועברו לחברה חדשה שתיקרא "שמן" שתהיה בבעלות קבוצת ACC, בן-זקן, הנאשם ומנופים (להלן - **הבקשה להעברת זכויות הקידוח; חברת שמן**). ההחלטה התקבלה על-ידי ליבוביץ' (מטעם ACC) ועל-ידי ג'קי בן-זקן ודני וקנין (מטעם מנופים). וקנין תיאר זאת כך בעדותו: "**... בשביל לעשות קידוח צריך לגייס כסף לא רק משקיעים פרטיים אלא גם מהציבור, זה סכומי עתק זה סכומים גדולים מאוד, עכשיו, בשביל זה צריך**

להנפיק חברה בבורסה, צריך להכין תשקיף, עכשיו, הרעיון היה להביא חברה חדשה שאין לה טרק רקורד כי ACC **של ליבוביץ' יש לה היסטוריה מה גם שהיא חברה זרה פחות נוח להנפיק בבורסה חברה לא ישראלית, אז ברור שהאינטרס שלנו היה להעביר את הרישיון הזה לשמן חברה החדשה... ואותה להנפיק... כל מי שהתעסק בזה, מי שהתעסק בזה בעיקר זה ליבוביץ' וג'קי ואני מכוח תפקידי במנופים"** (פרו' עמ' 460 ש' 4-11);

(ח) בחודש מרץ 2010 עדכנה מועצת הנפט את הקריטריונים שעל-פיהם היא מגבשת המלצותיה למתן היתרים ורישיונות לחיפוש נפט וגז טבעי, ולהפקתם (ת/74; ת/254 ש' 114; ת/248 להלן - **הקריטריונים החדשים**). בהתאם לקריטריונים החדשים, נדרש המבקש רישיון לקידוח נפט להעמיד ערבויות בהיקף 50 מיליון דולר וכן לשתף פעולה עם מפעיל (OPERATOR) בעל יכולת מקצועית מוכחת בתחום קידוחי נפט.

שמעון כהן, שכיהן כמנהל תחום בכיר "חשבונאות וכלכלה" במשרד האנרגיה, אשר במסגרת תפקידו, בין היתר, השתתף דרך קבע בדיוני המועצה המייעצת ובישיבות הועדה המקצועית במשרד, התייחס בעדותו לחלק מהשינויים שנעשו במסגרת הקריטריונים החדשים. וכך ציין: "**בזמנו של הדיון בחודש פברואר 2010, כל קבוצה אשר מגישה בקשה צריכה להוכיח איתנות כלכלית לעמידה בתכנית העבודה, בהתאם לתקנות הנפט**... **זאת אומרת שאם תכנית עבודה מוערכת במיליון שקל על אותה קבוצה להציג יכולת כלכלית לעמוד בתשלום של מיליון שקל. התייחסנו באותה על מכתבים מאת בנקים ו/או על הצהרות מקבוצות עצמן או מחברות אחרות התומכות בהן פיננסית, כי לאותה קבוצה יש את היכולת הכספית לעמוד בשווי תכנית העבודה. יובהר כשבאותה תקופה, לא היו הנחיות אשר הבהירו במדויק את אופן הבדיקה. הדברים שונו במרץ 2010, בהמלצתי... אני יכול רק להגיד שלא נבדקו אז דוחות כספיים. דוחות כספיים התחלנו לבדוק החל ממרץ 2010... לכן אני בדקתי את האיתנות הפיננסית של חברת שמן, בהתאם להנחיות החדשות, אשר פורסמו במרץ 2010, וקבעו שיש חובה להוכיח בדוחות הכספיים של החברה עמידה כלכלית בסך של 50 מיליון דולר..."** (ת/254 ש' 106-132; ש' 182-184);

(ט) ליבוביץ' סבר, וכך עולה גם מפנייתו לממונה על ענייני הנפט מיום 28.10.10, כי הבקשה להעברת זכויות הקידוח מחברת ACC לחברת שמן צריכה להיבחן לאור הקריטריונים המקוריים ולא לאור הקריטריונים החדשים (ת/285);

(י) בחודש דצמבר 2010 שכרה חברת שמן את שירותיו של עו"ד כספי, על-מנת שיטפל בבקשה להעברת זכויות הקידוח מתוך כוונה כי חברת שמן לא תידרש לעמוד בקריטריונים החדשים. במקביל לשכירת שירותיו של עו"ד כספי, החל בן-זקן לפעול על-מנת לשכנע את הדמויות הרלוונטיות במשרד התשתיות כי הקריטריונים החדשים אינם צריכים לחול על חברת שמן;

(יא) מימרן, שלבד מתפקידו כממונה על הנפט במשרד האנרגיה, כיהן גם כאחראי על פעילות הועדה המקצועית, אשר מביאה המלצותיה בפני מועצת הנפט, שלח ביום 10.1.11 מכתב לעו"ד כספי, במסגרתו

הבהיר כי על הבקשה להעברת זכויות הקידוח לחברת שמן לכלול את כל הפרטים הנדרשים על חוק הנפט ותקנותיו וכן את הפרטים הנכללים בהודעת הממונה על ענייני הנפט מיום 9.3.10. הלכה למעשה - הודעת מימרן הבהירה כי על-מנת שתאושר הבקשה להעברת זכויות הקידוח, על חברת שמן לעמוד בקריטריונים החדשים. מימרן הבהיר בעדותו את הרציונל העומד מאחורי עמדתו: "**... שגם בקשה להעברת זכויות נדרשים לעמוד המבקשים בתנאים של הממונה ולמה הכוונה? יותר ספציפית, הכוונה היא במקרה הספציפי ליכולת הכלכלית. זאת אומרת גם מי שהגיש וקיבל בקשה כמו חברת אי סי סי, הייתה בעלת רישיון לנפט אם היא מבקשת להעביר חלק מהזכויות או את כל הזכויות שלה לחברה אחרת, היא תידרש, אנחנו נדרוש לפתוח את כל התיק ולבחון מחדש, על פי קריטריונים חדשים שניסחנו, שהתחדשו במהלך הזמן, נתבקש לבחון מחדש את העמידה בקריטריונים החדשים. כלומר, התהליך, התאריך, המועד הקובע הוא לא המועד של קבלת הרישיון המקורי אלא גם המועד של העברת זכויות. הוא הזדמנות בשבילנו הייתה לסדר מערכות, לוודא שהכול נעשה לפי, לפי הנהלים החדשים**" (פרו' עמ' 290 ש' 19);

(יג) בהינתן העובדה שאחד הקריטריונים לקבלת הרישיון הייתה שיתוף פעולה עם מפעיל המחזיק ביכולת מקצועית מוכחת בקידוחי נפט, נפגש בן-זקן, ביום 6.12.10, עם גורמים שונים בחברת נובל אנרג'י שהיא חברה בינלאומית המתמחה בחיפוש, בקידוח, בפיתוח ובהפקת גז טבעי ונפט גולמי ברחבי העולם אולם הפגישה לא הניבה הסכם לשיתוף פעולה;

(יד) ביום 7.2.11 נחתם הסכם שיתוף פעולה בין חברת שמן לחברת CDC (להלן - CDC), לפיו חברת CDC תמונה ל"מפעיל" (בכפוף לאישור הגורמים הרלוונטיים בישראל) וכן תחזיק ב-5% מהזכויות בקידוח. במקביל, וכנדרש על פי הקריטריונים החדשים, גייסה חברת שמן, בהנפקה פרטית, 50 מיליון דולר. סכום זה הופקד בחשבון נאמנות;

(טו) ביום 23.2.11 הגישה חברת ACC את הבקשה להעברת זכויות הקידוח לחברת שמן, אולם ביום 16.3.11 דחתה מועצת הנפט את הבקשה בהיעדר יכולת כלכלית מוכחת מצד חברת שמן.

שמעון כהן התייחס בהודעתו לעמדת משרד האנרגיה: "**אני ביצעתי בדיקה, שכללה בדיקת החומר הכלכלי שהוגש עם הבקשה להעברת זכויות. בשלב הראשון** ACC**, הגישה מכתב מאת רו"ח אורליצקי, שיש לחברה בעקבות הנפקה פרטית, סכום של 50 מיליון דולר בשקלים. טרם הדיון הודעתי לחברת** ACC **שהם לא עומדים בדרישות מאחר ולא צורפו דוחות כספיים מבוקרים. לאור זאת קיבלתי דוחות כספיים מבוקרים של חברת שמן. בדקתי את הדוחות הכספיים של החברה, אשר העידו כביכול שיש לחברה רכוש נזיל של כמעל 170 מיליון שקל, אך בדוחות הללו, צוין שכספים אלה מופקדים בחשבון נאמנות והשלמת העסקה, תיערך מיד לאחר אישור הזכויות על-ידי משרד התשתיות. מבחינתי ההסתייגות שהייתה בדוחות, לא הניחה דעתי שהחברה עומדת ביכולות כלכליות כנדרש...**" (ת/254 ש' 189-198);

(טז) ביום 12.7.11 נערכה ישיבה נוספת של מועצת הנפט, במסגרתה נבדקה בקשתה המחודשת של ACC להעברת הזכויות לחברת שמן (שהוגשה ביום 19.6.11), ונמצא כי הבקשה עומדת בתנאים, שכן החזיקה רכוש נזיל בפועל בהיקף העולה על 190 מיליון ש"ח. נוכח העמידה בתנאים, החליטה המועצה לאשר את הבקשה (נספח "ב" להודעת שמעון כהן - ת/254).

40. החשש שמא הרגולטור ימנע את העברת הזכויות לחברת שמן עומד ביסוד המחלוקת שתתברר להלן, שעיקרה בפעולות נטענות שביצע בן-אליעזר עבור הנאשם ושותפיו, אשר נעשו לכאורה בידיעת הנאשם, במטרה לסייע לחברת שמן לעמוד בקריטריונים החדשים, ולהביא להעברת זכויות הקידוח.

<u>זירות המחלוקת</u>

41. המחלוקת מתמקדת בשתי זירות מרכזיות:

הזירה הראשונה - בחינת <u>שתי הפעולות</u> שנטען כי נעשו על-ידי בן-אליעזר לטובת הנאשם וחברת שמן: **(א)** קידום פגישה בין אנשי חברת שמן למנכ"ל חברת נובל אנרג'י; **(ב)** שיחות שניהל בן-אליעזר עם ראש מועצת הנפט לטובת קידום ענייני חברת שמן.

הזירה השנייה - בחינת מעורבות הנאשם בפעולות בהן נקטה חברת שמן לצורך העברת הרישיון על שמה ומידת ידיעתו אודות הפעולות שנטען כי נעשו על-ידי בן-אליעזר.

<u>סוגיות שהן בבחינת תשתית להכרעה בזירות המחלוקת</u>

42. עוד טרם ינותחו הראיות והטענות בהקשר לשתי זירות המחלוקת, ראיתי לייחד התייחסות ספציפית, <u>שהיא בבחינת תשתית להכרעה בזירות המחלוקת</u>, לסוגיות הבאות: **(א)** האינטרס הכלכלי של הנאשם בהעברת זכויות הקידוח; **(ב)** אופן שיתוף הפעולה בין הנאשם לבן-זקן בכל הנוגע לחברת שמן והעברת הזכויות; **(ג)** הציר העצמאי "בן-זקן - איילת אזולאי".

לאחר התייחסות לסוגיות האמורות, אעבור לניתוח הראיות והטענות, ואעשה כן בשתי הזירות במקביל, דהיינו - בחינת הפעולות המיוחסות לבן-אליעזר, ובחינת הראיות שהוצגו בדבר ידיעתו של הנאשם אודות אותן פעולות.

האינטרס הכלכלי של הנאשם בהעברת זכויות הקידוח

43. לא צריכה להיות מחלוקת כי מכוח היותו של הנאשם בעל שליטה בחברת מנופים, שהחזיקה ב- 25% ממניות חברת שמן, נגזר קיומו של אינטרס כלכלי של הנאשם בהעברת זכויות הקידוח. לכך יש להוסיף כי מעבר לחלקה של מנופים בחברת שמן, החזיק הנאשם, באופן עצמאי, גם ב- 12.5% ממניות חברת שמן.

האינטרס הכלכלי נלמד אף מההשקעות המשמעותיות שביצע הנאשם, באופן אישי, בחברת שמן, אשר עמדו על עשרות מיליונים (בהקשר לסכום המדויק ניתן להצביע על וריאציות שונות בחומר הראיות, אך ברור, בכל וריאציה אפשרית, כי מדובר בעשרות מיליוני שקלים). אני ער לעובדה כי חלק מההשקעות בוצעו בשלבים מתקדמים יותר, ולאחר שנחתם הסכם שיתוף פעולה בין חברת שמן לחברת CDC, אולם אין בכך כדי לשנות מן התמונה המלמדת על קיומו של אינטרס כלכלי מצידו של הנאשם.

ראה בעניין זה עדות הנאשם - פרו' עמ' 1209 ש' 10 ; פרו' עמ' 1260 ש' 25.

עוד אציין כי אני נכון לקבל את טענת התביעה לפיה העובדה (שנודעה בהמשך) שהקידוח לא הניב את שציפו המעורבים השונים (שכן לא נמצא נפט מול חופי אשדוד), אינה רלוונטית לשאלת קיומו של אינטרס כלכלי, שאלה הנבחנת בנקודה מוקדמת יותר על ציר הזמן.

בהינתן האמור לעיל, ואף אם עסקינן בנאשם אמיד ביותר, שעסקיו חובקי עולם, ברור כי החזיק אינטרס כלכלי, ולאור הסכומים המדוברים, ניתן אף להגדירו כאינטרס כלכלי משמעותי.

אופן שיתוף הפעולה בין הנאשם לבן-זקן בכל הנוגע לחברת שמן והעברת הזכויות

44. מכלל הראיות עולה כי בן-זקן היה דומיננטי יותר בכל פעילותה של חברת שמן בהקשר לרישיון הקידוח, תוך שהוא מעדכן, מעת לעת, את הנאשם באשר לנתונים שונים. מידת מעורבותו העצמאית של הנאשם גברה רק לאחר שהמשא ומתן מול חברת נובל אנרגי'י כשל, ונוצר צורך במציאת מפעיל אחר שיכנס לשותפות במיזם.

מסקנה זו מבוססת על ההנמקות הבאות:

(א) בן-זקן, שהוא אדם יוזמתי ודומיננטי, היה זה שעמד בקשר עם חיים ליבוביץ' עובר להקמת השותפות עם חברת ACC, <u>והוא זה שהחליט</u> על כניסה לשותפות באותו מיזם של קידוח למציאת נפט. הנאשם, ועל כך אין חולק, עודכן בדבר רצונו של בן-זקן ובהמשך בדבר החלטתו של בן-זקן לחבור לליבוביץ' וחברת ACC. אין אף חולק כי במהלך הפגישה עם ליבוביץ' ביקש בן-זקן להתקשר ולהתייעץ עם הנאשם נוכח היכרותו עם תחום הנפט, והנאשם סבר כי כניסה למיזם תהווה טעות.

(ב) עיון בכתב האישום מלמד כי כל הפעולות שנעשו בהקשר למועצת הנפט יוחסו לבן-זקן ולא לנאשם, וכך בהתאם גם דברי התביעה בסיכומיה בהקשר לבן-זקן: "**... אין חולק שהיה הרוח החיה והפועלת אל מול אנשי מועצת הנפט**" (סעיף 191 לסיכומי התביעה).

(ג) בן-זקן הוא זה שעמד ביסוד ארגון הפגישה עם נציגי נובל אנרג'י, והנאשם אף לא השתתף באותה פגישה (עדות בן-זקן, פרו' עמ' 957 ש' 2-19)

(ד) עדותו של בן-זקן בדבר רמת האמון ששררה בינו לבין הנאשם בניהול עסקיהם המשותפים לא נסתרה, וכך גם עדותו בדבר רמת הדומיננטיות הגבוהה שלו באותם עסקים בהשוואה למידת הדומיננטיות של הנאשם, אשר לו, כזכור, עסקים רבים אחרים בעיקר בניכר. החלוקה הבסיסית העולה מהעדויות השונות היא כזו, לפיה "איש ההון" הוא הנאשם, בעוד היזם ו"המנהל" הוא בן-זקן.

ראה בהקשר זה דברי בן-זקן בחקירתו, כפי שאלה צוטטו עת נחקר בבית המשפט ואושרו על-ידו:

"**ש: תראה החוקרים לא מבינים, לא מסתדר להם, של שותפות, בין שותפים, החוקר ביטון אומר לך ואני מפנה אותה, אותו תמליל מאותו יום סוזנה עמוד 107, שורה 22, אומר לך או קיי אתה לא תעשה משהו ולא תיידע אותו תסתיר ממנו או קיי, נחקר, אתה עונה לו, 99 אחוז מהפעולות שאני עושה הוא לא מודע להם, בכלל, וכנראה גם לעולם לא יהיה מודע להם אלא אם יש סיבה להגיד, החוקר ולמה, אתה עונה לו, כי המערכת היחסים העסקית שיש בינינו, אני עושה וברוב המקרים אני אפילו לא מעדכן, אבל אם זה צף או עולה אז אני מספר לו, עכשיו זה לא משנה, גם אם עשיתי טעות, גם אם קניתי בניין החלטתי לקנות בניין ב 200 מיליון דולר, והעסקה הכי מטומטמת שעשיתי והפסדנו כסף והוא רק שמע על העסקה שחתמנו הוא בסדר, זה אברהם אמת?**

ת: נכון" (פרו' עמ' 922 ש' 5).

ראה גם עדות הנאשם בדבר אופי עבודתו מול בן-זקן: "**פשוט זה היה הטבע של העבודה שלנו, אני הייתי עסוק הרבה מאוד בדברים אחרים, גם לי לא היה זמן ואני גם לא מתרכז בדברים האלה ותראה באותו רגע שהחלטתי שג'קי הוא שותף שלי ואני נותן לו כסף, כסף נותן לו בשביל החלק שלו, אני הרי צריך להיות מטורף לא להאמין או לא להאמין ביכולות שלו, אחרת למה עשיתי את זה? ואז ככה התחיל העסקים שלנו**" (פרו' עמ' 1165 ש' 21).

ראה גם עדותו של וקנין בדבר האופן בו התנהלו בן-זקן והנאשם: "**ממה שאני ראיתי כצופה מהצד, שבעיקר זה אברהם מתקשר לג'קי, ג'קי לא מתקשר לעדכן את אברהם, ג'קי הוא פרש בודד, הוא מחליט מה שהוא רוצה וגם אברהם נתן לו** CARTE BLANCHE (בתמליל העדות הוקלד בכתיב שגוי - ב.ש) **לעשות מה שהוא מבין, אחר כך הוא מתעדכן אבל לכן גם, אבל הכיוון הוא בדרך כלל ממוסקבה לאשדוד** (מקום מושבו של בן-זקן - ב.ש) **ולא הפוך, אבל זה מההתרשמות שלי**" (פרו' עמ' 484 ש' 28). ראה גם: "**בתקופה שהייתי**

במנופים, סדרי גודל, אני לא יכול להגיד בדיוק, אבל משהו כמו כל 10 ימים, כל שבועיים, היו לו (לנאשם - ב.ש) **עסקים לנהל, אז מפעם לפעם הוא היה מגיע, הוא לא היה בעל שום תפקיד במנופים, לא דירקטור ולא נושא משרה ולא כלום, היה בעל מניות**" (פרו' עמ' 436 ש' 25).

תמונה דומה משתקפת גם מעדותו של מרדכי פרידמן, שותפו של הנאשם בחברת טריפל אם (ביחד עם משה טרי) אשר תיאר כי אף שהחזיק 80% ממניות החברה, נותר הניהול בידיו (של פרידמן) ובידי משה טרי, תוך שמעורבותו התמקדה בעיקר בנושא המימון, וכלשונו: "**ברמה הפורמלית התפקודית תביא כסף והיה מביא**" (פרו' עמ' 1569 ש' 18). העד אף תיאר כי במקרים רבים נעזר בניסיונו העסקי של הנאשם, ונועץ בו, אך הדגיש כי הנאשם לא ניהל דבר.

45. אין להבין מהאמור לעיל כי עסקינן באיש עסקים "מובל" או "חלש", אלא במי שהחזיק בפילוסופיית ניהול המאפשרת לשותפיו, על בסיס יחסי אמון, לקבל החלטות גם ללא ליוויו הצמוד ואישורו הנקודתי לכל פרט ופרט. אותם יחסי אמון שעמדו ביסוד פילוסופיית הניהול של הנאשם, התקיימו בעוצמה רבה בשותפות העסקית עם בן-זקן, אותו הכיר עת היה נער מתבגר, ולאורך השנים בהן עבד עם אמו בסוכנות הביטוח.

יחד עם זאת, ברור כי בנקודות זמן מסוימות, ומעבר להזרמת הכספים, נדרש הנאשם להפגין מעורבות גבוהה יותר, כפי שעשה עת פעל בצוותא עם ליבוביץ' במשא ומתן מול חברת CDC (שאף הצריך נסיעות משותפות לחו"ל). בהקשר לאמור לעיל, נראה כי מעורבותו של הנאשם הייתה חיונית ביותר נוכח היותה של חברת CDC חברת-בת של חברת סוקר, אותה הכיר הנאשם מפעילותו העסקית בתחום הנפט.

46. עוד ברור, וכך עולה מכלל העדויות, כי מעת לעת עודכן הנאשם אודות חלק מהקשיים שהתגלעו בהעברת זכויות הקידוח ופעולות שונות שנעשו בהקשר זה.

אפנה בהקשר זה לשיחות הטלפון שנערכו בין בן-זקן לנאשם והוקלטו בהאזנת הסתר (ת/30); לעדותו של חיים ליבוביץ' ממנה עלה כי הנאשם שימש כ"גורם מפשר" בינו לבין בן-זקן, לאחר שנתגלעו ביניהם מחלוקות, שלובנו אף בנוכחות עו"ד כספי (ת/284 ש' 92; פרו' עמ' 1072 ש' 17); לעדותו של בן-זקן, ממנה עלה כי מעת לעת עדכן את הנאשם אודות פעולות שונות שנעשו בהקשר להעברת זכויות הקידוח; לעדותו של דני וקנין, ממנה עלה כי הנאשם עודכן בדבר הקשיים בהעברת הזכויות ובדבר הטיפול המשפטי על-ידי עו"ד כספי (פרו' עמ' 484 ש' 16) ולעדות הנאשם בבית המשפט, לפיה עודכן בדבר דחיית הבקשה להעברת הזכויות על-ידי מועצת הנפט והנימוקים לדחייה זו (פרו' עמ' 1204 ש' 1).

47. נדרשתי לאפיון התנהלותם העסקית של הנאשם ובן-זקן, כתשתית לדיון בשאלה האם עודכן הנאשם בפעולות קונקרטיות, שנטען כי בוצעו על-ידי בן-אליעזר לטובת חברת שמן.

הן אפיון דרך התנהלותם העסקית של בן-זקן והנאשם, והן רמת הוודאות הנדרשת במשפט הפלילי, מובילים למסקנה כי הדרך לקביעה כי הנאשם ידע על פעולה כזו או אחרת שנעשית עבור ענייני חברת שמן או מטעמה, אינה יכולה לעצור או להסתכם ב"הנחה", לפיה "שותפים נוהגים לעדכן אחד את השני בדבר פעולות כאלה או אחרות המבוצעות על-ידם או עבורם", ויש מקום להמשיך ולצעוד בתלם הראייתי על-מנת לבחון את שאלת ידיעתו הקונקרטית של הנאשם ביחס לפעולות כאלה ואחרות, ברזולוציות חדות יותר.

על הציר "בן-זקן - איילת אזולאי", וחשיבותו לצורך הכרעה בזירות המחלוקת

48. ככלל, כאשר פעולות מסוימות נעשות על-ידי גורם שלטוני תוך סטייה מהשורה, ונראה כי אלו נועדו במובהק לסייע לאינטרס כלכלי של גורם פרטי, ניתן להסיק מהנסיבות שתוארו מסקנות בדבר ידיעתם של שני צידי המשוואה, דהיינו - ידיעתו וכוונתו של הגורם השלטוני לסייע לגורם הפרטי, וידיעתו של הגורם הפרטי אודות הפעולות המבוצעות לטובתו. זוהי לכאורה המסקנה הראייתית הברורה והמתבקשת.

אלא, וכתנאי להחלת התפיסה הראייתית האמורה על שני חלקי המשוואה, עלינו לבדוק שמא בתוך אותה משוואה קיימים צירים נוספים (אינטרסנטיים/חבריים/אחרים) בין פרטים שונים המצויים בשני צידי המשוואה שכן ככל שאלה קיימים, הרי שיש בכך כדי להקשות על ראיית "הגורם השלטוני כ"יישות אחת" ועל ראיית "הגורם הפרטי" כ"יישות אחת". במילים אחרות - בסיטואציה בה קיימים מספר צירים וקשרים, יש קושי בהחלת תפיסה ראייתית "הכורכת" יחדיו, בכל מקרה, את כל חברי הקבוצה, בין אם מדובר בקבוצת "הגורם השלטוני" ובין אם מדובר בקבוצת "הגורם הפרטי".

בכתב האישום, אך במיוחד בסיכומים בפרקים העוסקים בפעולות שבוצעו לכאורה על-ידי בן-אליעזר לטובתו של הנאשם, שרטטה התביעה את שני צידי המשוואה באופן שבצד אחד מצוי הגורם השלטוני על הפרטים הכלולים בו (לשכת השר הכוללת את בן-אליעזר ואיילת אזולאי), ובצד השני - הגורם הפרטי על הפרטים הכלולים בו (הנאשם ובן-זקן).

תפיסה ראייתית זו, הלכה למעשה, כורכת יחדיו את בן-אליעזר ואזולאי, באופן שחלק מהפעולות העומדות במחלוקת מיוחסות ל"לשכת השר" תך שנטען כי אזולאי משמשת כידו הארוכה של בן-אליעזר, והכל - במבט על - לצורך קבלת השוחד שנטען כי שולם על-ידי הנאשם לבן-אליעזר.

ראה לדוגמא סעיף 133 לסיכומי התביעה שם נטענו הדברים הבאים: "**בת/30 שיחות המראות את התגייסותה של לשכת השר לטובת העניין, מעבר לחיבור הראשוני שבין שמן לנובל אנרג'י. בזכות פועלו של השר ואזולאי כידו הארוכה, שמן אף התקדמה במגעים עם נובל אנרג'י**".

ראה גם סעיף 136 שם צוין: "...**ודאי בנסיבות שהוכחו לעיל, בהן נוצלו משאביה של לשכת השר באופן חריג לקידום עניינה של חברת שמן**".

באותו אופן, כורכת אותה תפיסה גם את בן-זקן עם הנאשם.

תפיסתה הראייתית של התביעה בהקשר לפעולות שנטען כי בוצעו על-ידי בן-אליעזר לטובת הנאשם, מצמצמת עד מעלימה את הצורך בבחינת משמעותו של ציר משמעותי נוסף ועצמאי הוא הציר "בן-זקן - אזולאי", ודומני כי לא ניתן לעשות כן שמא "התעלמות" מציר משמעותי זה תוביל לקביעות עובדתיות שגויות, או לכל הפחות -לקביעות שאינן מתיישבות עם רמת הוודאות הנדרשת במשפט פלילי.

49. עמדתי בדברי הקודמים על דמותו הדומיננטית של בן-זקן, ועוד טרם אבחן את העדויות אודות הקשר שנרקם עם אזולאי, ראיתי להקדיש התייחסות קצרה לדמותה של אזולאי, כפי שזו הצטיירה מכלל הראיות ומעדותה בבית המשפט.

אזולאי שימשה במספר תפקידים בשירות הציבורי, כולם לצידו של בן-אליעזר. מדובר בקשר מקצועי שנפרש על-פני 24 שנים, בהן כיהנה כמזכירתו, מנהלת לשכתו והעוזרת הפרלמנטרית שלו - והכל במסגרת שורה של תפקידים שביצע (שר הבינוי והשיכון, שר התקשורת, שר הביטחון, שר התשתיות שר התמ"ת, סגן ראש הממשלה, יו"ר מפלגת העבודה, ותקופה קצרה אף כיו"ר הכנסת). מטבע הדברים, הכירה אזולאי לאורך השנים גורמים פוליטיים רבים, גורמים משפטיים, גורמי ביצוע, ודמויות שונות בכל הדרגות במשרדי הממשלה. היכרותה העמוקה עם התשתית השלטונית, הדרך בה עובדים הדברים, לצד יכולות הביצוע הגבוהות בהן ניחנה, הפכו את אזולאי לדמות דומיננטית ועצמאית, הגם שזוהתה עם דמותו של בן-אליעזר. לאורך השנים, נהגה אזולאי לטפל בפניות רבות ומגוונות שהתקבלו בלשכתו של בן-אליעזר (ללא קשר למשרד בו כיהן), תוך שהיא מייצרת פתרונות, מתנהלת מול הגורמים הרלוונטיים באופן עצמאי, ומערבת את בן-אליעזר רק במקומות בהם נזקקה ל"גיבוי" או לצורך פעולה שרק הוא יכול היה לבצע.

כך לדוגמא, אישרה אזולאי בעדותה כי נהגה לטפל בפניות אזרחים ללשכת השר, הגם שפניות אלה לא היו קשורות לאותו משרד עליו הופקד בן-אליעזר באותה תקופה רלוונטית, כגון - פניות של אזרחים שלא קיבלו את ילדיהם לגן מסוים. אזולאי אף אישרה כי ניהלה תוכנת מחשב בה עקבה אחר פניות אלה והטיפול בהן, והכל מתוך כוונה להעניק שירות טוב לאזרחים.

50. לאחר ששורטטו קווים לדמותם של בן-זקן ואזולאי, והובהר כי מדובר בשתי דמויות אקטיביות, דומיננטיות, בעלות יוזמה ויכולות ביצוע, ועל-מנת לעמוד על טיבו של הקשר שנוצר בין השניים, אפרט את הראיות שהוצגו ביחס לרקע המשותף אותו חלקו, וליחסי החברות ההדוקים שנשמרו ביניהם לאורך השנים.

כנקודת מוצא ניתן להפנות לכתב האישום בו ציינה התביעה כי בשנות ה-90 היה ג'קי בן-זקן פעיל של בן-אליעזר במפלגת העבודה, ולאחר שהפך לאיש עסקים הפכו הקשרים לאינטרסנטיים "**תוך שבן-זקן הקפיד לשמור על קשרים עם אזולאי אותה הכיר בימים כפעיל פוליטי**" (סעיף 3 לכתב האישום).

וכך תיארה אזולאי את הקשר: "**הנאשם** 5 (בן-זקן - ב.ש) **אני מכירה אותו מעל 20 שנה, הוא היה פעיל מרכזי באשדוד. אם אני לא טועה גם עוזר של שר לביטחון פנים. כשהוא עזב את השרות הציבורי המשכנו להיות בקשר חברי, הוא חבר מאוד טוב**" (פרו' עמ' 1131 ש' 23).

בן-זקן תיאר בעדותו כיצד נמשך הקשר החברי למעלה מ-20 שנה, עד כמה העריך את אזולאי מבחינה מקצועית, עד כדי כך שחיכה שתפרוש מהשירות הציבורי על-מנת להעסיקה ("**מאוד הערכתי אותה וחיכיתי ליום הזה שהיא כבר לא תהיה בפוליטיקה כדי שאני יוכל למשוך אותה אלי**" - פרו' עמ' 939 ש' 29).

בן-זקן העיד על מערכת יחסים שהתאפיינה בסיוע הדדי האחד לשנייה, לאו דווקא בעניינים הרלוונטיים לבן-אליעזר.

וכך מעדותו:

"...**אני יכול להגיד לך שאיילת עזרה לנו אינספור פעמים בפניות של כל מיני אנשים שפנו אלי, אם זה בעזרה בסיוע בדיור, רווחה, כאלה שפינו אותם מהבית, כאלה שהיו להם חובות ברשויות כאלה ואחרות, וכשלי לא הייתה דרך לעזור להם אז הדרך היחידה הייתה להתקשר לאיילת ולראות אם יש בכוחה כן לפתור את הבעיה והיו עשרות מקרים כאלה במהלך השנים שהיא באמת עשתה את כל מה שהיא הייתה יכולה ובהרבה מאוד מקרים היא גם הצליחה לסייע לכל מיני אנשים שפנו ואני לא מדבר בכלל על עולם העסקים, אני מדבר על דברים אחרים לחלוטין**" (פרו' עמ' 940 ש' 16).

עדויות אלה בדבר אופיו של הקשר לא נסתרו, ואף זכו לחיזוק בראיות חיצוניות כדוגמת התכתובות שהוחלפו בין בן-זקן לאזולאי (האסופה - ת/29), אשר מעבר לשימוש בשמות חיבה ("מאמי", נשמה", "חתיך") מלמדות על קשר עצמאי שהתקיים בין השניים, שלא בהכרח בזיקה לבן-אליעזר או לנאשם.

חשוב לציין - מסקנה זו בדבר אופיו העצמאי של הקשר אינה מתיישבת רק עם אסופת התכתובות שהוחלפו בין השניים, אלא אף נלמדת מעמדת התביעה בכתב האישום עת תיארה, בסעיפים 19 -20, את הפעולות הפסולות שבוצעו מול חברי מועצת הנפט, תוך שהיא מייחסת פעולות אלה לציר "בן-זקן -אזולאי", פעולות שהובילו להרשעת השניים.

עוה"ד נתי שמחוני ויואב סננס, ב"כ הנאשם, הדגישו בסיכומיהם כי "**פניותיו של בן-זקן לאזולאי לא נעשו על-מנת שתתווך בינו לבין בן-אליעזר ז"ל שכן לבן-זקן היה קשר ישיר לבן-אליעזר ז"ל וממילא ברבות השנים, מערכת היחסים האישית והחברית שנרקמה בין בן-זקן לאזולאי הייתה חזקה הרבה יותר מזו שניהל עם בן-אליעזר ז"ל** (סעיף 135 לסיכומי ההגנה על ההפניות הכלולות בו).

דומני כי מסקנה זו מתיישבת עם הראיות שהוצגו ביחס לאופיו של הציר "בן-זקן - אזולאי", עם תוספת הכרחית- אין מדובר רק בקשר עצמאי ומשמעותי, אלא בקשר בו הוכיחו שני החברים בו כי הם נכונים לבצע במסגרתו פעולות פסולות המהוות עבירה פלילית.

סיכום הדיון בסוגיות שהן בבחינת תשתית להכרעה בזירות המחלוקת

51. מניתוח שלוש סוגיות הבסיס שפורטו לעיל, על הקביעות העובדתיות השונות עליהן עמדתי, עולה כי על אף שהנאשם החזיק באינטרס כלכלי משמעותי, אין מקום להסיק באופן "אוטומטי", בוודאות הנדרשת במשפט פלילי, כי הפעולות שבוצעו לטובת אותו אינטרס או בשם אותו אינטרס, בוצעו בהכרח על-ידי בן-אליעזר או בהכרח תוך שהוא (הנאשם) מודע להן. זהירות זו מתחייבת נוכח אפיון התנהלות השותפות בין הנאשם לבן-זקן, ונוכח הציר העצמאי שנוצר בין אזולאי לבן-זקן (שהחזיק, כמו שותפו, באותו אינטרס כלכלי).

רוצה לומר כי בהינתן האפשרות, הנתמכת במסקנות הראייתיות שפורטו, לפיהן חלק מהפעולות בוצעו על-ידי אזולאי ביוזמתו של בן-זקן, ולא בהכרח ביוזמתו או בידיעתו של הנאשם, יש להעמיק ולבחון את כלל הראיות הרלוונטיות ביחס לזירת המחלוקת, ולא ניתן להסתפק בהנחה לפיה "משנעשו פעולות לטובת חברת שמן, יש בכך משום ראיה חותכת לקיומה של הבנה כזו או אחרת ששררה בין הנאשם לבן-אליעזר".

חשוב להדגיש כי כפי שלא ניתן להניח הנחות "אוטומטיות" לחובת הנאשם, כך אין מקום להניח הנחות "אוטומטיות" לזכותו (המרחיקות אותו מ"אזור האש") רק מכוח אפיון השותפות בינו לבין בן-זקן, וקיומו של הציר העצמאי "בן-זקן - אזולאי".

בחינת העובדות הנטענות בהקשר לאותן פעולות המנויות בזירת המחלוקת חייבת להתבצע אפוא בזהירות המתבקשת, תוך בחינת הראיות הקונקרטיות שהוצגו בהקשר לבן-אליעזר ולנאשם.

הכרעה בזירות המחלוקת

הפגישה בין אנשי חברת שמן לגורמים בכירים בחברת נובל אנרג'י

כללי

52. בכתב האישום, ועל כך אין חולק, נטען כי אחד התנאים לקבלת הרישיון היה יכולת מקצועית מוכחת לקידוח נפט, ולצורך עמידה בתנאי זה, ביקשה חברת שמן להתקשר עם חברת נובל אנרג'י שהיא חברה בינלאומית המתמחה בחיפוש, בקידוח, בפיתוח ובהפקת גז טבעי ונפט גולמי ברחבי העולם.

אין מחלוקת כי הפגישה בין אנשי שמן לגורמי נובל אנרג'י תקיימה ביום 6.12.10 (מבלי שהנאשם השתתף בה) והמחלוקת מתמקדת באמור בסעיף 17(ב) לכתב האישום, לפיו "**עובר ליום 1.12.10, בן-אליעזר פנה אל יועץ התקשורת של נובל אנרג'י, אלי קמיר (להלן - קמיר) באמצעות נאשמת 4 על-מנת שיקדם פגישה בין אנשי חברת שמן למנכ"ל נובל אנרג'י העולמית**".

טיעוני הצדדים

53. לשיטת התביעה, הונחו בפני בית המשפט די ראיות על-מנת ללמד כי היה זה בן-אליעזר שהפעיל את השפעתו לטובת קידום הפגישה האמורה, תוך שהנאשם מודע לקיומה של הפגישה, ומודע לעובדה כי התקיימה בזכות מעורבותו של בן-אליעזר (ראה לדוגמא סעיף 132 לסיכומי התביעה).

לשיטת ההגנה, ארגון הפגישה נעשה לבקשת בן-זקן, תוך שאזולאי נרתמת לעניין, וללא מעורבות כלשהי של בן-אליעזר או של הנאשם. יתרה מכך, ההגנה אף טענה כי לאחר שהנאשם עודכן בדבר הפגישה הצפויה, הביע בה עניין שולי בלבד, וממילא לא עודכן ולא חשד בדבר מעורבותו של בן-אליעזר בקידומה.

הכרעה בשאלת האופן בו אורגנה הפגישה

54. בחינת הראיות וטיעוני הצדדים מובילה למסקנה כי הראיות הפוזיטיביות שהוצגו, ולא נסתרו, מלמדות, בסבירות גבוהה, על סיטואציה עובדתית שונה מזו המתוארת בכתב האישום, לפיה הפגישה התקיימה ביוזמת בן-זקן, תוך שאזולאי מסייעת לו באופן עצמאי.

55. עוד טרם אפרט את הנדבכים הראייתיים השונים המרכיבים את מסקנתי, אציין כי התביעה לא הציגה ראיה ישירה כלשהי, ממנה ניתן ללמוד, ברמת וודאות גבוהה, על מעורבותו של בן-אליעזר, ומסקנתה הראייתית נשענת ברובה על עדויות גורמים שונים בחברת נובל אנרג'י. אלא, שבחינת עדויותיהם של אותם גורמים מלמדת כי אלה **<u>הניחו</u>** כי פנייתה של אזולאי נעשית מטעמו של בן-אליעזר, אף שלא שוחחו עם בן-אליעזר בעניין, לא הונחו על-ידו, וחשוב מכך - מבלי שהיו מודעים לרצונה העצמאי של אזולאי לסייע לבן-זקן.

56. בסיס מסקנתי נשען אפוא על עדויות כל "השושבינים" שהעידו בדבר נסיבות קיום הפגישה: **(א)** עדותו של בן-זקן; **(ב)** עדותה של אזולאי; **(ג)** עדותו של אלי קמיר; **(ד)** עדותו של ביני זומר.

על-פי עדותו של בן-זקן, ביום 1.12.10 ביקר בלשכתו של בן-אליעזר, בתקופת כהונתו כשר התמ"ת, בזמן שבן-אליעזר קיים פגישה עם מנכ"ל נובל אנרג'י צ'ארטר דוידסון ועם ביני זומר (מנהל קשרי החוץ של נובל אנרג'י, להלן - **זומר**). חשוב לציין כי הפגישה עם בן-אליעזר הייתה ביוזמת נובל אנרג'י ונועדה ללבן קשיים שנוצרו בקידום פרויקט תמר שאינו קשור באופן זה או אחר לחברת שמן ואף לא נטען כי אותו ביקור אקראי

של בן-זקן בלשכתו של בן-אליעזר היה קשור לנושאים אלו. בן-זקן תיאר כי בזמן שהייתו בלשכה, הבין כי מנכ"ל חברת נובל אנרג'י נמצא בפגישה אצל בן-אליעזר, ועל כן ביקש מאזולאי לארגן עבורו פגישה עם המנכ"ל (פרו' עמ' 888 ש' 25 - עמ' 889 ש' 5 ; וראה גם פרו' עמ' 956 ש' 11).

על-פי עדותה של אזולאי, באותו מועד, פנה אליה בן-זקן על-מנת שתארגן עבורו את הפגישה, והיא פנתה לאלי קמיר (יועץ התקשורת של נובל אנרג'י) אשר צייד אותה בטלפון זומר ובהמשך קישרה בשיחת ועידה את זומר עם בן-זקן. אזולאי הסבירה בעדותה את שאירע: "**אני פונה בשמי. אבל בכנות אומר שבגלל הזהות המוחלטת שלי עם פואד, אני יכולה להבין שמישהו יכול לפרש שזה גם על דעת ושל פואד. אבל אני פניתי באופן אישי בהמשך לבקשה של ג'קי ולאור החברות שלי עם ג'קי**" (פרו' עמ' 1137 ש' 1). בהמשך נשאלה האם בן-אליעזר ידע על הפגישה? והשיבה: "**לא. לא עדכנתי אותו**" (פרו' עמ' 1137 ש' 5).

דבריו של קמיר במשטרה התיישבו עם התיאורים שסיפקו בן-זקן ואזולאי, שכן העד ציין כי אותה שיחה שניהל עם אזולאי (ורק איתה) לא הותירה עליו רושם, וכל "פועלו" הסתכם בכך שהעביר את הטיפול בתיאום הפגישה לזומר.

וכך מהודעת העד במשטרה: "**מי שפנתה אלי הייתה איילת ושאלה אותי עם מי יכול ג'קי בן-זקן לדבר בנובל ולא פירטה באיזה נושא מדובר ואני אף פעם לא שואל אם זה לא רלוונטי אלי**" (ת/253 ש' 83); "**למיטב זכרוני מי שפנתה אלי זו איילת. אני בוודאות יודע שזה לא פואד, הוא לא פנה אלי בדברים כאלה...**" (ת/253 ש' 104). העד נשאל שוב, וציין "**... ואני בטוח שהוא** (בן-אליעזר - ב.ש) **לא פנה אלי אישית**" (ת/253 ש' 113).

לציין כי מדובר בהודעה שהוגשה בהסכמה, באופן שייתר את הצורך בעדותו של העד בבית המשפט, כך שחזקה כי התביעה הסכימה לאמור בה, אלא אם כן צוין אחרת (ובמקרה דנן - לא צוין).

עדותו של זומר מתיישבת אף היא עם המארג שתואר לעיל, שכן העד תיאר כי אזולאי הציגה עצמה בשיחת הטלפון כ"איילת של פואד" או "כאיילת" אותה הכיר כ"איילת של פואד" (פרו' עמ' 139 ש' 24), והפניות היחידות היו ממנה, ולא מבן-אליעזר שמעולם לא פנה אליו בעניין.

וכך ציין זומר: "**... אני לא זוכר למעט הפניה מאיילת אף פניה מלשכת השר או השר בעצמו**" (פרו' עמ' 153 ש' 29).

גם אם ניתן לטעון כי לאזולאי ובן-זקן היה בדיעבד אינטרס "להרחיק" את בן-אליעזר ו"לקבל אחריות" על ארגון הפגישה (והנחה זו אינה ברורה מאליה), לא ניתן לומר כי לקמיר או לזומר היה אינטרס כלשהו "לנקות" את בן-אליעזר, ובוודאי שלא נטען כך אפילו על-ידי התביעה.

57. הנה כי כן, ארבעת "השושבינים" שמסרו עדויות אודות הפגישה, מסרו תיאור דומה שאינו כולל ראיה מובהקת למעורבותו של בן-אליעזר, לבד מאותה הנחה כי אזולאי פועלת בשמו, הנחה שכפי שהבהרתי - ולאור הציר העצמאי "בן-זקן - אזולאי" - לא די בה.

58. וכעת, יש לבחון שני נתונים נוספים בעלי משמעות ראייתית נטענת:

הראשון - דוא"ל שנשלח ביום 1.12.10 בשעה 16:29 ממזכירתו של קמיר, גב' אסתי קשארו, לזומר, בו ציינה קשארו כי בן-אליעזר ביקש מקמיר לקדם פגישה בין דוידסון (המנכ"ל) לבן-זקן עת יבקר דוידסון בישראל. קשארו אף התייחסה לזכויות הקידוח של חברת שמן, וביקשה כי זומר יידע את קמיר באם תואמה פגישה על-מנת שזה יוכל לעדכן את בן-אליעזר בנושא (ת/44). אין חולק כי דוא"ל זה נשלח על-ידי קשארו בזמן שבן-אליעזר מצוי בפגישה עם נציגי נובל אנרג'י. המסקנה המתבקשת נראית ברורה - אזולאי, כפי שהעידה, היא זו ששוחחה עם קמיר והוא עדכן את מזכירתו, ששלחה את הדוא"ל בעיצומה של פגישת בן-אליעזר עם נציגי נובל אנרג'י. כיוון שהתביעה לא זימנה לעדות את קשארו, נותרנו עם ההנחה המתבקשת, לפיה הדברים שנכתבו על ידה בדוא"ל לפיהם בן-אליעזר עומד מאחורי ארגון הפגישה, נובעים מהנחתו הראשונית של קמיר כי כך הם פני הדברים, הנחה המבוססת על הזיהוי "הטבעי" בין פעולותיה של אזולאי לרצונותיו של בן-אליעזר. ניתן להפנות בעניין זה לדברי קמיר, אשר אישר בהודעתו כי הוא זה שפנה לקשארו, וביקש ממנה לעדכן את זומר אודות הפגישה המתוכננת (ת/253 ש' 100). אך ברור, כי ככל שבן-אליעזר היה מעוניין לקדם פגישה עבור בן-זקן או עבור הנאשם, יכול היה להעלות הדברים במהלך פגישתו עם זומר (שהתקיימה ממילא באותן דקות) ולא היה צריך להודיע לאזולאי, שתודיע לקמיר, שיודיע לקשארו, שתודיע לזומר, שיקיים שיחת ועידה עם בן-זקן ואזולאי. לבד מהעובדה כי לא ניתן לראות בדברים שכתבה קשארו כראיה לאמיתות תוכנם, נראה כי יסודם בהנחה המוטעית של קמיר, כפי שהוא עצמו הבהיר בהודעתו במשטרה שצוטטה לעיל והוגשה בהסכמה.

השני - שיחה הועידה במסגרתה קישרה אזולאי את זומר לבן-זקן והוקלטה בהאזנת הסתר שבוצעה לבן-זקן במסגרת חקירה אחרת (שיחה 129 בת/30). בשיחה שנערכה כ-3 שעות לאחר הדוא"ל ששלחה אליו קשארו, נשמע זומר מתייחס לפגישה הצפויה ואומר לבן-זקן: "זה לבקשת פואד ביקש". אמירה זו הוסברה על-ידי זומר (שכאמור - חסר אינטרס כלשהו) ככזו שנאמרה על בסיס האמור בדוא"ל שכתבה קשארו, ומבלי שלו עצמו הייתה ידיעה כלשהי בעניין מעורבותו של בן-אליעזר, שכן הוא שוחח רק עם אזולאי.

וכך השיב לשאלות עו"ד שמחוני:

"ש: באותה שיחה. אז גם כשאמרת את זה אז באותה שיחה ביני בערך באותו ערב זה היה שוב בהסתמך על מה שראית במייל.

ת: נכון.

ש: זאת אומרת מהמייל אתה הנחת שזה לבקשת פואד, כי אתה אישית לא דיברת על זה עם פואד נכון?

ת: נכון" (פרו' עמ' 158 ש' 26).

ויודגש שוב - זומר נכח בפגישה עם בן-אליעזר, ואין סיבה לפקפק באותנטיות דבריו, לפיהם בן-אליעזר כלל לא שוחח איתו על קידום הפגישה עם חברת שמן.

נראה אפוא כי גם השיחה האמורה אינה יכולה להוות בסיס ראייתי לטענת התביעה בכתב האישום לפיה בן-אליעזר הוא זה שעמד מאחורי ארגון הפגישה בין בן-זקן לאנשי נובל אנרג'י.

העובדה כי בן-זקן לא התנער במהלך השיחה מדבריו של זומר אודות "בקשתו של פואד", ואף ציין כי "היום פגש את השר", רחוקה מלהוות ראיה חותכת. ראשית, לא ניתן לראות בדבריו של בן-זקן אישור למעורבותו האקטיבית של בן-אליעזר רק נוכח ציון העובדה כי "פגש את השר"; שנית, לא מן הנמנע כי לבן-זקן "התאים" החיבור הלוגי שעשה זומר בין בקשתה של אזולאי לבין רצונו של השר, אף אם בפועל לא כך היו פני הדברים.

59. הראיות הפוזיטיביות שהוצגו, ולא נסתרו, מלמדות, בסבירות גבוהה, על סיטואציה עובדתית שונה מזו המתוארת בכתב האישום, לפיה הפגישה התקיימה ביוזמת בן-זקן, תוך שאזולאי מסייעת לו באופן עצמאי. משאמרתי דברים אלה, אמרתי כי אף אם קיימת סבירות מסוימת, נמוכה, כי בן-אליעזר תרם לארגון הפגישה, היא נותרת במישור "התחושה", בוודאי שלא ניתן לומר ברמת הוודאות הנדרשת כי הוכחה כדבעי.

ידיעתו של הנאשם אודות הנסיבות שהובילו לפגישה

60. אין חולק כי בפגישה האמורה השתתפו מטעם שמן - בן-זקן, וקנין, ליבוביץ וחיים שיף, ומטעם נובל אנרג'י - זומר ולאוסון פרימן; אין אף חולק כי הנאשם לא השתתף בפגישה.

אין אף חולק כי הפגישה נקבעה כבר ביום 1.12.10, כאשר הראיה היחידה שהוצגה בדבר עדכונו של הנאשם רלוונטית ליום 5.12.10 (שיחה 952 בת/30 מיום 5.12.10):

"הנאשם: מחר אתה בתל אביב?

בן-זקן: לא יודע, אני חושב שלא, ביום אני באשדוד אחרי זה בתל אביב, בהרצליה יש לי, יש לי פגישה עם אה..

הנאשם: אה גם אני אהיה, עם מי?

בן-זקן: נובל

הנאשם: אה טוב, אני מחר בזה, אני מחר בתל אביב טוב?

בן-זקן: טוב"

למחרת, ביום הפגישה, שוב השניים משוחחים:

"**בן-זקן: אני פה בהרצליה הייתי בביג, ראיתי את אה...חמד את... אה נפתלי.**
הנאשם: נו?
בן-זקן: ועכשיו אני הולך מפה לפגישה אצל נובל אנרג'י
הנאשם: ואחרי זה?
בן-זקן: חצי שעה אני מסיים פה, איפה אתה.
הנאשם: בפאפגיה, עכשיו הרגע נכנסתי, בוא" (שיחה 1082 בת/30).

ניתן ללמוד מהמועד בו נערכה שיחת העדכון, אך בעיקר מהתכנים של שתי השיחות, כי עדכונו של הנאשם לא היה בראש מעיניו של בן-זקן, אשר ציין את דבר הפגישה בצורה לקונית, וניכר אף כי הנאשם, מצידו, לא הביע עניין מיוחד בפגישה עם נציגי חברת נובל. מסקנה זו נגזרת גם מן העובדה כי בן-זקן עדכן את ליבוביץ' כבר ביום 1.12.10 (היום בו נקבעה פגישה) בשונה מהמועד בו עדכן את הנאשם, וגם מהיעדרן של שאלות כלשהן מטעמו של הנאשם. אציין כי הנאשם תואר על-ידי וקנין כאדם אשר התעניינותו בדבר מסוים גורמת לו "להטריד" עד קבלת תשובות, וכדבריו של וקנין: "**... אם משהו מטריד אותו הוא רוצה לדעת, הוא רוצה כאילו להתעדכן, זה לא, הוא לא יכול לדחות את זה**" (פרו' עמ' 441 ש' 1).

חשוב לציין כי במהלך התקופה הרלוונטית, ממועד ארגון הפגישה (1.12.10) ועד מועד קיומה (6.12.10) ואף לאחריה, הייתה האזנה רציפה לקו הטלפון של בן-זקן, ולא נמצאה באותה האזנה ראיה כלשהי לדיווחים נוספים שדיווח לנאשם אודות הפגישה הנרקמת (בין אם באמצעות שיחה ובין אם באמצעות מסרון). לא נמצאו אף תכתובות מייל המלמדות על עדכונו של הנאשם בנגזרת האמורה.

61. זאת ועוד, לא הוצגה ראיה כלשהי לפיה בן-זקן עדכן את שותפיו לפגישה (ליבוביץ', וקנין ושיף) אודות האופן בו אורגנה הפגישה (ראה הודעת שיף שהוגשה בהסכמה - ת/287 ש' 279-283; עדות וקנין בפרו' עמ' 474 ש' 11; הודעת ליבוביץ' שהוגשה בהסכמה- ת/285 ש' 228). הגם שקיימת אפשרות כי בן-זקן "הצניע" בפני שותפיו את מעורבותו הנטענת של בן-אליעזר בקידום הפגישה, ברור כי אם ניתן להסיק דבר מה מדברי שותפיו לפגישה, זוהי מסקנה שאינה מתיישבת עם טענת התביעה בדבר מעורבותו של בן-אליעזר, ובוודאי בדבר ידיעתו של הנאשם אודות אותה מעורבות נטענת.

62. נתון רלוונטי נוסף ניתן למצוא בתכתובות הדוא"ל שהוחלפו בין נציגי חברת שמן לנציגי חברת נובל אנרג'י לאחר הפגישה (ת/47 - ת/53) המלמדות כי איש לא טרח להוסיף את הנאשם כאחד הנמענים לתכתובות, וממילא הוא עצמו לא כתב, ולו דוא"ל אחד בעניין.

63. אינדיקציה ראייתית ניתן למצוא גם בשיחה שניהל בן-זקן עם הנאשם מיום 28.12.10 (שיחה 4644 בת/30) העוסקת בשאלת המפעיל ("האופרייטור", כפי שכונה על-ידי חלק מהעדים). מהשיחה האמורה עולה כי הנאשם סבר כי ליבוביץ' הגיע להסכם עם מפעיל בשם API, אך בן-זקן עדכנו כי מדובר בחברה הנקראת ASP, אך לא גובש עמה הסכם שיתוף פעולה.

ההגנה טענה, בהקשר לשיחה האמורה, את הדברים הבאים: "**נוכח שיחה זו, ברור לחלוטין כי אברהם לא עודכן בדבר. אברהם לגבי דידו היה סמוך ובטוח כי יש אופרייטור, שליבוביץ' סגר עם אופרייטור. אברהם לא שואל את בן-זקן מה קרה עם נובל מדוע אין המשכיות לפגישה - כלום ושום דבר. אברהם יודע שיש את ATP. למען הסר ספק, שיחה זו מתנהלת שלושה שבועות בלבד אחר הפגישה בין נציגי שמן לבין נציגי נובל שעה שהמגעים בין נובל לבין שמן לכאורה בעיצומם**" (סעיף 163 לסיכומי ההגנה).

דומני כי מסקנת ההגנה מתיישבת עם תוכנה של השיחה, ועם עדות הנאשם, שלא נסתרה, בעמ' 1200 ש' 3.

64. על רקע קיומן של ראיות השוללות את טענת התביעה בדבר מעורבותו וידיעתו של הנאשם אודות הפגישה והאופן בו אורגנה, והיעדרן של ראיות התומכות באותה תזה תביעתית, ניתן לבחון ולהעריך את משקלן של עדויות בן-זקן והנאשם בהקשר האמור.

כך שלל בן-זקן בעדותו את מעורבותו הנטענת של הנאשם או ידיעתו בדבר נסיבות קיום הפגישה (פרו' עמ' 957 ש' 2-19 ; ש' 26-31).

לא הוצגה כל ראיה שיהיה בכוחה לסתור את עדותו של בן-זקן בנקודה זו, מה גם שהיא מתיישבת עם פילוסופיית הניהול של הנאשם כפי שהובהרה לעיל.

וכך התייחס הנאשם לטענות בדבר מעורבותו בקידום הפגישה:

"... **נובל אנרג'י, כב' השופט, זה חברה אחת מחברות, הוא לא נחשב להכי גדולה בתחום הנפט בתחום הגז, באמת לא הכי גדולה בעולם, אם יש דירוגים ברמה הרביעית או חמישית בעולם הזה, כב' השופט, נובל אנרג'י, החברה שאיתה אני שותף גלנקור, הייתי בתקופה הזאתי גם וגם היום אני בקשרים מצוינים איתם, הם נובל אנרג'י היה להם איתם שותפות באפריקה, זכרתי את זה ואפילו חיפשתי את זה והבאתי ליואב** (עו"ד יואב סננס - סנגורו, ב.ש) **מהעיתונות שיביא לכב' השופט על תקופות, כב' השופט, אם אני רוצה לעבוד עם אנרג'י לא הייתי נפגש עם כבודו שהיה פה אדון זומר או אדון זה, הייתי נפגש עם הבוס**

הגדול, זה הכי קל שבעולם למרות שלא הכרתי אותו, הייתי מרים טלפון לחבר שהוא גדל יחד איתי והוא היום הבוס הגדול הרבה שנים של גלנקור, אומר לו, אלכס, תשמע, יש נובל אנרג'י, אני רוצה שותפים שלכם פה ופה, כמו שקורה תמיד, אני רוצה את הבוס, נפגש עם הבוס, מדבר איתו ואם היה עסק היה עסק, לא היה עסק לא היה עסק, תכלס לעניין.

ש: אתה פנית לפואד זיכרונו לברכה כדי שיקדם לך פגישה עם נובל אנרג'י?

ת: נו באמת זה אבסורד, למה שאני יפנה לפואד, אני מסדר לפואד פגישה גם גזפרום עם סוקר ואני אפנה אליו בשביל הדבר הזה? למה אני צריך את זה בכלל?" (פרו' עמ' 1202 ש' 1).

וראה גם:

"**אם אני רציתי נובל אנרג'י שותף שלי או משהו כזה, תאמין לי, אני יודע יותר טוב מג'קי או ממישהו לפנות לנובל אנרג'י או למישהו בתחום הדבר הזה**" (פרו' עמ' 1203 ש' 7).

הנה כי כן, הנאשם עמד בעדותו על חוסר ההיגיון בטענת התביעה, וציין כי ככל שהיה מעוניין בקידום פגישה מול נובל אנרג'י, יכול היה לעשות כן בקלות רבה, ולא היה צריך סיוע כזה או אחר מבן-אליעזר, מבן-זקן או ממאן דהוא אחר.

יודגש, חרף העובדה כי הגרסה ביחס להיעדר מעורבותו או ידיעתו בדבר נסיבות הפגישה עם נובל אנרג'י, נמסרה כבר בחקירתו הראשית בבית המשפט, התביעה בחרה שלא לחקור את הנאשם בחקירה נגדית בנקודות אלה, ואינני רואה נימוק כלשהו בעטיו יש להימנע מהחלת הכלל הראייתי, לפיו הימנעות מחקירה נגדית של עד (ומקל וחומר - נאשם) בנקודה מהותית עשויה לפעול לחובת הצד הנמנע מחקירת העד.

המלומד ואקי, עמד על המשמעות הראייתית של היעדר חקירה באופן הבא:

"**ככלל, הימנעות מחקירה נגדית של עד תיחשב כהסכמה עם גרסת העד באותו עניין. ואולם, בית המשפט אינו מחויב לקבל את גרסת העד כגרסת אמת, ומשקלה של העדות ייבחן בהתאם למכלול הראיות בתיק ולשיקולים שבהערכת המשקל. על כן, היעדר החקירה הנגדית, על אף האפשרות לקיימה, הוא אחד השיקולים התומכים בגרסה המוצגת (כפי שנמסרה בעדות או בהודעה שנמסרה במשטרה) בעימות בינה לבין הראיות שהובאו לסתירתה. כלל זה חל במשפט האזרחי ובמשפט הפלילי, והדברים נכונים הן בהתייחס לעדי תביעה והן לעדי הגנה, וגם בהתייחס לבעלי דין ולנאשמים, שעניינם יידון להלן**".

ובאשר להימנעות מחקירת בעל דין או נאשם:

הימנעות כזו תשפיע על המשקל שיש לייחס לעדותו, מלבד מתן משקל של ממש לגרסתו של הנאשם ואף קבלת גרסתו במקרים המתאימים" (ד"ר יניב ואקי, דיני ראיות, כרך א', עתיד להתפרסם בשנת 2020).

בע"פ 7915/15 **גדבאן נ' מדינת ישראל** (9.7.2017) דן בית המשפט העליון בהשלכות הראייתיות של הימנעות מחקירת נאשם בנקודה מהותית, ודעות השופטים נחלקו. לגישתה של כב' השופטת ברק-ארז, שאליה הצטרף כב' השופט זילברטל, יש להותיר לבית המשפט שיקול דעת באשר למשקל שיש לייחס לתוצאותיה של הימנעות מחקירה נגדית של נאשם, בעוד לדעת כב' השופט הנדל, הימנעות מחקירה נגדית של נאשם צריך שתוביל, ככלל, לקבלת גרסתו באותה סוגיה. מכל מקום, ואף אם קיימת מחלוקת, די בכך שכל השופטים סברו כי הימנעות מחקירה נגדית, בנסיבות מסוימות, עשויה לגרום לקבלת גרסתו של הנאשם בסוגיה שלגביה הוא לא נחקר.

בענייננו, ובהינתן העובדה כי מדובר בסוגיה מרכזית על-פי כתב האישום, ראיתי ליתן משקל ראייתי לאותה הימנעות, ולראות בגרסת הנאשם ככזו המהווה נדבך נוסף במסקנה הסופית. לא למותר לציין, כי גרסה זו מתיישבת עם יתר הראיות שנשמעו בהקשר האמור.

65. מקבץ הנתונים שפורטו לעיל, מוביל למסקנה כי התביעה לא הצליחה להוכיח מעורבות כלשהי של הנאשם בקידום הפגישה עם נובל אנרג'י, ידיעה בזמן אמת על האופן בו אורגנה הפגישה, וידיעה אודות תכניה. למעשה, ומעבר להוכחה כי הנאשם עודכן על עצם קיומה של הפגישה - נתון שאינו מסבך, לא הוכח דבר בהקשר העובדתי האמור.

הפגישה בין אנשי חברת שמן לגורמים בכירים בחברת נובל אנרג'י - סיכום

66. המחלוקת ברכיב זה התמקדה בשאלה האם בן-אליעזר, באמצעות אזולאי, דאג לקידום פגישה בין נציגי חברת שמן לגורמים בחברת נובל אנרג'י, וזאת לטובת האינטרסים הכלכליים של הנאשם.

בחינת הראיות הקונקרטיות שהוצגו בהקשר זה מובילה למסקנה לפיה התביעה לא הצליחה להוכיח את התרחיש העובדתי הנטען על-ידה בסעיף 17 לכתב האישום, בכל הנוגע לכוונתו ופעולותיו של בן-אליעזר. על בסיס הראיות הפוזיטיביות שהוצגו, ניתן להגיע למסקנה, בסבירות גבוהה, כי ביסוד ארגון הפגישה עמדו <u>אך ורק</u> בן-זקן ואזולאי, אשר פעלו במסגרת הציר העצמאי עליו עמדתי, וללא כל מעורבות של בן-אליעזר.

באשר לנאשם - לא סופקה הוכחה אשר היה בה כדי להוכיח מעורבות בקידום אותה פגישה, ידיעה בזמן אמת (או בסמוך לכך) אודות הנסיבות שהובילו להתקיימותה, ועל הנחה אפשרית מצידו כי בן-אליעזר מסייע לקדם את עסקיו בארגון פגישה עם גורמים בכירים בנובל אנרג'י (הנחה שכאמור לא הוכחה אף ביחס לבן-אליעזר).

<u>השיחה שניהל בן-אליעזר עם מימרן לטובת קידום האינטרסים של חברת שמן</u>

כללי

67. בסעיף 18 לכתב האישום נטען כי במועד שאינו ידוע למאשימה ובזמן שבן-אליעזר כיהן כשר התמ"ת (19.1.11 - 31.3.09) הוא שוחח עם מימרן, שכיהן כממונה על הנפט במשרד התשתיות ועמד בראש מועצת הנפט, וביקש ממנו לקבל החלטות המיטיבות עם חברת שמן. עוד נטען, כי גם אזולאי פנתה למימרן בפניות דומות, חוזרות ונשנות.

לא הייתה מחלוקת כי מימרן הוא דמות מפתח בהחלטות המתקבלות על-ידי מועצת הנפט, אף שהוא נעדר זכות הצבעה. מדובר באיש מקצוע ותיק שזכה לאמון מקצועי במשך מספר רב של שנים בשרות הציבורי בתפקידים רלוונטיים.

טיעוני הצדדים

68. <u>לשיטת התביעה</u>, יש מקום לאמץ את עדותו של מימרן בבית המשפט, ועל בסיסה לקבוע כי בן-אליעזר פנה אליו באופן פסול, מתוך כוונה לקדם את האינטרסים הכלכליים של הנאשם וחברת שמן.

69. <u>לשיטת ההגנה</u>, יש לדחות את עדותו של מימרן בבית המשפט, שכן עדות זו היא תולדה של ריענון זיכרון חלקי, שנעשה על בסיס קריאת ההודעה הכתובה בה השמיט החוקר רפ"ק חי ביטון (להלן - **החוקר ביטון**) שורה של אמירות השוללות קיומה של שיחה בין מימרן לבן-אליעזר. ההגנה ערכה בסיכומיה השוואה מדוקדקת של עדותו הכתובה של מימרן אל מול תמליל הקלטת החקירה, וטענה כי משרוענן זיכרונו של מימרן, עובר לעדותו בבית המשפט, על בסיס ההודעה הכתובה, חש מימרן כי עליו "לדבוק בגרסתו המפלילה" בעוד שבפועל, לו היה נדרש לתמליל חקירתו, היה מגלה כי שלל באופן נחרץ התערבות כלשהי מטעמו של בן-אליעזר.

ההגנה הדגישה כי אף אם בית המשפט יאמץ את עדותו של מימרן, אין בכך כדי ללמד על-ידיעתו של הנאשם בדבר פעולות אלה, או על פניה כלשהי מצדו לבן-אליעזר כי יסייע בידו בנוגע למימרן, ומשכך - נשמט הבסיס לטיעונה של התביעה בדבר מטרת העברת הכסף לבן-אליעזר.

הכרעה בסוגית שיחת "בן-אליעזר - מימרן"

70. אדון תחילה בממצאים העובדתיים העולים מעדות מימרן, ובהמשך - אעמוד על הראיות שסופקו ביחס לידיעת או מעורבות הנאשם.

מימרן נחקר במשטרה תחת אזהרה ביום 3.8.14. במקביל להקלטת החקירה, הקליד החוקר ביטון את השאלות שהפנה ואת תשובותיו של מימרן (החקירה שהוקלדה סומנה ת/252, להלן - **ההודעה המוקלדת**, בעוד שתמליל הקלטת החקירה סומן ת/252א, להלן - **תמליל החקירה**).

בתחילת החקירה נשאל מימרן ומסר גרסה מפורטת באשר לתהליכים השונים שהתקיימו במשרד התשתיות בהקשר לרישיון שהוענק לחברת ACC, ולקריטריונים החדשים שגובשו בהמשך והוחלו על הבקשה להעברת זכויות הקידוח.

השאלות אודות מעורבותו של בן-אליעזר מתחילות בעמ' 57 לתמליל החקירה, באופן הבא:

"**ש. ... האם עובר ההחלטה קרי זהות הזוכה קרי 15.2.10, בנימין בן-אליעזר ו/או מישהו מטעמו פונה אליך באמצעות אחרים והמליץ לך על זוכה כזה או אחר דיבר איתך על** ACC **דיבר איתך על וכו' וכו'?**

ת. למיטב זכרוני...

ש. בתקופה הרלוונטית הזאת

ת. למיטב זכרוני אה... בנימין בן-אליעזר.

ש. או מישהו מטעמו, 'למיטב זכרוני'

ת. עוד מעט אני אגיע למטעמו.

ש. כן.

ת. ולמיטב זכרוני בנימין בן-אליעזר לא שאל אותי ולא דיבר איתי דבר וחצי דבר.

ש. לא שאל אותי ולא?

ת. דיבר איתי.

ש. "ולא דיבר איתי" (החוקר ביטון חוזר על דברי מימרן בזמן הקלדת הדברים - ב.ש).

ת. על נושא הרישיון שהוענק ל- ACC

ש. "הרישיון שהוענק ל- ACC**" כן?**

ת. עכשיו שאלת אותי אם מישהו מטעמו? אז אני אומר שאיילת אזולאי" (תמליל החקירה עמ' 57 ש' 21).

מהאמור לעיל, כמו גם מהפניות נוספות שפורטו בסעיפים 189 - 191 לסיכומי ההגנה, עולה כי מימרן שלל מעורבות של בן-אליעזר בתהליך קבלת הרישיון של חברת ACC.

לשיטת ההגנה, יש לקבוע כי מימרן שלל בתחילת חקירתו מעורבות של בן-אליעזר, בין אם לפני המועד בו הוענק הרישיון לחברת ACC ובין אם לאחריו.

אין בידי לקבל את הטענה, שכן דומני כי מיקוד תשובותיו של מימרן בתחילת חקירתו, תשובות אשר שללו מעורבות של בן-אליעזר, היה בעיקר סביב נושא הענקת הרישיון ל- ACC ולא סביב ההתפתחויות המאוחרות, דהיינו - כניסתו של בן-זקן "לתמונת הזכויות" והצורך בהעברת זכויות הקידוח.

מסקנה זו אף מתיישבת עם דבריו של מימרן בהמשך חקירתו, במסגרתה ציין כי למיטב זיכרונו, בן-אליעזר שוחח עימו עת כיהן כשר התמ"ת על עניינו של בן-זקן, וביקש ממנו לסייע לבן-זקן בענייני ACC ושמן.

נכון הדבר כי קריאה רצופה של תמליל החקירה, מלמדת כי תיאור השיחה עם בן-אליעזר נמסר בהדרגה, ולא באופן נחרץ מן הרגע הראשון, אולם בשים לב לפרק הזמן המשמעותי שחלף ממועד האירועים ועד מועד החקירה, אין בעצם בתהליך המדורג כדי לשלול את אותנטיות הדברים.

בעדותו בבית המשפט, ובכך צודקת ההגנה, הפכו דבריו של מימרן ביחס לזיכרון השיחה לנחרצים יותר.

מימרן העיד אודות הקשר שהיה לו עם בן-אליעזר לאורך השנים (בתפקידיו השונים של בן-אליעזר), וכך ציין:

"**פואד בן-אליעזר זיכרונו לברכה היה שר הממונה עלי, הכפיפות של הממונה על ענייני הנפט על פי החוק היא ישירות לשר האנרגיה והתשתיות הלאומיות ואכן הייתי כפוף, הוא היה פעמיים שר האנרגיה, בין היתר הוא היה שר בתקופה שבה משהו כמו, לא יודע עד 2009 בפעם האחרונה, לא זוכר בדיוק את התאריכים, אולי את יכולה לבדוק. על כל פנים, הקשר בינינו היה קשר מצוין, מכיוון שפואד בן-אליעזר היה יהודי שידע ליצור קשר חם עם כל מי שהוא בא איתו במגע ולא פלא שגם אחרי שהוא נפרד מהמשרד התעניינתי ודרשתי בשלומו כאשר הוא היה במצב בריאותי לא טוב**" (פרו' עמ' 294 ש' 11).

בהמשך תיאר מימרן את אותה שיחה עם בן-אליעזר:

"**אני לא כל יום מדבר עם שר, כאשר שר שאיננו כבר השר שלי ואיננו ממונה ישיר עלי, מדבר איתי ועם משרד התמ"ת, אתה צריך להבין שמבחינתי זה אירוע שנצרב בדיסק, מה לעשות? לכן אני אומר בביטחון כל כך מלא שהוא דיבר איתי שהיה שם. אין שאלה בכלל**" (פרו' עמ' 328 ש' 6).

וכן:

"**אני חושב שהייתה פעם אחת פנייה אלי, כאשר בימים אלה בן-אליעזר זיכרונו לברכה היה שר התמ"ת והוא, הוא דיבר, איילת קישרה בינינו והוא ביקש ממני לומר לי שג'קי בן-זקן רוצה לפגוש אותי ולא הרבה יותר מזה. אני הייתי אולי אמור להבין שהוא היה חשוב לו אולי לדאוג לאינטרסים של ג'קי בן-זקן ואני הבהרתי שאני אשמח לפגוש אותו וכל מה שאעשה בפגישה הזאת אעשה לפי הנהלים והחוקים שמחייבים אותי בכל דבר**" (פרו' עמ' 296 ש' 16).

מימרן תיאר את פניותיה השונות של אזולאי, התייחס לאופן בו ראה בקשות אלה, ואגב כך - הבהיר פעם נוספת את אופייה של השיחה שניהל עימו בן-אליעזר:

"אני רואה בקשה של איילת כאילו היא באה, כאילו היא באה מטעמו של השר, היא מייצגת בעצם את גישתו של השר, ככה אני ראיתי את הדברים וככה התייחסתי אליהם. אולי גם זה מצא חיזוק בזה שהשר דיבר איתי פעם אחת גם ואמר לי שאני אנסה לעזור לג'קי בן-זקן. זה לא היה קשה להבין שזאת רוח הדברים ופניה כזאת ברמז, מרומזת שאני אשתדל לעזור לג'קי בן-זקן" (פרו' עמ' 297 ש' 25).

71. עיינתי בהודעה המוקלדת, צפיתי בתיעוד החקירה, ונתתי דעתי לדבריו של מימרן בבית המשפט ולאופן בו נמסרו.

לאחר שעשיתי כן, ראיתי לאמץ את דבריו של מימרן בדבר השיחה שערך עימו בן-אליעזר, במסגרתה ביקש ממנו האחרון לסייע לבן-זקן בהקשר לבקשה להעברת זכויות הקידוח. אינני סבור כי למימרן היה אינטרס כלשהו להפליל את בן-אליעזר או למסור גרסה בלתי אותנטית בשאלת מעורבותו של בן-אליעזר ומעורבותה של אזולאי והתרשמתי כי עשה כל שניתן על-מנת לדייק בעדותו הן בחקירה והן בבית המשפט. עוד התרשמתי כי אין עסקינן באדם שניסה לרצות את חוקריו באופן זה או אחר, ודומני כי התרשמות זו אף הייתה מנת חלקם של הצדדים עת העיד מימרן במהלך המשפט. העובדה כי אליבא דכל הצדדים, מימרן "לא סיפק את הסחורה" ולא העניק לבן-זקן יחס מועדף, מחזקת אף היא את המסקנה בדבר "יכולת עמידתו", אמינותו ויושרו.

72. בסיכומיה ערכה ההגנה השוואה מקיפה בין ההודעה המוקלדת לתמליל החקירה, ויש לציין כי השוואה זו מעלה תהיות לא פשוטות באשר לדרך הקלדת דבריו של מימרן על-ידי החוקר ביטון. סיכומי ההגנה רצופים דוגמאות של משפטים מסייגים או מבהירים שנאמרו על-ידי מימרן (ותועדו בתמליל החקירה), ואלה, משום מה, לא מצאו דרכן להודעה המוקלדת. הגם שאני מסכים כי שעה שעסקינן בחקירה מוקלטת, חובתו של החוקר לדייק בהקלדת כל משפט הנאמר על-ידי הנחקר היא מצומצמת יותר, נראה כי במקרה דנן, ומכאן התהייה, רובם המכריע של המשפטים שנאמרו על-ידי מימרן ולא הוקלדו, הם משפטים מסייגים ומבהירים, ולא משפטים נחרצים ומפלילים, שדווקא מצאו את דרכם להודעה המוקלדת. אוסיף את שנראה ברור מאליו כי גם במקרה של חקירה מתועדת ומוקלטת, אשר חובת הדיוק בה היא כאמור מצומצמת יותר, על סיכום ההודעה המוקלד לשקף את עיקרי החקירה כפי שנערכה, לרבות אמירות מסתייגות של הנחקר.

ועדיין, משהונח בפניי תמליל החקירה, וניתן היה לצפות בתקליטור בהתנהלותו של מימרן, אינני סבור כי יש לתהייה שפורטה נפקות ראייתית.

73. באותו הקשר - לא ראיתי לקבל את טענת ההגנה בדבר השפעת הפערים בין החקירה המוקלדת לתמליל החקירה על עדותו של מימרן בבית המשפט. אינני סבור כי העובדה שריענון זכרונו של מימרן (לפני עדותו) בוצע בעיקר על בסיס ההודעה המוקלדת ולא על בסיס התמליל, יצרה תחושה בליבו כי עליו "לדבוק בגרסתו

המפלילה" בעוד שבפועל, לו היה מעיין בתמליל, היה מגלה כי שלל התערבות כלשהי מטעמו של בן-אליעזר ומוסר עדות שונה מזו שמסר. מעבר לעובדה כי בשלבים המתקדמים של חקירתו, כעולה מתמליל החקירה, התייחס מימרן לאותה שיחה עם בן-אליעזר, לא התרשמתי כי עסקינן בעד "חלש" או כזה הנותן לתחושות (לרבות לתחושת "מחויבות") להובילו לסיטואציה בה ימסור עדות שאינה אותנטית.

לא למותר לציין כי התיאור שמסר מימרן אודות הבקשה שהפנתה אליו אזולאי "להיפגש עם בן-זקן" מתיישב אף הוא עם הראיות בדבר סיועה של אזולאי לבן-זקן בקידום פגישה עם אנשי נובל אנרג'י.

74. העובדה כי גרסתו של בן-אליעזר לאירועים לא הייתה חלק מהמשפט, מחייבת נקיטת גישה זהירה בקביעת ממצאים עובדתיים אודות פעולותיו (בוודאי פעולות בעלות גוון מסבך) ועדיין ראיתי לאמץ את עדותו של מימרן ולקבוע על בסיסה כי בן-אליעזר פנה למימרן על-מנת שיעזור לבן-זקן בטיפול בבקשה להעברת זכויות קידוח. אף אם בן-אליעזר לא עשה שימוש בשפה מאד ישירה, המסר הפסול בדבר "העזרה לבן-זקן" הועבר על ידו ונקלט על-ידי מימרן (שפעל כדין, ולא העניק הקלה כלשהי לבן-זקן ולחברת שמן).

האם הנאשם ידע על שיחת "בן-אליעזר - מימרן"?

75. כפי שהבהרתי בחלק שעסק בניתוח שלוש סוגיות הבסיס - על אף שהנאשם החזיק באינטרס כלכלי בהעברת זכויות הקידוח, ובן-אליעזר ביצע פעולה לקידום אותו אינטרס, אין מקום להסיק באופן "אוטומטי", בוודאות הנדרשת במשפט פלילי, כי אותה פעולה בוצעה בידיעתו של הנאשם. כאמור, זהירות זו מתחייבת נוכח אפיון התנהלות השותפות בין הנאשם לבן-זקן, ובעיקר נוכח הציר העצמאי שנוצר בין אזולאי לבן-זקן (שהחזיק, כמו שותפו, באותו אינטרס כלכלי), ציר שהוכח כי היה נכון לבצע פעולות פסולות "עצמאיות" העולות כדי עבירה פלילית. רוצה לומר כי בקביעתי בדבר קיומה של שיחה בין בן-אליעזר למימרן, כשלעצמה, אין כדי להוכיח כי הנאשם היה מודע, בזמן אמת או בדיעבד, לאותם מסרים שהועברו למימרן, ויש לתור אחרי ראיות קונקרטיות להוכחת ידיעתו.

76. בסעיפים 145 - 191 לסיכומי התביעה, התייחסה התביעה לתשתית הקיימת, לשיטתה, ממנה ניתן ללמוד על מודעות הנאשם ל"שיחת מימרן - בן-אליעזר". תשתית זו מבוססת בעיקר על שני אדנים: (א) ראיות שהוצגו בדבר ידיעתו ועדכונו של הנאשם אודות הקשיים שנוצרו בבקשה להעברת זכויות הקידוח בכלל, וידיעתו כי מימרן מהווה "דמות מפתח" בפרט; (ב) סמיכות הזמנים שבין מועד עריכתה של שיחת "בן-אליעזר-מימרן" (שאינו ידוע במדויק) ומועד העברת הכסף לבן-אליעזר (26.9.11).

77. בחינת האדנים עליהם מבססת התביעה את טיעונה בדבר "מודעות הנאשם" מלמדת, כבר במבט חטוף, כי אין בהם ראיה ישירה או ראיה בעלת משקל משמעותי להוכחת הנטען על ידה. למעשה, התביעה טענה כי די בהוכחת ידיעתו של הנאשם אודות הקשיים בהעברת זכויות הקידוח ותפקידו של מימרן ובהוכחת העברת הכסף לבן-אליעזר, על-מנת להוביל לקביעה בדבר מודעותו לשיחת "בן-אליעזר - מימרן".

עמדה זו אין בידי לקבל, וזאת מהטעמים הבאים:

ראשית, עמדת התביעה מתעלמת לחלוטין ממשקלו של הציר "בן-זקן - אזולאי", ומהאפשרות הסבירה מאד כי כפי שפעלו אזולאי ובן-זקן באופן עצמאי מול מועצת הנפט או מול נובל אנרגי'י (כפי שקבעתי לעיל), כך פעלו בהקשר לשיחת הטלפון שקיים בן-אליעזר שנעשתה לבקשתו של בן-זקן, או אזולאי או שניהם יחדיו, מבלי שהנאשם היה מודע לה בזמן אמת או בדיעבד. לטעמי, די בקיומו המוכח של "הציר הפנימי" העצמאי והעוצמתי האמור, על מאפייניו הייחודיים והנכונות לבצע פעולות פסולות, כדי להוביל לדחיית "המסקנה הנסיבתית" אותה הציגה התביעה.

בגדר מושכלות יסוד כי: "**רק אם המסקנה המפלילה המוסקת מן הראיות הנסיבתיות גוברת באופן ברור והחלטי על כל תזה עובדתית חלופית אחרת, כי אז ניתן לומר שהיא הוכחה מעל לספק סביר. עליה להיות המסקנה ההגיונית היחידה שניתן להסיק בנסיבות העניין, ודי באפשרות קיומה של מסקנה אפשרית אחרת שאינה רחוקה ודמיונית כדי להקים ספק סביר שדי בו לזיכויו של נאשם**" [ע"פ 6167/99 **בן שלוש נ' מדינת ישראל**, פ"ד נז(6) 577].

עוד נקבע בפסיקה כי תהליך הסקת המסקנה המפלילה מהראיות הנסיבתיות הוא תלת-שלבי: בשלב ראשון נבחנת כל ראיה נסיבתית בפני עצמה כדי לקבוע אם ניתן להשתית עליה ממצא עובדתי; בשלב שני נבחנת מסכת הראיות כולה לצורך קביעה אם היא מערבת לכאורה את הנאשם בביצוע העבירה. הסקת המסקנה המפלילה היא תולדה של הערכה מושכלת של הראיות, המבוססת על ניסיון החיים ועל השכל הישר; בשלב שלישי מועבר הנטל אל הנאשם לספק הסבר העשוי לשלול את ההנחה המפלילה העומדת נגדו. <u>הסבר חלופי למערכת הראיות הנסיבתיות, העשוי להותיר ספק סביר ביחס להנחת ההפללה של הנאשם, די בו כדי לזכותו</u> [ע"פ 497/92 **נחום (קנדי) נ' מדינת ישראל** (24.10.1995)].

ובענייננו, לא רק שהציר "בן-זקן -אזולאי" מהווה "הסבר חלופי" עדיף משמעותית על תיזת התביעה, אלא שהתביעה - אותה תביעה ממש - היא זו שסיפקה אותו בכתב האישום עת תיארה שורה של פעולות "עצמאיות" שבוצעו על-ידי בן-זקן ואזולאי (במנותק מהנאשם ושלא בידיעתו), פעולות בגינן הורשעו שניהם.

שנית, במהלך החקירה נאספו ראיות רבות לרבות תכתובות דוא"ל בין המעורבים השונים, מסרונים שהוחלפו, פלטי שיחות טלפון, עשרות רבות של עדויות, ושיחות שהוקלטו בהאזנת סתר שבוצעה לבן-זקן על פני חודש ימים בתקופה הרלוונטית. העובדה כי לא נמצאה ראיה ישירה כלשהי, מדברת בעד עצמה.

שלישית, אף שאני נכון לקבל, וכך אף קבעתי בפרק שעסק באפיון השותפות בין הנאשם ובן-זקן, כי הנאשם עודכן אודות הקשיים שנוצרו בהעברת זכויות הקידוח לחברת שמן ובדבר פעולות שונות שננקטו (כגון - שכירת שירותיו של עו"ד כספי או קיום פגישה עם נציגי נובל אנרג'י) אינני רואה כיצד יש בקביעה זו כדי

להוות בסיס מספק לקביעה קונקרטית בדבר מודעות הנאשם לשיחת "בן-אליעזר - מימרן". לציין כי כפי שהנאשם היה מודע לקשיים בהעברת הזכויות, כך היו מודעים להם עוד גורמים רבים בחברת שמן ומחוצה לה, וכפי שלא ניתן להסיק מידיעתם של אותם גורמים על מודעותם לשיחת "בן-אליעזר - מימרן", כך לא ניתן לעשות כן ביחס לנאשם.

רביעית, הן במהלך המשפט והן בסיכומי הצדדים ניטשה מחלוקת סביב השאלה האם נחשף הנאשם לדוא"ל ששלחה עו"ד לירון מזרחי (חברת מועצת הנפט) במסגרתו פירטה את שינוי עמדתה באופן שביקשה לאשר את העברת הזכויות ברישיון הקידוח מ- ACC לשמן [סעיף 20(ג) לכתב האישום].

על-פי הנטען על-ידי התביעה, דוא"ל זה שורשר באופן מיידי מאזולאי לבן-זקן, ומבן-זקן לשתי תיבות דואר של הנאשם, שבוודאות נחשף לתוכנו של הדוא"ל. התביעה המשיכה וטענה כי כיוון שהדוא"ל האמור הוא תוצאה של הפעולות הפסולות שנעשו מול מועצת הנפט, ניתן להסיק משליחתו לנאשם, ומחשיפתו לתוכנו, על-ידיעתו של הנאשם גם אודות פעולות פסולות נוספות שנעשו, ובהן - שיחת "בן-אליעזר - מימרן".

ההגנה לא חלקה על עצם העברת הדוא"ל מאזולאי לבן-זקן, ואף לא על שליחתו לנאשם, אך הסבירה כי הדוא"ל - ת/23א - נשלח לתיבת דואר שאינה פעילה בשרת מנופים. ההגנה תמכה טיעונה בעדותו של דרור מזרחי, בעל חברת מחשוב, ומי שהעניק את שירותי המחשוב לחברת מנופים החל משנת 2012. על-פי עדותו של מזרחי, תיבת הדואר בחברת מנופים אליה נשלח הדוא"ל, נפתחה לראשונה בשנת 2016, ולא הייתה פעילה למעט מספר תכתובות שנשלחו בשנת 2008 לצרכי בדיקה (פרו' עמ' 1709 ש' 13 ; נ/26). באשר לכתובת השנייה אליה נשלח הדוא"ל על-פי הנטען (ת/29), צוין כי מדובר במיצוי ראיות שהופק מהטלפון הנייד של בן-זקן, והתביעה כשלה בהוכחה כי מדובר בדוא"ל זהה לת/23א, או בהוכחה כי מדובר בדוא"ל שנשלח.

הגם שסוגיה זו זכתה להתייחסות מקיפה בסיכומי הצדדים, אינני סבור כי מדובר בסוגיה הטעונה הכרעה, ודומני כי בין אם ייקבע שהנאשם נחשף לתוכנו של הדוא"ל, ובין אם ייקבע הפוך, אין בכך כדי לתרום להכרעה בשאלה האם ידע הנאשם על שיחת "בן-אליעזר - מימרן".

אסביר:

כל שניתן להבין מהדוא"ל הוא כי חברת המועצה עו"ד מזרחי, שינתה את עמדתה המקצועית ביחס להעברת הזכויות ברישיון הקידוח. במילים אחרות, אין בדוא"ל "טביעת אצבע" עבריינית, ממנה ניתן ללמוד כי שינוי העמדה הוא פועל יוצא של לחצים פסולים שהופעלו עליה (טענה שכלל לא נטענה אפילו בכתב האישום המתוקן שהוגש נגד בן-זקן), ולא ניתן להבין מעצם הגעתו "בשרשור" מאזולאי, כי הגיע לידיה בדרכים פסולות.

ראה לעניין עדותו של הנאשם אשר על פניה, נראית הגיונית לחלוטין:

"המסמך הזה, כב' השופט, אני בדקתי את המייל הזה, כל התקופה הזאתי לא קיבלתי שום מסמך, דבר כזה, עכשיו, אני חושב שגם הגב' והם, נדמה לי, בבדיקות שעשו לי בחקירות שלי, אם אני לא טועה, ביקשו שאני ייתן להם את המייל שלי, שיוציאו את המייל שלי, לא קיבלתי, אבל, כב' השופט, לא רואה בזה שום בעיה, גם אם הייתי מקבל והייתי אומר, אני לא מכיר גב' לירון מזרחי, לא יודע מי זה, לא יודע מה תפקידה? לא יודע למה הוא שינתה את הדעה שלה? ואם היא שינתה את הדעה שלה שתבורך, אני אומר את זה, כי מה היא כתבה? אבל זה גם לא עזר בשום דבר, אני לא מבין מה בכלל המכתב הזה יכול היה להיות קשור אלי באיזה שהיא צורה" (פרו' עמ' 1207 ש' 10).

יתרה מכך, באותו מועד (19.3.11) היה בן-אליעזר מאושפז במצב אנוש בבית חולים, כך שגם אם הנאשם היה מבין (ולא כך הם פני הדברים) כי הדוא"ל קשור לפעולה פסולה כלשהי שביצעה אזולאי, אין בכך כדי להוביל לקביעה, ברמת הוודאות הנדרשת, כי למד מכך על פעולות פסולות שביצע בן-אליעזר בכלל או על שיחת הטלפון שערך עם מימרן בפרט.

משכך הם פני הדברים, אינני סבור כי יש נפקות ראייתית להכרעה במחלוקת הנקודתית שפורטה לעיל, ואינני רואה בנתונים שהוצגו ככאלה התומכים במסקנת התביעה בדבר מודעות הנאשם לשיחת "בן-אליעזר-מימרן".

חמישית, מימרן תיאר כי השיחה עם בן-אליעזר נערכה עת כיהן בן-אליעזר כשר התמ"ת, מכאן - שניתן לראות בחודש ינואר 2011 כמועד האפשרי האחרון בו נערכה. העובדה שגם לשיטת התביעה החזיק הנאשם באותה נקודת זמן באינטרס מובהק נוסף להעברת הכסף לבן-אליעזר (בהקשר להליכי המס) שוללת אפשרות "לייחד" את העברת הכסף דווקא לפעולה היחידה שביצע בן-אליעזר לטובת חברת שמן בהקשר לקידוח "מד אשדוד", ואינה מאפשרת להסיק "בדיעבד" על מודעות הנאשם לאותה פעולה. יתרה מכך, כבר בחודש ינואר 2011 הביע מימרן עמדה נחרצת הדוחה את עמדת חברת שמן, ועמדה זו לא השתנתה גם כשנקפו החודשים ומימרן התגלה כ"אגוז קשה לפיצוח" שאינו משנה מעמדתו בדבר החלת הקריטריונים החדשים. כיון שכך היו פני הדברים, הטענה המשתמעת לפיה בחודש ספטמבר 2011 העביר הנאשם לבן-אליעזר מיליון וחצי שקלים כ"מתת" עבור שיחת טלפון יחידה (ומרומזת) שלא השיגה את מטרתה, רחוקה מלהיות משכנעת, או כזו המלמדת על מודעתו לאותה פעולה שביצע בן-אליעזר.

שישית, בסיכומיה התייחסה התביעה לדוא"ל ששלחה אורית (מזכירה בחברת מנופים) לאזולאי, תוך שנטען כי דוא"ל זה משקף בקשה לסיוע באיסוף אשרות כניסה לישראל למשלחת המגיעה מאזרבייג'ן. מהתכתובת עולה כי אשרות הכניסה כבר ניתנו והסיוע נדרש אך ורק ביחס למקום איסופן [(ת/269ד (4)-(6)]. בתכתובת ציינה אורית כי: "אני מניחה שהוא (הנאשם - ב.ש) כבר דיבר איתך על זה". התביעה טענה כי התכתובת מוכיחה כי הנאשם נעזר בכוחו והשפעתו על בן-אליעזר בקידום עניינים הקשורים לרישיון, בעצמו, באמצעות אזולאי (סעיף 112 לסיכומי התביעה).

טענת התביעה רחוקה מלשקף את שהוכח או את הניתן ללמוד מתכתובת זו.

להלן נימוקיי:

(א) תכתובת זו עמדה לרשות התביעה בשלב החקירה, אך חרף זאת - בחרה שלא לכלול התייחסות כלשהי לכך בכתב האישום, וזאת, כך יש להניח, מהטעם שלא סברה כי יש לתכתובת קשר כלשהו לרישיון הקידוח או כי ניתן להוכיח שהנאשם עמד מאחוריה; **(ב)** אף אם ניתן להניח כי המשלחת קשורה לחברת CDC, לא נערך בירור מעמיק באשר לטיב המשלחת והקשר שלה לרישיון הקידוח; **(ג)** לא הוכח כי הנאשם עשה פעולה כלשהי בנדון (לדוגמא - שוחח עם אזולאי); **(ד)** לתכתובת המלאה שהוחלפה בין אורית לאזולאי צורפו מכתבים שנערכו על-ידי וקנין, אשר כלל לא נחקר על-ידי נציגת התביעה, וכך אף אורית וגם אזולאי שלא נשאלו בעניין עת העידו בבית המשפט.

על יסוד האמור לעיל, סבורני כי טענת התביעה לפיה התכתובת "מוכיחה כי הנאשם נעזר בכוחו והשפעתו על בן-אליעזר בקידום עניינים הקשורים לרישיון, בעצמו, באמצעות אזולאי" כה קלושה עד שראוי היה להימנע ממנה, בוודאי לאחר שהתביעה החליטה שלא לכלול התייחסות כלשהי לאותה תכתובת בכתב האישום, ולהימנע מחקירת שלושה עדים רלוונטיים. ואם אמרתי דברים אלה אמרתי כי אין מקום להסיק מאותה תכתובת על מעורבות הנאשם או ידיעתו אודות שיחת "בן-אליעזר - מימרן".

<u>תחנת הזמן הרביעית - סיכום</u>

78. במסגרת תחנת הזמן הרביעית סקרתי את הטענות בדבר האינטרסים הכלכליים והפעולות שבוצעו בהקשר לקבלת רישיון קידוח ב"מד אשדוד" בשנים 2010 - 2011.

מעבר לאינטרס הכלכלי שהחזיק הנאשם, לצד בן-זקן, ליבוביץ ואחרים, מיקדה התביעה את טיעוניה בשתי פעולות שנטען כי בוצעו על-ידי בן-אליעזר לטובת אותו אינטרס כלכלי, ובטענה לפיה הנאשם היה מודע לפעולות אלה, שעמדו, בין היתר, ביסוד העברת הכסף לבן-אליעזר.

28 אוגוסט 2019

ת"פ 4637-12-15 מדינת ישראל נ' בן-אליעזר ואח'

ביחס לפעולה הראשונה - נקבע כי התביעה לא הצליחה להוכיח שארגון הפגישה בין בן-זקן לגורמים בכירים בחברת נובל אנרג'י נעשתה לבקשת בן-אליעזר או בידיעתו, כאשר מבחינת הראיות הקונקרטיות שהוצגו ניתן להגיע למסקנה, בסבירות גבוהה, כי ביסוד ארגון הפגישה עמדו אך ורק בן-זקן ואזולאי.

באשר למעורבותו ומודעתו של הנאשם - נקבע כי לא סופקה הוכחה אשר היה בה כדי להוכיח מעורבותו בקידום אותה פגישה, ידיעה בזמן אמת (או בסמוך לכך) אודות הנסיבות שהובילו להתקיימותה, ועל הנחה אפשרית מצידו כי בן-אליעזר מסייע לקדם את עסקיו בארגון פגישה עם גורמים בכירים בנובל אנרג'י (הנחה שכאמור לא הוכחה אף ביחס לבן-אליעזר).

ביחס לפעולה השנייה - הוכח כי בן-אליעזר ערך שיחה טלפונית אחת למימרן וביקש ממנו לעזור לבן-זקן בהקשר לבקשה להעברת זכויות הקידוח. בן-אליעזר לא עשה שימוש בשפה מאד ישירה, אך המסר הפסול בדבר "העזרה לבן-זקן" הועבר על ידו ונקלט על-ידי מימרן (שפעל כדין, ולא העניק הקלה כלשהי לבן-זקן ולחברת שמן). עוד נקבע כי קיימת אפשרות סבירה כי בן-אליעזר ערך את שיחת הטלפון לבקשת בן-זקן או אזולאי או שניהם יחדיו.

באשר למעורבותו ומודעתו של הנאשם - נקבע כי לא הוכח שהנאשם היה מודע, בזמן אמת או בדיעבד, לאותה יוזמה מטעמו של הציר "בן-זקן - אזולאי" או לשיחת "בן-אליעזר - מימרן".

על יסוד הקביעות שפורטו, יש לדחות את טענת התביעה לפיה אחת מהמטרות שעמדו ביסוד העברת הכסף לבן-אליעזר הייתה תרומתו לקידום האינטרס הכלכלי של הנאשם בקידוח מד אשדוד.

<u>תחנת הזמן החמישית - האינטרסים הכלכליים והפעולות שבוצעו בהקשר להליכי המס שהתנהלו בעניינו של הנאשם</u>

<u>כללי</u>

ציר הזמן והאירועים שאינם במחלוקת

79. **(א)** בין השנים 1994 - 2005 הגיש הנאשם דוחות שנתיים לרשויות המס בישראל כתושב חוץ. דוחות אלה התקבלו על-ידי פקיד השומה, והנאשם על בסיס האמור, לא שילם מס בישראל. במסמך נ/13 שהנפיקה רשות המיסים ביום 24.8.05, צוין כי נרשמה הצהרתו של הנאשם בדבר היותו תושב חוץ, ובמידה והצהרה זו תתברר כנכונה, תראה בו רשות המיסים כתושב חוץ לעניין פקודת מס הכנסה.

(ב) בחודש יולי 2009 שלח אייל ירושלמי, פקיד שומה אשקלון (להלן - **ירושלמי**) לנאשם "שאלון תושבות", וזאת על-מנת לבחון אפשרות לחייבו במס בגין הכנסותיו בשנת 2005. ההליך האמור החל נוכח פרסומים שונים אליהם נחשף ירושלמי, על בסיסם העריך את הונו של הנאשם ככזה הנאמד בכ- 3.35 מיליארד ש"ח. יש לראות אפוא את חודש יולי 2009 כמועד בו החלו **הליכי המס**;

(ג) החל ממועד משלוח שאלון התושבות, שהעיד על כוונה ברורה של רשות המיסים לחייב את הנאשם בתשלום מס, ונוכח העמדה בה החזיק הנאשם לפיה הוא אינו חייב בתשלום מס בשל היותו "תושב חוץ", התקיימו הליכים שונים ברשות המיסים.

ירושלמי עמד על אופיים של ההליכים, ושני השלבים בהם נבחנת השומה על-ידי רשות המיסים: "**... דיון השומה, במסגרת פקיד השומה האזרחי מתנהל בשני שלבים. שלב שומה א', שזה בפני מפקח מטעם פקיד השומה. ולאחר מכן, אם אין הסכמות, מוגשת השגה מנומקת ולאחר מכן, עוד שלב, שומה ב'. במידה ואין הסכמות גם בשלב שומה ב', מוגש, מוגש צו מטעם פקיד השומה לבית המשפט המחוזי באיזור לאחר מכן ערעור והליכים בבית המשפט המחוזי באיזור**" (פרו' עמ' 743 ש' 2).

(ד) במסגרת אותם הליכים שהתקיימו בפני פקיד השומה, נערכו מספר ישיבות ונבחנו טענותיו של הנאשם בדבר היותו תושב חוץ.

ירושלמי תיאר את ההליכים באופן הבא: "**מר נניקאשווילי למעשה, היה שותף בהליכי השומה... שלב א' וגם בשלב ב', הוא ישב אצלי במשרדי לפחות פעם אחת ולאחר מכן גם למייצגים הוא הופיע מספר פעמים... שיתוף פעולה מלא, היו דיונים שנמשכו שעות רבות. הופיע עם מייצגים, פרס את גישתו לנושא שבמחלוקת. שיתוף פעולה, נראה שמצוי בכל הפרטים, בכל העניינים. למרות שאין ביננו הסכמות אבל**

בכל אופן, אנחנו, אנחנו זכינו לשיתוף פעולה, מבחינה אישית, לא מבחינה מקצועית, יש חוסרים שאנחנו סבורים שהוא בכל אופן צריך להשלים ולא קיבלנו אותם. אבל, הוא הופיע והיה מוכן..." (פרו' עמ' 744 ש' 19-32).

אין אף חולק כי במסגרת אותם הליכים שכר הנאשם את שירותיו של עו"ד אודי ברזילי, שהגיש פנייה בכתב לרשות המיסים באותו עניין (עדות הנאשם, פרו' עמ' 1251 ש' 32 - עמ' 1252 ש' 3).

(ה) טיעוניו של הנאשם לפיהם מרכז חייו בחו"ל ויש לראותו כתושב חוץ לא שכנעו את רשות המיסים, וביום 26.12.10 הונפקה השומה הראשונה בגין שנת המס 2005 (עדות ירושלמי - פרו' עמ' 743 ש' 21) וראה גם עדות הנאשם שתיאר את שאירע ביום קבלת השומה: "**אני מקבל שומה לפי מיטב שפיטה הסכום שמופיע 300 ומשהו מיליון ש"ח לשנה אחת**" (פרו' עמ' 1252 ש' 9).

(ו) ביום 19.1.11 הוגשה השגה לפקיד השומה, בעקבותיה החלו להתנהל דיונים ב"שלב ב'" עליהם עמד ירושלמי בעדותו: "**... לאחר מכן, ב- 19.1.11 הוגשה השגה. התחילו להתנהל הדיונים בשלב ב'. 2011 הייתה שנה מאוד מאוד אינטנסיבית שבה התקיימו הרבה מאוד הליכי שומה הרבה מאוד דיונים התכתבויות וחילופי מכתבים. שלמעשה, איפה שהוא בתחילת ספטמבר 2011 היה דיון מסכם יחד עם החלטה משפטית** (צ"ל מחלקה משפטית - ב.ש) **המחלקה למיסוי בינלאומי ונציגים מטעם המערער בתיק** (הנאשם - ב.ש; פרו' עמ' 743 ש' 21).

(ז) לאחר הישיבה האמורה שהתקיימה בחודש ספטמבר 2011, התקיימו דיונים ספורים נוספים, וביום 21.12.11 הוצא צו שומה לשנת 2005, שמשמעותו - דחיית טענותיו של הנאשם לפיהן מרכז חייו אינו בישראל. במקביל המשיך פקיד השומה לטפל בהוצאת שומות לשנים 2006 ו- 2007 (שומות שיצאו ביום 28.8.13).

(ח) ביום 4.1.12 הוגשה מטעמו של הנאשם לבית המשפט המחוזי בבאר שבע בקשה להארכת מועד לערעור על החלטת פקיד השומה, וביום 24.12.12 הוגש ערעור המס, בגדרו נטען כי הנאשם אינו תושב ישראל, ועל כן הוא לא חייב בה בתשלום מס. יודגש כי הסוגיה היחידה שעמדה בלב הערעור הייתה סוגית תושבותו של הנאשם, שכן היה ברור כי מדובר בסוגיה הטעונה הכרעה מקדימה, עוד טרם ליבון המחלוקות ביחס לגובה השומה.

(ט) ביום 24.10.13, ובמסגרת הליכי ערעור המס, חתם בן-אליעזר על תצהיר, בו העיד כי הכיר את הנאשם במסגרת תפקידו כשר התשתיות, ומצוי עימו בקשרי ידידות, וכי למיטב ידיעתו והיכרותו עם הנאשם, מרכז חייו של האחרון אינו בישראל (ת/118, להלן - **התצהיר**). התצהיר אומת על-ידי אחת מבאי-כוחו של הנאשם באותו הליך, עורכת הדין מיכל סולומונוביץ' (להלן - **עו"ד סולומונוביץ'**), ולא כלל התייחסות כלשהי למיליון וחצי השקלים שקיבל בן-אליעזר מהנאשם ביום 26.9.11.

(י) ביום 20.1.14, ובמסגרת ערעור המס, העיד בן-אליעזר מטעמו של הנאשם, ומסר גרסה התומכת, לכאורה, בטענה לפיה מדובר במי שמרכז חייו ברוסיה. בן-אליעזר נשאל האם לאור מערכת היחסים הקרובה שתוארה על-ידו קיבל מהנאשם תמיכה כספית בקמפיין בחירות באיזה שהוא שלב, והשיב בשלילה, וכך גם שלל אפשרות כי הנאשם נרתם לעזור בפרויקטים אחרים בישראל מלבד חיפוש הגז. לציין כי לבד מעו"ד סלומונוביץ, יוצג הנאשם בערעור המס גם על-ידי עו"ד זיו שרון (להלן - **עו"ד שרון**), וגם על-ידי עו"ד מאיר פורת (להלן - **עו"ד פורת**).

(יא) ביום 28.1.15 דחה בית המשפט המחוזי בבאר שבע את ערעור המס, וקבע כי בהתאם להוראות פקודת מס הכנסה יש לראות בנאשם כתושב ישראל. בהמשך, אימץ בית המשפט העליון קביעות אלה.

<u>זירת המחלוקת ותמצית טיעוני הצדדים</u>

80. כיוון שהשלד העובדתי המרכזי אינו במחלוקת, התמקדו טיעוני הצדדים בעיקר במסקנות שניתן להסיק מההתנהלות שתוארה לעיל ביחס למטרה שעמדה ביסוד העברת הכסף.

<u>לשיטת התביעה</u>, יש לקבוע כי החל משנת 2009, עת החלו הליכי המס, צפה הנאשם כי סוגית חבות המס תגיע להתדיינות משפטית, וציפייה זו אכן התממשה עת הוגש צו השומה בחודש דצמבר 2011. נטען כי כיוון שלהכרעת בית המשפט בשאלת התושבות הייתה השלכה משמעותית על חבות המס, משמעות קבלת ערעורו של הנאשם הייתה חיסכון מס בהיקפים אדירים. ההחלטה להביא בפני בית המשפט בערעור המס את עדותו של בן-אליעזר לא הייתה סתמית או אקראית, אלא נבעה, בין היתר, מאותה תלות של בן-אליעזר בנאשם, נוכח הסכום העצום שהאחרון העביר לו ולא הושב, ומההנחה כי עדותו של אדם כבן-אליעזר "תעשה את העבודה", ותשכנע את בית המשפט כי מרכז חייו של הנאשם ברוסיה. בסיכום חלק זה, ציינה התביעה כי בהעברת הכספים לבן-אליעזר שלח הנאשם את לחמו, וברבות ימים לא רבים, מצאו.

<u>לשיטת ההגנה</u>, רק בחודש אוגוסט 2013, יכול היה הנאשם להבין כי יתכן ויהא צורך בניהולו של הליך בין כתלי בית המשפט, שכן עד לאותו מועד התקיימו בין הצדדים מגעים רציפים, תוך שהנאשם משוכנע כי טענותיו יתקבלו, ושומת המס תבוטל או שתגובש פשרה כלשהי. עוד הסבירה ההגנה כי הבחירה בעדותו של בן-אליעזר נעשתה על-ידי עורכי דינו של הנאשם, ואלה בחרו את העדים אך ורק על-פי יכולתם הפוטנציאלית להבהיר לבית המשפט כי מרכז חייו של הנאשם הינו בחו"ל. ההגנה הדגישה כי לא ניתן לקשור בין העברת הכספים לבן-אליעזר שבוצעה בשנת 2011 (הלוואה - לשיטתה) לבין התצהיר שנחתם על-ידי בן-אליעזר בשנת 2013, ועדותו בערעור המס בתחילת שנת 2014. עוד נטען בהקשר זה כי אין אפשרות לראות בעדות כעונה על ההגדרה "פעולה הקשורה בתפקידו".

ההכרעה והילוכה

81. במסגרת "תחנת הזמן החמישית" אתמקד בחמש סוגיות:

הראשונה, האינטרס הכלכלי של הנאשם בהליכי המס;

השנייה, המועד בו הנאשם הבין כי עלולים להתקיים הליכים שיתכן ויצריכו שמיעת עדויות;

השלישית, האינטרס של הנאשם כי אדם כבן-אליעזר יתמוך בטיעוניו בהליכי המס;

הרביעית, האם דבר העברת הכסף הובא לידיעת באי-כוח הנאשם בערעור המס?;

החמישית, תצהירו ועדותו של בן-אליעזר בערעור המס.

בחינת השאלה האם ניתן לראות באינטרס הכלכלי הנטען כמטרה שעמדה ביסוד העברת הכסף, תיבחן כאמור לעיל, רק לאחר סקירת האינדיקציות הראייתיות החיצוניות.

האינטרס הכלכלי של הנאשם בהליכי המס

82. לא ארחיב בנקודה זו, שכן מכלל העדויות עולה כי הכרעה לטובת הנאשם בהליכי המס (בין אם בהליכים שהתנהלו ברשות המיסים ובין אם במסגרת ערעור המס), משמעותה חיסכון בסכומי כסף עצומים. ציינתי לעיל את שאמר הנאשם ביחס לשומה שהתקבלה רק ביחס לשנת המס 2005 (כ- 350 מיליון ש"ח), תוך שניתן אף להפנות לדבריו בחקירתו במשטרה, שם הגדיר את המשפט כ"**משפט של מיליארדים**" (ת/1א עמ' 33 ש' 4). המסקנה לא תשתנה אף אם אתן משקל מסוים לטענתו הנוספת של הנאשם בעדותו, לפיה מדובר בשומה מופרכת שאינה מתיישבת עם הכנסותיו, שכן עדיין מדובר בסכומי עתק. העובדה כי היה ברור לנאשם שהוצאת שומת מס לשנת 2005 היא בגדר "סנונית ראשונה" לשומות שיוצאו לשנים נוספות (כפי שאכן אירע), אך העצימה את האינטרס הכלכלי המשמעותי שהחזיק נוכח שומת שנת 2005.

ניתן לקבוע אפוא כי האינטרס הכלכלי של הנאשם בהליכי המס היה אינטרס כלכלי משמעותי ביותר.

המועד בו הבין הנאשם כי עלולים להתקיים הליכים שיתכן ויצריכו הצגת ראיות ועדויות

83. לשיטת התביעה, האפשרות שסוגית חבות המס של הנאשם בישראל, תגיע להתדיינות משפטית הייתה אפשרות ממשית משנת 2009, ועל כן יש לראות בהעברת הכסף לבן-אליעזר כאקט שלקח בחשבון אפשרות זו.

84. לשיטת ההגנה, הנאשם היה סמוך ובטוח כי טענותיו יתקבלו, וזאת נוכח האישור (נ/13) שקיבל מרשות המיסים. תחושה זו של הנאשם, כך על-פי הנטען, הייתה מנת חלקו לאורך כל ההליכים שנוהלו ברשות המיסים, ואפילו אחרי הגשת הערעור לבית המשפט (24.12.12). נטען, כי רק בחודש אוגוסט 2013, הבין הנאשם מעורך דינו כי יתכן ויהא צורך בניהול של הליך בין כתלי בית המשפט, ולשם כך עליו לגבש רשימת עדים פוטנציאליים, בהתאם לפרמטרים שייקבעו על-ידי עורך דינו.

85. הנתונים שהונחו בפניי מובילים למסקנה המתיישבת עם עמדת התביעה לפיה במועד העברת הכסף הנאשם לקח בחשבון את האפשרות כי יזדקק לעדותו של בן-אליעזר בהליכי המס.

מתחילת הליכי המס בשנת 2009, זכה הנאשם לליווי מקצועי על-ידי עורכי דין ורואי חשבון, וברור מאליו, גם נוכח הסכומים המדוברים, כי אותם בעלי המקצוע הציבו בפניו את התרחישים האפשריים, כשאחד מהם הוא בירור עובדתי בשאלת התושבות. אינני סבור כי יש נפקות של ממש לשאלה האם הנאשם הניח שאותו בירור עובדתי ייעשה מול רשות המיסים או במסגרת הליכי ערעור בבית המשפט, שכן כך או כך, ניתן להניח כי כבר בסמוך לתחילת הליכי המס, צפה את הצורך בהצגת ראיות ועדויות התומכות בגרסתו בדבר היותו תושב זר.

סקירת התאריכים הרלוונטיים, כפי שבוצעה בסעיפים 457-464 לסיכומי ההגנה, נעדרת התייחסות לשומה הראשונה שהונפקה לנאשם ביום 26.12.10, ודומני כי נקודת זמן זו הינה בעלת משמעות. אף אם הייתי מניח כי משלוח "שאלון התושבות" לנאשם ביולי 2009, הותיר אופטימיות בלב הנאשם, שמא מדובר ב"טעות", וכי רשות המיסים תחזור בה במהרה, הרי שעצם הוצאת השומה הראשונה בחודש דצמבר 2010, לאחר בחינת טענותיו ודחייתן, הייתה חייבת להוביל למסקנה לפיה הליכי המס עלולים "לעלות מדרגה", ויתכן ויצריכו הצגת ראיות ועדויות בשאלת התושבות. מסקנה זו אינה משתנה גם בהינתן עדויות ההגנה בדבר המשא ומתן מול רשות המיסים שנמשך עד סמוך לתחילת שלב הצגת הראיות בערעור המס. משא ומתן, מטבעו, יכול לעלות על שרטון, יכול להיכשל, בוודאי כאשר לא נטען כי גורם כלשהו מרשות המיסים נטע בנאשם ובאנשי המקצוע מטעמו תחושה כי "תיכף מתקבלות טענותיכם והתיק נסגר".

התרשמתי כי הנאשם אדם מוכשר ופיקח, ואך ברור הוא כי שעה שחבות מס בסכום כה משמעותי עומדת על הפרק, ישקיע מחשבה רבה בשאלה כיצד להוכיח את טענתו בדבר היותו תושב זר, היה ויידרש לעשות כן.

86. מסקנתי אפוא כי לכל המאוחר בחודש דצמבר 2010, למעלה משנה לאחר תחילת הליכי המס, הבין הנאשם כי עלולים להתקיים הליכים שיתכן ויצריכו הצגת ראיות ועדויות בשאלת התושבות. הבנה זו הייתה חייבת להוביל לחשיבה כיצד תוכח טענתו, ועל כן הצמיחה, באותה נקודת זמן, אינטרס נוסף אל תוך מערכת היחסים, שכן בן-אליעזר נתפס על-ידי הנאשם כמי שנחשף לחייו האישיים והמקצועיים ברוסיה ויכול לתמוך בטענתו אודות מרכז חייו. ואם הדברים נכונים לחודש דצמבר 2010, הרי שהבנת הנאשם התעצמה

לאור ההליכים האינטנסיביים שהתקיימו בשנת 2011, ששיאם באותה ישיבה רבת משתתפים שהתקיימה בחודש ספטמבר 2011, עליה עמד ירושלמי בעדותו.

האינטרס של הנאשם כי אדם כבן-אליעזר יתמוך בטיעוניו במסגרת הליכי המס

87. אין חולק כי נתוניו של בן-אליעזר בהיבט המעמד הציבורי, הרקורד הצבאי והרקורד המקצועי לאורך שנותיו הרבות בכנסת ישראל ובממשלות ישראל, הם נתונים מרשימים ויוצאי דופן.

הצירוף שבין נתוניו של בן-אליעזר לעובדה כי נחשף, בעוצמה כזו או אחרת, לחייו האישיים והמקצועיים של הנאשם ברוסיה, הפכה את בן-אליעזר לעד פוטנציאלי אפקטיבי מבחינתו של הנאשם.

88. בהתבסס על עדויות באי-כוח הנאשם בהליך המס, ההגנה טענה כי את הקריטריונים לבחירת העדים שיעידו בערעור המס הגדיר עו"ד שרון בפגישות שקיים עם הנאשם. במהלך אותן פגישות לובנו שמותיהם של העדים הפוטנציאלים שיהיה בכוחם לבסס את טיעוניו העובדתיים של הנאשם אודות חייו ברוסיה, מערכות היחסים שניהל, עבודתו וכיוצ"ב. עוד הוסבר כי רשימת העדים שגובשה, צומצמה בהמשך על-ידי באי-כוחו וזאת בהתאם לעמדת בית המשפט שדן בערעור המס, ועו"ד שרון היה זה שבחר את בן-אליעזר מתוך הרשימה.

וכך תיאר עו"ד שרון את המפגשים עם הנאשם וגיבוש רשימת העדים הפוטנציאליים:

"... **אני שואל אותו, אני שואל אותו למאפיינים, ואומר לו מי, מי יוכל לדבר על זה, מי יוכל לדבר על זה, ואז אני מקבל, ואז ורק אז אנחנו מדברים על עדים ואני מקבל את השמות ואני שואל מה כל אחד יכול לעשות**" (פרו' עמ' 1548 ש' 27).

89. אף אם אין בנמצא נימוק כלשהו בעטיו יש לפקפק בעדותם של באי-כוח הנאשם בערעור המס לפיהם הם אלה שבחרו בבן-אליעזר מתוך רשימת העדים הפוטנציאלים שגובשה בצוותא איתו, ואף אם אני מוכן להניח כי בחירתם של באי-כוחו התבססה בעיקרה על שיקולים מקצועיים הנוגעים לתוכן העדות, אין בידי לקבל את מסקנתה "המרחיקה" של ההגנה ביחס למעורבות הנאשם ובעיקר ביחס להלך חשיבתו.

אסביר:

מודעותו של הנאשם לאפשרות כי הליכי המס יצריכו הצגת ראיות ועדויות והבנתו כי בן-אליעזר יוכל לשמש כעד אפקטיבי, התגבשו בשלהי שנת 2010 עוד טרם עלה שמו של בן-אליעזר כעד פוטנציאלי "באופן רשמי" (במהלך המפגשים עם עו"ד שרון).

די לכאורה באמור לעיל, על-מנת להפוך את דרך בחירתו של בן-אליעזר מ"עד פוטנציאלי" ל"עד בפועל" בשנת 2013 לבעלת משקל נמוך, אלא שגם דרך הבחירה מתיישבת עם מסקנתי בדבר האינטרס של הנאשם כי אדם כבן-אליעזר יתמוך בטענותיו.

אין חולק כי במהלך המפגשים עם עו"ד שרון, היה זה הנאשם שהעלה של שמו של בן-אליעזר כעד פוטנציאלי, מבלי שטען כי ערך עימו "בירור מוקדם" אודות נכונותו להעיד, ועוד טרם שיגר אליו את באי-כוחו לצורך גיבוש התצהיר. ניתן לראות בפעולה זו כמשקפת את בטחונו של הנאשם כי בן-אליעזר, איש עסוק לכל הדעות, ישתף פעולה בהגשת תצהיר ובהמשך במסירת עדות בהליך המשפטי.

אני מתקשה לקבל את ההנחה העומדת בבסיס טיעוני ההגנה לפיה מעמדו הייחודי ויוצא הדופן של בן-אליעזר לא היווה שיקול בעיני הנאשם, עת השקיע מחשבה בשאלה מיהם האנשים שיוכלו לתמוך בגרסתו, ובהמשך - עת העלה את שמו כעד פוטנציאלי שיכול לתמוך בטענותיו. שעה שדובר בהליך משפטי המתנהל בבית משפט בישראל, העדפת עדותו של בן-אליעזר על פני עדויות פוטנציאליות אחרות, מבחינת הנאשם, הייתה צפויה ושלא לומר - מתבקשת.

כדוגמא היכולה להמחיש את הלך החשיבה בנוגע למשמעות עדות כזו או אחרת, ניתן להפנות לדוא"ל שכתב עו"ד שרון לפקיד השומה ירושלמי, ביום 22.8.12 במסגרת הליכי המס, שם ציין את הדברים הבאים:

"**ויושם לב תיק מסוג זה הינו מסוג התיקים שמחוץ לתנאי המעבדה בהנהלת רשות המיסים אצל שופט בשר ודם יעורר הרבה סימפטיה ולכן סיכוייו לזכות טובים**" (נ/22).

הנה כי כן, המשפט היה צפוי להתנהל בישראל, אצל שופט "בשר ודם" (כהגדרתו של עו"ד שרון), כך שלא ניתן לקבל טענה כי שיקול "ההילה העוטפת את בן-אליעזר", לא זלג, ולו במעט, אל תוך השיקולים שהובילו בסופו של יום להעדתו. ואם דברים אלה יפים ביחס לשיקוליהם של כל הגורמים הנוגעים לעניין, הם בוודאי יפים ביחס להלך חשיבתו של הנאשם החל משלב גיבוש המודעות הראשונית בדבר האפשרות כי יידרש להוכחת טענותיו באמצעות ראיות ועדויות.

האם דבר העברת הכסף הובא לידיעת באי-כוח הנאשם בערעור המס?

90. בעדותו בבית המשפט הדגיש הנאשם כי דיווח על דבר העברת הכסף לבאי-כוחו בהליך המס.

וכך תיאורו הנחרץ של הנאשם:

"**...אבל אני רוצה לציין כב' השופט, דבר אחד הכי חשוב, בוודאות מוחלטת כב' השופט, אני אומר את זה במאה אחוזים שעורכי הדין שלי שטיפלו בדבר הזה בבית המשפט ידעו על מתן ההלוואה לפואד לפני מתן**

העדות שפואד נתן בבית המשפט כב' השופט, ידעו על זה וכשהם ידעו שפואד דיווח, ממני הם ידעו את זה כב' השופט, ומה שקרה הוא שאני עד כמה שאני יודע גם תדרכו אותו מבחינת התנהגות, מבחינת הדברים בנושא הזה של הלוואה עלה בתדרוכים האלה..." (פרו' עמ' 1254 ש' 22).

91. השוואת עדותו של הנאשם לעדויות באי-כוחו, מלמדת כי דרך הצגת הדברים על-ידי הנאשם רחוקה מלשקף את התמונה המלאה.

עו"ד שרון, שהיה זה ששוחח עם הנאשם לראשונה אודות אפשרות העדתו של בן-אליעזר, והיה זה שהחליט על "בחירתו" של בן-אליעזר מתוך רשימת העדים הפוטנציאליים שגובשה עם הנאשם, מסר גרסה שאינה מתיישבת עם גרסתו של הנאשם.

וכך מעדותו של עו"ד שרון:

"**לקראת סוף השאלות, נשאל מר בן-אליעזר על-ידי הפרקליטות: האם לאור מערכת היחסים הקרובה ביניכם, יצא שאברהם נתן איזה שהיא תמיכה כספית באיזה שהוא קמפיין בחירות שלך באיזה שהוא שלב? העד אומר: לא. לא. ואז מיכל לוחשת לי באוזן: אמנם הוא לא נתן תמיכה בקמפיין, אבל הוא כן נתן הלוואה. זה משהו שאני, שאני לפחות לא ידעתי, לא ידעתי על קיומו. אני הולך קצת קדימה ואני אחזור אחורה, כיוון שאני לא ידעתי על קיומו**" (פרו' עמ' 1551 ש' 1).

גם עו"ד פורת, שלא נטל חלק בשלב הכנת התצהירים אלא הצטרף לצוות רק בסמוך לשלב ההוכחות, הסביר כי נוכח תפקידיו הציבוריים של בן-אליעזר, חשש מ"הפתעות" על דוכן העדים ועל כן ערך בירור עם עו"ד סלומונוביץ.

וכך מפיו:

"**<u>בית המשפט</u>: למה מראש עלה החשש שלך או השאלה שלך? למה מראש הנחת אותה על השולחן? מתוך מה?**

<u>עו"ד פורת</u>: כי פואד בעיני זה ראש (צ"ל איש - ב.ש) **ציבור וסברתי, ואכן בסוף זה מה שהיה, סברתי שיכול להיות שיש איזה מערכת כלשהי בין, בין מר נניקאשוילי לבין פואד וזה דבר שבוודאי יצוץ במסגרת חקירתו הנגדית. רציתי לדעת אם יש לנו מה לחשוש, יש איזה שאלה..."** (פרו' עמ' 1655 ש' 28).

חששו של עו"ד פורת התברר כחשש שאינו מופרך, שכן במסגרת הבירור שערך, התברר דבר העברת הכסף לבן-אליעזר.

וכך מעדותו של עו"ד פורת:

"לפני עדותו של פואד פניתי למיכל סולמונוביץ' שעבדה איתי, הייתה שותפה איתי במשרד ושאלתי אותה האם יש, האם קיים חשש כלשהו שעברו כספים בין נניקאשווילי לבין פואד, היא ביררה את זה עם נניקאשווילי וחזרה אלי ואמרה לי שאכן עברו כספים אבל הכספים האלה סודרו במסגרת הסכם הלוואה מסודר למי שצריך להיות מדווח, למשל לכנסת" (פרו' 1665 ש' 14).

עו"ד סלומונוביץ תיארה כי בשלב הגשת התצהירים, לא נאמר לה דבר וחצי דבר אודות ההלוואה, וכי נושא זה עלה רק בפגישת ההכנה שנערכה ביום 17.1.14 (נ/25) כשלושה ימים בלבד לפני מועד עדותו של בן-אליעזר בבית המשפט.

וכך מעדותה:

"אני יכולה לומר בוודאות מוחלטת שבשלב הראשון שבו הגשנו את כל התצהירים של העדות הראשית לבית המשפט, גם של אברהם וגם של פואד וגם של כולם, לא ידענו על זה. אם הייתי יודעת על זה בזמן אמת בזמן הגשת תצהירי העדות הראשית המקוריים חד משמעית זה היה נכנס לתצהיר, גם לתצהיר של פואד וגם לתצהיר של עמרם (צ"ל אברהם - ב.ש) **כי למה צריך, זה אחרת מבחינתי זו הייתה טעות אם הייתי עושה אחרת. לא ידענו על זה בוודאות בשלב הזה. בוודאות ידענו על זה בפגישת ההכנה לעדות של פואד כי שם אני זוכרת בוודאות שהנושא עלה..."** (פרו' 1697 ש' 22).

עו"ד סולומונוביץ' אף ציינה כי על העברת הכסף שמעה לראשונה מבן-אליעזר ולא מהנאשם, שרק לאחר מכן, ולשאלתה, סיפר לה כי הלווה לבן-אליעזר כסף.

וכך ציינה:

"... את זה שפואד דיווח לכנסת ידעתי רק מפואד. רק מפואד... אחר-כך כשדיברנו על נושא של עצם ההלוואה אז אברהם אכן אמר שהייתה הלוואה כשהוא היה מאוד חולה ושזה ניתן לו לצורך למיטב זכרוני רכישה של דירה" (פרו' עמ' 1699 ש' 6).

עו"ד סלומונוביץ לא זכרה כיצד עלה הנושא הכספי, אך בסוגיה זו ניתן להתבסס על עדותו של עו"ד פורת שהעיד כי השאלה עלתה מיוזמתו נוכח חששו מ"הפתעות" בזמן העדות בבית המשפט.

92. גם אם עדותם של עורכי הדין פורת וסולומונוביץ', מתיישבות, במישור "הפורמאלי", עם עדותו של הנאשם לפיה "עורכי דינו ידעו על העברת הכסף לפני עדותו של בן-אליעזר בבית המשפט", יש ליתן את הדעת למספר נתונים בעלי משמעות שהוכחו בעדויות באי-כוחו של הנאשם בהליך המס: **(א)** הנאשם לא דיווח לבאי-כוחו

על העברת הכסף לבן-אליעזר בזמן גיבוש רשימת העדים הפוטנציאליים, דיווח שהיה לכאורה מתבקש נוכח סכום הכסף בו דובר; **(ב)** הנאשם לא דיווח לבאי-כוחו על העברת הכסף גם בזמן הכנת והגשת התצהירים לבית המשפט (אוקטובר 2013); **(ג)** הדיווח על העברת הכסף, שתואר כ"הלוואה", נעשה רק בפגישת ההכנה עם בן-אליעזר, כשלושה ימים לפני עדותו בבית המשפט, וזאת אך ורק נוכח חושיו המחודדים של עו"ד פורת, וחששו מפני "הפתעות"; **(ד)** העובדה שעל-פי ההסכם (שעל טיבו אעמוד בהמשך), מועד פירעונה של ההלוואה היה כשנתיים לפני המועד בו נשמעו העדויות בבית המשפט, וזו עדיין לא הוחזרה, לא הוזכרה על-ידי הנאשם או על-ידי בן-אליעזר; **(ה)** עו"ד שרון, שהיה גורם מרכזי בהליכי המס וההכנה לקראת הדיון בבית המשפט, אך לא השתתף בפגישת ההכנה, לא ידע לאורך כל התקופה על העברת הכסף (מפי הנאשם או מפיו של בן-אליעזר). למעשה, עו"ד שרון למד על העברת הכסף רק מלחישתה של עו"ד סולומונוביץ' על אוזנו, בזמן עדותו של בן-אליעזר בבית המשפט.

על יסוד האמור לעיל, מתחייבת מסקנה לפיה העברת הכסף לבן-אליעזר, עובר להגשת התצהירים ועדותו של בן-אליעזר בבית המשפט, התאפיינה במגמת הסתרה מובהקת.

93. בחינת הודעתו הראשונה של הנאשם בחקירתו במשטרה, מלמדת כי אותה מגמת הסתרה מובהקת נמשכה אף שם, שכן הנאשם התמיד בטענתו כי לא היה צריך דבר מבן-אליעזר ולא ביקש ממנו דבר ולא ציין דבר וחצי דבר אודות עדותו של בן-אליעזר בערעור המס.

וכך ציין: "**... את יכולה להסביר לי רק דבר אחד, מה הייתי צריך מפואד? מה אברהם הייתי צריך מפואד? גברת... יש איזה שהוא דבר שאני אי פעם ביקשתי ממנו, הייתי צריך לבקש ממנו משהו?**" (ת/1א עמ' 40 ש' 35).

הנאשם נשאל אף בהמשך אודות מטרת העברת הכספים, וגם אז התמיד בגרסתו לפיה לא היה צריך דבר מבן-אליעזר.

וכך מעדותו:

"**ש. מה הייתה מטרה של העברת הכספים לפואד? מה יצא לך מזה?**

ת. לי יצא מזה?

ש. מה היה?

ת. שום דבר גברת. לי לא יצא כלום אני סך הכל עזרתי לבן אדם שהוא היה צריך עזרה שהוא חבר שלי וזהו מה הייתי יכול... מה הוא יכול... מה הוא יכול לעזור לי? במה?" ת/1א עמ' 47 ש' 17).

ובהמשך:

"**פואד בן-אליעזר, אני לא צריך ממנו שום דבר כלום הוא לא יכול לעזור לי בכלום העזרה שלי אליו היה כחבר...**" (ת/1א עמ' 48 ש' 18).

94. אמנם, הנאשם לא נחקר במישרין בעניין מעורבות בן-אליעזר בערעור המס, אך היה זה דווקא הוא שהתייחס לערעור המס וסיפר על עדה מסוימת שהעידה מטעמו בערעור המס (ת/1א' עמ' 29 ש' 16 - עמ' 31 ש' 4).

על רקע ההתייחסות האמורה שבאה מטעמו של הנאשם, שהניח "על השולחן" את ערעור המס, וגם אם סבר כי אין קשר בין העברת הכסף לעדות, ניתן היה לצפות כי יציין שבן-אליעזר העיד לטובתו באותו הליך, אך כאמור - הנאשם התמיד בטענתו כי לא היה צריך מבן-אליעזר דבר ולא ביקש דבר.

רק בחקירתו השנייה במשטרה, עלתה סוגית עדותו של בן-אליעזר לטובתו בהליך המס, וגם אז, דובר היה ביוזמה של החוקרת פרץ שהטיחה בנאשם כי בן-אליעזר העיד לטובתו. בתגובה, מסר הנאשם כי אין קשר בין העברת הכסף לאותה עדות (ת/2א עמ' 78 החל משי' 33).

בסעיף 210 לסיכומיה טענה התביעה כי דבר העברת הכסף לא צוין אף בעדותו של הנאשם בערעור המס - טענה שאף בה ניתן לראות כמתיישבת עם אותה מגמה, ולא הוכחשה על-ידי ההגנה בסיכומיה. ככל שהנאשם סבר כי ההלוואה דווחה כנדרש, ניתן היה לצפות כי דבר העברת הכסף יעלה בבית המשפט לצד ההסבר כי מדובר בהלוואה שדווחה כדין.

מגמת ההסתרה המובהקת שפורטה לעיל מהווה אינדיקציה ראייתית משמעותית לקיומה של מטרה פסולה מצידו של נותן המתת.

תצהירו ועדותו של בן-אליעזר בערעור המס

95. אין חולק כי בן-אליעזר נשאל במעמד עדותו, האם קיבל מהנאשם תמיכה כספית בקמפיין בחירות כלשהו, והשיב על כך בשלילה, והאם היו פרויקטים אחרים בישראל מלבד חיפוש הגז אליהם נרתם הנאשם לעזור, והשיב שאינו יודע על כך (ת/119).

אינני סבור כי יש מקום להכריע בשאלה האם ניתן לראות בתשובותיו של בן-אליעזר כתשובות מטעות, או שמא לגיטימי היה מבחינתו להשיב בצורה נקודתית לשאלות עליהן נשאל. עמדתי זו נובעת, בין היתר, מכך שאין בפניי את גרסת בן-אליעזר לסוגיה, אך בעיקר - כיוון שאינני סבור כי מדובר בשאלה בעלת משמעות להכרעה.

לצורך ההכרעה בנקודה זו, די לי בקביעה כי התכנים שעלו בתצהירו ועדותו של בן-אליעזר בבית המשפט, נועדו לתמוך - וכך עשו בפועל - בטענת הנאשם אודות מרכז חייו. בן-אליעזר תיאר את נסיבות ההיכרות עם הנאשם, את מערכת הקשרים שיצר הנאשם במסגרת פעילותו העסקית, ואת מפגשיו בביתו של הנאשם ברוסיה.

<u>טיבו ועוצמתו של הקשר האישי שנרקם בין הנאשם ובן-אליעזר</u>

96. בפרק זה אעסוק בפן האישי של הקשר שנרקם בין הנאשם ובן-אליעזר, כפי שעלה מהעדויות השונות, ובמנותק מאותם אינטרסים כלכליים עליהם עמדתי במסגרת הדיון ב"תחנת הזמן השנייה והחמישית".

97. אין חולק כי תחילת היכרותם האישית של בן-אליעזר והנאשם הייתה בשנת 2008. חרף העובדה שעברו מהמועד האמור ועד מועד העברת הכסף, כשלוש שנים בלבד, התמיד הנאשם בטענתו לפיה רקם עם בן-אליעזר חברות אמת אמיצה.

וכך ציין הנאשם בעדותו בבית המשפט:

"...שחזרתי לארץ קבענו להיפגש ונפגשנו ופה מתחיל, כב' השופט, מערכת יחסים, אני לא יודע, אני גם בחקירות אמרתי וגם פה אני אומר, אני ראיתי בו דמות, לאו דווקא דמות שאני אומר זה דמות, אמרתי, תיארתי אותו אפילו אבא, אבל אני בכלל בפואד דמות מבחינתי של סמל, מה הסמל, כב' השופט? הוא היה מסוג האנשים שכבר לא קיימים כמעט באמת ואני הכרתי, אני הכרתי, כב' השופט, גם את רבין, ואני הכרתי גם את שרון אישית, כב' השופט, הייתי אצלו בבית כמה פעמים וראיתי הוא מסוג האנשים שכל החיים, באמת, אבל מבחינתי האישית מעבר לדמות ולסמל ראיתי בן אדם שאני יכול לדבר איתו, לדבר איתו לדברים ולי, אני לא מדבר עם הרבה אנשים על הרבה ודברים שעם אחרים לא הייתי מדבר, למשל לא יכולתי לדבר על דברים כאלה עם ג'קי, לא יכולתי לדבר על דברים כאלה עם אף אחד אחר, לא עם דניס, כמובן, שזה היה גם אתה גם יכול להגיד, למה לא דיברת עם ג'קי? כי זה דברים למשל שאותי היה מציגים חלשים... מציגים חלשים, זאת אומרת, דברים אישיים פרטיים שלי וכל זה, חוץ מזה, הוא, אם מישהו היה מכיר אותו, כב' השופט, הוא היה אדם שאתה מרגיש שהוא חם, הוא סחבק, הוא לא יודע, צ'פחה נותן, הוא נותן מילה טובה, אבל היה חד, כב' השופט, היה אומר לי, אני זה אחר כך זה יכול להתפרסם הדבר הזה, אבל היה לי בעיה אישית, כב' השופט, שאני צריך לקבל החלטה אישית בתחום החיים האישיים שלי והוא שם אותי, נתן לי הסביר לי למה אני לא יכול לעשות את זה, הוא אומר שאתה לא יכול לעשות את זה כי זה יפגע במי שאתה, לא מבחינה הזה, איך שאתה כבן אדם, הסביר לי גם למה, איך שאני, הוא הכיר כבר אותי, בסביבה שלך, הוא אמר, אתה לא תוכל להמשיך לחיות, עד הרמה הזאת הגענו, כב' השופט וסיפורים שהוא היה מספר לי ודברים שהיה מספר לי גם היה, בן אדם שאפשר היה לדבר איתו, כב' השופט, מרתק, בן אדם שהיה כיף לדבר איתו, בן אדם שבאיזשהו שלב, אני איבדתי אבא בגיל

צעיר מאוד, כב' השופט, גם היה מן תחליף דמות, מבחינתי, וככה הרגשתי והכי חשוב, הכי חשוב, גם ממנו הרגשתי את זה והוא לא הסתיר את זה, הוא לא הסתיר את זה אף פעם..." (פרו' עמ' 1172 ש' 8).

הנאשם אף תיאר כי נוכח היותו אדם עשיר, תהה פעמים רבות האם אנשים מעוניינים לעמוד איתו בקשר בגלל כספו או לשם חברות ממש, כאשר התנהלותו מול בן-אליעזר הייתה "כשווה בין שווים", התנהלות ששבתה את ליבו.

וכך הסביר זאת בעדותו:

"... בני אדם שבו אני נמצא במצב שלי, למה, לצערי הרב, דווקא בזה אשם הכסף, אין הרבה חברים כי אתה, אני מטבעי איש חשדן נהייתי, לצערי הרב, לא הייתי ככה וזה אתה שואל את עצמך האם זה באמת בגלל הכסף או בגלל חברות? וזה קשה מאוד ופתאום אני רואה בן אדם שבאמת לא צריך אותי, מה הוא צריך אותי? מה הוא צריך אותי? פואד היה בן אדם פשוט, פואד לא היה אוכל לא לובסטרים ולא שרימפסים, הוא היה אוכל חומוס ולא יודע, קובה ודברים האלה, הוא לא היה מתלבש במיוחד יוקרתי, לא היה גר בבית יוקרתי, היה בן אדם שהוא לא ואת זה שיטענו אחרת, זה לא מעניין, זה פואד שאני הכרתי ופואד הזה פתאום שווה בשווה איתי אני יכול לדבר איתו כל דבר וזה מבחינתי עשה לי טוב, וזה עשה לי את זה, עשה לי את זה שאני יכול לדבר עם בן אדם על כל נושא שבעולם והוא לא יתבייש ויגיד לי מה הוא חושב, גם אם הוא חושב שזה לא נכון, כי הרבה אנשים, כב' השופט, לא אומרים את האמת כשאתה בן אדם חזק, אומרים לך מה אתה רוצה לשמוע ופואד לא עשה, מי היה מעיז להגיד לי את מה שהוא אמר לי?" (פרו' עמ' 1174 ש' 29).

98. ההגנה הפנתה בסיכומיה גם לעדותם של וקנין ושרון קדמי, כמו גם לעדויות באי-כוחו של הנאשם בהליך המס, אשר כולם כאחד, התרשמו כי בין השניים שררה מערכת יחסים חברית, חמה ואוהבת.

עוד הפנתה ההגנה לכתבה שפורסמה בעיתון "דה-מרקר", ממנה עולה כי בשנת 2010, במסיבת הפתעה שנערכה לבן-אליעזר בנוכחות משתתפים רבים, הודה בן-אליעזר לנאשם בנאומו על "חברותו הארוכה והחברות לדרך" (נ/10).

על בסיס האמור לעיל, ביקשה ההגנה לקבוע כי הצליחה להוכיח קיומה של חברות אמת אמיצה, החל משנת 2008 ועד פטירתו המצערת של בן-אליעזר.

99. התביעה סברה כי אף אם התקיימו יחסי חברות מסוימים בין הנאשם לבן-אליעזר, הרי שמדובר בחברות בעוצמה נמוכה, וממילא זאת חיה, לשיטתה, לצד אינטרסים כלכליים ברורים, שהם אלה שעמדו ביסוד העברת הכסף לבן-אליעזר.

התביעה הפנתה להגדרת מערכת היחסים, כפי שזו באה מפיו של הנאשם בהודעתו במשטרה, שם הגדיר את מערכת היחסים, באחת ההתבטאויות, כ"ידידות, ידידות, ידידות" (ת/1א עמ' 22 ש' 20); עוד הפנתה התביעה לעובדה כי הנאשם לא ידע מהו כושר השתכרותו של בן-אליעזר, וכי לא ידע בשנת 2010 על תכניותיו של בן-אליעזר לרוץ לנשיאות, וזאת חרף העובדה שכוונה זו הייתה גלויה, ואף צוינה באותה כתבה בעיתון "דה-מרקר".

100. אין ספק בליבי כי הנאשם הרגיש קרבה לבן-אליעזר, שעל-פי הראיות שהוצגו, נודע בכישוריו החברתיים וביכולתו לייצר ולשמר מערכות יחסים חבריות וחמות. התרשמתי כי הנאשם תיאר בצורה אותנטית את אותם מקומות בהם התחברה דמותו של בן-אליעזר למורכבות חייו שלו, ונראה כי בן-אליעזר "נגע" בנאשם שראה בו דמות נערצת, אייקונית, וכמי שאינו זקוק לו. במידה רבה ניתן לומר כי הנאשם הוחמא מקרבתו של בן-אליעזר אליו, התחבר לתחושת הפשטות ששידר, הושפע מ"ההילה" העוטפת אותו ומנתוניו יוצאי הדופן.

יחד עם זאת, בחינת טיבו של קשר חברי, על רקע טענה להעברה פסולה של סכום כסף משמעותי לאיש ציבור, אינה יכולה להתבסס רק על תחושת קרבה, ויש מקום להידרש גם לפרמטרים נוספים.

בגדר אותם פרמטרים ניתן לבחון את אורך תקופת הקשר; הנסיבות בהן נרקם; מידת האינטנסיביות שלו; עומקו; המישורים עליהם השתרע וכיוצ"ב. במידה רבה, מתקיימים יחסי גומלין בין הפרמטרים השונים, ואין מקום לבחינת כל פרמטר כשהוא עומד בזכות עצמו. כך לדוגמא, ניתן לומר כי פרק זמן של שלוש שנים אינו ארוך דיו על-מנת לשקף מערכת יחסים חברית עמוקה ואמיצה, אלא שאמירה זו אינה במקומה, שעה שמדובר, לדוגמא, בקשר שנרקם בין שני חברים לאותה מחלקה, החל מיום גיוסם לצה"ל. באותו אופן, לא ניתן להתייחס למידת האינטנסיביות של הקשר כפרמטר יחיד, שכן קיימות היכרויות אינטנסיביות, על רקע עבודה משותפת לדוגמא, שאינן מייצרות חברות עמוקה ואמיצה. עסקינן אפוא בבחינה המשלבת את כלל הפרמטרים ובוחנת את יחסי הגומלין ביניהם.

101. במקרה דנן, מדובר בקשר קצר באופן יחסי (כשלוש שנים עד מועד העברת הכסף), שאינו תולדה של ילדות משותפת, חוויות משותפות, דרך חיים דומה, או אירוע יוצא דופן שהתרחש וחיבר את השניים לעד. השניים, ש-24 שנים מפרידות ביניהם, לא שירתו יחד בצבא, לא עבדו מעולם באותו מקום, לא החזיקו בחברים משותפים, לא בילו יחדיו (למעט ארוחות ספורות או במסגרת אירוע יום הולדת לבן-אליעזר - ת/1א' עמ' 22 ש' 36), ולא ניתן היה להצביע על חוויות משפחתיות משותפות שחלקו. הקשר נוצר על רקע עבודתו הרשמית של בן-אליעזר, וגם המשכו של הקשר לא תואר ככזה הכולל חוויות יוצאות דופן, לבד משיחות משמעותיות עבור הנאשם בתקופת התלבטות בחייו האישיים (שאינני מקל ראש במשמעותן).

מהעדויות עולה כי בן-אליעזר והנאשם נפגשו מעת לעת, אך לא באופן מאוד אינטנסיבי, ודומני כי גם העדויות שהוצגו בהקשר זה, או יותר נכון - העדויות שלא הוצגו - מצדיקות דחיית תיאורה של ההגנה באשר לטיבו של הקשר.

אסביר:

ההגנה הפנתה בסיכומיה לעדויותיהם של בן-זקן, וקנין (מחברת מנופים), קדמי (ממשרד התשתיות), באי-כוחו של הנאשם בהליך ערעור המס, ואדם בשם ג'ורג' אקוויליאני המצוי בקשרי חברות עם הנאשם ומשפחתו מזה שלושים שנה (וכלשונו: "הוא חלק מחיי הוא חלק ממשפחתי") שהעיד כי פגש את בן-אליעזר פגישות ספורות במוסקבה, הציג את עצמו בפניו כ"אחיו של אברהם", ונענה על-ידי בן-אליעזר: "גם אני אחיו" (פרו' עמ' 1669 ש' 30).

נוכח משכו הקצר יחסית של הקשר, ועל רקע טענת הגנה בדבר טיבו ועוצמתו, ניתן היה לצפות כי הקשר יוכח באמצעות עדים שהיכרותם עם הנאשם נעוצה במעגלים שאינם "מעגלי עבודה", ולא באמצעות בעל תפקיד בחברת מנופים או עורכי דין שהתרשמותם מעוצמת היחסים מבוססת על פגישות ספורות שעניינן עבודה.

כך לא העידו בני משפחה של מי משני צידי הקשר; וכך לא העידו עדים המצויים ב"מעגל הקרוב" לנאשם או לבן-אליעזר. למעשה, ומלבד מר אקוויליאני שעדותו בהקשר האמור הייתה דלה ובסיסית, לא הוצגו ראיות משמעותיות כלשהן או עדויות מפי אנשים שהיכרותם עם השניים אינה על רקע סיטואציות הקשורות לעבודה. ככל שחרף משכה הקצר, היה מדובר במערכת יחסים אינטנסיבית או יוצאת דופן בעומקה, כפי שתוארה על-ידי ההגנה, ניתן היה לצפות כי יוצגו עדויות ממעגלים מתבקשים אלה.

יש אף לציין כי בחלקים משמעותיים מתקופת הקשר, שממילא הייתה קצרה, שהה הנאשם בחו"ל (לדבריו - מעל 180 ימים בכל שנה, וראה גם פלט הכניסות והיציאות ת/120 התומך בטענה בדבר שהייה בחו"ל לתקופות משמעותיות). באותה תקופה, התגורר בן-אליעזר בישראל וכיהן כשר בממשלה. אין צורך בעדות מומחה על-מנת להבין כי סיטואציה מעין זו, מותירה פרקי זמן מצומצמים ביותר המאפשרים "תחזוק קשרים חבריים", לא כל שכן קשרים שאינם קשרים "ותיקים". אציין בהקשר זה כי כאשר נשאל הנאשם בחקירתו על מספר הפעמים שבן-אליעזר ביקר בביתו ברוסיה ציין כי מדובר ב"פעם או פעמיים" (ת/1א עמ' 22 ש' 20).

ההגנה הגישה אסופת תמונות מאירועים שונים בהם נראים הנאשם ובן-אליעזר (נ/9). אינני סבור כי יש בתמונות אלה לשנות מהמסקנה המתקבלת, שכן חלקן של התמונות מאירועים רשמיים (ערב חלוקת מלגות; יום יהדות גיאורגיה או כנס רשמי שנערך ביום 12.2.11), ואין בחלקן האחר כדי לשאת על שכמן את תיאורי ההגנה בדבר עומק החברות.

102. המסקנה העולה מהמקובץ היא כי אף אם הנאשם חש קרבה ודאגה לבן-אליעזר, ואין לי ספק כי כך חש, הרי בחינת מכלול הנתונים אינה מאפשרת להגדיר את הקשר האישי כ"חברות נפש אמיצה" כפי שטענה ההגנה.

<u>סיכום - טיבה של מערכת היחסים שהתקיימה בין הנאשם לבן-אליעזר</u>

103. צעדנו עד כה ב"חמש תחנות זמן" תוך בחינת מערכות עובדתיות שונות הקשורות ליחסי הנאשם ובן-אליעזר, ובהמשך עמדנו על טיבו ועוצמתו של הקשר האישי שנרקם בין השניים.

נקבע כי תחילת הקשר עם בן-אליעזר לוותה באינטרס כלכלי מסוים בו החזיק הנאשם, לצד רצונו לסייע למדינת ישראל. אינטרס כלכלי זה התפוגג זמן קצר בלבד לאחר שבא לעולם. עוד נקבע כי התביעה לא הוכיחה כי הנאשם הלווה כסף ליריב, ובהמשך נדחו טענותיה למעורבות פסולה של הנאשם או לידיעה על פעולות פסולות שבוצעו בהקשר לרישיון הקידוח במד אשדוד. ביחס לתחנת הזמן החמישית, נקבע כי הנאשם החזיק אינטרס כלכלי משמעותי בהליכי המס, ואינטרס זה זלג אף אל מערכת היחסים עם בן-אליעזר עת צפה הנאשם כי יזדקק להצגת ראיות באותם הליכים (והבין כי עדותו של בן-אליעזר יכולה להיות אפקטיבית), ובהמשך (לאחר העברת הכסף) ציין את שמו של בן-אליעזר באוזניי באי-כוחו כעד פוטנציאלי שיתמוך בגרסתו, כפי שאכן אירע.

לצד האינטרסים הכלכליים שנבחנו, נסקרו הראיות שהוצגו ביחס לעוצמת החברות האישית ששררה בין הנאשם לבן-אליעזר, ונקבע כי הנאשם חש קרבה ודאגה לבן-אליעזר אף אם בחינת מכלול הנתונים אינה מאפשרת להגדיר את הקשר האישי כ"חברות נפש אמיצה" כפי שטענה ההגנה.

מהאמור לעיל ניתן ללמוד <u>לכאורה</u> על שתי מטרות אפשריות שעמדו ביסוד העברת הכסף, אולם המסקנה הסופית תגובש לאחר בחינת האינדיקציות הראייתיות הנוספות שהוצגו ולובנו במשפט, שאז אכריע בשאלת המטרה, תוך שאעמיד את תזת התביעה אל מול תזת ההגנה.

ב. <u>אינדיקציות ראייתיות "חיצוניות" הרלוונטיות לבחינת המטרה שעמדה ביסוד העברת הכסף</u>

104. במסגרת פרק זה אעמוד על מספר אינדיקציות ראייתיות שעלו במשפט וזכו להתייחסות הצדדים, תוך שכל אחד מהצדדים הסביר כי אותה אינדיקציה תומכת ב"מטרה" הנטענת על-ידו.

לאחר סקירת העובדות הרלוונטיות בכל אינדיקציה, אכריע בשאלה האם ניתן לראות באותה אינדיקציה כתומכת באחת התזות שהוצגה על-ידי הצדדים, או שמא זו מתיישבת עם שתי התזות גם יחד.

<u>מועד העברת הכסף והסמיכות לאירועים שונים, לרבות להחמרה במצבו הרפואי של בן-אליעזר</u>

105. לשיטת התביעה, ניתן לייחס משמעות מפלילה לעובדה כי הכסף הועבר בעיצומם של הליכי המס.

106. לשיטת ההגנה, יש לראות במועד העברת הכסף כפועל יוצא של המועד בו החליט בן-אליעזר לבקש את ההלוואה, ונטען כי החלטת הנאשם על העברת הכסף באותו עיתוי קשורה למצבו הרפואי המורכב של בן-אליעזר ורצונו של הנאשם לסייע בידו לרכוש נכס שיהלום את קשייו ומגבלותיו.

107. בחינת הנתונים השונים וטיעוני הצדדים, מובילה למסקנה כי ניתן לראות במועד העברת הכסף כנתון המתיישב עם שתי התזות גם יחד. לצד זאת, ניתן לומר כי העובדה שהכסף הועבר לבקשת בן-אליעזר, ולא ביוזמת הנאשם, מחזקת את התיזה לפיה מוטיב החברות היה דומיננטי.

<u>הסכום שהועבר</u>

108. בית המשפט העליון עמד לא אחת על העובדה כי מתת בהיקף משמעותי יוצר מחויבות אצל המקבל כלפי נותן המתת, ודומני כי בענייננו לא צריכה להיות מחלוקת כי מדובר במתת יוצא דופן בהיקפו - כמיליון וחצי ש"ח.

בע"פ 5083/08 **בניזרי נ' מדינת ישראל** (24.6.2009) התייחס בית המשפט העליון לטובות הנאה בהיקף של כמחצית מהסכום הרלוונטי לענייננו, וציין כי "**מדובר בטובות הנאה בעלות ערך כספי ניכר ביותר, שגם בין חברים בנפש אינן מקובלות**" (פסקה 52).

העברת מתת בדמות סכום עתק לאיש ציבור, יוצרת אצלו מחויבות עצומה, וניתן לראותה אף ככזו המהווה אינדיקציה ראייתית לקיומה של מטרה פסולה מצידו של נותן המתת.

109. העובדה כי הנאשם אדם עשיר מאוד היא בעלת משקל בבחינת משמעות היקף המתת, אולם אין לראותה ככזו המעקרת לחלוטין את המשמעות המפלילה שניתן לייחס לגובהו של הסכום, שכן הדברים נבחנים גם מזווית הראיה של מקבל המתת, דהיינו - מההשפעה פוטנציאלית על דרכי פעולתו, בוודאי כאשר הנותן מודע לחריגות סכום בהיקף כזה בנוף חייו של איש הציבור ויכול לצפות את אותה השפעה.

<u>טיבו של הסכם ההלוואה</u>

110. לשיטת התביעה, יש לראות את הסכם ההלוואה ככזה שנועד להסוות את המטרה הפסולה שעמדה ביסוד העברת הכסף, בוודאי כאשר עיון בו מלמד כי תנאיו המרכזיים הם בבחינת תנאים פיקטיביים.

111. ההגנה עמדה בסיכומיה על השתלשלות האירועים שהובילה להסכם ההלוואה, תוך שנטען כי שעה שהנאשם היה משוכנע כי ההלוואה דווחה על-ידי בן-אליעזר לכנסת, לא ניתן להקיש מהאמור בהסכם ההלוואה על כוונת הסתרה פסולה.

עוד נטען, בהתבסס על עדות הנאשם בבית המשפט, כי הנאשם היה מוכן להעביר את הכספים לבן-אליעזר כמתנה, והיה זה דווקא בן-אליעזר שהתעקש כי סכום הכסף יועבר אליו כהלוואה שתדווח לכנסת, והוא יחזירו במועד עתידי לנאשם, ועל כן הנאשם לא דקדק באמור בהסכם, מה גם שבחינת הפרטים הכלולים בו מלמדת כי סביר שאלה ניתנו על-ידי בן-אליעזר.

112. אין חולק כי לאחר שבן-אליעזר הביע בפני הנאשם את רצונו לקבל ממנו סכום כסף, פנה הנאשם לוקנין, וביקש ממנו כי ידאג להכנת חוזה הלוואה. וקנין תיאר כי הביע תמיהה בפני הנאשם בשאלת האפשרות לתת הלוואה לחבר כנסת, והנאשם הסביר כי נוכח גילו של בן-אליעזר הוא אינו יכול לקבל משכנתא, וממילא ביקש מבן-אליעזר כי דבר ההלוואה ידווח לכנסת בפרוצדורה המקובלת, והאחרון אישר כי כך יעשה. עוד ציין הנאשם בפני וקנין כי בן-אליעזר ביקש שההלוואה תישאר דיסקרטית, וכששאל וקנין את הנאשם כיצד יחזיר בן-אליעזר את ההלוואה, אמר לו הנאשם כי לכשימכור בן-אליעזר דירה הנמצאת בבעלותו, ההלוואה תוחזר.

בעקבות השיחה, יצר וקנין קשר עם עורכת הדין טרי אלמוזנינו, אותה הכיר, וסיפר לה כי הנאשם מעוניין להלוות 400,000 דולר לאדם, מבלי שעדכן אותה על זהותו של הלווה. וקנין סיפר בעדותו כי נשאל על-ידה כיצד תוחזר ההלוואה והשיב, את שסיפר לו הנאשם, דהיינו כי ההלוואה תוחזר לכשתימכר הדירה (פרו' 23.11.16, עמ' 445 ש' 4-12). וקנין ביקש כי עו"ד אלמוזנינו תשלח אליו הסכם גנרי, מתוך כוונה למלא את

הפרטים החסרים, והסכם זה נשלח עוד באותו היום [ת/92(א)]. חמישה ימים לאחר מכן, ביום 25.9.11, שלחה אורית (מזכירת חברת מנופים) לוקנין דוא"ל שכותרתו "מצ"ב הסכם ההלוואה עם השינויים מהיום (מסומן)" אליו צורפה טיוטת ההסכם הכוללת פרטים ונתונים שונים (ת/92ב). מספר שעות מאוחר יותר, בשעה 12:16, נשלחה טיוטה נוספת, הכוללת שינויים ומחיקות.

ביום 26.9.11 שלחה אורית דוא"ל למר יגאל אסרף (הבנקאי המטפל בחשבון הבנק השוויצרי של הנאשם) וביקשה ממנו להעביר 400,000 דולר לחשבונו של בן-אליעזר. לדוא"ל צורף הסכם ההלוואה, כשהוא חתום על-ידי בן-אליעזר בלבד (הדוא"ל-ת/91; ההסכם המצורף לדוא"ל זהה לעותק - ת/88). אין חולק כי באותו היום הועבר הכסף מחשבון הבנק של הנאשם לחשבונו של בן-אליעזר.

בחומר הראיות קיימים שני עותקים "סופיים" של הסכם ההלוואה. על העותק ת/88 מיום 25.9.11 קיימת חתימתו של בן-אליעזר בלבד, בעוד שעל העותק ת/89 מאותו היום, מתנוססות חתימות בן-אליעזר והנאשם. הנאשם הסביר בעדותו בבית המשפט, כי ככל הנראה, חתם על עותק זה רק לאחר שחזר מחו"ל ביום 28.9.11, ולבקשת אורית (פלט כניסות ויציאות - ת/120).

113. הצדדים נחלקו בשאלה האם הנאשם היה מעורה בפרטי ההסכם, או שמא הנתונים השונים שנכללו בו (לרבות מועדי התשלום והנכס שנקבע כי תירשם לגביו הערת אזהרה כתנאי להעברת הכסף), הגיעו מצידו של בן-אליעזר.

בחנתי את גרסאות וקנין, אורית והנאשם, וסבורני כי על רקע פטירתו של בן-אליעזר וחוסר יכולתו של בית המשפט להידרש לגרסתו, קיים קושי לקבוע ברמת הוודאות הנדרשת, מיהו הגורם הקונקרטי "שהזין" את החוזה בנתונים השונים.

יחד עם זאת, אינני סבור כי יש משקל משמעותי להכרעה במחלוקת הנקודתית שפורטה, ואסביר:

בשורה התחתונה, וגם אם באיחור של מספר ימים, חתם הנאשם על הסכם הלוואה שאינו משקף את המציאות. כך הועבר הכסף מבלי שנרשמה הערת אזהרה שהיוותה, על-פי סעיף 2.2 להסכם, תנאי להעברתו; כך, ובניגוד לתכלית המוצהרת של ההסכם שתיאר הלוואה לטובת רכישת מגרש בנס ציונה, התברר כי אותו מגרש נרכש במועד בו נערך ונחתם ההסכם (ת/124).

בין אם תנאי ההסכם נקבעו על-ידי הנאשם, ובין אם על-ידי בן-אליעזר, ברור כי <u>הפער בין ההסכם למציאות</u> היה קיים כבר במועד העברת הכסף, או בסמוך לו (עת חתם הנאשם על ההסכם עם חזרתו מחו"ל). פער זה העמיק ככל שנקף הזמן, והתברר כי ההלוואה לא הוחזרה (אחרי 6 חודשים כפי שנקבע בהסכם או בכלל), והנאשם אף לא דרש זאת מבן-אליעזר למרות מכירת המגרש. בניגוד לאמור בסעיף 5 להסכם, בן-אליעזר

אף לא שילם לנאשם הפרשי הצמדה וריבית פיגורים על אף שלא פרע את ההלוואה במועד הפירעון שצוין בהסכם.

זאת ועוד, הטענה בדבר "הלוואה שניתנה על רקע רצונו של בן-אליעזר לעבור לדירה ההולמת את צרכיו וקשייו" אינה מתיישבת עם העובדה שתכלית ההלוואה על פי ההסכם הייתה רכישת מגרש, נכס שבוודאי אינו יכול להביא למימוש התכלית בטווח זמנים סביר.

114. אם הנאשם הבין והאמין כי העברת הכסף תדווח לכנסת בפרוצדורה המקובלת (על-פי דרישתו הנטענת), ניתן היה לצפות כי יעמוד על התאמה בין הפרטים הכלולים בהסכם לבין המציאות, ואף יבין כי לאחר תקופה מסוימת, ומשלא תוחזר ההלוואה, תיווצר בעייתיות באותנטיות הדיווח שנמסר לכנסת (שכן הדיווח, ככל שהיה מתקיים, היה מבוסס על הסכם שלא תואם את המציאות).

התביעה טענה בסיכומיה בהקשר זה: "**טענת הנאשם שהיה "רגוע" משום שידע שהסכם ההלוואה מדווח, אינה מתיישבת עם העובדה שגם משראה שהשנים נקפו, בתים ישנים נמכרו ופנטהאוז חדש נרכש, לא זו בלבד שהוא לא דרש את כספו חזרה, אלא שהוא אף לא פעל לשנות את סוג הדיווח. זאת, למרות שטענת הנאשם היא שכל מה שרצה זה שהלוואה תדווח כדת וכדין**" (סעיף 25 לסיכומי התביעה). סבורני כי יש טעם בדברים.

115. העובדה כי העתק הסכם ההלוואה הועבר לבנק, אינה בהכרח תומכת בטענת הנאשם בדבר "היעדר מגמת הסתרה", שכן גם הנאשם הבין בזמן אמת כי ההסכם חיוני עבור הבנק ("**... בנק שואל אותך לאן אתה מעביר כסף...**", ת/1א עמ' 53 ש' 10).

116. אין בידי לקבל את טענת ההגנה לפיה משהיה הנאשם, על פי גרסתו, מעוניין בהעברת הכסף לבן-אליעזר כמתנה, לא דקדק בפרטיו של ההסכם (סעיף 429 לסיכומי ההגנה). הדעת נותנת שדווקא נוכח רגישות העניין, ודרישת "הדיווח" שהציב לטענתו לבן-אליעזר, לא צריך היה הנאשם לחתום על הסכם שאינו תואם את המציאות אף אם לגרסתו, היה מוכן להעביר את הכסף כמתנה. אוסיף בהקשר זה כי בחינת גרסאותיו של הנאשם במשטרה מלמדת כי בחקירתו הראשונה עמד על העובדה כי מדובר בהלוואה מגובה בהסכם, בעוד שרק בהמשך חקירותיו דייק הנאשם את הגרסה ומסר כי מבחינתו - היה מעניק את הכסף לבן-אליעזר במתנה.

117. באותו אופן, אין בידי לקבל את טענת ההגנה, לפיה עצם פנייתו הגלויה של הנאשם לוקנין (על-מנת שידאג לחוזה) תומכת בטענתה כי ההלוואה ניתנה על רקע חברות וללא כוונת הסתרה. מעבר לעובדה כי יש קושי בהעברת סכום כסף כה משמעותי ללא ידיעת גורם כלשהו, יש לזכור כי וקנין הוא איש אמונו של הנאשם, ומשמש כיועצו במספר עסקים. הפניה לוקנין, שנתפס כאדם דיסקרטי בעיני הנאשם, אינה שקולה לפניה

לגורם חיצוני, או לקבלת ייעוץ משפטי מסודר בדבר המשמעות הטמונה בהעברת סכום כה נכבד לעובד ציבור.

יתרה מכך, וקנין הבין מהנאשם כי זהותו של בן-אליעזר צריכה להישאר דיסקרטית, וכך אף הציג זאת בפני עורכת הדין אלמוזנינו, בה נעזר לצורך קבלת טיוטה גנרית של חוזה. דומה כי הדיסקרטיות שנדרשה מוקנין אינה תואמת לכאורה את דרישתו הנטענת של הנאשם כי בן-אליעזר ידווח על ההלוואה לכנסת.

118. הנאשם מנהל עסקים חובקי עולם, אשר מטבע הדברים, מצריכים ליווי וייעוץ משפטי צמוד. בנסיבות אלה, יש לראות בבחירתו שלא להיעזר בייעוץ משפטי באשר לדרך העברת הכסף, ובהחלטתו לבצע את התהליך אך ורק באמצעות וקנין (שאינו עורך דין), ככאלה המחזקות את תזת התביעה, ופועלות לחובת גרסתו על כל המשתמע מכך.

בהקשר זה, אפנה לעדות הנאשם את תיאר את התנהלותו הכספית מול אהוד אולמרט בחודש ספטמבר 2011 (בעיצומם של ההליכים המשפטיים שהתנהלו נגד אולמרט, ושנים לאחר פרישתו מתפקידיו הציבוריים):

**"יום אחד אני בא למשרדים וזה וגבי נכנס ואומר לי, תשמע, יש לך דרישת שלום, אומר ממי? אומר עכשיו אני הייתי 2 קומות למטה, אמרתי, מי 2 קומות למטה? אומר לי, אהוד יושב, מי זה אהוד? אהוד אולמרט, כב' השופט, לא היה לא ראש ממשלה, אז היה עם הרבה משפטים, הרבה האשמות, כתב אישום לא היה לו, אבל אמרתי לו, אתה יודע מה, בוא נרד למטה נעודד אותו...אני לא זוכר אם היה, תשמע, נתי, ראש ממשלה לא היה, שר לא היה, חבר כנסת לא היה, היה מסובך בצרות, זה אני אומר לך אני יודע כי אמרתי לגבי אשכנזי, בוא נלך נגיד לו שלום...באתי אליו, הוא מעשן סיגריה והציע סיגריה, לא רציתי לעשן, את האמת לא עישנתי, ודיברנו, עודדתי אותו, אמרתי לו, אהוד, תראה, אם אתה צריך משהו איזשהו תמיד, תמיד אתה יכול לפנות, את האמת ככה נפרדנו, כב' השופט, חודש אחרי זה מקבל טלפון, אברהם, שלום, שלום, מדבר אהוד, אמרתי לו, אהוד, שלום, מה שלומך? הוא אומר לי, אתה בארץ? לא, לא בארץ, אמרתי לו, מה אתה, הוא אומר, אני צריך לדבר איתך, אמרתי לו, אין בעיה, אני בארץ אני מתקשר אליך, הגעתי לארץ התקשרתי, באתי אליו, הוא אומר לי, אברהם, תשמע, אני חייב לפנות אליך, לא נעים לי כי אתה אמרת שאם אני צריך עזרה במשהו וזה, אמרתי לו, מה אתה צריך, אהוד, דבר, אמר לי, תראה, כל המצב הזה של ההוצאות המשפטיות אני לא עומד בהם ואני מבקש אם תוכל לעזור לי בעזרה פיננסית, כספית בשביל הוצאות משפטיות, כב' השופט, נשבע לך הדבר הראשון אמרתי לו, אל תמשיך כי לא רציתי שיתבזה ויבקש כי למה? אני יודע מה זה תחושה של בן אדם שבא לבקש עזרה, זה מאוד תחושה לא נעימה, כי באמת אני הייתי מוכן לעזור, זה לא היה בעיה, <u>אמרתי לו, תגיד לי עוד דבר אחד, האם הדבר הזה לא מהווה בעיה חוקית? הוא אומר לי, לא, אמרתי לו, בטוח? אמרתי לו, יש חוות דעת, יש משהו משפטי בכל הדבר הזה? הוא אמר לי, כן, אמרתי לו, מי מטפל בזה? הוא אומר לי פיני לובין</u> (צ"ל - ע"ד פיני רובין, ב.ש), <u>אני את פיני לובין מכיר אישית, כב' השופט, אמרתי לו שפיני ייצור איתי קשר ואני יעזור לך, פיני שולח לי מכתב כב' השופט, שאומר שזה יש, הם עשו איזשהו דבר שלא יודע איך זה נקרא שהדבר הזה</u>

<u>מותר, אמר לי תחתום על זה שאני נותן את זה כמתנה או כעזרה, יש את הנייר הזה....אנחנו נגיש את המסמך הזה בהמשך....וככה העברתי לו 250,000 חודשיים אחרי זה...</u>" (פרו' עמ' 1215 ש' 19).

הבירורים שערך הנאשם עם אולמרט, עובר להעברת 250,000 דולר כסיוע במימון הייעוץ המשפטי, אך ממחישים את הבנתו בדבר הקושי בהעברת סכומי כסף נכבדים לעובדי ציבור, בין אם בתקופת כהונתם ובין אם לאו, והבנה זו מחזקת את התהייה העולה מהדרך בה פעל עת ביקש בן-אליעזר את שביקש.

119. על יסוד האמור לעיל, יש לקבוע כי הפערים האמורים בין ההסכם למציאות, שאינם מתיישבים עם גרסת הנאשם בדבר חשיבות הדיווח ורצונו כי כך יהיו פני הדברים, מהווים אינדיקציה ראייתית משמעותית לקיומה של מטרה פסולה מצידו של נותן המתת.

<u>אופן העברת הכסף</u>

120. אין חולק כי הכסף הועבר באופן גלוי מחשבון הבנק של הנאשם לחשבונו של בן-אליעזר, כאשר לשיטת ההגנה, יש בכך כדי ללמד על היעדר כוונת הסתרה והיעדר מטרה פסולה.

אף אם לכאורה ניתן לראות בעובדה כי הכסף הועבר לבן-אליעזר באופן גלוי, כאינדיקציה להיעדרה של מטרה פסולה, אינני סבור כי בנסיבות הייחודיות שבפניי מדובר באינדיקציה בעלת עוצמה רבה, וממילא ניתן לטעון כי דווקא האופן הגלוי נועד ליתן "הכשר" להעברת הכסף, תוך שחלק מהמטרות האמיתיות נותרות סמויות מן העין.

עמדתי מבוססת על העובדה שלצד העברתו של הכסף באופן גלוי, נערך "הסכם הלוואה" שנטען כי יוצג לגורמים הרלוונטיים בכנסת (ולא הוכח כי הוצג לגורם רשמי כלשהו) אשר כפי שפירטתי, לא שיקף נאמנה את המציאות.

<u>העובדה כי הכסף לא הוחזר עד פתיחת החקירה</u>

121. הן בכתב האישום והן בסיכומיה, ראתה התביעה בעובדת אי החזרת הכסף ככזו ש"יצרה תלות של בן-אליעזר בנאשם, ושימרה את מערכת יחסי השוחד ביניהם לתקופה בלתי קצובה".

ההגנה עמדה בטיעוניה על רצונו של הנאשם לסייע לחברו בן-אליעזר בדרך של "מתנה" ולא בדרך של "הלוואה", ומכאן עמדתה כי לא ניתן לראות בעובדה כי הכסף לא הוחזר, כאינדיקציה מפלילה.

גם אם מטעמי זהירות אמנע מלראות באי החזרת הכסף כאינדיקציה מפלילה המלמדת על המטרה שעמדה ביסוד העברתו, הרי ככל שתוכח המטרה באמצעות נתונים אחרים, ברור כי יש טעם בטענת התביעה כי אי החזרת הכסף שימרה את תלותו של בן-אליעזר בנאשם.

העברת הכסף (ואי השבתו) "כבלה" את בן-אליעזר וגם אם ניתן היה לטעון כי באותה נקודת זמן בה הועבר, לא התגבשה הכוונה המלאה להיעזר בעדותו, והנאשם פעל רק באופן של "שלח לחמך", הרי ברגע שהוצבה הבקשה כי יעיד (על דעת הנאשם תוך שהוא העלה את שמו כעד פוטנציאלי), ניתן לראות בכך כ"נעילת" הקשר הסיבתי בין המתת לתמורה.

<u>אופיו והתנהלותו החברית והכלכלית של הנאשם</u>

122. במהלך המשפט העידו מספר רב של עדים מטעמו של הנאשם אודות הלוואות, מענקים וסיוע שקיבלו מהנאשם למטרות שונות, חלקן אישיות, חלקן עסקיות, תוך שהנאשם ברובם, לא עמד על עריכת חוזה מחייב, לא עמד על השבת הסכומים בלוח זמנים מקובל, אם בכלל, ולא עמד על קבלת ריבית.

ראה לדוגמא בהקשר לאמור, עדויות ג'קי בן-זקן, מוטי פרידמן, אביעד שייביץ, שמעון מזור, אפרים גור, ג'ורג' אקוליאני, יוחנן קיקוזאשווילי ונוספים; ראה פירוט נוסף של **תרומות** בסעיף 345 לסיכומי ההגנה, וכן במוצגים נ/9 ובקלסר נ/11.

על בסיס האמור לעיל, ציינה ההגנה את הדברים הבאים:

"... **דוגמאות אלה מאיינות כל תוקף ראייתי/הוכחתי רלוונטי לטענה כי ההלוואה לבן-אליעזר הינה חריגה, בכל הקשור להתנהלותו הרגילה של אברהם. עינינו הרואות שזהו לא המצב. עמדתנו הינה כי אישיותו של אברהם כפי שהיא מתגלה מתוך עברו ואורח חייו - מעידה על הלך רוחו באירועים נשוא תיק זה ומלמדת על חפותו. אברהם, כפי שהובהר בתחילת דברינו לא גדל במשפחה עשירה. את כל הונו עשה בעשר אצבעותיו ובעבודה קשה לאורך כל חייו נהג לסייע למקורביו חבריו לבני משפחתו בסכומים של מאות ואף מיליוני דולרים במתנה** (סעיפים 407 ו- 408 לסיכומי ההגנה).

123. התביעה סברה כי אותן ראיות שהוצגו על-ידי הנאשם דווקא מלמדות כי סכום הכסף שהעביר לבן-אליעזר היה חריג בהיקפו, ונטען כי ההגנה לא הצליחה להראות על העברת סכום כסף בנסיבות דומות לנסיבותיו של תיק זה. נטען כי רוב ההלוואות היו הלוואות עסקיות ואין בהן כדי להפריך את החזקה המשפטית לפיה מתת לעובד ציבור צריכה להיות מקובלת וסבירה בנסיבות העניין.

124. לא ראיתי טעם בסקירת העדויות האמורות באותן רזולוציות בהן נסקרו בסיכומי הצדדים, וממילא לא הונחו בפניי די נתונים אשר יאפשרו לקבוע כי עדותם של חלק מהעדים הייתה בלתי מהימנה, כפי שסברה התביעה שניתן לקבוע.

די בכך שאומר כי התמונה העולה מכלל העדויות שהובאו על-ידי ההגנה בהקשר לאופיו והתנהלותו הכלכלית של הנאשם, והיא אף מתיישבת עם התרשמותי מדמותו, היא תמונת אדם נדיב, אשר לאורך שנים רבות נקט בגישה אוהדת כלפי בקשות תמיכה שהופנו אליו, ואף סייע ותרם מיוזמתו למקומות רבים. הוכח כי היו מקרים בהם הנאשם נתן הלוואות בסכומים משמעותיים, ללא ריבית, מבלי שעמד על החזרן של אותן הלוואות בלוח זמנים מקובל או סביר.

דוגמא לכך ניתן לראות בעדותו של **אביעד שייביץ**, שיצר קשר עם צוות ההגנה, לאחר שקרא כתבה שסיקרה את עדותו של הנאשם בבית המשפט. העד שהותיר רושם מהימן, תיאר את נפילת אביו ממוקש בסיני בשנת 1996, ואת מחלתה של אמו מספר שנים לאחר מכן. באותה תקופה, זכה העד לשיחת טלפון מהנאשם שהכיר את אביו, במסגרתה הציע לו הנאשם סיוע.

וכך תיאר העד את שאירע:

"**אבא שלי נהרג ב-96 ממוקש בסיני, הוא כנראה הכיר את אברהם לפני המון שנים ולמעשה זה סיפור מאוד אישי כי אמא שלי קיבלה שבץ אחרי 5 שנים. ולא היינו בקשר בכלל והוא שמע על המקרה והוא התקשר אלי והוא אמר לי שמע אני איתך, אני, מה שאתה צריך אני איתך ולא התייחסתי לזה, אפילו לא ידעתי מי הוא, לא, לא קישרתי, לא היה היכרות בינינו שום דבר. לאחר תקופה מסוימת היה לי חלום מסוים לכתוב איזה ספר, התקשרתי אליו, דיברתי איתו ואחרי שעתיים שיחה הוא אומר לך שמע לך תכתוב את הספר שלך, והוא הכיר אותי כולה שעתיים, נפגשנו הוא אמר אני אממן אותך לך תכתוב בשקט וכך היה, זאת אומרת יש פה את הספר, אפשר לראות אותו...אני נסעתי לאשדוד וכל חודש הוא נתן לי צ'ק של 4500 שקל, מידי פעם הוא היה מתקשר, שואל איך ההתקדמות, מה קורה, איך מתקדם, האם אתה באמת בראש שקט ובאמת יכול לכתוב...**" (פרו' עמ' 1665 ש' 17).

תקופת הסיוע על פי העד נמשכה <u>שנתיים</u> תוך שכל חודש קיבל מהנאשם 4,500 ש"ח.

וראה גם עדותו של **יוחנן (רומן) קיקזשוילי**, חבר מתקופת ילדותו של הנאשם, אשר תיאר כיצד נקלע למשבר כלכלי (הפך ל"מרוששׁ" כהגדרתו), וביקש סיוע בסכום של 200,000 דולר, כנגד שותפות בעסק שתכנן לפתוח במטרה להיחלץ מהמשבר:

"...אז הצעתי לו את, את העסק, אני הבאתי לו אפילו את התכנית העסקית המודפסת, הוא אמר שהוא לא מעוניין, הוא אפילו לא קרא את התכנית. הוא, הוא אמר שאם אני צריך כסף הוא פשוט ילווה לי ושאני אחזיר מתי,

ש: למה הוא סירב להצעה העסקית?

ת: כי הוא אומר שהוא לא, לא עושה עסקים עם חברים, הוא לא, הוא לא, הוא לא כל כך אהב לקלקל את היחסים בשל סכומים כאלה פעוטים מבחינתו.

ש: האם סיכמתם על תנאים כלשהם להלוואה?

ת: האמת היא שמצדי הצעתי לו לשלם בטחונות אם הוא צריך, כי בכל זאת מבחינתי זה היה סכום מאוד משמעותי. הוא אמר שאין צורך כי הביטחון היחידי שיכולתי לתת לו זה רק דירת המגורים שלי, שגרתי אז הוא אמר מה נראה לך שאני אוציא אותך מהבית אז מה אני צריך.

ש: הוא ביקש ממך ריבית על ההלוואה?

ת: לא.

ש: סיכמתם מועד להשבת ההלוואה, לפירעון ההלוואה.

ת: כן. אני אמרתי לו שאני, אני אחזיר את הכסף בתוך שנתיים, אולי שנתיים וחצי ולא הצלחתי להחזיר.

ש: עשיתם הסכם?

ת: לא.

ש: וההלוואה כמו שאמרת ניתנה ב-2006, היא הוחזרה?

ת: לא.

ש: האם אברהם פנה אליך אי פעם וביקש את השבתה?

ת: אף פעם לא. אף פעם לא, הוא לא פנה אלי למרות שהיו לו הזדמנויות, הוא, הייתי באירועים של הילדים שלו, הייתי בחתונות של הבנות שלו, הייתי בבר מצווה של הבן שלו. הוא לא פנה אלי אף פעם (פרו' עמ' 1680 ש' 5).

הנה כי כן הנאשם הלווה 200,000 דולר לחבר מתקופת ילדותו (הגם שלא היה איתו בקשר משמעותי בשנים הסמוכות לבקשת ההלוואה מצידו), זאת ללא הסכם, מבלי שהיה מעוניין בשותפות, ותוך שהוא מסרב להצעתו של העד למשכן את דירת מגוריו כבטחון להלוואה. יתרה מכך, הוכח כי הנאשם מעולם לא דרש את החזר ההלוואה חרף העובדה כי חלף כמעט עשור מהמועד בו הייתה אמורה להיות מוחזרת. העובדה כי בחלוף השנים הצליחה ההגנה לאתר רק אישור בנקאי על העברת מחצית מהסכום, איננה פוגמת בעדותו של העד שהותיר רושם מהימן.

125. ניתן לראות אפוא בנתונים שהוכחו ביחס להתנהלותו החברית והכלכלית של הנאשם, ככזו התומכת בתזת ההגנה, אך לא ניתן לומר כי התנהלות זו שוללת קיומה של מטרה נוספת שעמד ביסוד העברת הכסף.

ג. <u>מטרה פסולה או הלוואה חברית - סיכום</u>

126. זה הזמן ללקט את כל קביעותיי העובדתיות, בבחינת חלקי תַּצְרֵף, ולבחון האם החלקים חוברים להם יחדיו לכדי תמונה שלמה בהירה ומפלילה, או שמא מדובר בתמונה מטושטשת וחלקית, שלא ניתן לראותה כבסיס מספק להרשעה במשפט פלילי.

מן העבר האחד - עומדת תזת התביעה לפיה יש לראות את העברת הכסף לבן-אליעזר כתשלום שוחד שניתן במסגרת מערכת יחסים מושחתת שהתקיימה בין השניים, במסגרתה סייע בן-אליעזר לנאשם בנקודות זמן שונות.

מן העבר השני - עומדת גרסת ההגנה לפיה העברת הכסף בוצעה על רקע חברי, ונוכח מצבו הרפואי המורכב של בן-אליעזר ורצונו של הנאשם לסייע בידו לעבור לדירה התואמת את צרכיו.

127. אני נכון להסכים כי החלטת הנאשם בדבר העברת הכסף לבן-אליעזר **הושפעה גם** מתחושת הקרבה שחש הנאשם לבן-אליעזר, מהקשר שנוצר ביניהם, מרצונו ויכולתו לסייע לבן-אליעזר עת היה במצב רפואי מורכב, וגם מאופיו ונדיבותו של הנאשם שלא פעם התגייס לסייע לפונים אליו בבקשת עזרה.

"הושפעה" אך לא הונעה בלעדית; "גם", אך לא "רק".

הוכח כי לכל המאוחר בשלהי שנת 2010, נוכח הליכי המס שהתנהלו בעניינו, זלג אינטרס כלכלי לתוך מערכת היחסים ששררה בין הנאשם לבן-אליעזר, עת הבין הנאשם כי עלולים להתקיים הליכים שיתכן ויצריכו הצגת ראיות ועדויות בשאלת התושבות, שאלה שככל שהייתה מוכרעת לטובתו הייתה מובילה לביטול שומת מס בהיקף של 350 מיליון ש"ח. עוד נקבע כי הבנה זו הייתה חייבת להוביל את הנאשם לחשיבה כיצד תוכח טענתו, כאשר בן-אליעזר נתפס על-ידו כמי שנחשף לחייו האישיים והמקצועיים ברוסיה ויכול לתמוך בטענתו אודות מרכז חייו.

העברת סכום כסף עצום לבן-אליעזר, איש ציבור מכהן, בוצעה בחודש ספטמבר 2011, על רקע מודעותו והבנתו של הנאשם כפי שפורטה לעיל, ותוך שהליכי המס שהתנהלו מול רשות המיסים תופסים תאוצה בואכה הליכי ערעור שהתנהלו בבית המשפט המחוזי.

נקבע כי העברת מתת בדמות סכום עתק לאיש ציבור, יוצרת אצלו מחויבות עצומה, וניתן לראותה ככזו המהווה אינדיקציה ראייתית לקיומה של מטרה פסולה מצידו של נותן המתת.

העברת הכסף גובתה ב"הסכם הלוואה" שנחתם על ידי הנאשם ובן-אליעזר, אלא שהוכח קיומו של פער בין הנתונים שפורטו בהסכם לבין המציאות כבר במועד חתימתו, פער שהלך והעמיק ככל שנקף הזמן, ועת התברר כי ההלוואה אינה מוחזרת בלוח הזמנים שנקבע בהסכם (או בכלל), לא מוצגת כל דרישה מצידו של הנאשם, ובן-אליעזר אינו משלם הפרשי הצמדה וריבית פיגורים. ההסברים שסיפק הנאשם בהקשר לפערים שנמצאו - נדחו, מאחר ולא היו משכנעים דיים.

נקבע כי יש לראות בפערים בין ההסכם למציאות כאינדיקציה ראייתית משמעותית לקיומה של מטרה פסולה מצידו של נותן המתת, וכי אי החזרת הכסף שימרה את תלותו של בן-אליעזר בנאשם.

הוכח כי במהלך המפגשים עם אחד מבאי-כוחו בהליך המס בשנת 2013, העלה הנאשם את שמו של בן-אליעזר כעד פוטנציאלי, מבלי שטען כי ערך עימו "בירור מוקדם" אודות נכונותו להעיד, ונקבע כי ניתן לראות בפעולה זו כמשקפת את בטחונו של הנאשם כי בן-אליעזר, איש עסוק לכל הדעות, ישתף פעולה בהגשת תצהיר ובהמשך במסירת עדות בהליך המשפטי. עוד נקבע כי שיקול "ההילה העוטפת את בן-אליעזר", זלג אל תוך השיקולים שעמדו ביסוד העלאת שמו של בן-אליעזר כעד פוטנציאלי, והובילו בסופו של יום להגשת התצהיר ולהעדתו, אף אם ההחלטה הסופית כי יעיד הייתה של באי-הכוח בערעור המס.

הוכח כי בחודש אוקטובר 2013, במסגרת ערעור המס, הגיש בן-אליעזר לבית המשפט תצהיר התומך בטענת הנאשם בדבר היותו תושב זר, ובלי שצוין בו דבר העברת הכסף, ושלושה חודשים לאחר מכן העיד באותו הליך, וגם אז לא תיאר את דבר העברת הכסף.

ההסבר שמסר הנאשם לתהייה מדוע דבר העברת הכסף לא צוין בתצהיר שהגיש ובתצהירו של בן-אליעזר נמצא ככזה שאינו משקף את התמונה המלאה, שכן מעדויות שלושת באי-כוחו בערעור המס עלה כי דבר העברת הכסף לא דווח לאיש מהם עובר להגשת התצהירים לבית המשפט, ונתגלה לשניים מהם רק שלושה ימים לפני עדותו של בן-אליעזר בבית המשפט, וגם זאת נוכח שאלה מפורשת שנשאלה על-ידם. נקבע בהקשר האמור, על בסיס מכלול נימוקים, כי העברת הכסף לבן-אליעזר, עובר להגשת התצהירים ועדותו בבית המשפט, התאפיינה במגמת הסתרה מובהקת, ומגמה זו אף המשיכה עת התברר כי במהלך חקירתו הראשונה התמיד הנאשם בטענתו כי לא היה צריך דבר מבן-אליעזר ולא ביקש ממנו דבר, ומבלי שציין כי בן-אליעזר מסר עדות התומכת בטענת התושבות שהעלה בערעור המס.

נקבע כי מגמת ההסתרה המובהקת שפורטה לעיל מהווה אינדיקציה ראייתית משמעותית לקיומה של מטרה פסולה מצידו של נותן המתת.

עוד נקבע כי העברת הכסף (ואי השבתו) כבלה את בן-אליעזר וגם אם ניתן היה לטעון כי באותה נקודת זמן בה הועבר, לא התגבשה הכוונה המלאה להיעזר בעדותו, הרי ברגע שהוצבה הבקשה כי יעיד (על דעת הנאשם תוך שהוא העלה את שמו כעד פוטנציאלי), "ננעל" הקשר הסיבתי בין המתת לתמורה.

128. שילובם של כלל הנתונים שפורטו, ובמיוחד האינטרס הכלכלי עליו עמדתי שזלג למערכת היחסים ששררה בין הנאשם לבן-אליעזר; העובדה כי סכום הכסף שהועבר הוא סכום עתק, בוודאי כאשר הוא ניתן לאיש ציבור מכהן; העובדה כי העברת הכסף "גובתה" בהסכם הלוואה הכולל נתונים שלא תאמו את המציאות (ואף לא את העובדות שהוברר בהמשך); והעובדה כי העברת הכסף בהקשר לעדותו של בן-אליעזר בערעור המס התאפיינה במגמת הסתרה מובהקת - כל אלה מובילים למסקנה לפיה התביעה הצליחה להוכיח כי **גם** מטרה פסולה עמדה ביסוד העברת הכסף.

129. בהינתן העובדה כי העברת הכסף בוצעה לבקשת בן-אליעזר ולא ביוזמת הנאשם, ועל יסוד הנתונים שפורטו בדבר הקרבה שחש הנאשם לבן-אליעזר, יכולותיו הכספיות, אופיו והתנהלותו החברית והכלכלית, אינני סבור כי המטרה הפסולה הייתה הדומיננטית מבין השתיים, אך עדיין - יש בכניסתו של אינטרס כלכלי לתמונת הקשר, עובר למועד בו הועבר הכסף, בצירוף להוכחת יסוד ה"בעד", כדי לצבוע את העברת הכסף בצבעי שוחד מבלי שיהיה צורך לראות במטרה הפסולה כמטרה הדומיננטית. דברים אלה נכונים בהנחה שיוכח כי המתת ניתן גם בעד <u>פעולה הקשורה בתפקידו</u> של מקבל המתת.

<u>האם ניתן לראות בעדותו של בן-אליעזר בערעור המס כ"פעולה הקשורה בתפקידו"?</u>

130. נטען בסיכומי ההגנה כי עדותו של בן-אליעזר בערעור המס אינה עונה על ההגדרה "פעולה הקשורה בתפקידו", וכלשונה:

"**ברם, בענייננו ברור לחלוטין כי עדותו של בן-אליעזר ז"ל לטובתו של חברו הוותיק בבית המשפט לא נעשתה בתוך המסגרת הארגונית שבה פעל ולמעשה אין שום קשר בין תפקידו הציבורי - כח"כ באותה עת וכשר בזמן קבלת ההלוואה - לבין עדותו בבית המשפט. בעדותו, בן-אליעזר ז"ל לא עשה שימוש בקשרים וביכולת הפעלת הנובעים מתפקידו כחבר כנסת וכאמור, אין כל קשר וזיקה בין הדברים!**".

אין בידי לקבל את טענת ההגנה.

131. בע"פ 534/78 **קוביליו נ' מדינת ישראל** (31.12.1979) התייחס בית המשפט העליון לפרשנות הרחבה בה יש לנקוט בהקשר לתיבה "פעולה הקשורה בתפקידו".

וכך נקבע:

"לאור האמור בסעיף 294(ד)(2) יש לקרוא את סעיף 290(א), כאילו נאמר בו שהוא מתייחס לעובד הציבור הלוקח שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו, אף אם פעולה זו איננה בגדר סמכותו ואף אם איננו רשאי לעשותה. <u>הפירוש המתבקש מכך הוא כי המונח "פעולה הקשורה בתפקידו" אינו יכול לחפוף רק את המערכת המוגדרת של התפקידים של העובד אלא גם פעולות אחרות הנעשות בקשר עם התפקיד, אף שהן מחוץ לגדר סמכותו של העובד ובלבד, כאמור, שיש זיקה לעובדה שמקבל השוחד מכהן בתפקיד פלוני</u>".

וכן:

"יכול שתעלה הטענה כי ההוראה שבסעיף 294(ד)(2) איננה מתייחסת למקרים בהם נעשתה פעולה מחוץ למסגרת הסמכויות והכוחות של העובד, אלא למקרים בהם אין עדיין ביסוס פורמלי למעמדו של העובד, כגון כאשר כתב המינוי טרם הוצא או כאשר קיימים ליקויים אחרים כיוצא באלה בדרך ההסמכה. טענה זו איננה מקובלת עלי מאחר שהמחוקק ראה להתייחס לנסיבות כמתואר, בהן יש פגם בדרך המינוי, על-ידי קביעת הוראה מפורשת וזאת כאשר קבע בסעיף 294(ד)(1) כי במשפט של שוחד לא יזקק בית-המשפט לטענה שהיה פגם או פסול בהטלת התפקיד על הלוקח, במינויו או בבחירתו. הוראה נוספת הנוגעת לעניין זה מצויה בסעיף 294(ג). מכאן עולה כי יש לפרש את המלים "לא היה מוסמך או רשאי לעשות את הפעולה" כפשוטן ולהציב אותן, כפי שכבר נאמר לעיל, ליד המלים "פעולה הקשורה בתפקידו". <u>משמע הקשר לתפקיד אינו חייב להתבטא דוקא בפעולה הכלולה בין אלה שהן מסמכויותיו, חובותיו או מטלותיו שלה עובד</u>".

על הפרשנות הרחבה בה יש לנקוט חזר בית המשפט העליון גם בע"פ 5822/08 **טרייטל נ' מדינת ישראל** (12.3.2009) שם צוין (תוך הפניה לעניין קובילו שהוזכר לעיל):

"היסוד האמור פורש בפסיקתו של בית משפט זה בצורה רחבה ביותר, כך שלצורך התקיימותו די בכך שהמעשה נעשה בתוך המסגרת הארגונית שבה העובד פועל, או תוך שימוש בקשרים וביכולת הפעולה הנובעים מעבודתו של העובד במקום פלוני או מכהונתו".

132. ראיית התצהיר שנחתם על-ידי בן-אליעזר ועדותו בבית המשפט, כאקטים החוסים תחת הגדרת "פעולה הקשורה בתפקידו", נלמדת מנתוניו של בן-אליעזר, אך בעיקר מתוכן דבריו.

באשר לנתונים, ועם כל ההבנה לטיעון ההגנה, לא ניתן להתייחס לדמותו של בן-אליעזר כדמות "פרטית", וברור כי הביא עימו לדוכן העדים את אותה "הילה" עליה עמדתי, הקשורה למעמדו הציבורי ולמגוון התפקידים הבכירים בהם כיהן עובר לעדות, ובמהלך אותה תקופה.

כך לדוגמא, נפתח התצהיר בתיאור כהונתו של בן-אליעזר כשר בממשלות ישראל השונות, לרבות כשר התשתיות וכשר התמ"ת.
גם הדיון בבית המשפט החל בהצהרה מטעמה של עורכת הדין סולומונוביץ', שהיה בה "לתזכר" את דבר מעמדו של העד הצפוי להישמע.

וכך צוין:

"**... אנחנו סיכמנו עם חברי שברגע שמר פואד בן-אליעזר מגיע, היות ויש לנו אישור מיו"ר הכנסת להעיד פה בדיוק בשעה 11:00, כי הוא צריך לחזור לוועדת החוץ והביטחון שבהסכמה, ברגע שהוא יגיע אנחנו ניתן לו להיכנס ונשחרר אותו...**" (ת/119).

ואם האמור לעיל נוגע ל"מעטפת", הרי שתוכן עדותו של בן-אליעזר יצר קשר הדוק בין תפקידו הציבורי, לנסיבות היכרותו עם הנאשם, ולחשיפתו אודות הנתונים הקשורים לטענת התושבות.

בן-אליעזר הדגיש כי היכרותו עם הנאשם הייתה בתקופת כהונתו כשר התשתיות, ועל רקע בקשתו לקבלת סיוע מהנאשם בארגון הפגישות עם חברת גזפרום וחברת סוקר.

וכך מהעדות:

"**... הכרתי אותו בכלל בנסיבות אחרות לגמרי. ההיכרות שלי איתו הייתה על רקע העובדה שהייתי שר התשתיות הלאומיות, נכנסתי לתפקידי כשר התשתיות ב- 1.10.05, הייתי שתי קדנציות. עיקר הנושא שהתעסקתי בו באותם ימים זה היה חיפושי גז למדינת ישראל. להזכיר - אז זרימת הגז, כלומר, צינור הגז היחיד שהיה לנו זה היה מ"ים תטיס" של תשובה, ואני, במשך השנה הזו הראשונה, כבר חתמתי הסכם עם המצרים, ההסכם המפורסם של הזרמת הגז למדינת ישראל, עם עמיתי ובנוכחות הנשיא. במשך השנה התברר לנו בעצם שלאט לאט הים תטיס הולך ומדלדל וכל הצינור, הזרמת הגז ממצרים הולכת וצולעת, זאת אומרת, לא בדיוק מה שחתמנו זה קורה, לא הכמויות, לא לוח הזמנים ולא איכויות. ולכן חיפשתי דרך להגיע ולמצוא מאגרים אחרים. הדבר הטבעי היה לפנות ישר לרוסיה, כדי להגיע לחברת גזפרום ... ואז פעם שנייה כבר פגשתי את אברהם במוסקבה, <u>והוא בעצם דחף את העסק</u>. היו לי שני יעדים שם וגם באזרבייג'ן. שתיהן היו הספקיות. כתוצאה מהדבר הזה למדתי להכיר אותו. <u>חודשיים הוא התעסק עם הדבר הזה</u>, ואני ניסיתי לפנות, אגב, לא יצא כלום מהעסקה הזאת... כנראה שהכמויות שדרשה מדינת ישראל זה לא בדיוק היה משהו אטרקטיבי לגביהם**" (ת/119, תוקנו טעויות הגהה בציון דבריו של העד בפרוטוקול - ב.ש).

בתצהיר ציין בן-אליעזר במפורש כי <u>מטרתו של הנאשם הייתה לסייע למדינת ישראל</u>.

וכך מסעיף 6 לתצהיר (ת/119):

"**המעורבות של אברהם בעניין לא הייתה מעורבות עסקית, הוא לא התעסק בגז אלא ניסה לסייע לי כדי לעזור למדינת ישראל**".

עוד צוין, כי סיועו של הנאשם למדינת ישראל לא הסתכם באותם מפגשים שארגן לבן-אליעזר עם נציגי חברת גזפרום וסוקר, אלא גם באמצעות היכרויות שיצר בין בן-אליעזר לבין גורמים בכלכלה הרוסית.

וכך מסעיף 9 לתצהיר (ת/119):

"**אברהם הכיר ביני לבין שר המסחר והתעשייה הרוסי והפגיש בינינו וכן הפגיש ביני לבין אנשים נוספים בכלכלה הרוסית**".

הקשר ההדוק בין תפקידו הרשמי של בן-אליעזר להיכרות עם הנאשם, ניכר אף בתיאור שנמסר אודות המקרים בהם פגש אנשים הנמנים על המעגל הקרוב לנאשם ומתגוררים ברוסיה, שכן אלה תוארו כמפגשים שאירעו במהלך נסיעות רשמיות שלו בתפקידו כשר התשתיות וכשר התמ"ת (פרו' העדות - ת/119 עמ' 62).

לצד מגמת חיזוק הקשר המשולש - תפקידיו של בן-אליעזר, הנאשם והסיוע שהעניק למדינת ישראל, ניתן לאתר מקריאת התצהיר והעדות מגמת צמצום ביחס לעומקה של החברות (בהשוואה לאופן בה זו תוארה על-ידי הנאשם), שכן בן-אליעזר הפריד בין תקופת ההיכרות הראשונה שהייתה על הרקע שתואר לעיל, לבין תקופת ההיכרות השנייה, בה נרקמו ביניהם יחסי ידידות וחברות, אולם הדגיש כי אין להם חברים משותפים, ראה את אשתו של הנאשם פעם או פעמיים בלבד, וביקר בביתו של הנאשם באשדוד פעם אחת בלבד (כשנה לפני מועד העדות). לציין בהקשר זה, כי בתצהיר הגדיר בן-אליעזר את מערכת היחסים כ"ידידות" (סעיף 10 לתצהיר - ת/119).

133. האמור לעיל מלמד כי בן-אליעזר רתם את מעמדו הציבורי לצורך תמיכה בטענת הנאשם בדבר תושבתו, ויצר קשר בלתי ניתן לניתוק בין פעילותו הציבורית כשר בממשלת ישראל, לבין נסיבות היכרותו עם הנאשם ותרומתו של הנאשם לקידום האינטרסים של מדינת ישראל.

במצב דברים זה, לא ניתן לומר כי עסקינן בעדות "פרטית" שניתנה לטובת "חבר ותיק", ומתבקשת מסקנה לפיה יש לראות בהגשת התצהיר ובעדות בבית המשפט כפעולות החוסות תחת ההגדרה הרחבה של "פעולה הקשורה בתפקידו".

עבירת מתן השוחד - סיכום

134. משהוכח כי גם מטרה פסולה עמדה ביסוד העברת הכסף לבן-אליעזר, והפעולה בוצעה "בעד פעולה הקשורה בתפקידו" של בן-אליעזר, מתבקשת המסקנה כי יש מקום להרשיע את הנאשם בעבירה של מתן שוחד, לפי סעיף 291 לחוק העונשין.

עבירת הלבנת ההון

135. בכתב האישום, ומעבר לעבירת מתן השוחד, ייחסה התביעה לנאשם עבירה של איסור הלבנת הון, לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון.

לשיטת התביעה, ומעבר לטענה כי יש לראות בהסכם ההלוואה כאינדיקציה מובהקת לעובדה כי מדובר בכספי שוחד, פעולתו של הנאשם ביצירת מנגנון ההלוואה שנועד להסתיר את העובדה כי מדובר בכספי שוחד, מהווה פעולה ברכוש אסור כהגדרתה בחוק איסור הלבנת הון, שכן הדברים נעשו על-מנת להסתיר או להסוות את מקורו של הכסף, את זהות בעלי הזכויות בו, את מיקומו, את תנועותיו או עשיית פעולה בו.

לשיטת ההגנה, אין יסוד לטענה לפיה בעריכת הסכם ההלוואה ביקש הנאשם להסתיר או להסוות את היות הכספים מתת שוחד, שכן מדובר בכספים שהועברו מחשבונו הפרטי לחשבונו של בן-אליעזר באופן גלוי.

136. בחנתי את טיעוני הצדדים, וסבורני כי התביעה הצליחה להוכיח כי לצד עבירת השוחד ביצע הנאשם אף עבירה של הלבנת הון, לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון. קביעתי זו מבוססת על השילוב שבין קביעותיי העובדתיות שעמדו בבסיס הרשעת הנאשם בעבירת מתן השוחד, לבין קביעותיי העובדתיות באשר ל"הסכם ההלוואה" והפערים בינו לבין המציאות.

גם אם כספי השוחד הועברו באופן גלוי, הרי שיש לראות בעצם הצגתם כהלוואה חברית בלבד, תוך יצירת מנגנון הלוואה הנתמך לכאורה בהסכם כתוב (שאינו תואם את המציאות), כנתונים המקיימים את יסודות העבירה, ומכאן מסקנתי המרשיעה.

נאשם 2 - סיכום

137. על יסוד האמור לעיל, ראיתי להרשיע את הנאשם בעבירה של מתן שוחד, לפי סעיף 291 לחוק העונשין, ובעבירה של איסור הלבנת הון, לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון.

אישום שני (המיוחס לנאשם 3)

עיקרי כתב האישום

המעורבים באישום

138. לבד מבן-אליעזר, רק נאשם 3 מאכלס את האישום השני כנאשם, ונטען כי מדובר באיש עסקים העוסק בתחומי הנדל"ן והטקסטיל בישראל ובחו"ל.

דמות רלוונטית נוספת המוזכרת באישום היא חיים יחזקאל, איש עסקים תושב ארה"ב, קרוב משפחתו של נאשם 3 ושותפו העסקי (להלן - **יחזקאל**).

נטען כי בן-אליעזר, יחזקאל והנאשם הכירו בתחילת שנות ה- 80 בניו-יורק, בתחילת כהונתו של בן-אליעזר כנבחר ציבור, כאשר במועד שאינו ידוע לתביעה, ביקש בן-אליעזר מהנאשם לדאוג לתעסוקה בארה"ב לבנו, אופיר בן-אליעזר (להלן - **אופיר**) והנאשם עשה כן, והעסיק את אופיר בעסקיו המשותפים עם יחזקאל בארה"ב.

יצוין כי העסקתו של אופיר החלה שנים רבות עובר לאירועים הרלוונטיים לכתב האישום, ואין כל טענה כי יש לראות בנתון זה כרלוונטי להוכחת יסוד מיסודות העבירה.

המתת

139. על-פי האמור בכתב אישום, בן-אליעזר קיבל מהנאשם סכומי כסף בשני מועדים שונים, וכמפורט להלן:

העברת הכספים הראשונה - במועד שאינו ידוע במדויק לתביעה, החליט בן-אליעזר לרכוש נכס מקרקעין בו תכנן כי יגור יחד עם בנו וכלתו (יריב ועירית). ביום 12.7.11 חתמו יריב ועירית על חוזה לרכישת המגרש בנס-ציונה בסך כולל של 1,550,000 ש"ח, על אף שרכישת הנכס מומנה על-ידי בן-אליעזר.

לבקשת בן-אליעזר, העביר הנאשם סך של 260,000 ש"ח מחשבונו בבנק אגוד לחשבונו של עו"ד ליפשיץ, שכיהן ככונס נכסים שייצג את חברת "עמית גל", ממנה נרכש המגרש בנס-ציונה. העברת הכספים פוצלה לשתי העברות שונות, כאשר הראשונה על-סך 250,000 ש"ח בוצעה ביום 21.8.11; והשנייה על-סך 10,000 ש"ח בוצעה ביום 23.8.11.

נטען כי בהעברת הסך של 260,000 ש"ח בשתי העברות בנקאיות לחשבון כונס הנכסים לרכישת מגרש הרשום על-שם יריב ועירית בן-אליעזר, ולא על-שם בן-אליעזר, עשו בן-אליעזר והנאשם פעולה בכספי שוחד שהיא פעולה ברכוש אסור כהגדרתו בחוק איסור הלבנת הון, במטרה להסתיר או להסוות את מקורו, את זהות

בעלי הזכויות בו, את מיקומו, את תנועותיו או עשיית פעולה בו. חשוב לציין כי עבירות איסור הלבנת ההון מיוחסת לנאשם אך ורק ביחס להעברה כספית נטענת זו.

ביום 30.9.12 נמכר המגרש בנס-ציונה תמורת 1,580,000 ש"ח, והכספים שהתקבלו ממכירת המגרש הועברו לבן-אליעזר, הגם שבנו יריב ורעיית בנו עירית היו רשומים כבעלי המגרש. עוד נטען, כי נכון למועד תחילת החקירה לא השיב בן-אליעזר לנאשם את סכום הכסף שקיבל ממנו.

העברת הכספים השנייה - ביום 24.11.11 התקשר בן-אליעזר בחוזה לרכישת הבית ביפו, כאשר בהתאם לחוזה היה על בן-אליעזר לשלם ביום 24.1.12 תשלום בסך 1,700,000 ש"ח. עובר ליום 22.1.12 פנה בן-אליעזר לנאשם, וביקש ממנו סך של 500,000 ש"ח לצורך מימון רכישת הבית ביפו. הנאשם נענה לבקשת בן-אליעזר שהוצגה כהלוואה, על אף שמדובר בסכום גבוה ביותר, מבלי שסוכם על ריבית כלשהי, ללא ערבים, ומבלי שסוכם על מועד להשבת הסכום. ביום 22.1.12 העביר הנאשם לבן-אליעזר שיק על-סך 500,000 ש"ח מחשבונו בבנק אגוד, ובן-אליעזר הפקיד את השיק לחשבונו האישי. נטען כי נכון למועד תחילת החקירה, בן-אליעזר לא השיב לנאשם את הכספים שקיבל ממנו.

בנוסף לשני אירועי העברת הכספים הנטענים, צוין בכתב אישום כי בן-אליעזר הציב לנאשם דרישת שוחד נוספת, וזאת ביום 22.1.12, שאז ביקש סכום נוסף הנע בין 1,200,000 ש"ח ל- 1,300,000 ש"ח. נטען כי בן-אליעזר הפעיל על הנאשם לחצים על-מנת שיעביר לו את הכסף, בין אם ממקורותיו ובין אם ממקורות אחרים, ובעקבות לחצים אלה, פנה הנאשם למכר משותף ושותפו בחלק מהעסקים בשם יהודה צדיק, וביקש את הסכום האמור עבור בן-אליעזר. יהודה צדיק סירב להעביר כסף ישירות לבן-אליעזר אלא לנאשם בלבד, ומסר לנאשם שיק בסכום הנע בין 1,200,000 ש"ח ל- 1,300,000 ש"ח לפקודת הנאשם. נטען כי הנאשם החזיק בשיק מספר ימים, אך לבסוף השיבו ליהודה צדיק ולא העבירו לבן-אליעזר על אף בקשות חוזרות ונשנות של בן-אליעזר.

האינטרסים הכלכליים

140. כתב האישום אינו מפרט אינטרסים כלכליים שהתקיימו בין בן-אליעזר לנאשם בסמוך ולאחר מועד העברת הכספים הנטענת, ולבד מאמירה כללית כי הכספים הועברו על-מנת שבן-אליעזר יטה לנאשם משוא פנים בדרך כלל, מפרט כתב האישום אירוע אחד בלבד, שהוא בגדר התמורה לשוחד, שהתרחש מספר שנים לפני העברות הכספים.

נטען כי הנאשם החזיק ב- 25% ממניות חברת "בי אנד אי אינטרנשיונל בע"מ", שהיא חברה ישראלית העוסקת בתחום הכימיקלים לטקסטיל (להלן - **חברת בי אנד אי**), ושותפיו לחברה היו אורי (פואד) מוצפי (אחיו של הנאשם, להלן - **אורי מוצפי**) ויעוז איסקין שאף כיהן כמנכ"ל החברה (להלן - **איסקין**) שכל אחד מהם החזיק כ- 37.5% ממניות חברת בי אנד אי.

מקור הכנסתה של חברת בי אנד אי היה במכירת סחורות למצרים, ולצורך כך, נדרשה החברה לאשרות כניסה למצרים עבור עובדיה, אלא שבמועד מסוים החלו הרשויות המצריות לדחות את בקשות החברה לקבלת אשרות.

נטען בכתב אישום כי באחד מימי השישי, בשנת 2007, הגיע הנאשם יחד עם שותפיו ללשכתו של בן-אליעזר שכיהן באותה העת כשר התשתיות, וביקש ממנו להפעיל את השפעתו בקרב הממשל המצרי לשם קבלת אשרות לעובדי החברה. לאחר הפגישה, ולבקשת הנאשם, פנה בן-אליעזר לקונסול המצרי מספר פעמים, ובעקבות פניות אלה, חידש קונסול מצרים את מתן האשרות לעובדי החברה באופן מידי, וכל אימת שהיה בכך צורך עד לפרוץ המהפכה המצרית בינואר 2011.

נטען כי פעולותיו של בן-אליעזר כפי שפורטו לעיל, היטיבו עם החברה באופן משמעותי מבחינה כלכלית ואף הצילו אותה מקריסה.

העברות הכספים הנטענות שפורטו לעיל מהנאשם לבן-אליעזר, נעשו על-פי כתב האישום, משום שהנאשם חש מחויבות בשל פעולותיו של בן-אליעזר כלפי חברת בי אנד אי, ועל-מנת שבן-אליעזר יטה לו משוא פנים בדרך כלל, דהיינו - התביעה מייחסת לנאשם "מניע כפול" לביצוע עבירת השוחד, הן צופה פני עבר (נוכח הסיוע שהעניק בן-אליעזר לחברת בי אנד אי) והן כשהוא צופה פני עתיד בהיבט של "שלח לחמך".

<u>זירת המחלוקת</u>

141. לאחר בחינת כלל הראיות וסיכומי הצדדים, נראה כי קיימות מחלוקות במספר זירות, ואלה הן:

(א) **עוצמת החברות בין בן-אליעזר לנאשם**

אף שהתביעה לא חלקה על העובדה כי בין בן-אליעזר לנאשם התקיימו יחסי חברות שנמשכו עשרות שנים (החל משנות ה- 80 גם על-פי כתב האישום) דומה כי עוצמת החברות מצויה במחלוקת מסוימת, ובשים לב למשמעותו של נתון זה, ראיתי לנכון להכריע גם בקשר לנסיבה זו.

(ב) **האדם העומד מאחורי העברת הכספים הראשונה (260,000 ש"ח)**

<u>לשיטת התביעה</u>, העברת הכספים הראשונה בהיקף של 260,000 ש"ח נעשתה מכספו ומחשבונו הפרטי של הנאשם, ובשל דרישתו של בן-אליעזר, תוך שהנאשם שם לנגד עיניו את סיועו הקודם של בן-אליעזר לחברת בי אנד אי, ועל-מנת שבן-אליעזר יטה לו משוא פנים בדרך כלל.

לשיטת ההגנה, העברת הכספים הראשונה בוצעה מחשבונו של הנאשם, אך אין המדובר בכספו אלא בהלוואה שהעמיד יחזקאל לבן-אליעזר. נטען כי בסמוך למועד העברת הכספים ביקש יחזקאל (תושב ארה"ב), אשר עשה שימוש תדיר בנאשם להעברת כספים לגיטימית לגורמים בישראל, להעביר את הכספים לבן-אליעזר דרך חשבונו של הנאשם, וכך פעל הנאשם.

(ג) **פעילות חברת בי אנד אי, היקף הסיוע שהעניק לה בן-אליעזר, משמעות הסיוע עבור פעילות החברה, ומשמעות הסיוע עבור הנאשם**

אין חולק כי בנקודת זמן מסוימת סייע בן-אליעזר לחברת בי אנד אי בקבלת אשרות כניסה למצרים, ואין אף חולק כי מספר שנים לאחר מכן, העביר הנאשם לחשבונו של בן-אליעזר את סכום הכסף מושא העברה השנייה - 500,000 ש"ח.

המחלוקת בזירה זו תתמקד בהיקף הסיוע שהעניק בן-אליעזר לחברת בי אנד אי, במשמעותו עבור פעילותה וחוסנה הכלכלי, ומשמעות אותו סיוע עבור הנאשם.

לשיטת התביעה, סיועו של בן-אליעזר בקבלת האשרות היה בהיקף ניכר (על פי כתב האישום, החל ממועד נתינתו בשנת 2007, ובאופן רציף - "כל אימת שהיה בכך צורך") וסיוע זה היטיב עם חברת בי אנד אי באופן משמעותי ולמעשה - הציל אותה מקריסה. בהינתן העובדה כי הנאשם החזיק ב- 25% ממניות החברה, ואחיו החזיק אף הוא נתח מהבעלות (ואף הועסק על-ידי החברה), נטען כי יש לראות בסיוע שהעניק בן-אליעזר לחברה כסיוע שהוענק לנאשם, על כל המשתמע מכך.

לשיטת ההגנה, אותן פעולות שנעשו על-ידי בן-אליעזר, היו פעולות שוליות ביחס לחברה שמידת העניין של הנאשם בה הייתה זניחה, וממילא לא היה באותן פעולות, שבוצעו שנים לפני ההעברה השנייה, כדי להוות מניע, ולו שולי, להעברת הכספים.

(ד) **שאלת קיומו של קשר סיבתי בין הסיוע שהעניק בן-אליעזר להעברת הכספים השנייה**

לשיטת התביעה, הסיוע המשמעותי שהעניק בן-אליעזר לחברת בי אנד איי ובהתאמה - לנאשם, היווה את "המניע" להעברת הכספים מהנאשם לבן-אליעזר. בזמן העברת הכספים - כך נטען - שם הנאשם לנגד עיניו את סיועו של בן-אליעזר לחברה, והכיר על כך תודה, וזאת בנוסף לרצונו כי בן-אליעזר יטה לו משוא פנים בדרך כלל.

לשיטת ההגנה, ההלוואה ניתנה מטעמים חבריים טהורים, לאור בקשתו של בן-אליעזר לקבלת סיוע לרכישת דירה שתהלום את מצבו הרפואי וקשייו, ונוכח רצונו של הנאשם, חברו בלב ובנפש, לסייע לו במימוש רצונו.

נטען כי לנאשם לא היה אינטרס כלכלי עתידי כלשהו בשימור חברותו עם בן-אליעזר או כזה הכרוך בהכרת תודה על פעולות שביצע בן-אליעזר בעבר עבור חברת בי אנד אי.

(ה) **דרישת השוחד הנטענת שהוצבה על-ידי בן-אליעזר ליהודה צדיק בסך 1,200,000 ש"ח**

עובדה נטענת זו היא שריד מובהק לכתב האישום המקורי שהוגש בהליך, עת היה בן-אליעזר בין החיים, שכן העבירה הגלומה בעובדות הנטענות, יוחסה אך ורק לבן-אליעזר.

הגם שנשמעו עדויות בעניין זה, לרבות עדותו של יהודה צדיק, והצדדים התייחסו לסוגיה בסיכומיהם, לא ראיתי כיצד יש בהכרעה בסוגיה זו על-מנת לתרום להכרעה בעבירות המיוחסות לנאשם.

אסתפק אפוא בהערות הבאות: (א) דבר פניית בן-אליעזר לנאשם על-מנת שיעמיד לו (לבן-אליעזר) הלוואה בסכום נוסף, לרבות באמצעות פניה לחברים, צוינה על-ידי הנאשם בחקירתו, מיוזמתו, ומבלי שלחוקרים הייתה אינדיקציה כלשהי לאותה דרישה (ת/6א עמ' 26 ש' 33); (ב) הנאשם תיאר כיצד פנה אל חברו ושותפו בחלק מעסקיו, יהודה צדיק, איש אמיד אף הוא, אשר הסכים להעביר כסף לבן-אליעזר, אולם התנה זאת בכך שהכסף יועבר לנאשם, והוא זה שיעבירו אל בן-אליעזר, ואף תינתן ערבות בדמות משכנתא על ביתו של בן-אליעזר; (ג) בהינתן עמדתו של יהודה צדיק, ואף שצדיק העביר לרשותו של הנאשם שיק על מלוא הסכום, צוין בכתב אישום כי "**נאשם 3 החזיק בשיק מספר ימים, אך לבסוף השיבו ליהודה צדיק ולא העבירו לבן-אליעזר על אף בקשות חוזרות ונשנות של בן-אליעזר**"; (ד) הנאשם תיאר בחקירתו במשטרה ובעדותו כי פניית בן-אליעזר לקבלת הלוואה נוספת (מעבר להלוואה שהוא עצמו העמיד לו ביום 22.1.12), הוסברה כרצון לעמוד בתשלום מקדמה, אך משהובהר כי לא ניתן להעמיד את שיעבוד הבית (התנאי שהציב צדיק בלוחות הזמנים בהם נדרש הכסף) החליט שלא להעביר לבן-אליעזר סכום שאינו שלו.

אף אם נכונה טענת התביעה, והנאשם חזר וביקש מיהודה צדיק להעמיד את ההלוואה לבן-אליעזר, אין בנסיבה זו תרומה בעלת ערך להכרעה עובדתית, שכן ממילא הנאשם הודה כי העביר מכספו שלו 500,000 ש"ח לבן-אליעזר, וסוגית "המניע" עומדת להכרעה בהקשר זה. באותו אופן ניתן להתייחס גם לטענת ההגנה, לפיה יש לראות בעצם החזרת השיק ליהודה צדיק, כאינדיקציה נוספת לטענה כי לא התגבשה אצל הנאשם כוונת שוחד כלשהי, שאחרת היה דואג להעביר גם סכום זה לבן-אליעזר.

דיון והכרעה

כללי

142. בהינתן המסקנה לפיה זירת המחלוקת החמישית (דרישת השוחד של בן-אליעזר שאינה מיוחסת לנאשם) אינה תורמת להכרעה, נראה אפוא כי יש להכריע בארבע זירות כדלקמן: **(א)** עוצמת החברות בין בן-אליעזר לנאשם; **(ב)** האדם העומד מאחורי העברת הכספים הראשונה; **(ג)** פעילות חברת בי אנד אי והיקף הסיוע שהוענק לה על משמעותו; **(ד)** הקשר בין סיועו של בן-אליעזר להעברת הכספים השנייה.

עוד טרם הכרעה בזירות המחלוקת השונות, יש להידרש לאירועים שליוו את מסירת גרסתו הראשונה של הנאשם עת נחקר ביחידת להב 433, גרסה שנשארה איתנה ועקבית אף במהלך המשפט עצמו.

כנקודת מוצא לדיון, אציין כי הנאשם הודה, עוד טרם תחילת חקירתו, כי העביר לבן-אליעזר 500,000 ש"ח, ונסיבות הודייתו, כמו גם חקירתו, היו במוקד ההליך ולובנו בצורה מקיפה.

<u>על נאשם 3, דמותו והתנהלות חקירתו הראשונה</u>

<u>על הנאשם</u>

143. הנאשם נולד בעיראק בשנת 1957, עלה לישראל עם הוריו בשנת 1972, ולאחר סיום לימודיו והשירות הצבאי, החל את לימודיו באוניברסיטה, אולם לאחר שנה (בשנת 1981) טס לארצות הברית, שם התגורר עד שנת 1995. הנאשם החל את דרכו המקצועית בארה"ב כמוכר בחנות למוצרי אלקטרוניקה, ובהמשך רכש מספר חנויות אותן הפעיל עד שנות ה- 90, שאז החל לפעול בעיקר בתחום הנדל"ן. בשנת 1995, תוך שעסקיו בארה"ב פעילים, חזר הנאשם, עם משפחתו ובתו בת ה- 6 להתגורר בישראל, והחל לפעול במספר עסקים גם בישראל. שנים ספורות לאחר מכן החליט הנאשם כי אינו מעוניין לנהל עסקים בישראל, והמשיך לנהל את מרבית עסקיו בארה"ב, לצד פתיחת עסקים שונים באירופה.

<u>זימונו של הנאשם לחקירה והתנהלות חקירתו</u>

<u>העובדות הרלוונטיות</u>

144. השלב הסמוי של חקירת הפרשה נמשך ימים ספורים בלבד, וביום 6.6.14 הפכה החקירה לגלויה עת זומנו בן-אליעזר ונאשם 2 למסירת עדות.

חקירתו של נאשם 2, אשר כבר בשלב הסמוי עמדו בפני החוקרים נתונים אשר לימדו על העברת כספים בסכום משמעותי מחשבונו לבן-אליעזר, החלה כחקירה תחת אזהרה.

בשונה מכך, בעניין נאשם 3, והגם שברשות המשטרה היו נתונים אשר לימדו על העברת 260,000 ש"ח מחשבונו הפרטי לחשבון כונס הנכסים שבאמצעותו נרכש לכאורה המגרש בנס-ציונה על-שם בנו וכלתו של בן-אליעזר (ת/278), בחרה היחידה החוקרת לזמנו לחקירה "פתוחה" ולא לחקירה תחת אזהרה (כחשוד).

ראש צוות החקירה, רפ"ק צחי חבקין (להלן - **רפ"ק חבקין**), שאף נכח בחלק מהחקירה, תיאר בעדותו כי החקירה לוותה על-ידי פרקליטה מפרקליטות מחוז תל-אביב (מיסוי וכלכלה), וכי בנקודת הזמן בה זומן הנאשם לחקירה, ההנחה הייתה כי קיימת הבחנה בין עוצמת החשד שהתעורר ביחס לפעולותיו לבין עוצמת החשד שהתקיים ביחס לנאשם 2, והבחנה זו הצדיקה את השוני ב"סוג החקירה" אליה זומנו כל אחד בנפרד.

145. משהגיע הנאשם למתקן להב 433 <u>לצורך חקירתו כעד</u>, פגש בשער את החוקר ביטון, שהמתין לו. אין חולק, כי עוד טרם כניסתם של השניים לחדר החקירות, ובזמן המתנה שנמשכה כ- 20 עד 30 דקות בחצר, סיפר הנאשם מיוזמתו לחוקר ביטון כי העביר לבן-אליעזר 500,000 ש"ח ומעבר לזה לא העביר לו כספים. דבר העברת ה- 500,000 ש"ח לבן-אליעזר לא היה ידוע למשטרה, כך שניתן לראות, כי עוד טרם כניסתם לחדר החקירות, היה ברור כי עסקינן בנחקר אשר העביר מחשבונו לאיש ציבור מכהן, או לטובת מי מבני משפחתו, סכום של כ- 760,000 (260,000 ש"ח לחשבון כונס הנכסים ו-500,000 ישירות לבן-אליעזר).

החוקר ביטון תיאר בעדותו כי משנחשף בפניו נתון זה עוד טרם חקירתו של הנאשם, פנה לרפ"ק חבקין ולפרקליטה המלווה, אשר החליטו שלא לשנות את "סיווג החקירה" והנחו אותו לבצע את החקירה באופן שתוכנן מראש, דהיינו - "חקירה פתוחה" כ"עד" שאינה כרוכה באזהרת הנחקר. לציין כי על-פי דברי החוקר ביטון, הפרקליטה המלווה נכחה במתקן המשטרתי, וכך גם רפ"ק חבקין, כך שההתייעצות לא הייתה טלפונית אלא פנים אל פנים (פרו' עמ' 828 ש' 19-23).

ראה בהקשר זה עדותו של החוקר ביטון שציין: "**בהחלט זה נאמר באותו מעמד גם לפרקליטה וגם לצחי חבקין ראש הצח"מ <u>וההחלטה</u> הייתה לא לגבות ולא לחקור אותו באזהרה...**" (פרו' עמ' 807 ש' 27 וראה גם עמ' 800 ש' 26).

חרף הנתונים הברורים אשר הצביעו על העברת סכום כסף משמעותי ביותר לאיש ציבור מכהן, החלה כאמור חקירתו של הנאשם כחקירת עד ולא כחקירת חשוד.

146. צפייה בתקליטור החקירה מלמדת כי מעבר להחלטה המודעת שלא לחקור את הנאשם באזהרה, **הדגיש והעצים** החוקר ביטון באוזניו של הנאשם את ההבדל בין חקירה "פתוחה" לבין חקירה "באזהרה", תוך אמירה ברורה, לפיה כיוון שמדובר בחקירה פתוחה הוא יכול וצריך להרגיש חופשי ולספר את כל אשר על ליבו.

וכך מתמליל החקירה: "**רוי תראה... באמת רוי תעשה לי טובה תקשיב... <u>זו הודעה פתוחה אני באמת מבקש שתגיד באמת מה קרה בכל רגע נתון, וכל שאלה שאני שואל אני לא שואל את השאלה סתם</u>, יהיו שאלות שאני אשאל ואני כבר יודע את התשובה עליהם. או-קיי. <u>אין מה להסתיר אני כרגע לא מייחס לך את זה כרגע, לא מייחס לך איזה ביצוע עבירה, החקירה היא לא באזהרה</u>**" (ת/6א עמ' 30 ש' 33).

מגמה זו, של חידוד ההבדלים בין חקירה פתוחה לחקירה תחת אזהרה, נמשכה גם בהמשך החקירה, שעה שהנאשם התייחס <u>למניע</u> למסירת הכספים, שאז אמר לו החוקר ביטון: "**... <u>לכן אני גובה ממך הודעה פתוחה, זה הודעה פתוחה</u>**" (ת/6א עמ' 32 ש' 1); וכן: "**<u>כאחד שהיה בשרשרת של מתן הכספים, או-קיי אז אנחנו שואלים אותך... זה עדיין לא באזהרה</u>**" (ת/6א עמ' 32 ש' 3).

147. החקירה נמשכה אפוא מבלי שחוקרי המשטרה הזהירו את הנאשם, וכאשר התבהרה (לשיטת החוקרים) תמונת העברת הכספים המחשידה, עבר החוקר ביטון לתור אחר "המניע להעברת הכספים", דהיינו - הפעולות שבן-אליעזר ביצע או הבטיח לבצע עבור הנאשם.

וכך מדברי החוקר ביטון עת החל לחקור את הנאשם ביחס לתמורה שקיבל או לא קיבל מבן-אליעזר, תוך שהדגיש בפניו כי הקושי היחיד מבחינתו (של הנאשם) מתמקד ב"אי הנעימות" למסור גרסה אודות חברו הטוב -בן-אליעזר:

"**... תראה רוי בוא אני אגיד לך משהו אנחנו לא סתם שואלים את השאלות האלה אנחנו חיים בעולם... <u>אנחנו חיים בעולם שאין מתנות חינם</u>. אין מתנות חינם גם בין חברים. במיוחד כאשר חבר נותן... הלוואה ואנחנו יודעים שהוא יודע שההלוואה לא תוחזר לו של שבע מאות שישים אלף שקל במקרה הטוב. ואנחנו יודעים על דברים אחרים. אבל... מבלי שהוא עזר. או-קיי. <u>לכן אמרתי לך את זה גם למטה וגם עכשיו חשוב מאוד או-קיי, או-קיי. שתאמר בדיוק את הכול. את הכל זה אומר גם דברים שאתה חושב שיהיו קשים לך לומר אותם בגלל היותך חבר של פואד שלושים שנה. ואמרתי לך עוד דבר הסיטואציה פה היא קשה, כי אנחנו שואלים על חבר שלך שהיה איתך שלושים שנה זה לא קל</u>. ואתה אמרת לי שזה לא קל. עכשיו ...**" (ת/6א עמ' 44 ש' 5).

148. במסגרת חקירת "המניע להעברת הכספים", ועל-מנת לדלות פרטים נוספים, המשיך החוקר ביטון את אותו מצג מובהק לפיו החקירה אינה באזהרה ועל כן הנחקר יכול "להרגיש חופשי" למסור את כל הפרטים. ואז, לאחר אמירותיו החד-משמעיות של החוקר ביטון שפורטו לעיל, נשאל הנאשם האם יתכן ובן-אליעזר סייע לו בהקשר למצרים. אז נזכר הנאשם ותיאר כי היה אירוע שהתרחש מספר שנים עובר להעברות הכספים, במסגרתו נעשתה פניה לבן-אליעזר על-מנת שיסייע להוציא אשרת כניסה למצרים עבור חברת בי אנד אי (ת/6א עמ' 44 ש' 26), אולם הסביר כי לא היה שום קשר בין הסיוע בקבלת האשרה להלוואה שנתן לבן-אליעזר ("**בחיים לא היית מגלה את זה, אני אומר לך את האמת, אני בא ואומר את האמת. אין קשר בין הויזה לפני שבע שנים**..." - (ת/6א עמ' 51 ש' 36).

149. גם לאחר שבידי החוקרים היה מקבץ עובדות שלימדו על העברת כספים משמעותית מהנחקר לאיש ציבור מכהן, גם לאחר שאותו נחקר הודה בדבר פעולות שביצע איש הציבור לטובתו (אף שטען מהרגע הראשון שאין קשר בין הדברים), המשיכה החקירה, תוך שהחוקר ביטון מבקש לדעת את הפרטים הרלוונטיים לסיועו של בן-אליעזר בהוצאת האשרות (דרך מי בוצעה הפניה; אל מי בוצעה הפניה; מה היו נסיבות הפניה לבן-אליעזר; מדוע נדרשה חברת בי אנד אי לסיוע בקבלת אשרות, ושאלות רבות נוספות).

שלב זה של החקירה, מנקודת הזמן בה סיפר הנאשם על אותו סיוע בקבלת האשרות, משתרע על-פני תשעה עמודים בתמליל החקירה, ורק בסיום חלק זה יצא החוקר ביטון מחדר החקירות על-מנת להתייעץ, ומיד עם חזרתו הזהיר את הנאשם ויידע אותו בדבר זכויותיו כחשוד.

150. הלכה למעשה, חקירת הנאשם, על הרכיבים המשמעותיים ביותר שלה (העברות הכספים על-ידי הנאשם והפעולות שביצע בן-אליעזר לטובת הנאשם) בוצעה כחקירת "עד" ולא כחקירת "חשוד", וממילא מבלי שהנאשם הוזהר, ומבלי שהודעו לו זכויותיו.

<u>טענות הצדדים בהקשר להתנהלות חקירתו של הנאשם</u>

151. לשיטת ההגנה, התנהלות היחידה החוקרת כפי שתוארה לעיל, פגעה פגיעה אנושה בזכויותיו של הנאשם כנחקר, ועמדה בסתירה מובהקת לעמדתו העקבית של בית המשפט העליון בהקשר לזכויות נחקרים. נטען כי חוקרי היחידה "הקטינו" את הסיטואציה בעיני הנאשם, וזאת מתוך ידיעה ברורה כי ככל שהחקירה תעבור לשלב "חקירה באזהרה", יתכן ולא ישתף פעולה, ויתכן ואף יבקש להתייעץ עם עורך דין. התנהלות מעין זו, וכך נטען, עומדת בפרמטרים שנקבעו בפסיקה להחלת טענת "הגנה מן הצדק", אשר יכולה להוביל בנסיבות העניין עד כדי ביטול כתב האישום. זאת ועוד, ההגנה התייחסה בסיכומיה לכשלים שנפלו בתיעוד הצמתים השונים בחקירה, ובהם: היעדר מזכר ביחס לשיחה שנערכה בין החוקר ביטון לנאשם עובר לחקירה; היעדר מזכר בדבר התייעצות עם ראש הצח"מ והפרקליטה המלווה על המשך חקירת הנאשם בעדות פתוחה; והיעדרם של מזכרים נוספים (וראה פירוט בסעיף 235 לסיכומי ההגנה).

152. התביעה ציינה בסיכומיה כי לא נפל כל פגם בהתנהלות החוקרים, וגם אם אולי ניתן לומר כי "הדינמיקה החקירתית אינה מושלמת", אין ספק כי לא מדובר ב"תחבולה נפסדת", אלא ב"תחבולה נסבלת" (סעיף 159 לסיכומיה). עוד ציינה התביעה כי צפייה בתיעוד החזותי של החקירה, מלמדת כי החקירה התנהלה ברוגע ובנועם, תוך התחשבות בנחקר ובצרכיו, ולשיטתה, ההגנה לא הצביעה, וגם אין ביכולתה להצביע על קיומו של אף לא אחד מאבות הפסול העשויים להוביל לפסילת הודעה, שכן: "**לא ננקטה שיטת תחקור בלתי הוגנת**"; "**לא ננקטה תחבולה בלתי הוגנת להכשלת הנאשם**"; "**החוקרים נהגו בנאשם בכבוד ורגישות**"; "**לא הופעל על הנאשם אף אמצעי לחץ, איום, שיטת חקירה מתוחכמת או הבטחה**" (סעיפים 150 ו-151

לסיכומיה). נטען בסיכומי התביעה כי החקירה החלה כחקירה פתוחה, שכן תחילה ידעו החוקרים על העברת 260,000 ש"ח בלבד, ובהמשך (עוד טרם הכניסה לחדר החקירות) ציין הנאשם כי העביר 500,000 ש"ח לבן-אליעזר, אולם לא הייתה בידי החוקרים אינדיקציה נוספת לאותו סכום. צוין כי "**במבט לאחור ובחוכמה שבדיעבד, יתכן שניתן היה להקדים את מועד אזהרת הנאשם. עם זאת, ההתרשמות מצפייה במהלך החקירה היא לא של טמינת פח מכוונת אלא שלחוקר לקח זמן לעבד את המידע - שלמעשה הושלם מעגל עבירת השוחד בדברים שהנאשם מסר**" (סעיף 15 לסיכומי התביעה). עוד הפנתה התובעת לחששו של הנאשם מחקירה באזהרה, כפי שחשש זה בא לידי ביטוי לאחר שהוזהר, אז היה הנאשם בסערת רגשות.

<u>התנהלות חקירתו של הנאשם - שלילת זכויות מכוונת, תקלה שולית או "תחבולה נסבלת"?</u>

<u>על משמעותה של חקירה באזהרה</u>

153. חקירתו של הנאשם התבצעה בשנת 2014, <u>כשמונה שנים</u> לאחר שניתן פסק דינו של בית המשפט העליון בעניין **ישכרוב** [ע"פ 5121/98 **ישכרוב נ' התובע הצבאי הראשי** (4.5.2006)], ובנקודת זמן בה נראה היה כי גורמי האכיפה השונים היו צריכים להטמיע בתודעתם ובדרכי התנהלותם את קביעות בית המשפט העליון בדבר הראוי והבלתי ראוי בחקירת חשוד, לפחות בכל הנוגע למוטיב האזהרה ולמוטיב יידוע החשוד בדבר זכויותיו.

154. קיים פער דרמטי בין חקירת אדם כעד לבין חקירת חשוד. פער זה נובע מהשוני בהשלכות האפשריות של החקירה על אותו אדם שמסר עדות כעד, להשלכות האפשריות של החקירה על מי שנחשד בביצוע העבירות. מעבר לפער האמור, וכתוצאה ממנו, קיימות לחשוד זכויות יסוד, ובהן זכות השתיקה (הנגזרת מהזכות לאי הפללה עצמית) וזכות ההיוועצות.

הסיטואציה בה עומד חשוד עובר לתחילת חקירתו היא סיטואציה מורכבת, ואין חולק, כי כמעט לכל היבט בהתנהלותו בעת החקירה תהיה השלכה כזו או אחרת על המשך החקירה, על תוצאותיה, ולא מן הנמנע שאף על חירותו. אזהרת החשוד מהווה את "מנגנון ההגנה" בעזרתו, בצירוף ליידוע בדבר זכויותיו, יוכל החשוד לממש את מלוא זכויותיו.

במאמרו של דב גלעד כהן, "'**ונזהרתם מאוד': דיות והיקף אזהרת חשוד כבסיס לפסילת הודעות, ביטול או המרת אישומים**" (אושר לפרסום בכתב העת 'משפט מפתח' גיליון 6 עתיד להתפרסם במהלך שנת 2020, זמין לקריאה ב-https://papers.ssrn.com/abstract=3308696) התייחס המחבר למשמעותה של "חקירה באזהרה", וציין את הדברים הבאים:

> **"החקירה באזהרה היא אירוע מכונן. עבור החשוד, זו תחילתו של ההליך הפלילי. לרשות החוקרת, זו הנקודה בה התזה שלה עומדת למבחן מול גרסתו (או שתיקתו) של החשוד ומעורבים נוספים. מטבע הדברים, וביתר שאת - בעת חקירה, קיימים פערי כוחות וידע משמעותיים בין הגוף החוקר לבין הנחקר. פערים אלה נובעים מלחץ נפשי רב, חוסר ידיעה לגבי טיב הראיות שנאספו בנוגע לחשוד - אם בכלל, חשש ממעצר, חרדה מפני משמעות ההליך בהווה ובעתיד לבוא, אי-ידיעת הדין, היעדר הבנה בנוגע לזכויות יסוד ונטייה לרצות בעלי שררה ומרות".**

155. אף כאשר עסקינן בסיטואציה של נחקר שאינו עצור, ראתה פסיקת בית המשפט העליון את סעיף 28 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים) התשנ"ו-1996, כמקור הנורמטיבי העיקרי המעגן את חובת מתן האזהרה בטרם גביית הודעת חשוד.

סעיף 28(א) לחוק קובע כי: "**לא יחליט הקצין הממונה על מעצרו של אדם, על המשך מעצרו או על שחרורו בערובה, ולא יקבע את סוג הערובה, גובהה ותנאיה, בלי שיתן תחילה לאותו אדם הזדמנות להשמיע את דברו, לאחר שהזהירו כי אינו חייב לומר דבר העלול להפלילו, כי כל דבר שיאמר עשוי לשמש ראיה נגדו וכן כי הימנעותו מלהשיב על שאלות עשויה לחזק את הראיות נגדו**".

וראה באותו הקשר ע"פ 10049/08 **אבו עצא נ' מדינת ישראל** (23.8.2012).

156. הועדה המייעצת לשר המשפטים לעניין סדר הדין הפלילי וראיות (להלן - **ועדת נאור**) אשר הגישה את המלצותיה לשר המשפטים בחודש אפריל 2012, התייחסה, בין היתר, לשאלת דיות האזהרה ותוכנה, והמליצה להסדיר בחוק שני רכיבים מצטברים: החובה ליידע כל חשוד בדבר זכויותיו, דהיינו - זכות ההיוועצות וזכות השתיקה, יחד עם חובת הבהרת "עיקרי העובדות בדבר החשד המיוחס לו".

157. במידה ויתברר כי במהלך גביית הודעת הנאשם נפלו פגמים מסוימים, הכיר הדין בשני מסלולים אפשריים לבחינת קבילות ההודעה.

המסלול הראשון הוא המסלול הקבוע בסעיף 12 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971 (להלן - **פקודת הראיות**) לפיו תהא הודאה קבילה רק אם יוכחו הנסיבות בהן ניתנה ההודאה ובית המשפט ישתכנע כי ההודאה הייתה חופשית ומרצון. על פי סעיף זה, יכול בית המשפט להורות על פסילת הודאה אם הוכח כי נגרמה פגיעה משמעותית וחמורה באוטונומית הרצון ובחופש הבחירה של הנאשם במסירת הודאתו בחקירה.

בית המשפט התייחס בפרשת יששכרוב לאותה הנמקה מקובלת שניתנה לפסילת הודאה לפי סעיף 12, והיא שלילת חופש הבחירה של הנחקר, המקימה חשש לאמיתות ההודאה, וציין כי כיום, ברוח חוק היסוד, **ההגנה על חופש הרצון של הנחקר** מהווה תכלית עצמאית וטעם נכבד לפסילת קבילותה של ההודאה לפי סעיף 12 לפקודת הראיות.

וכך נקבע: "**... בעוד שבעבר ההצדקה שניתנה לפסילתה של הודאה לפי סעיף 12 נשענה על ההנחה לפיה שלילת חופש הבחירה של הנחקר מקימה בהכרח חשש לאמיתות הודאתו, הרי על-פי רוחו והשראתו של חוק היסוד מן הראוי לקבוע כי ההגנה על חופש הרצון של הנחקר מהווה כיום תכלית העומדת בפני עצמה ומהווה טעם נכבד ועצמאי לפסילת קבילותה של ההודאה לפי סעיף 12 לפקודת הראיות**" (שם, פסקה 34).

המסלול השני הוא המסלול המבוסס על הדוקטרינה הפסיקתית לפסילת ראיות שהושגו שלא כדין בהליך הפלילי, כפי שהותוותה על-ידי בית המשפט בפרשת יששכרוב. בהתאם לדוקטרינה, נתון לבית-המשפט שיקול-דעת לפסילת קבילותה של ראיה בפלילים אם נוכח לדעת כי הראיה הושגה שלא כדין וקבלתה תפגע באופן מהותי בזכותו של הנאשם להליך הוגן שלא בהתאם לגדריה של פסקת ההגבלה.

שיקול דעת זה יופעל במסגרת נוסחת איזון, תוך התחשבות בנסיבותיו של כל מקרה לגופו, ובהתאם לאמות מידה אליהן התייחס בית המשפט העליון בפרשת יששכרוב: "**אופיה וחומרתה של אי החוקיות שהייתה כרוכה בהשגת הראיה; מידת ההשפעה של אמצעי החקירה הפסול על הראיה שהושגה; הנזק מול התועלת החברתיים הכרוכים בפסילתה**".

בפרשת יששכרוב, כידוע, דן בית המשפט העליון בסיטואציה בה החשוד (לימים הנאשם) נחקר באזהרה, אולם נשללה ממנו זכות ההיוועצות.

158. **הסיטואציה שעמדה לבחינה בפרשת יששכרוב "מרוככת" בהשוואה לסיטואציה העומדת לבחינתי כעת**, שכן על-פי הנטען, חוקרי המשטרה לא שללו רק את **אחת הזכויות** המוענקות לחשוד עובר לחקירתו (כפי שאירוע בפרשת יששכרוב), אלא טשטשו, עד כדי העלימו, את הבעייתיות ביחס לדברי הנאשם בחקירתו. לשיטת ההגנה, התנהלות חוקרי המשטרה "ניטרלה" את כל מנגנוני ההגנה הלגיטימיים שהיו צריכים להינתן לנאשם עובר לחקירתו, והלכה למעשה, **הובילו לשלילה מוחלטת של כל זכויות היסוד** להן הוא זכאי כחשוד העומד להיחקר.

על סיטואציה מעין זו עמד בית המשפט העליון בע"פ 4415/16 **מדינת ישראל נ' פלוני** (15.10.2017) בקובעו את הדברים הבאים:

"**<u>ואולם ישנן תחבולות, ואף זאת כבר נפסק, שאינן הוגנות ואינן לגיטימיות ועל כן אם נעשה בהן שימוש הן עלולות להביא לפסילת הודאה שמסר חשוד. כך, למשל, אין</u>**

להשתמש בתחבולה המפרה את זכותו של החשוד להימנע מהפללה עצמית (ראו: ע"פ 2831/95 אלבה נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(5)221, 291 (1996); עוד ראו: יעקב קדמי על הראיות חלק ראשון 78 (2009)). אמנם, שימוש בתחבולה כזו לא מוביל בכל מקרה לפסילת ההודאה שניתנה בעקבותיה. עם זאת, פגיעה בזכות השתיקה ובזכות לחיסיון מפני הפללה עצמית מהווה שיקול נכבד בעת בחינת קבילותה של הודאה כזו וככל שבית המשפט מגיע למסקנה כי יכולתו של חשוד לבחור אם להודות בעבירות המיוחסות לו נפגעה בצורה משמעותית וחמורה, הוא יורה על פסילת ההודאה (ראו: בע"פ 5121/98 יששכרוב נ' התובע הצבאי הראשי, פ"ד סא(1) 461, 520-522 (2006) (להלן: עניין יששכרוב); עוד ראו: ע"פ 6613/99 סמירק נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 529, 541 (2002)).

17. בעניין יששכרוב נפסק כי פגם באזהרה אשר לא פגע באופן חמור ביכולתו של החשוד לבחור האם להודות במיוחס לו לא יביא לפסילת הודאתו (שם, בעמ' 522; עניין און, בפסקה 7 לפסק דיני). ואולם, המקרה שבפנינו שונה תכלית השינוי וחמור בהרבה ממקרה שבו נפל פגם באזהרה. מדובר ביצירת רושם מטעה באשר למצב החוקי, אשר יש בה כדי לנטרל את ההגנות שאותן מיועדת האזהרה לספק. ואכן, ניתן להיווכח כי מרגע שהמשיב סבר, בעקבות דברי החוקרים, כי די לו בטענה שהיחסים היו בהסכמה על-מנת להדוף את האישום הפלילי וכי לגילה של המתלוננת אין משמעות בהקשר זה, הוא היה נכון להסכים להערכה לפיה היחסים נמשכו כשנתיים טרם החקירה ולא שנה בלבד כפי שטען תחילה. דבריו אלה הם שהיוו בסיס נוסף לקביעתו של בית המשפט קמא לפיה המשיב קיים יחסי מין אסורים עם המתלוננת טרם שמלאו לה 16 שנים. בהינתן הנסיבות אשר הובילו את המשיב לאשר הערכה זו, ספק רב אם ניתן לסמוך על כך ממצא עובדתי כלשהו וזאת בשל הפגיעה הממשית שנגרמה בנסיבות אלה לזכות העומדת למשיב כחשוד להימנע מהפללה עצמית...".

מן הכלל אל הפרט

159. בחינת הנתונים הצריכים לעניין על רקע קביעותיו של בית המשפט העליון באשר לחשיבות בשמירה על זכויות נחקרים, מובילה למסקנה כי התנהלותם של גורמי החקירה הייתה התנהלות חמורה, והעובדה כי זו גובתה, בזמן אמת, על-ידי הפרקליטות, אשר הוסיפה והחזיקה באותה עמדה מגבה גם במהלך ניהול המשפט וגם בסיכומיה, אך מעצימה חומרה זו.

160. נתוני הבסיס שהיו בפני גורמי החקירה, בעטיים זומן הנאשם לחקירה, היו כאלה אשר הצדיקו חקירה באזהרה כבר מהשלב הראשון. על פניו, מדובר בסכום של כרבע מיליון ש"ח, שעל-פי החשד הוענק כהטבה לאיש ציבור מכהן. נתוני פתיחה כמעט זהים הובילו את אותם חוקרים ואת אותה פרקליטות לחקור את נאשם 2 באזהרה, ועל כן בחירתם המודעת להימנע מחקירה באזהרה של הנאשם, רחוקה מלהניח את דעת.

יתרה מכך, וכיוון שחקירתו של הנאשם התרחשה כשבועיים לאחר חקירתם של בן-אליעזר ונאשם 2, היה כבר ברור כי עוצמת החשד הפרסונלי ביחס לבן-אליעזר היא לא מבוטלת, ונראה כי מדובר - על-פי החשד - בעובד ציבור שקיבל סכומי כסף נכבדים מאחרים.

ואם דברים אלה נכונים באשר לחשד להעברת כספים בסכום של 260,000 ש"ח, על אחת כמה וכמה כאשר עסקינן במי שהודה, בזמן ההמתנה לחקירה, בהעברת סכום נוסף של 500,000 ש"ח לבן-אליעזר.

דומני שלא בכדי, ולאחר ששמע דברים אלה, ביקש החוקר ביטון להתייעץ עם הפרקליטה המלווה ועם ראש צוות החקירה, אולם גם שני גורמים אלה נמנעו מלעשות את המובן מאליו והמתחייב על פי דין, וליתן את ההנחיה המתבקשת לשינוי סטטוס החקירה עוד טרם החלה מסטטוס של "חקירת עד" לסטטוס של "חקירת חשוד".

161. ההתנהלות החמורה לא הסתכמה רק בהחלטה שלא לקיים חקירה באזהרה (שהובילה לשלילת כל זכויותיו של הנאשם) אלא התאפיינה גם בשורה של "הסברים" שסיפק החוקר לנאשם באשר להבדלים בין "חקירה פתוחה" לבין "חקירה באזהרה". פעם אחר פעם הסביר החוקר ביטון לנאשם כי עליו לומר את כל האמת, כי אין סיבה למסור גרסאות מצמצמות, כאשר <u>המסר הברור</u> העולה מדבריו של החוקר ביטון, הוא מסר לפיו הנאשם יכול למסור כל נתון שיישאל לגביו ללא חשש מפני הפללה עצמית.

162. ואם בכך לא די, הרי שהתנהלותם החמורה של גורמי החקירה המשיכה גם לגבי האופן בו נחקר "המניע", דהיינו - אותן פעולות שנעשו לכאורה על-ידי בן-אליעזר לטובת הנאשם. החוקר ביטון בחר לחקור את הנאשם גם בסוגיה זו, תוך יצירת "מסך עשן" סביב המשמעות המשפטית של דבריו, ומבלי שהסתפק בקבלת תשובה נקודתית, אלא המשיך וליבן עם הנאשם את כלל הנתונים הרלוונטיים לסוגיה זו.

בעדותו, לשאלות בית המשפט, ניכר היה כי החוקר ביטון מתקשה לספק תשובות ברורות לשאלה מדוע גם לאחר תיאור הנאשם בדבר סיועו של בן-אליעזר בקבלת האשרות לא עצר את החקירה באופן מידי ועבר לחקירה באזהרה, עד שלבסוף הסכים להודות כי תשובות הנאשם הציתו "ניצוצות של חשד" ("**בשלב הזה שהוא אומר לי שהוא נתן פואד עזר לו בויזה אוקיי יש פה איזה עניין של ניצוצות שפה צריך לעצור כן של חשד יש פה עניין של חשד מבחינתי כחוקר...**", פרו' עמ' 843 ש' 26 עד עמ' 846 ש' 13).

163. רק לאחר שהנאשם "התפשט" מכל הגנותיו, ומסר את כל הנתונים הרלוונטיים באשר להעברת הכספים לבן-אליעזר ולסיוע שהעניק בן-אליעזר לחברת בי אנד אי, התקיימה התייעצות של גורמי החקירה, והוחלט לעבור לחקירה באזהרה.

164. לעיתים טוב מאוחר מאשר אף פעם לא, אלא במקרה דנן, המאוחר היה מאוחר מאוד, ולא היה בו, ולו במעט, כדי לרפא את כלל הפגמים והכשלים שנפלו בהתנהלות גורמי החקירה והפרקליטות.

התשובה לשאלה האם מדובר בהתנהלות מכוונת או בתקלה, נלמדת לצערי מן העובדות, ואין לי אלא לקבוע כי התנהלותם של גורמי החקירה, בגיבויה האקטיבי של הפרקליטות, נועדה לנטרל את מנגנוני ההגנה של הנאשם, והיה בה משום חציית קווים, רמיסת זכויות בסיסיות של חשוד ונחקר, והכל תוך ניסיון לחלץ מהנחקר נתונים מפלילים שייסעו בידם לגבש בסיס ראייתי אשר יאפשר הגשת כתב אישום.

ההסברים שנמסרו על-ידי גורמי החקירה בבית המשפט היו הסברים קלושים ורחוקים מלהניח את הדעת, ולא היה בהם משום לקיחת אחריות אשר תוכל ללמד על תובנה והפנמה של הפסול שבהתנהלותם.

כך לדוגמא, ציין רפ"ק חבקין כי חלק מהשיקולים היו שלא להזיק לנאשם בחקירה באזהרה הכרוכה בפתיחת תיק מב"ד (פרו' עמ' 643 ש' 17). עם כל הכבוד להסבר זה, ספק גדול בעיני אם ביסוד קבלת ההחלטה שלא להזהיר את הנאשם, עמדה לנגד עיניו של רפ"ק חבקין, ולו בדוחק, הדאגה שמא "ייפתח תיק לנאשם" וממילא לא ניתן להשוות בין "הנזק" שייגרם לאדם מעצם חקירתו באזהרה, לבין הנזק שיכול להיגרם לאותו אדם כתוצאה משלילת זכויותיו כנחקר, ובהמשך - מעשיית שימוש בדבריו והגשת כתב אישום נגדו. אותו חבקין אף הסביר כי חקירת "המניע" הייתה לגיטימית, שכן "**השאלה היא לא מפלילה, התשובה היא מפלילה**" (פרו' עמ' 619 ש' 3-11). אם נבחן אמירה זו במבט על, ונלך לשיטת רפ"ק חבקין, ניתן לומר כי לעולם לא ייווצר צורך בחקירה באזהרה, שכן לעולם אין בשאלות כדי להפליל אלא אך ורק בתשובות, ודומני כי האבסורד בכך אינו טעון הסבר. עוד יצוין כי חבקין היה החוקר שגם לאחר שהחקירה עברה מחקירה פתוחה לחקירה באזהרה, ציין בפני הנאשם שהביע תסכול על הסתבכותו נוכח יחסי החברות עם בן-אליעזר, את הדברים הבאים: "**לא הסתבכת, מה הסתבכת? שטויות**" (ת/6א עמ' 96 ש' 4), ללמדך כי אותה מגמת ריכוך וטשטוש המשיכה חרף העובדה שרפ"ק חבקין הבין היטב את משמעות דבריו של הנאשם ביחס לאפשרות להעמידו לדין.

כך לדוגמא, ציין החוקר ביטון כי "**אם אתה מחזיר אותי אחורה אני פועל אותו דבר, אותו דבר אבל למעט אולי לרשום איזה מזכר כמו שכבוד בית המשפט אמר**" (פרו' עמ' 831 ש' 21).

היעדר הפנמת הפסול גם בחלוף שנים, נלמד אף מתשובתו של החוקר ביטון שהתגאה, כך ממש, על שהצליח "לחלץ" מהנאשם נתונים ביחס למניע.

וכך ציין: "**רוי מוצפי עם כל הכבוד לא בא מיוזמתו וזרק לי עם הויזה. זה גם עבודה של החוקר בוא תחמיא גם לחוקר**" (פרו' עמ' 838 ש' 21).

165. ניתן היה לצפות כי הפרקליטות בזמן אמת, או לכל היותר בדיעבד, תבקר התנהלות חמורה מעין זו, אך בפועל, גורמי הפרקליטות השונים הלכו "יד ביד" עם החוקרים, גיבו את אותה התנהלות חמורה, והתמקדו בניסיון "להכשיר" אותה ואת תוצריה.

מסקנה זו מתבקשת הן נוכח העובדה כי ההחלטה שלא לחקור את הנאשם באזהרה התקבלה גם על דעת הפרקליטה המלווה בזמן אמת, והן נוכח העובדה כי לאורך המשפט, כמו גם בסיכומים, טענה הפרקליטות כי מדובר בהתנהלות שאינה פסולה, אלא, לכל היותר, ב"תחבולה נסבלת".

"תחבולה" בחקירה יכולה להתבצע במספר דרכים שהוכרו כלגיטימיות, אולם לא יעלה על הדעת כי הפרקליטות תתייחס, הן במישור המהותי והן ברמת המינוח, לשלילת זכויות יסוד של נחקר כ"תחבולה", ולא כל שכן -לגיטימית.

166. נטען בסיכומי הפרקליטות כי "**צפייה בתיעוד החזותי של החקירה מלמדת יותר מכל על האופן בו התנהלה החקירה - ברוגע ובנועם, תוך התחשבות בנחקר ובצרכיו**". עמדה זו משקפת תפיסה מוטעית ובעייתית, לפיה חקירה "רומסת זכויות" צריכה להיעשות תוך הרמת קול על הנחקר או שימוש באלימות פיזית, אלא שברור שלא תמיד קיים קשר בין הרמת הקול לבין שמירה על זכויות הנחקר, וניתן לפגוע בהן פגיעה קשה גם "ברוגע ובנועם". במקרה דנן, דווקא ההתנהלות "הרגועה" השתלבה היטב עם רצונם של גורמי החקירה לטעת בנאשם תחושת ביטחון, ולנטרל את כל מנגנוני ההגנה שהם מנת חלקו של אדם הנחקר באזהרה.

167. **העובדה כי נקודות ציון משמעותיות במהלך ההתרחשות שתוארה לעיל לא תועדו במזכרים**, משקפת פן נוסף ועצמאי של אותה התנהלות בעייתית: (א) כך לגבי הודאתו של הנאשם בהעברת מאות אלפי שקלים לבן-אליעזר עוד טרם החקירה - אירוע שלא תועד כלל במזכר (או בדרך אחרת) עליו למדה ההגנה מדברי הנאשם בחקירה שהוקלטה, לפיהם אמר את הדברים "כבר למטה". בהמשך, אישר החוקר ביטון כי הדברים אכן נאמרו לו, אך לא היה בנמצא הסבר מספק להיעדר תיעוד עצמאי של נתון מהותי זה; (ב) כך לגבי אותה התייעצות שערך החוקר ביטון עם הפרקליטה המלווה וראש צוות החקירה, בסיומה הוחלט שלא לשנות את סטטוס החקירה שתוכנן מראש לחקירה תחת אזהרה.

חובת התיעוד החלה על גורמי החקירה, אינה מוגבלת ומצומצמת רק לנתונים אשר יש בהם כדי להפליל נחקרים אלא משתרעת גם על פני נתונים ואירועים שיתכן, ובבוא היום, יוכלו אף לסייע לאותם נחקרים - חשודים - נאשמים.

168. המלחמה בשחיתות הציבורית חשובה ובעלת ערך רב, והיא חלק בלתי נפרד מתפקידיה של המשטרה והפרקליטות. יחד עם זאת, לא ניתן לקבל כי החשיבות האמורה לעיל, תשמש בסיס להתנהלות בלתי הוגנת, בלתי ראויה, וכזו הרומסת את זכויות החשודים. הפרקליטות אינה צד "רגיל" בהליך משפטי, אלא צד הפועל בשליחותו של הציבור, ואמון על האינטרס הציבורי על כל היבטיו. שמירה על זכויות נחקרים, הקפדה על

תיעוד נאות ופיקוח אפקטיבי על גורמי החקירה שמא אלה נוקטים בצעדים לא תקינים, הם חלק אינהרנטי מתפקידי הפרקליטות, ודומה כי במקרה זה היטשטשו עד מאד הגבולות בין הגוף החוקר לגוף המלווה את החקירה, אותו גוף שניתן היה לצפות כי יבדוק, יפקח ויוודא כי החקירה מתנהלת בגבולות גזרה מקובלים, בהתאם לעקרונות החוק ולפסיקתו של בית המשפט העליון.

נפקות דרך חקירתו של הנאשם

הטענה לתחולתה של "הגנה מן הצדק"

169. במסגרת סיכומי ההגנה נטען כי די בהתנהלות גורמי החקירה על-מנת להקים תשתית עובדתית ומשפטית ל"הגנה מן הצדק", ובאופן זה להורות על ביטול כתב האישום.

אף שמדובר בטענה בעלת משקל, שבנסיבות אחרות ראוי היה לבחון אותה באופן מעמיק, לא ראיתי להידרש לה, וזאת משני טעמים:

ראשית, גרסת הנאשם במשטרה היא זו שלימים נמסרה גם בתשובה לכתב האישום וגם בעדותו בבית המשפט, כך שבכל מקרה, יש להידרש לעיקריה, ואין משמעות ראייתית אמיתית לפסילת ההודעה.

שנית, כפי שיובהר בהמשך, מצאתי כי הגרסה שמסר הנאשם (במשטרה ובמשפט) היא גרסת אמת, וסכום הכסף שהעביר לבן-אליעזר ניתן כהלוואה על רקע קשרי חברות עמוקים, ונוכח מצבו הרפואי של בן-אליעזר.

בנסיבות אלה, נכון יותר לטעמי, להורות על זיכויו המוחלט של הנאשם מהטעם שלא בוצעה עבירה, ולאו דווקא מהטעם שזכויותיו נשללו על-ידי גורמי החקירה, טעם שיכול היה להוביל לביטול כתב האישום.

השלכת אופן חקירת הנאשם על מהימנות גרסתו

170. כזכור, הנאשם שיתף את החוקר ביטון בהעברת 500,000 ש"ח לבן-אליעזר, וזאת עוד טרם כניסתם לחדר החקירות. עובדה זו, בצירוף העובדה כי יתר חלקי גרסתו נמסרו בחקירה "פתוחה" ולאחר שגורמי החקירה ניטרלו את מנגנוני ההגנה שלו, ונטעו תחושה בליבו לפיה הוא יכול "לפתוח את סגור ליבו", תומכת במסקנה כי גרסתו היא גרסת אמת.

הן בחקירה והן בבית המשפט ניכר היה כי הנאשם עובר חוויה קשה ומטלטלת, שהיא פועל יוצא של העמדתו לדין. זעקת החפות של הנאשם כמו גם כנותו, השתקפו בחקירה, והשתקפו אף באופן התנהלותו בבית המשפט. התרשמות זו הלכה והתחזקה ככל שהתקדם ההליך המשפטי. עדותו בבית המשפט, בדיוק כפי שניתן לומר על חקירתו במשטרה, הייתה אותנטית, והיה בה כדי ליתן הסברים ראויים ומעוגנים בעובדות, להאשמות שהוטחו בו.

מסקנה זו אינה נשענת רק על האמור לעיל, ועל התרשמותי הבלתי אמצעית, אלא גם על השוואת הנתונים שמסר הנאשם לעדויות אחרות, למסמכים שונים, להגיונם של דברים, ולמעשה - מבלי שהוצגה כל ראיה בעלת משקל אשר יהא בה כדי לסתור את גרסתו, והכל כפי שיפורט בהמשך.

<u>זירות המחלוקת השונות - דיון והכרעה</u>

<u>עוצמת החברות בין בן-אליעזר לנאשם</u>

171. בחינת כלל הנתונים והעדויות, מובילה למסקנה חד משמעית, לפיה הקשר שנרקם בין בן-אליעזר לנאשם משך למעלה משלושה עשורים, היה קשר חברי עמוק, נדיר ומשמעותי ביותר עד שניתן להשוותו לקשר הקיים בין בני משפחה גרעינית.

172. תחילתו של הקשר בשנות ה- 80, שאז התגורר הנאשם בארה"ב. הנאשם תיאר בעדותו כיצד סיפר לו בן-אליעזר על הימלטותו מעירק, וכיצד התחבר סיפור זה גם לקורותיו שלו, כמי שהוברח בתור ילד ממדינה זו. נטען, וכך גם עלה מהעדות, כי סיפורי הבריחה המשפחתיים של השניים מאותה מדינה, הובילה אותם לתחושה של שותפות גורל, והעובדה כי הנאשם איבד את אביו בגיל צעיר, הוסיפה מימד נוסף ליחסו לבן-אליעזר, כסוג של אב.

173. נשמעו מספר רב של עדויות, מהן עלה כי בן-אליעזר התייחס לנאשם כאחיו הקטן או אף כבנו (ראה עדות הנאשם בעמ' 1412 ש' 9 ; עדותו של יהודה צדיק בעמ' 193 ש' 16 ; עדותו של מרדכי הראל בעמ' 1399 ש' 19). העדויות השונות לימדו על קשר שנמשך עשרות שנים, לווה במפגשים רבים (לרבות בתקופה בה התגורר הנאשם בארה"ב), בשיחות טלפון אינטנסיביות, תוך שכל אחד נוכח בחייו של האחר.

אירוע הממחיש את טיבו של הקשר התרחש בשנת 2009, שאז, כך על-פי עדותו של הנאשם, חש בן-אליעזר לא בטוב בטיסה ממיאמי לניו-יורק והיה זקוק בדחיפות לכדורים. הנאשם עזב את עיסוקיו, טס לניו-יורק, והשיג את הכדורים עבורו (פרו' עמ' 1412 ש' 26).

174. לאורך כל עדותו, ניכר היה כי הנאשם מדבר על בן-אליעזר כבן משפחה, כחבר נפש, וכמי שכואב עד דמעות את מותו. הנאשם תיאר כיצד הפציר בבן-אליעזר לדאוג לבריאותו ולעזוב את השרות הציבורי, וכיצד כעס על בן-אליעזר שעה שזה הציג את מועמדותו לנשיאות המדינה.

175. עדותה של איילת אזולאי, שליוותה את בן-אליעזר משך שנים רבות, ממחישה את עוצמת החברות, ואופיו יוצא הדופן של הקשר, וכך צוין:

"**ש. במה התאפיין הקשר בין נאשם 3 לבין פואד ז"ל?**
ת. <u>שיחות יומיומיות</u>, רוי ליווה אותו גם באשפוזים, גם באשפוז האחרון, היינו בקשר יומיומי גם באמצעותי בצורה ישירה. <u>הם ראו אחד את השני כמה פעמים בשבוע, השתתפו בכל האירועים המשפחתיים אחד של השני. באמת חשבתי שהם משפחה עד החקירה</u>..." (פרו' עמ' 1141 ש' 27).

ראה עדותו של העד שמעון טופור:

"**זו הייתה התנהגות, כלומר שאתה בא למקום כזה אתה מרגיש שאתה בא למקום של משפחה חמה. יש משפחות שזה לא עובד ככה גם ככה. <u>דבר נוסף שמעניין שמשך זמן ניכר אני לא ידעתי שהוא לא בן משפחה. לא ידעתי</u>**" (פרו' עמ' 1617 ש' 26).

העד מרדכי הראל תיאר אף הוא את מערכת היחסים, וציין:

"**... פואד היה תמיד חבר מאוד מאוד טוב של רוי, חברות שלהם הייתה מעל ומעבר של בן ואבא וזה היה ההרגשה... תמיד פואד היה בא לרוי ותמיד הוא היה מסתובב איתו לארוחות ערב ארוחות צהריים, תמיד הם היו יחד...**" (פרו' עמ' 1399 ש' 9).

גם חיים יחזקאל תיאר כיצד היה מכנה בן-אליעזר את הנאשם בכינוי "**איבני**" על כל המשמעויות הנלוות לכך (פרו' עמ' 1029 ש' 4-7).

רענן כהן, שכיהן בעבר כשר, ציין בעדותו את הדברים הבאים:

"**זו הייתה מערכת יחסים מיוחדת. יותר ממשפחה הייתי אומר. כל הזמן ביחד. תמיד ראיתי אותם ביחד, אני לא מכיר מערכת חברות כזאת בין פואד בן אליעזר זכרונו לברכה לבין רוי מוצפי...**" (פרו' עמ' 1606 ש' 25).

ראה באותו הקשר גם אסופת התמונות המשותפות מהאירועים השונים, מעשרות שנות הקשר (נ/15).

ואלה כאמור, רק דוגמאות ספורות מתוך הנתונים המובהקים שנחשפו בפני בית המשפט באשר לעוצמת הקשר החברי.

176. אף שנראה שעוצמת הקשר החברי לא הייתה במחלוקת של ממש, ראיתי להביא לעיל את מקצת העדויות שנשמעו ביחס לאופייה הייחודי של אותה חברות, שכן במקרה דנן, <u>העובדה כי הוכח שמדובר בחברות נפש אמיתית, שנמשכה עשרות שנים, תומכת ומחזקת את גרסת הנאשם ביחס למניע שעמד ביסוד העברת הכספים לבן-אליעזר</u>.

העובדה שהקשר החל שנים רבות עוד טרם נטען כי הנאשם החזיק באינטרסים כלכליים כלשהם במדינת ישראל, מהווה אף היא נסיבה רלוונטית.

האדם העומד מאחורי העברת הכספים הראשונה (260,000 ש"ח)

כללי

177. לאחר שבחנתי את טענות הצדדים, ראיתי לקבוע כי התביעה לא הצליחה להוכיח כי העברת הכספים בוצעה מכספי הנאשם, ונראה, על בסיס מכלול הראיות שהוצגו, כי יש צדק בטענת הנאשם, לפיה ביצע את העברת הכספים לבקשת חיים יחזקאל, אשר החליט להיעתר לבקשת הלוואה שהופנתה אליו על-ידי בן-אליעזר.

למעשה, לבד מעצם העברת הכספים (שאינה במחלוקת) והצבעה על תהיות שונות (שאינן מרכזיות) בגרסאות העדים (לרבות בעדותו של עד תביעה), לא הניחה התביעה ראיות בעלות משקל ממשי שהיה בהן כדי לסתור את מכלול העדויות הברורות שנשמעו.

העדויות הרלוונטיות והערכת משקלן

178. אפרט מסקנתי תוך סקירת העדויות המרכזיות בהקשר זה: **(א)** עדותו של עד התביעה חיים יחזקאל שתיאר את פנייתו של בן-אליעזר אליו לקבלת הלוואה ואת בקשתו (של יחזקאל) מהנאשם להעביר באמצעותו סכום של 40,000-60,000 דולר לבן-אליעזר; **(ב)** עדותו של הנאשם אשר תיאר את בקשתו של יחזקאל להעביר לבן-אליעזר, באמצעותו, סכום של 60,000-70,000 דולר, ואת פנייתו לאשר סטולר (שותף נוסף בחלק מעסקיו, להלן - **סטולר**) להעמיד לרשותו הלוואה בסך 260,000 ש"ח על-מנת שניתן יהיה לממש את רצונו של יחזקאל ולהעביר את הסכום האמור לבן-אליעזר; **(ג)** עדותו של סטולר אשר תיאר את פנייתו של הנאשם אליו לקבלת הלוואה, אותה צריך היה הנאשם להעביר לבן-אליעזר וזאת לבקשת חיים יחזקאל.

עדותו של חיים יחזקאל

179. אין חולק כי חיים יחזקאל, תושב ארה"ב למשך למעלה מארבעה עשורים, הוא אדם אמיד (כונה בסיכומי ההגנה: "מיליארדר"), אשר מרבית עסקיו בארה"ב, והוא שותף בחלק מהם עם הנאשם, משך עשרות שנים.

אין אף חולק כי יחזקאל הכיר את בן-אליעזר ושררה ביניהם מערכת יחסים חברית.

בחקירתו הראשונה במשטרה מיום 28.8.14 (ת/281) נשאל יחזקאל אודות מערכת יחסיו עם בן-אליעזר, עם הנאשם ועם אופיר בן-אליעזר, ותיאר אותה בפרוטרוט. בתחילת החקירה סיפר יחזקאל על הלוואה שהעמיד לאופיר בן-אליעזר, ובהמשך ישיר, נשאל האם נתן אי פעם כספים לבנימין בן-אליעזר.

וכך גרסתו הראשונית של יחזקאל מתוך חקירתו:

"ש. האם אי פעם נתת לאבא שלו כסף? כל סכום כסף?
ת. אני חושב שלפני כמה שנים... לפני שנתיים-שלוש.
ש. לפני שנתיים שלוש. או קיי, מה?
ת. אני חושב שנתתי לו סביבות... הלוואה 50,000 או משהו כזה.
ש. 50,000 דולר?
ת. כן סביבות...
ש. ישירות אליו? ישירות לפואד בן-אליעזר?
ת. לא, ביקשתי מרועי ל... (צ"ל מ"רוי" - הנאשם, ב.ש)
ש. ביקשת מרועי לעשות את זה?
ת. כן.
ש. ומה הייתה המטרה של הכסף הזה? פואד התקשר אליך ואמר לך שהוא צריך כסף?
ת. כן.
ש. כמה הוא רצה בהתחלה?
ת. מה שהוא רצה 40, 50, 60 לא יותר מהמספרים האלה" (ת/281 עמ' 19 ש' 34).

עומד בפנינו <u>עד תביעה</u>, אשר כבר בגרסתו המידית במשטרה, מאשר כי העביר לבן-אליעזר, <u>דרך הנאשם</u>, סכום כסף הנע בין 40 ל- 60 אלף דולר, כהלוואה לבקשתו של בן-אליעזר. בהינתן העובדה כי העד נחקר בשנת 2014, ותיאר כי אותו אירוע התרחש שנתיים-שלוש קודם לכן, נראה כי העדות תואמת אף את לוח הזמנים הרלוונטי.

גרסה זו נותרה איתנה גם לאחר עדותו בבית המשפט, שם ציין את הדברים הבאים:

"**... אני חושב שהוא** (בן-אליעזר - ב.ש) **דיבר שהוא רץ** (לנשיאות - ב.ש), **צריך עזרה, אמרתי לו אתה לא צריך להגיד לי בשביל מה. כמה אתה צריך 50 אלף? בבקשה אני מבקש מרוי להעביר 50 אלף... ביקשתי מרוי אם הוא יכול לעשות לי טובה ולמסור לו את הכסף... <u>אמרתי לו רוי, פואד מבקש ממני הלוואה, אתה יכול לתת לו ואני אכסה את זה?</u>"** (פרו' עמ' 1000 ש' 8 ; עמ' 1001 ש' 7-9).

יחזקאל אף הסביר כי מערכת היחסים החברית שניהל עם הנאשם כמו גם השותפות העסקית רבת השנים, הובילה לכך שיש ביניהם העברות כספים רבות, כאשר בנקודות זמן מסוימות הם מבצעים קיזוז ביחס לסכומים שאיש נתן לרעהו.

180. התרשמתי כי חיים יחזקאל שיתף פעולה באופן מלא בחקירתו, עשה כן מבלי להסתיר נתונים, תיאר את כל שנדרש לתאר (ואף יותר מזה) לחוקרי המשטרה, ובהמשך העיד באופן אמין בבית המשפט. חשוב לציין כי ליחזקאל, עת שנחקר, לא היה מניע להעמיד עצמו בסיכון ולהודות בהעברת סכום כסף משמעותי לאיש ציבור מכהן, והמסקנה הנגזרת מכך משליכה על אותנטיות גרסתו. הטענה העולה בין שורות סיכומי התביעה, היא טענה לפיה יחזקאל "לקח על עצמו" את העברת הכספים הראשונה, חרף העובדה שזו בוצעה מכספו של הנאשם, אלא שטענה זו אינה מתיישבת עם הגיונם של דברים, ואינה מתיישבת עם העדויות השונות שהוצגו.

181. בסיכומיה טענה התביעה כי קריאה מדוקדקת של גרסת יחזקאל, מלמדת כי היא סותרת את גרסתו של הנאשם במספר נקודות, שהמרכזיות שבהן: (א) **מטרת הכסף** [מרוץ לנשיאות (לטענת יחזקאל) או קניית בית בשל מצב בריאותי קשה (לטענת הנאשם)]; **הסכום המדויק** [50,000 דולר (178,900 ש"ח) או 260,000 ש"ח]; **היעדר הסבר מספק לעובדה שבן-אליעזר הכחיש שפנה אליו בבקשת הלוואה**; **היעדר תיעוד להתחשבנות על-סך של 260,000 ש"ח.**

אין בידי לקבל את הטענה לפיה מדובר בגרסה סותרת, ובוודאי שאין מדובר בסתירות היורדות לשורשה של גרסה, ואין בנימוקי התביעה שפורטו כדי ללמד על כך.

אדרש לטענות השונות:

(א) **הסתירה הנטענת בנוגע למטרת הכסף** - הסיטואציה בה נוהל המשפט, דהיינו מבלי שנשמעה עדותו של בן-אליעזר, היא כזו היוצרת אי בהירויות מסוימות ביחס לטענות עובדתיות שונות. על רקע דברים אלה, אין מקום לקבל את טענת התביעה בדבר הבדלים בייעודו של הכסף, שכן הבדלים אלה, יתכן ונעוצים בדבריו של בן-אליעזר לכל אחד מהמעורבים בהעמדת הלוואות לטובתו. לא מן הנמנע כי בן-אליעזר, שהוכח כי ביקש סכומי כסף שונים ממגוון אנשים, הציג את בקשתו המוקדמת להלוואה מיחזקאל ככזו שנועדה לאפשר לו לרוץ לנשיאות המדינה, ולא מן הנמנע כי בקשת ההלוואה המאוחרת (העברת הכספים השנייה) נומקה על-ידי בן-אליעזר בפנייתו לנאשם, ככזו הנעוצה במצבו הבריאותי וברצונו לעבור לדירה התואמת את קשייו. הנחה זו אף מתיישבת עם כעסו של הנאשם על בן-אליעזר ביחס למרוץ לנשיאות ורצונו כי בן-אליעזר יעזוב את השרות הציבורי ויתמקד בטיפול בבריאותו. מכל מקום, לא ניתן ללמוד מאותו שוני נטען ב"מטרת ההלוואה" על קיומה של סתירה, ובוודאי שלא ניתן להסיק מכך על כישלון גרסתו של הנאשם.

(ב) **היעדר ההתאמה בין סכום ההלוואה שתואר על-ידי יחזקאל לסכום שהועבר בפועל** - כפי שהובהר לעיל, יחזקאל תיאר בתחילת חקירתו את סכום ההלוואה ככזה שנע בין 40 ל- 60 אלף דולר. אמנם בהמשך יחזקאל התייחס לסכום של 50,000 דולר, כסכום שכנראה עליו דובר, אלא שבחינת גרסתו מראשיתה ועד סופה, לרבות עדותו בבית המשפט, מלמדת כי לא ניתן לדעת, במרחק השנים, מהו הסכום המדויק עליו דובר, ובוודאי שאין להסיק מכך על כישלון גרסתו.

אף אם אין לזלזל בהלוואה בהיקף דומה (כפי שהעיד יחזקאל), ברור כי כאשר עסקינן בהלוואה הניתנת על-ידי אדם במצבו הכלכלי של יחזקאל, ניתן להבין את חוסר יכולתו לזכור במדויק מהו הסכום שהועבר.

במילים אחרות, אין לבחון את חוסר יכולתו של יחזקאל לדייק בסכום ההלוואה במשקפיו של אדם שהממון אינו שורה במעונו, והוא בודק ומחשב כל הוצאה, אלא במשקפיו של אדם שהוצאותיו החודשיות האישיות נאמדו על-ידו בסך של 300,000 דולר, ובמשקפיו של מי שאישר בבית המשפט כי הוא משלם מדי חודש סכום של 100,000 דולר כשכר דירה עבור בית בשכונת יוקרה בקליפורניה בו מתגוררים ילדיו.

יש אף ליתן את הדעת לעובדה כי חרף בדיקות קפדניות שנערכו ביחס לחשבונות הבנק של בן-אליעזר בתקופה הרלוונטית, לא הוצגה ראיה כלשהי על העברת כספים בסכום דומה, כך שאם הודה יחזקאל כי דאג להעביר לבן-אליעזר סכום כסף משמעותי, ואין המדובר באותם 260,000 ש"ח כטענת התביעה, ניתן היה לצפות כי יוצגו ראיות המלמדות כי בחשבונו של בן-אליעזר, או של מי מטעמו, הופקד סכום דומה שאינו ה-260,000 ש"ח, וראיות מעין אלה כאמור, לא הוצגו.

עוד אזכיר כי על פי עדות הנאשם, דובר היה בסכום של 60,000-70,000 דולר.

(ג) **היעדר הסבר מספק לעובדה שבן-אליעזר הכחיש שפנה אליו בבקשת הלוואה** - הגם שגרסאותיו של בן-אליעזר לא היו חלק מהמשפט, ציינה התביעה בסיכומיה, תוך ניסיון ליצור מסלול עוקף לקושי הראייתי בפניו עמדה, כי ליחזקאל לא היה הסבר מספק להכחשת בן-אליעזר כי פנה אליו. התביעה הפנתה בהקשר זה לשאלה שנשאל יחזקאל על-ידי התובעת בחקירתו הראשית, במסגרתה הטיחה בו כי בן-אליעזר הכחיש כי פנה אליו. אף אם מדובר בשאלה לגיטימית בחקירת עד בבית המשפט, אין בכך כדי להכשיר את דבריו הנטענים של בן-אליעזר במישור הראייתי. משלא ניתן היה לעשות שימוש בגרסאות בן-אליעזר, ואלה לא הוגשו כראיות בבית המשפט, לא ניתן להיבנות מאמירה כזו או אחרת, שאולי נאמרה על-ידי בן-אליעזר. יתרה מכך, וגם אם אניח שבן-אליעזר הכחיש בחקירתו בתוקף בקשת כספים מיחזקאל, האם אומר הדבר כי יחזקאל אינו מדייק בעדותו או שמא קיימת אפשרות סבירה יותר כי היעדר הדיוק קשור לצד האחר באותה משוואה?

(ד) **היעדר תיעוד להתחשבנות על-סך של 260,000 ש"ח** - אין חולק כי בין יחזקאל לנאשם קיימות העברות כספים רבות, כאשר בנקודות זמן מסוימות הם מבצעים קיזוז ביחס לסכומים שאיש נתן לרעהו. העיד על כך יחזקאל והעיד על כך גם הנאשם.

ראה לדוגמא בעדות הנאשם: "**באופן קבוע אני העברתי לאמא שלו שהייתה בבית חולים, לעוזרת של אבא שלו, לאחותו, שאבא שלו נפטר שאמא שלו נפטרה אני העברתי לבן דוד שלו 30 אלף דולר לכל ההלוויות ולכל הסיפורים, כל הזמן היה התחשבנויות ביני ובין חיים, זה פרק חיים משנת 81 אנחנו עובדים באופן**

קבוע ביחד, זה לא היה משהו שחריג, כמו שאני יכול להגיד לך גם, גם אני בא למיאמי אני לוקח ממנו כסף..." (פרו' עמ' 1422 ש' 28).

וראה גם עדות יחזקאל בפרו' עמ' 1037-1038 ממנה עולה כי במסגרת היחסים עם הנאשם, **האחרון משלם עבורו את ביטוח הדירה; את עלויות ביקורו בישראל; הזמנת כרטיסי טיסה לחברים ועוד הוצאות מהוצאות שונות.**

יחזקאל אף ציין במפורש: "**... כל מי שצריך עזרה בא אלי, אני שולח אותו לרוי**" (פרו' עמ' 1037 ש' 9).

השימוש שעשה יחזקאל בנאשם כ"צינור" לגיטימי להעברת כספים לגורמים בישראל, הוא שימוש שהוכח בראיות, וניתן לראות בכך חיזוק משמעותי לגרסת יחזקאל (והנאשם) לפיה ביקש מהנאשם להעמיד לרשות בן-אליעזר את אותה הלוואה שביקש בן-אליעזר.

במהלך שלב ההוכחות, הוגשו תכתובות דוא"ל שונות בהן תועדו התחשבנויות שונות וקיזוזים כספיים שהתבצעו בין יחזקאל לנאשם לאורך השנים, אך לא באופן רציף או אחיד (ת/293, להלן - **מסמכי ההתחשבנות השונים**).

העובדה כי סכום של 260,000 ש"ח אינו מופיע במסמכי ההתחשבנות השונים, אינה בעלת משמעות רבה בעיני, שכן כפי שהעידו יחזקאל והנאשם, חלק מהסכומים לא נרשמו באופן מידי או בכלל, וממילא הדברים בוצעו כחלק מהתנהלות שגרתית, אך לא מוקפדת, באופן של בקשה של אחד מהם, ועדכון בדיעבד של אחת ממזכירותיהם (וניתן לראות כי אכן - רובם המכריע של מסמכי ההתחשבנות השונים נערכו על-ידי המזכירות אולגה ואורית). אין בידי לקבל את טענת התביעה לפיה כיוון שנרשמו במסמכי ההתחשבנות השונים סכומים נמוכים, חזקה כי השניים היו מציינים אף סכומים גבוהים, ובוודאי סכום של 40 עד 60 אלף דולר. לעיתים הרישום חשוב דווקא בסכומים הנמוכים (שיכולים להישכח או "להיבלע") ולאו דווקא בסכומים הגבוהים באופן יחסי.

ראה בהקשר זה עדותו של הנאשם בבית המשפט:

"**... אני וחיים הרבה דברים לא רשומים ולא נמצאים. אם אני הולך איתו עכשיו לקזינו לשחק פוקר הוא יכול לתת לי 20 או 25 אלף דולר או אני יכול להחזיר לו 20 אלף דולר, לא כל הדברים מתועדים. דווקא הדברים הגדולים לא מתועדים כי הם לא נמצאים. ואתם תשמעו עוד, יש דברים שבכלל שתבינו, זה התחשבנות, יכול להיות שבאותו רגע שהוא אמר לי להעביר כבר התחשבנו אני לא יודע עכשיו, <u>הוא קנה שני נכסים שילם עלי 1.4 מיליון דולר, שילם עלי עכשיו עכשיו, לפני חודש וחצי אז זה לא כל דבר שאת חושבת שזה. דווקא הדברים הקטנים יותר נרשמים מאשר הדברים הגדולים</u>**" (פרו' עמ' 1471 ש' 16).

באותו אופן ניתן להתייחס לטענת התביעה, לפיה יש לדחות את טענת "הנאשם כצינור" נוכח העובדה כי יחזקאל החזיק חשבונות פעילים בישראל (ת/142; ת/280). מעבר לעובדה כי מדובר בחשבונות שרמת הפעילות בהם נמוכה עד קלושה (עובדה אשר דווקא מחזקת את עדויות יחזקאל והנאשם) הרי שהוכח כי חרף החזקת חשבונות בנק בישראל, הנאשם שילם עבור יחזקאל תשלומים רבים לגורמים בישראל.

עדותו של הנאשם בהקשר להעברה הראשונה

182. הצדדים נחלקו באשר למידת האותנטיות של גרסת הנאשם ביחס להעברת הכספים הראשונה, ולעמדתי - בחינת כלל הנתונים הצריכים לעניין, מלמדת כי גרסת הנאשם שנמסרה בהקשר זה, על אף שנמסרה בצורה "שלדית" בחקירה הראשונה, היא גרסה אותנטית.

183. אזכיר, כנקודת מוצא, כי זהו אותו נאשם אשר עוד טרם חקירתו הודה ביוזמתו בהעברת מאות אלפי שקלים לחשבונו של בן-אליעזר, כך שעל פניו, לא הייתה כל סיבה בגינה יטשטש במכוון את מעורבותו בהעברת הכספים הראשונה, לבד מההסבר המתבקש כי מעורבותו בעניין הייתה "טכנית" ועל כן לא זכר את מלוא הפרטים הרלוונטיים.

הנאשם נשאל בחקירתו אודות העברת הכספים הראשונה, וציין תחילה כי אינו זוכר את הנסיבות, אם כי בהחלט יתכן שהעביר סכומים אלה לעו"ד נח ליפשיץ (כונס הנכסים של המגרש בנס-ציונה) לבקשתו של בן-אליעזר (ת/6א עמ' 28 ש' 9-37). בהמשך אותה חקירה ראשונה, ומצפיה בתיעוד החקירה, ניכר כי הנאשם ניסה להיזכר בסיבה בגינה הועברו הכספים מחשבונו לחשבון כונס הנכסים, ואז ציין את הדברים הבאים:

"**... אני זוכר שפעם אחת נתתי כסף אני לא זוכר את זה אני לא זוכר את זה. לא יודע, אולי השותף שלי חיים** (יחזקאל - ב.ש) **נתן לי את הכסף שאני אעביר לו אני לא זוכר. אני לא זוכר... יכול להיות שחיים נתן לי כסף להעביר לו אני לא זוכר...**" (ת/6א עמ' 81 ש' 21).

וכך מהמשך החקירה:

"**... יכול להיות שזה... זה, זה חיים אמר לי להעביר אבל אני לא זוכר את זה, אני לא זוכר. אני לא זוכר. באמת לא זוכר. זה בשביל חיים כמו לתת אה... אלף דולר. אני לא זוכר את זה, לא לא לא זוכר, לא זוכר. אני מנסה לזכור, אני מנסה לזכור איך זה למה, מה? מי? מו? אם זה היה יוצא מהכיס שלי הייתי זוכר את זה**" (ת/6א עמ' 82 ש' 30).

וראה בהמשך: "**... אני מבין מה אתה רוצה שאני אעשה אם אני לא זוכר את זה. לא זוכר את זה. אני נשבע לך באלוהים ובמה שאתה רוצה בקבר של אבא שלי, אני לא זוכר לא זוכר את זה... אני אמרתי לך גם יכול להיות שחיים נתן לי את הכסף אמר לי תעביר לו יכול להיות ש... לא, בגלל זה אני לא זוכר את זה כי זה**

לא מעניין אותי. לא עניין אותי ה- 260,000 שקל אני לא זוכר" (ת/6א עמ' 93 ש' 15, לציין כי בתמליל שהוגש צוין ליד חלקים מהמשפט - "מילה לא ברורה", אולם הדברים נשמעים בהקלטה - ב.ש).

צפייה בתקליטור החקירה (ת/6ב) מלמדת כי הנאשם עשה כל שניתן על-מנת לספק לחוקרים גרסה שלמה ומלאה, ומקום בו לא זכר פרטים מסוימים, עשה מאמצים לדלות פרטים אלה מזיכרונו. חשוב לציין כי החקירה לא התייחסה לאירועים "טריים בזמן" אלא לאירועים שהתרחשו מספר שנים קודם לכן, ועל כן לא בכל מקרה יש לזקוף לחובת משקל הגרסה את היותה תוצר של תהליך זיכרון הדרגתי. זיכרון חלקי ביחס לנתונים מסוימים, ככל שיוכח שהם שוליים בתודעתו של אדם, אינו מלמד בהכרח כי מדובר במי שמחזיק גרסה שאינה נכונה, והדברים צריכים להילמד מכלל הנסיבות.

184. בחקירתו השנייה שהתקיימה ביום 20.8.14 (כחודשיים לאחר החקירה הראשונה), נשאל הנאשם פעם נוספת ביחס להעברה הראשונה, וציין את הדברים הבאים:

"**... מה שאני כן זוכר בוודאות, היה שחיים יחזקאל ביקש ממני להעביר 70-60 אלף דולר לפואד בן-אליעזר אני לא זוכר את התקופה שחיים ביקש ממני לעשות כן. אני כן זוכר שדובר לאחר שפואד שוחרר מבית החולים. זה מה שאני זוכר אני כן זוכר שפואד בן-אליעזר התקשר אלי וביקש ממני להעביר את הסכומים הללו למספר חשבון שהוא נתן לי או למזכירתי. אז העברנו לחשבון הנ"ל את הסכומים שהתבקשתי להעביר לפואד על-ידי חיים יחזקאל. לשאלתך האם חיים יחזקאל וידא שהעברתי לפואד בן-אליעזר את ה- 70-60 אלף דולר אני משיב בוודאי אני והוא שותפים, עדכנתי אותו או שהוא שאל אותי והשבתי בחיוב**" (ת/7 עמ' 3 ש' 58).

185. במסגרת עדותו בבית המשפט תיאר הנאשם את הנסיבות שהובילו להעברת הכספים הראשונה, וחזר על עיקרי גרסתו, לפיה הכספים הועברו לבקשת חיים יחזקאל והוסיף כי לצורך העברתם, נעזר באדם בשם אשר סטולר, שהלווה לו את סכום הכסף, שלימים הועבר לחשבון כונס הנכסים עבור המגרש בנס-ציונה.

וכך מעדותו:

"**אוקיי, אני לא זכרתי בזמן החקירה. אבל, מי שקורא את החקירה לעומק, ומסתכל בה, אני אמרתי שבזמן שהוא ביקש ממני הלוואה לקחתי ממישהו כסף, ואם אתם תסתכלו אני לקחתי 260 אלף שקל מאשר סטולר, שנכנסו לתוך החשבון שלי 3 ימים או 4 ימים לפני כן, יש לך את זה. לא רק את זה, אני בטעות אני או המזכירה שלי העבירה, חיים אמר להעביר לי 260 אלף שקל, אני לא זכרתי את הסיפור של חיים אבל עובדה**..." (פרו' עמ' 1420 ש' 21).

הנאשם ציין בעדותו כי פנה לאשר סטולר, ככל הנראה נוכח קשיי נזילות נקודתיים, וביקש ממנו להעביר אליו את הסכום אותו הורה לו יחזקאל להעביר לבן-אליעזר, ולכשהועבר הסכום לחשבונו על-ידי אותו סטולר, העבירו לגורם אליו הופנה על-ידי בן-אליעזר (כונס הנכסים).

186. נטען על-ידי התביעה כי שמו של אשר סטולר עלה לראשונה בעדות בבית המשפט, אלא שעל-פי גרסת הנאשם, שמו של סטולר הוזכר בשיחה טלפונית שנערכה בינו לבין החוקר ביטון.

וכך ציין הנאשם:

"**... שבוע אחרי מר ביטון מתקשר אליי בעצבים אני בבולגריה הוא אומר לי אני רוצה להבין מה זה, מאיפה הכסף הזה, מה זה. ואז אני אומר לו תשמע אם אתה עצבני עליי אני לא רוצה לדבר איתך, תדבר איתי, הוא אמר לי רוי אני יודע שלא עשית כלום, הקלישאה שלו התמידית אני יודע לא עשית כלום, תסביר לי על ה-260 ועוד הסברתי לו אמרתי לו שהמזכירה יודעת שזה חיים, שזה 250 ו-10, <u>ואשר יודע מזה</u>, וזה, למה אין מזכר לזה? למה שבוע אחרי זה אף אחד לא נחקר, לא רואה חשבון שלי, לא המזכירה שלי, לא אנשי הקווינס, לא אף אחד**..." (פרו' עמ' 1423 ש' 24).

החוקר ביטון העיד כי אכן קיים מספר שיחות טלפון עם הנאשם, אך לא היה בנמצא תיעוד רלוונטי באשר לתכנים שעלו באותן שיחות.

על רקע האמור לעיל, וכישלונו של החוקר ביטון בתיעוד מכלול פעולותיו (כפי שהוכח בפרק העוסק בחקירת הנאשם) לא ניתן לשלול, ואין סיבה לעשות כן, את טענת הנאשם לפיה שמו של סטולר הוזכר במועד קודם לעדותו בבית המשפט.

מכל מקום, ואף אם אניח כי שמו של סטולר עלה לראשונה במהלך המשפט, לא ראיתי לקבוע כי משקלה של הגרסה השלמה נמוך רק נוכח העובדה כי החלק המשלים שבה (הקשור לקבלת הכספים מסטולר) צוין במועד העדות. מסקנה זו מתיישבת, בין היתר, עם היעדר מניע כלשהו מצידו של הנאשם להכחיש העברת 260,000 ש"ח לבן-אליעזר, לאחר שהודה מיוזמתו בהעברת סכום משמעותי יותר.

187. הנאשם התייחס בעדותו לסיבה בעטיה בוצעה העברת הכספים לחשבון כונס הנכסים בשתי פעימות (250,000 ש"ח ו- 10,000 ש"ח) וציין ככל הנראה מדובר בטעות שלו או של מזכירתו, בהעברת 250,000 ש"ח בלבד, טעות שתוקנה מיד בסמוך, באופן של העברת 10,000 ש"ח נוספים. לא מצאתי באמור לעיל כדי לפגום באותנטיות גרסתו של הנאשם, מה גם שהתביעה לא הציגה טיעון כלשהו בגינו, ככל שהיה מדובר בפעולה עבריינית, היה צורך לפצל את העברת הכספים לבן-אליעזר, באופן שתואר לעיל.

עדותו של סטולר בהקשר להעברה הראשונה

188. אשר סטולר תיאר בעדותו את הקשר שנרקם בינו לבין הנאשם, קשר שהוביל גם לשותפות עסקית בין הנאשם לאביו של סטולר. לאחר פטירתו של האב, נכנס סטולר לנעליו והפך להיות שותפו לעסקים. סטולר תיאר בעדותו כי בשנת 2011 הגיע אליו הנאשם, וסיפר לו שהשותף שלו רוצה לתת הלוואה-עזרה לפואד בן-אליעזר. מאחר ולו היו לו כספים בארץ, ביקש הנאשם מסטולר והאחרון העביר לו את הסכום שנדרש בסך של 250 - 260 אלף ש"ח בהעברה בנקאית.

וכך מעדותו:

"**<u>לפני בערך איזה 5-6 שנים, בא אלי רוי, ואמר לי שהשותף/חבר שלו בארה"ב רוצה לתת הלוואה - עזרה לפואד בן-אליעזר, ולו אין כספים בארץ, לכן הוא ביקש ממני ונתתי לו את הכספים</u>.**

ש. איך עשית את זה? בשיק, בהעברה, במזומן?

ת. העברתי לרוי 250 - 260 אלף ש"ח.

ש. איך עשית את זה, בהעברה בנקאית, בשיק, במזומן?

ת. זה היה מהחשבון הפרטי שלי בבנק דיסקונט.

ש. הוא החזיר לך את הכסף?

ת. תוך ההתחשבנויות שלי עם רוי, תוך כשנה הוא החזיר לי את הכסף. עוד דוגמא, המראה על היחסי חברות ונגד ההיגיון - אני לפני כשנה, פחות, הייתי במיאמי עם רוי, ופתאום נכנס לי ג'וק שאין הסבר, שאני קונה דירה במיאמי, ואת התשלום הראשון בסך 40,000 דולר, בגלל שרוי תושב ארה"ב והיה לו כסף, הוא שילם במקומי. לפני שבועיים הייתי צריך לשלם שם ועד בית על הדירה, אז במקום כל המהלך לשלוח מפה מהארץ וחזרה, רוי נתן לי שני שיקים" (פרו' עמ' 1654 ש' 9).

סטולר התייחס בעדותו גם לתהיית התובעת כיצד יתכן שאדם אמיד כנאשם נזקק לסיועו בהעמדת הלוואה לטובת העברתה לבן-אליעזר, וציין: "**... רוב עסקיו בחו"ל ולא בארץ. ובאותו זמן, כנראה לא היה לו 260 אלף ש"ח. גם לי זה יכול לקרות. יש הבדל בין עשיר מזומן. גם לי יכול להיות שבסוף החודש אין לי מזומן ובסוף החודש הבא יהיו לי הכנסות. לא תמיד אני נזיל**" (פרו' עמ' 1656 ש' 24).

סטולר אף תיאר כי לאורך השנים השונות קיימת ביניהם התחשבנות במספר אפיקים, התחשבנות הרלוונטית גם לשאלה כיצד הוחזר הסכום.

189. לא מצאתי סיבה ממשית לפקפק בעדותו של סטולר, אשר תיאר כיצד, בזמן אמת, התבקש על-ידי הנאשם להלוות לו סכום של 260,000 ש"ח נוכח בקשתו של יחזקאל ורצונו לסייע לבן-אליעזר. התהיות שהעלתה התביעה בסיכומיה כמו גם ההפניה לתשובתו של סטולר ביחס להליך משפטי בו הוא מעורב בבית המשפט

לענייני משפחה (שאינו ממין העניין) רחוקות מלשכנע, ובוודאי שאין בהן כדי להחליש את עוצמת גרסתו הפוזיטיבית בעניין המרכזי אודותיו העיד.

ההתאמה בין עדותו של סטולר לתדפיסי חשבונות הבנק ומועד העברת הכספים לכונס נכסים

190. חשוב לציין כי עדותו של סטולר תואמת את גרעין עדותו של יחזקאל ואת עדותו של הנאשם בבית המשפט, וחשוב מכך - תואמת אף את תדפיסי חשבון הבנק (נ/16) מהם עולה כי ההעברה הבנקאית מחשבונו של סטולר על-סך 260,000 ש"ח בוצעה ביום 15.8.11, בעוד שהעברת הכספים הראשונה מחשבונו של הנאשם לחשבון כונס הנכסים בוצעה על-ידי הנאשם כשישה ימים מאוחר יותר (21.8.11). **אין עסקינן רק בגרסאות השלובות אחת בשנייה, אלא בכאלה המתיישבות עם ראיות חיצוניות**.

האדם העומד מאחורי העברת הכספים הראשונה - סיכום

191. לאחר בחינת העדויות הרלוונטיות וכלל הנתונים שהוצגו, הגעתי למסקנה כי התביעה לא הוכיחה ברמת הוודאות הנדרשת כי הנאשם העביר, מכספו שלו, סכום של 260,000 ש"ח לבן-אליעזר. לבד מעצם העברת הכספים מחשבונו של הנאשם שאינה שנויה במחלוקת, לא הוצגו ראיות של ממש אשר יש בהן לקעקע את שלוש העדויות הפוזיטיביות שנשמעו, מהן עלה כי חשבונו של הנאשם שימש אך ורק "צינור" להעברת הלוואה מיחזקאל לבן-אליעזר.

המסקנה האמורה מבוססת על הנתונים הבאים: **(א)** היעדר מניע ליחזקאל להודות בהעברת סכום כסף משמעותי לאיש ציבור מכהן, והעובדה כי גרסתו לפיה מדובר בהלוואה שבוצעה לבקשת בן-אליעזר, ובאמצעות חשבונו של הנאשם, הייתה גרסה מידית ואותנטית; **(ב)** היעדר מניע לנאשם להכחיש כי העברת הכספים בוצעה מכספו שלו, וזאת לאחר שמספר דקות קודם לכן הודה בגילוי לב, ומיוזמתו, על העברת מאות אלפי שקלים מכספו לבן-אליעזר; **(ג)** התרשמותי מאותנטיות גרסתו של הנאשם, מרצונו לדייק וממאמציו הכנים לזכור את אותה סיטואציה שנתפסה בתודעתו כסיטואציה שולית. התרשמות זו, בדבר אותנטיות גרסת הנאשם, רלוונטית הן לחקירתו במשטרה והן לאופן בו העיד בבית המשפט; **(ד)** העובדה כי הסכומים עליהם דיברו יחזקאל (40 עד 60 אלף דולר), נאשם 2 (60 עד 70 אלף דולר) משקפים בקירוב את הסכום שהופקד בסופו של יום לחשבון כונס הנכסים, כאשר היעדר הדיוק יכול להיות פועל יוצא של חלוף הזמן וגובה הסכום ביחס למצבם הכלכלי של המעורבים; **(ה)** העובדה כי הוכח שיחזקאל עשה שימוש תדיר בנאשם לצורך העברת כספים (לגיטימית) לגורמים שונים בישראל, כך שגם העברת הכספים לבן-אליעזר, באמצעות חשבונו של הנאשם, מתיישבת עם דרך ההתנהלות הכספית שאפיינה את יחסיהם העסקיים והחבריים של יחזקאל והנאשם; **(ו)** עדותו האמינה של סטולר אשר תיאר כיצד אמר לו הנאשם, בזמן אמת, כי סכום הכסף המבוקש על-ידו נדרש לצורך העברתו לבן-אליעזר, ונוכח בקשת שותפו (יחזקאל); **(ז)** סמיכות הזמנים (שישה ימים) בין העברת הכספים מסטולר לנאשם, ובהמשך מהנאשם לחשבון כונס הנכסים, כפי שזה נלמד מהמסמכים הבנקאיים שהוגשו.

התהיות עליהן הצביעה התביעה בסיכומיה, שהתייחסתי לעיקריות שבהן, אינן בעוצמה הנדרשת לצורך קעקוע גרסת ההגנה, ובוודאי שאין בהן כדי להוות בסיס לקביעה, ברמת הוודאות הנדרשת במשפט פלילי, לפיה ההעברה הראשונה בוצעה מכספו של הנאשם.

192. כיוון שעבירת איסור הלבנת ההון נטענה בהתבסס <u>אך ורק</u> על העברת הכספים הראשונה, וטענותיה העובדתיות של התביעה לא הוכחו, נראה כי יש מקום להורות על זיכויו של הנאשם מעבירה זו.

אזכיר כי בכתב האישום או בסיכומים לא הוצגה על-ידי התביעה תזה חלופית כלשהי, ולא נטען (ובצדק לטעמי) כי גם אם ייקבע שחשבונו של הנאשם שימש אך ורק "צינור" להעברת הלוואה מיחזקאל לבן-אליעזר, יש לראות בכך כפעולה פסולה המהווה הלבנת הון.

<u>פעילות חברת בי אנד אי, היקף הסיוע שהעניק לה בן-אליעזר, משמעות הסיוע עבור פעילות החברה, ומשמעות הסיוע עבור הנאשם</u>

כללי

193. אין חולק בדבר עובדות הבסיס הבאות: (א) בנקודת זמן מסוימת, מספר שנים עובר להעברת הכספים השנייה, סייע בן-אליעזר לחברת בי אנד אי לקבלת אשרות כניסה למצרים; (ב) הנאשם מחזיק ב- 25% ממניות חברת בי אנד אי העוסקת בתחום הכימיקלים לטקסטיל; (ג) מידת מעורבותו של הנאשם בפעילות החברה מזערי, והלכה למעשה - החברה מנוהלת על-ידי אורי מוצפי ויעוז איסקין, שכל אחד מהם החזיק כ-37.5% ממניות החברה; לנאשם אין זיקה מקצועית לתחום הכימיקלים, ולמעשה, לבד מאותו סיוע בארגון פגישה עם בן-אליעזר (כפי שיפורט בהמשך), לא הוצגו ראיות כלשהן לפעולה כזו או אחרת שעשה בשמה של החברה, מטעמה, או כזו שהיה בה כדי להשליך על רווחיה.

פעילות חברת בי אנד אי, הסכם ה- QIZ, והקשיים בהם נתקלה החברה

194. מכלל הראיות עולה כי בתקופה הרלוונטית לכתב האישום, פעלה חברת בי אנד אי במספר שווקים, ואין חולק, כי עיקר פעילותה התמקדה במכירת כימיקלים לטקסטיל למדינת מצרים. לצורך מכירת הכימיקלים נדרשו עובדי חברת בי אנד אי, מעת לעת, להגיע למצרים ועל כן נזקקו לאשרות כניסה, הניתנות לתקופה בת 30 יום, וכן נדרשו לקבל אשרה מעודכנת לכל כניסה בנפרד.

195. פעילות חברת בי אנד אי במצרים בוצעה על רקע הסכם ה- QIZ שנחתם בין מדינת ישראל, מצרים וארה"ב (להלן - **הסכם הקוויז**), כאשר עיקרו של ההסכם תואר בעדותו של **דוד חורי, מנהל תחום בכיר בהנהלת**

המכס של הייצוא הישראלי והסכמי סחר חופשיים, ומי שמכהן אף כחבר ועדת הקוויז ומנהל את כל נושא הסחר בין ישראל למצרים (להלן - **חורי**).

חורי תיאר כי ללא הסכם הקוויז, וכיוון שלמצרים לא היה הסכם סחר חופשי עם ארה"ב, מוצרים שיוצרו במצרים ויגיעו לארה"ב יחויבו בתשלום מכס מלא. בהתאם להסכם הקוויז, ובכך יתרונו הדרמטי, כל חברה מצרית אשר תייצר את מוצריה תוך שימוש באחוזים מסוימים של חומרי גלם שמקורם במדינת ישראל (בהיקפים שנעו בין 11.7% ל- 10.5%) תזכה להטבת מס משמעותית, שכן המוצר ייחשב "ישראלי". הסכם הקוויז מקיף תחומי עשייה רבים, אולם יתרונו הגדול למצרים היה בתחום הטקסטיל, שכן שיעורי המכס בתחום זה היו גבוהים במיוחד, וממילא טקסטיל היה מהמרכזיים בענפי הייצור במצרים. לציין כי לפי עדותו של אורי מוצפי עמדה הטבת המס למצרים על 28%.

196. אין חולק, וכך תואר בעדותם של איסקין וחורי, כי הן ישראל, הן מצרים והן ארה"ב חלקו אינטרסים כלכליים וכאלה הקשורים לחיזוק יחסי החוץ, שבאו לידי ביטוי בהסכם הקוויז (עדות איסקין - פרו' עמ' 95 ש' 25 ; עדות חורי - פרו' עמ' 1598 ש' 16).

197. הגם שלכל הצדדים להסכם הקוויז היו אינטרסים מובהקים, יצרנים ויצואנים ישראליים נתקלו בקשיים שונים במגעים עם הרשויות המצריות, ובכלל זה, בקשיים בקבלת אשרות כניסה שהיו נדרשות על-מנת לעמוד בקשר עם חברות יצרניות במצרים ולגבש הסכמי שיתופי פעולה ומכירות חומרי גלם.

198. קשיים אלה בקבלת אשרות היו גם מנת חלקה של חברת בי אנד אי, ואלה באו לידי ביטוי, בין היתר, במכתבו של איסקין למשרד החוץ מיום 25.12.05, שם ציין את הדברים הבאים:

"**שמי יעוז איסקין והנני מנהל את חברת** B&E International LTD**. חברתנו מייצרת כימיקלים לתעשיית הטקסטיל. בהמשך לחתימת הסכם ה-** QIZ **בין ארה"ב-מצרים-ישראל, התחתנו גם אנו לנסוע למצרים ולמכור כימיקלים לתעשיית הטקסטיל המצרית כדי לכסות את 11.7% בהתאם להסכם ה-** QIZ**.להפתעתנו נתקלנו בסירובים רבים בעת בקשת הויזה למצרים. נסיעתי הראשונה הייתה ב- 12/01/05 ומאז אני אישית ביקרתי במצרים 7 פעמים. כאמור בכל פעם שהנני מקבל ויזה, אני גם זוכה ל-3 סירובים. הסיבה איננה ידועה לנו. הנני מבטיחך כי מעולם לא נעצרתי על-ידי המשטרה המקומית ולמעשה לא היה לי שום עסק עם המשטרה. לא לי ולא לאף אחד מעובדיי. לפני מס' שבועות היה כנס במצרים בעקבות ה-** QIZ **והנני לציין שאף לכנס חשוב זה סורבתי לויזה. <u>פניתי לכבוד השר מר סילבן שלום, ואף לשגריר מצרים בישראל, ולבסוף ניתנה לי הויזה</u>. כשביקשתי ויזה נוספת - סורבתי. אבקשך, לפנים משורת הדין, לסדר את עניין הויזות, לי ולאנשי מכיוון שהדבר פוגע בעבודתי. הנני גם לציין כי ידוע לי על מספר אנשים הנוסעים וחוזרים ממצרים ללא שום בעיות ויזה**" (ת/244).

199. איסקין אף שיגר פניות דומות במועדים אחרים למשרד החוץ (1.1.06 - ת/245) ולשר הביטחון באותה תקופה, אהוד ברק (17.7.07 - ת/246). יצוין כי איסקין אישר בעדותו, אותה ביקשה התביעה לאמץ, כי ככל הנראה בעקבות הפניה לאהוד ברק והתערבות עוזרו של ברק, הוענקה להם אשרה. עוד ציין איסקין כי פנה בעניין האשרות גם למרכז פרס לשלום, לרון פונדק ולגורמים נוספים.

200. הצדדים נחלקו בשאלת קרדינליות קבלת האשרות להמשך פעילות החברה, ודומני כי לא ניתן לקבוע את שביקשה התביעה לקבוע, דהיינו - כי המשך סירוב המצרים בהענקת אשרות, היה מוביל לקריסת החברה - קביעה שיש בה מימד ספקולטיבי.

ראשית, גם אם רוב פעילות החברה הייתה מול המצרים, לא מן הנמנע כי "סגירת הערוץ המצרי" הייתה מובילה את החברה למציאת שווקים חדשים, כפי שאכן אירע בשנים מתקדמות יותר (נוכח "סגירת" למבקרים בינואר 2011 עת פרצה המהפכה).

שנית, החברה העסיקה עובד מצרי, "איש כימיה" כהגדרתו של אורי מוצפי, אשר עמד בקשר רצוף עם גורמי התעשייה במצרים, גם באותן סיטואציות בהן נמנעה כניסתם של עובדי בי אנד אי.

שלישית, על-פי עדותו של אורי מוצפי, החשיבות הקריטית בקבלת האשרות התרכזה יותר בשנים הראשונות שלאחר חתימת הסכם הקוויז (דהיינו בשנים 2005 עד 2007) שכן אלה היו השנים בהן נוצרו הקשרים המרכזיים עם הגורמים היצרניים השונים במצרים (פרו' עמ' 221 ש' 8). גם אם דברים אלה סותרים, במידה מסוימת, את עמדתו בחקירתו במשטרה (ת/277) הגיונם של דברים בדבר יצירתם המוקדמת של הקשרים נלמד גם מעדויות אחרות, לרבות מעדותו של איסקין.

רביעית, גם בשנים 2005 עד 2007, כעולה ממכתביו של איסקין, ידעה החברה סירובים, אך גם קיבלה מדי פעם אשרות. מכאן, ניתן לומר כי הסיטואציה של הפסקה מוחלטת וקטגורית של הענקת האשרות, לא בהכרח עמדה על הפרק, ונראה כי עיקר הקושי היה נעוץ בהיעדר היגיון ברור בהחלטות הרשויות המצריות, ובהיעדר רצף שיאפשר פעילות עסקית תקינה. כפי שיובהר בהמשך, **איסקין אף אישר בעדותו כי ניתן היה להמשיך בפעילות החברה גם ללא האשרות, אולם ניתן היה לצפות לירידה בעוצמת הפעילות**.

201. ועדיין, בחינת כלל העדויות הצריכות לעניין, מובילה למסקנה כי המשך הפעילות בשוק המצרי הייתה משמעותית עבור חברת בי אנד אי, ודומה שעל כך לא תחלוק גם ההגנה.

202. **העד דוד חורי**, שכאמור **נושא תפקיד רשמי מטעם מדינת ישראל** (מנהל תחום בכיר בהנהלת המכס של הייצוא הישראלי והסכמי סחר חופשיים, חבר ועדת הקוויז ומנהל נושא הסחר בין ישראל למצרים), תיאר בעדותו את ניסיונותיו וניסיונות נוספים שנעשו על-ידי גורמים רשמיים לסייע ליצואנים ויצרנים ישראליים בשימור הקשר העסקי עם מצרים, וקבלת האשרות.

חורי תיאר כיצד באחד מכינוסי הקוויז (אליהם היו מגיעים היצרנים והיצואנים הישראלים) פנה אליו אורי מוצפי, ועדכן אותו לגבי הקשיים שהמצרים מערימים עליו ועל איסקין בנושא אשרות הכניסה לעובדי חברת בי אנד אי, תוך שביקש ממנו לסייע בידו. כיוון, ועל כך אין חולק, שבן-אליעזר היה אחד מאדריכלי הסכם הקוויז, ייעץ חורי לאורי מוצפי לפנות לבן-אליעזר.

וכך מעדותו של חורי:

"**היה לנו כינוס קוויז. והם אמרו אנחנו לא מקבלים ויזות והכול. הוא פנה אלי, <u>אמרתי לו: תקשיב, אתה יכול לפנות לשר פואד בן-אליעזר, הוא ידוע כאחד שעסק בקוויז, מבין את הקוויז, וסך הכול זה מתוך אינטרס. אם המערכת השלטונית לא יכולה, אולי טיפה יותר, ברמה יותר גבוהה, מישהו יכול לסייע לך. המטרה הייתה בעצם כאינטרס לקחת איזה מישהו שהיה לו בעצם הרבה הרבה פעילות בתחום הקוויז, בכדי שהוא יסייע אולי להשיג לאותה חברה את הוויזה. מתוך מטרה, אותו אינטרס של מדינת ישראל שיצאו</u>. וזה בעצם אותו אירוע, זאת הייתה הפנייה שלנו. אני זוכר את זה שהוא שאל אותי, ושוב פעם, אתה כאיש שלטון יש לך גבולות למה שאתה יכול. אתה יכול לבוא ולהגיד: תשמע, אני הגבולות שלי מוגבלות, אני עכשיו מתנהל רשמית, כמו שבדרך כלל שאתה רוצה להשיג דברים יותר גבוהים, <u>אתה יכול ללכת לשר ולבקש ממנו. זה בעצם הייתה הסיטואציה של עצם הפנייה של אותו יעוז איסקין</u>**" (פרו' עמ' 1602 ש' 13).

ראה גם עדותו של אורי מוצפי אשר אישר את קיומה של השיחה האמורה (פרו' עמ' 296 ש' 9).

203. **ניתן לסכם את הדברים שתוארו ונקבעו עד כה באופן הבא**: קבלת האשרות באופן רציף הייתה משמעותית עבור חברת בי אנד אי; למדינת ישראל היה אינטרס מובהק בסיוע ליצרנים מקומיים ובמימוש הסכם הקוויז; איסקין, מנהל חברת בי אנד אי, פנה ונעזר במספר גורמים לאורך השנים על-מנת שיסייעו בידו בנושא האשרות (השר סילבן שלום, פניות למשרד החוץ, פניה לאהוד ברק שכיהן כשר הביטחון - פניה שככל הנראה אף הובילה לקבלת אשרה; בעלי החברה, איסקין ואורי מוצפי, במסגרת פנייתם לגורמים רבים בבקשה לסיוע בקבלת אשרות, פנו גם לדוד חורי שכיהן (ועדיין מכהן) כנציגה הרשמי של מדינת ישראל, וכמי שאמון על מימוש הסכם הקוויז; דוד חורי ייעץ להם לפנות לבן-אליעזר (שהיה באותה תקופה שר התמ"ת) בבקשה לסיוע, שכן בן-אליעזר היה אחד מאדריכלי הסכם הקוויז.

הפניה לבן-אליעזר והיקף הסיוע שהעניק לחברת בי אנד אי

204. על רקע האמור לעיל, **בשנת 2007**, ולאחר שאיסקין ומוצפי עדכנו את הנאשם, זומן איסקין לפגישה במשרדו של בן-אליעזר באחד מימי שישי אליה הגיע עם שותפיו - אורי מוצפי והנאשם (עדות איסקין, פרו' עמ' 74 ש' 1).

ניתן לקבוע כי הפניה האמורה נעשתה לאחר חודש יולי 2007, שכן בחודש יולי פנה איסקין למשרד הביטחון לקבלת עזרה בנושא האשרות, וסביר שעשה כן לפני הסיוע שקיבלה החברה מבן-אליעזר (ת/246).

אין חולק כי הנאשם הוא זה שפנה לבן-אליעזר על-מנת שתזומן הפגישה, וזאת על רקע האמור לעיל ומתוך ידיעה כי לבן-אליעזר קשרים מצוינים עם גורמים שונים במצרים.

אין אף חולק כי בעקבות הפגישה פנה בן-אליעזר לקונסול מצרים, והלה דאג להענקת אשרות לחברת בי אנד אי (עדות איסקין, פרו' עמ' 83 ש' 5).

205. המחלוקת בהקשר לאמור לעיל, מתמקדת בשאלת מספר האשרות שהוענקו לחברת בי אנד אי, ולוחות הזמנים הרלוונטיים בהן הוענקו.

לאחר שבחנתי את טיעוני הצדדים, נראה כי התביעה הצליחה להוכיח, ברמת הוודאות הנדרשת, כי בן-אליעזר סייע פעמיים בהוצאת האשרות, כאשר הפעם הראשונה התרחשה בשנת 2007 לאחר חודש יולי (בהתאם לעדות איסקין), והפעם השנייה בשנת 2008 (בהתאם לעדותו של בנימין אבן צור שהחל לעבוד בחברת בי אנד אי בשנת 2008 - ת/247 ; ת/247א).

משאמרתי דברים אלה, אמרתי כי התביעה לא הצליחה להוכיח את שצוין בכתב אישום, דהיינו - כי בן-אליעזר סייע בהענקת האשרות עד שנת 2011, ודומה כי מסקנה זו מתיישבת אף עם דברי התובעת במהלך חקירתו הנגדית של הנאשם, דברים המהווים – הלכה למעשה – נסיגה מהנטען בכתב האישום.

וכך ציינה התובעת:

"... **אנחנו אומרים מה שיש כרגע מול בית משפט וזה הדברים האלה שמתישהו בסוף 2007 פואד פנה כשנפגשתם עם יעוז** (איסקין - ב.ש) **ושמתישהו ב- 2008 או 2009 הייתה עוד התערבות של פואד. זה מה שאנחנו יודעים מיעוז איסקין ובנימין זאב אבן צור ומדן דניאלי וזה מה שעולה שהפניות היו עד 2009 <u>אולי היה פעמיים אולי שלוש פעמים</u>**" (פרו' עמ' 1461 ש' 3).

אומר את הברור מאליו - לא ניתן להסיק מקריאת דרכונים הכוללים אינדיקציות בדבר אשרות וסירובים (כגון דרכונו של דן דניאלי) על זהות הגורם שסייע -אם סייע - לקבלת האשרות, בוודאי כאשר על-פי כלל העדויות נעשו פניות לגורמים רבים, ולעיתים האשרות התקבלו אף בלא צורך בפניות לקבלת עזרה.

חשוב מכך, לא הוצגו ראיות פוזיטיביות מהן ניתן להסיק כי מעבר לאותה פגישה שאורגנה על-ידי הנאשם, היה הנאשם מעורב גם בפעם השנייה בה סייע בן-אליעזר בהשגת אשרה, וממילא על-פי עדותו של בנימין אבן צור, הוא הבין שהיה זה דווקא איסקין שפנה ישירות לבן-אליעזר באותה פעם שנייה.

206. אמור מעתה - הסיוע שהעניק בן-אליעזר לחברת בי אנד אי היה נקודתי וכל שהוכח מסתכם בשתי "עזרות" שניתנו בשנים 2007 ו-2008 (מתוך עשרות של אשרות שקיבלו עובדי החברה לאורך השנים). חשוב לציין כי על פי עדותו של איסקין, שאין סיבה שלא לקבלה בעניין זה, בעיית קבלת האשרות התעוררה מחדש כבר בשנים 2008-2009 כך שאף אם הייתה תחושה בקרב עובדי החברה (ובמיוחד - איסקין) כי התערבות בן-אליעזר הייתה אפקטיבית, בפועל ממילא נראה כי התערבותו סייעה רק באופן נקודתי באותם שני מקרים. בינואר 2011 פרצה המהפכה המצרית וממילא לא הותר לעובדי חברות ישראליות להיכנס למצרים, וחרף זאת, המשיכה החברה להיות פעילה, באפיקים נוספים, נותרה רווחית, ובוודאי שלא נטען בשום שלב כי קרסה, או הייתה קרובה לכך.

ראה בהקשר לאמור עדותו של איסקין בפרו' עמ' 97 ש' 24, וכן מכתבו לקונסול מצרים מיום 19.2.09, בו הוא מלין על הסירובים השונים לקבלת אשרות, ומבקש כי הקונסול יטפל בבעיה זו (נ/1). חזקה כי ככל שסיועו של בן-אליעזר בשנת 2008 היה משמעותי והוביל לפתרון הבעיה, כפי שניתן היה אולי להבין מעדותו של איסקין בחקירה ראשית, לא היה נדרש איסקין לכתיבת אותו מכתב כבר בתחילת שנת 2009.

207. על רקע האמור לעיל, ובהמשך לקביעתי כי הפעילות במצרים הייתה משמעותית עבור חברת בי אנד אי, אין אפשרות לקבוע, אף לא בקירוב, כי סיועו הנקודתי של בן-אליעזר "הציל את החברה מקריסה" או אמירות דומות שפורטו בסיכומי התביעה, וממילא לא הוכח כי בן-אליעזר סייע לחברה "כל אימת שהיה בכך צורך" כפי שצוין בכתב האישום.

מסקנה זאת מתיישבת גם עם עדותו של איסקין בחקירתו הנגדית לב"כ הנאשם -עו"ד ששי גז:

"ש: העסק ימשיך לזרום גם אם אתה לא תיסע ספציפית כי יש שם אנשים שיכולים לנסוע ואפשר לפגוש אותם במקומות אחרים ואפשר שהם יבואו לכאן וזה גם מה שעשיתם שם,

ת: הם, הם לא יכלו לבוא לכאן. <u>העסק היה עובד, לא בעוצמה שהוא עבד, כי אנחנו, עושים את הנסיעה 3, 4 פעמים בחודש כדי לדחוף עניינים. ברור שאנחנו היינו שמה הלך הרבה יותר טוב,</u>

ש: בסדר.

ת: אבל היה יכול ללכת,

ש: בין 2010 לבין 2015 אי אפשר לנסוע, נכון? לא נסעתם?

ת: לא נסענו. אתה צודק.

ש: ב-2015 היה לכם רווח מאוד יפה וגם ב-2010.

ת: כן.

ש: נכון?

ת: טוב, אז כבר הכירו אותנו 8 שנים. באמת נסענו 4 פעמים לארצות הברית עם המצרים" (פרו' עמ' 94 ש' 8).

ובהמשך נשאל איסקין **ואישר כי נמצאו אלטרנטיבות לפעילות העסקית במצרים** (פרו' עמ' 94 ש' 32).

משמעות הסיוע עבור הנאשם

208. משזהו היקף הסיוע שהעניק בן-אליעזר לחברת בי אנד אי, ודובר היה בסיוע נקודתי (שרק לחלקו היה מודע הנאשם), לא ראיתי להידרש בהרחבה לסוגיה הנגזרת שעמדה במחלוקת והיא משמעות הסיוע עבור הנאשם ואסתפק בשתי הערות, מהן תיגזר המסקנה בסוגיה זו:

הראשונה - אני נכון לקבל את טענת התביעה לפיה די בעובדה כי הנאשם מחזיק ב-25% מהבעלות בחברת בי אנד אי ואחיו מחזיק אף הוא בנתח מהבעלות ומועסק בחברה, כדי להוביל למסקנה לפיה ניתן לראות בסיוע שהעניק בן-אליעזר, ככזה המסייע אף לנאשם.

השנייה - מצבו הכלכלי של הנאשם כה איתן, ולב עסקיו בתחומים אחרים לגמרי עד שספק גדול אם הדיבידנדים הלא רבים שחולקו לאורך השנים בחברת בי אנד אי, שרובם הוזרמו מחדש על-ידי הנאשם לחברה כהלוואת בעלים, היו משמעותיים עבורו.

אפנה בהקשר זה לעדותו של רואה החשבון שלום אבני לפיה אורי מוצפי התנגד לאורך השנים לחלוקת דיבידנדים, ואלה שחולקו היו בעיקר פועל יוצא של לחץ שהפעיל רואה החשבון נוכח הטבות מס שניתן היה לקבל על חלוקת דיבידנדים.

וכך מעדותו של אבני:

"**כעיקרון** DND (צ"ל - בי אנד אי, ב.ש) **לא אהבה לחלק דיבידנד אף פעם, הם צריכים הון חוזר, זה לא חברה, בואו קודם כל נבין, זה לא חברה גדולה כל כך והם צריכים הון חוזר כל הזמן, והאיש שאיתו עבדתי, המנהל שאיתו עבדתי... פואד מוצפי** (אורי - ב.ש) **אח של רוי, תמיד התנגד נחרצות לחלוקת דיבידנד כי זה פוגע בהון עצמי. ב-2010 ביוזמתי לחצתי עליהם לחלק דיבידנד כי המדינה עשתה מבצע שבמסגרת התוכנית הכלכלית שפרסמו, ש-, התוכנית ההסדרים ב-2009 אפשרו בשנה אחת בלבד, ב-2010 לחלק דיבידנד שיחויב רק ב-12 אחוז מס במקום 25, וזה מתנה משמיים ולחצתי, והם כמובן, פואד מוצפי התנגד בהתחלה כי הוא שומע דיבידנד זה אומר מבחינתו הוצאה של כסף מהחברה, הסברתי לו 'לא נורא, תשלם רק את המס, תחזירו את הכסף לחברה אחרי זה', את ה-88 אחוז, וכך היה. חולק דיבידנד והכסף חזר ברובו לחברה**" (פרו' עמ' 1636 ש' 8).

מהמסמך נ/17 שנערך על-ידי רואה החשבון איציגסון, עולה כי משנת 2005 עד שנת 2012, דהיינו - במשך שמונה שנות פעילות, קיבל הנאשם כדיבידנד 515,000 ש"ח, אך הזרים מחדש לחברה 305,000 ש"ח, וזאת לצד סכומים נוספים שהזרים לחברה (ראה גם האמור בסעיף 125 לסיכומי התביעה, על ההפניות הרלוונטיות המוזכרות שם, שם ציינה התביעה כי הנאשם אף רכש סחורות עבור החברה בסך 120,000 ש"ח). חישוב בסיסי מלמד כי הנאשם, איש אמיד ביותר לכל הדעות, "הפיק רווחים" מחברת בי אנד אי, לאורך שמונה שנות פעילות, בהיקף של 11,250 ש"ח לשנה, סכום זעום במיוחד עבורו וכזה שיש בו להמחיש את עוצמתו הנמוכה של האינטרס הכלכלי הנטען על ידי התביעה.

יתרה מכך, מכלל הנתונים עולה כי הנאשם לא "חיי" את פעילות החברה, לא קיבל ממנה משכורת, עובדיה לא הכירו אותו, ולא הוכח כי היה מודע בזמן אמת למחזורי הרווח שלה.

המסקנה העולה מן האמור לעיל, היא כי סיועו הנקודתי של בן-אליעזר לחברת בי אנד אי, סייע גם לנאשם, אך על רקע כלל הנתונים - ניתן להגדיר את עוצמת התרומה לנאשם כמזערית.

האם פעולתו של בן-אליעזר מהווה סטייה מן השורה?

209. התביעה ביקשה לקבוע כי פעולתו של בן-אליעזר לטובת האינטרס הכלכלי של הנאשם, מהווה סטייה מהשורה, באופן המהווה ראיה נסיבתית לקשר בין המתת לבין פעולתו.

מעבר לקושי בקביעה מעין זו, על רקע פטירתו של בן-אליעזר ואי יכולתו של בית המשפט להידרש לגרסתו, אציין כי גם מבחינה מהותית נראה כי עמדתה של התביעה מעוררת קשיים.

על פניו, הסיוע הנקודתי שהעניק בן-אליעזר תאם את האינטרסים של מדינת ישראל, הן בכל הקשור לחיזוק ועידוד יצרנים ובעלי עסקים מקומיים, והן בכל הקשור לחיזוק יחסי החוץ של ישראל, על דרך של שמירה על פעילות בעלי העסקים במסגרת הסכם הקוויז. כעולה מהראיות שהציגה התביעה (לדוגמא מעדותו של איסקין) גם גורמים נוספים ובהם סילבן שלום ואהוד ברק סייעו במימוש אינטרסים אלה, מבלי שנטען כי מדובר בפעולות פסולות.

ואם היה צורך בהמחשת האמור לעיל, צריכה הייתה התביעה לעיין בעדותו של עובד הציבור חורי שכזכור - בהיותו עובד הציבור האחראי על יישום הסכם הקוויז - הפנה את איסקין ואורי מוצפי לבן-אליעזר על-מנת שזה ינסה לסייע בקבלת האשרות.

באותו הקשר, ראיתי להפנות גם לעדותו של אורי מוצפי, אשר תיאר כיצד נעשתה פניה מצידו (ללא קשר וללא ידיעת הנאשם) לשר לשעבר רענן כהן, בבקשה זהה לקבלת סיוע בהתנהלות מול השגרירות המצרית.

וכך מעדותו של אורי מוצפי:

"... **בשנת 2005 2006, נסענו שם, היה קשה, נסענו, קיבלנו ויזה מפה משם מלחץ של איש צבא, <u>לחץ של רענן כהן</u>, לחץ של משרד המסחר והתעשיה, לחץ של המשרד האוצר. קיבלנו ויזות**" (פרו' עמ' 220 ש' 2).

מתן הסיוע כאמור לעיל, שאף הוא היה נקודתי, אושר בעדותו של רענן כהן (פרו' עמ' 1609 ש' 10), מבלי שנטען כי מדובר בפעולה בעלת מימד פסול כלשהו.

יוצא אפוא כי לא הונחו בפניי די נתונים (ובעיקר – נתוני "רוחב") המאפשרים לקבוע כי הפעולה שביצע בן-אליעזר מהווה סטייה מן השורה.

<u>האם קיים קשר סיבתי בין הסיוע שהעניק בן-אליעזר להעברת הכספים השנייה?</u>

210. ההכרעה בזירת מחלוקת זו משקללת את כלל הנתונים והקביעות העובדתיות שפורטו עד כה, בצירוף לבחינת הראיות השונות וטיעוני הצדדים בדבר הקשר הנטען שבין סיועו של בן-אליעזר בשנים 2007-2008, להעברת אותם 500,000 ש"ח לחשבונו על-ידי הנאשם ביום 21.1.12.

211. **בחינת כלל הראיות וטיעוני הצדדים, מובילה למסקנה חד משמעית, לפיה גרסת הנאשם בדבר היעדר קשר בין סיועו של בן-אליעזר לבין העברת הכספים היא גרסת אמת.**

אעמוד על הנדבכים השונים העומדים ביסוד מסקנתי.

(א) **סכום הכסף ניתן לבקשת בן-אליעזר ושלא ביוזמת הנאשם** - לא הייתה מחלוקת בין הצדדים בסוגיה זו, ובמידה רבה ניתן ללמוד על נכונותה גם מהבקשה הזהה שהפנה בן-אליעזר לנאשם 2. אמנם, עבירת שוחד יכולה להתחיל גם בדרך של דרישת שוחד, אך במקרה דנן, העובדה כי הנאשם לא יזם את העברת הכסף לבן-אליעזר מהווה נדבך במסקנה הסופית, המצטרף לנדבכים נוספים.

(ב) **בקשתו של בן-אליעזר מהנאשם נומקה כ"הלוואה הנדרשת על רקע מצבו הרפואי והצורך לרכישת נכס שיהלום את מגבלותיו וקשייו" -** גם בנקודה זו לא הייתה מחלוקת בין הצדדים, וגם בהקשר זה ניתן להפנות לבקשה הזהה אותה תיאר נאשם 2 בעדותו. לא הייתה אף מחלוקת כי הבקשה מוענה לאוזניו של מי שידע

היטב עד כמה מורכב מצבו הרפואי של בן-אליעזר, ששוחרר מספר חודשים קודם לכן מאשפוז ממושך, כשמצבו הרפואי הוגדר באותה תקופה בה היה מאושפז כמצב של "בין חיים למוות".

(ג) **בקשת ההלוואה הוצבה בפני הנאשם, שהיה חבר נפש של בן-אליעזר ושמר איתו על קשר חם, הדוק ואינטנסיבי משך למעלה משלושה עשורים, ונתפש על-ידי הסובבים את בן-אליעזר כבן משפחה ממש** - עמדתי בדבריי הקודמים על טיבו ואופיו של הקשר החברי יוצא הדופן שהתקיים בין בן-אליעזר והנאשם. על-פי הפסיקה, עוצמת הקשר החברי היא אחד השיקולים שיש ליתן עליהם את הדעת לצורך הכרעה בשאלה אם היה במתת משום עבירת שוחד, ובענייננו - ניתן לקבוע כי מדובר בקשר חברי ברמה הגבוהה ביותר. עוצמת החברות בין בן-אליעזר לנאשם מסבירה היטב מדוע הנאשם לא דקדק בבחינת בקשתו של בן-אליעזר לקבלת סיוע כספי בשל מצב רפואי, מדוע לא בדק בציציותיו באשר ליכולתו להמשיך להתגורר באותה דירה, ומדוע לא בדק את יכולתו הכלכלית של בן-אליעזר טרם העמדת ההלוואה לטובתו.

(ד) **הכסף ניתן כהלוואה, ותוך שהנאשם מניח כי תוחזר בעתיד (ואף ערך בירורים עדינים לאורך התקופה)** - הנאשם ציין בחקירתו במשטרה כי פנה אל בן-אליעזר מספר פעמים בניסיונות לברר מתי תוחזר ההלוואה, כאשר בן-אליעזר השיב לו כי יחזיר את ההלוואה "עוד מעט", ובהמשך אמר לו כי הוא מתכנן למכור את ביתו הישן, שאז יחזיר לו את ההלוואה (ת/6א עמ' 68 החל משׁ 3). הנאשם אף ציין כי נוכח תשובותיו של בן-אליעזר, ובשלב מסוים, הבין או חשש כי אין בכוונתו של בן-אליעזר להשיב לו את ההלוואה, והוא ייאלץ "לספוג" אותה. אף שלא נשמעו עדויות תומכות בגרסה זו, שכן רק בן-אליעזר והנאשם היו שותפים לאותן שיחות, לא מצאתי לפקפק בדברי הנאשם, וזאת על רקע התרשמותי הכללית מאותנטיות דבריו הן בחקירתו והן בעדותו בבית המשפט, והתאמת העובדות שמסר בנגזרות אחרות למגוון עדויות ומסמכים.

אמנם, כפי שטענה התביעה בסיכומיה, הפסיקה הכירה באפשרות כי גם הלוואה שניתנה ללא ריבית יכולה להיחשב כ"מתת", ובוודאי שקיימים מקרים בהם הלוואה הופכת ל"מענק" (כפי שיתכן שהיה מתרחש במקרה דנן), אך נקודת הזמן הרלוונטית לבחינת הכוונה הפלילית היא נקודת הזמן בה ניתנה ההלוואה, וקביעתי מתמקדת באימוץ דברי הנאשם, לפיהם התבקש לתת הלוואה, התכוון לתת הלוואה ונתן הלוואה.

(ה) **ההלוואה הועברה באופן גלוי במישרין מחשבון הבנק האישי של הנאשם לחשבון הבנק של בן-אליעזר, ומבלי שהנאשם עשה מאמצים כלשהם להסתירה** - הגם שניתן למצוא מקרים בהם העברת סכום כסף באופן גלוי לאיש ציבור תיחשב כהעברה פסולה וכבסיס להרשעה בעבירת מתן שוחד (וראה לדוגמא, עניינו של נאשם 2), ברור כי היעדר מגמת הסתרה מהווה אינדיקציה ראייתית מסוימת התומכת בגרסת הנאשם.

בסיכומיה טענה ההגנה, כי ניתן לראות בציון ההלוואה בהצהרת ההון שהגיש הנאשם כאינדיקציה נוספת, המלמדת על היעדר מוטיב הסתרה. אמנם, לא הייתה מחלוקת כי ההלוואה נרשמה בהצהרת ההון של הנאשם (ת/90), אלא שלשיטת התביעה, אין משקל ראייתי לנתון זה, שכן ההצהרה הוגשה רק ביום 9.9.14,

דהיינו- למעלה מחודשיים לאחר חקירתו האחרונה במשטרה. מנגד, וכתשובה לטיעון התביעה, הסבירה ההגנה כי הנתונים הועברו לרואה החשבון בסמוך למתן ההלוואה, כך שאין לראות במועד הגשת הדוח, שאינו בשליטת הנאשם, ככזה הפוגם במשקל הטיעון. בהינתן העובדה כי איש מהצדדים לא העיד את רואה החשבון, אבידור אבני, אשר הגיש את הצהרת ההון, וסוגית הדיווח לרואה החשבון נותרה לא בהירה, לא ראיתי לעשות שימוש בנתון זה לחובתו או לזכותו של הנאשם.

(ו) **סכום הכסף שהועבר לבן-אליעזר רחוק מלהיות חריג בנוף חייו הכלכלי של הנאשם** - כפי שהובהר לעיל, לא הייתה מחלוקת של ממש כי הנאשם הוא איש עסקים אמיד, שנכסי המקרקעין שבבעלותו (ובבעלות שותפיו) בחו"ל נאמדים בעשרות מיליוני דולרים (פרו' עמ' 1487 ש' 20), כך שניתן לומר כי הלוואה בסכום המדובר, גם אם אין בצידה ריבית, אינה חריגה בנוף חייו הכלכלי. יתרה מכך, בבחינת היקף "המתת", יש ליתן את הדעת לשאלה האם מדובר ב"מענק" או שמא ב"הלוואה", ובענייננו, כפי שהובהר לעיל, דרישת בן-אליעזר הייתה לקבלת הלוואה, וכך התייחס אליה אף הנאשם בנקודת הזמן בה נתן אותה לבן-אליעזר.

(ז) **היעדר פעולות הסתרה כלשהן מתיישב אף עם דבריו הכנים והאותנטיים של הנאשם עת נחקר במשטרה, שעה שסיפר על הדברים מיוזמתו, עוד טרם נשאל בעניין, ועוד טרם החלה חקירתו "הרשמית"** - העובדה כי הנאשם חשף מיוזמתו את דבר העברת הכספים לבן-אליעזר, עוד טרם החלה חקירתו הרשמית, ותיאר כי מדובר בהלוואה שניתנה על רקע חברי ונוכח מצבו הרפואי הנטען של בן-אליעזר, נותרה איתנה במהלך חקירותיו, כמו גם במהלך המשפט (ראה גם דברי התביעה בסיכומיה: "**כאמור, הנאשם לא שינה דבר מהגרסה הבסיסית שנמסרה בחלק הפתוח של חקירתו, גם לא במענה לכתב האישום וגם לא במהלך המשפט**" - סעיף 157 לסיכומי התביעה). יש לציין כי אף שהנאשם חשף בחקירתו כי בן-אליעזר סייע לחברת בי אנד אי (מבלי שהחוקרים ידעו כל כך), החל מהרגע הראשון הוא שלל בכל תוקף קשר כלשהו בין אותו סיוע לאותה הלוואה. בדבריי הקודמים עמדתי על זעקת החפות שאפיינה את גרסת הנאשם, על הכנות שהשתקפה מדבריו בחקירתו במשטרה, ועל האופן בו השתקפה כנות זו גם בהתנהלותו בבית המשפט, לרבות בזמן עדותו, ואין אלא לחזור על הדברים.

(ח) **פער של למעלה מ-3 שנים בין מועד "הסיוע" למועד ההלוואה** - בהתאם לקביעותי העובדתיות, המועד האחרון בו סייע בן-אליעזר לחברת בי אנד אי בקבלת אשרות היה בשנת 2008, כך שחלף פרק זמן העולה על שלוש שנים בין מועד הסיוע לבין מועד ההלוואה שניתנה על-ידי הנאשם בחודש ינואר 2012 (וארוך עוד יותר אם לוקחים בחשבון שהפגישה בלשכתו של בן-אליעזר הייתה בשנת 2007).

נכון הדבר, ובכך צודקת התביעה, כי עבירת השוחד יכולה להתגבש גם מקום בו יסוד ה'בעד' התקיים במועד מוקדם ליסוד ה'מתת', ואין ליצור יש מאין חובת סימולטניות בין שתי הפעולות.

יחד עם זאת, מקום בו חולף זמן רב ממועד גיבושו של יסוד ה'בעד' ועד מועד ה'מתת', ניתן לראות בכך כאינדיקציה ראייתית לאותנטיות הגרסה בדבר היעדר קשר בין שתי הפעולות. בהקשר זה ניתן להפנות

לפרשת **גנות**, שם קיבל בית המשפט העליון את טענת הסנגור, לפיה: "**ככל שחלף זמן רב יותר בין הפעולה לבין המתת כך תיחלש סבירותה של הפרופוזיציה לפיה התקיים קשר ה'בעד' בין שני אלו**" (עמ' 376, סעיף 12 לפסק הדין).

ובענייננו, פרק הזמן המשמעותי שחלף בין סיועו הנקודתי של בן-אליעזר לחברת בי אנד אי לבין ההלוואה שהעמיד לרשותו הנאשם, ובוודאי על רקע חברות הנפש בין השניים, ושאר הנתונים שפורטו לעיל, מהווה אינדיקציה ברורה ומובהקת לאותנטיות הגרסה לפיה ההלוואה הועמדה על רקע חברי, וחברי בלבד, ומבלי שהנאשם נתן משקל כלשהו לאותו סיוע נקודתי שהעניק בן-אליעזר לחברת בי אנד אי, שנים קודם לכן.

(ט) **סיועו של בן-אליעזר לחברת בי אנד אי היה נקודתי, ובעל תרומה מזערית עבור הנאשם, ונתפס בתודעתו ככזה שאין בו מימד של שחיתות, והוא אינו נדרש "לשלם תמורה" עבורו או "להכיר תודה" בדרך של העברת כספים לבן-אליעזר** - בדומה לעובדה כי "הסיוע" ניתן למעלה מ-3 שנים לפני מועד ההלוואה, ניתן לומר כי גם העובדה שדובר בסיוע נקודתי, ובעל תרומה מזערית עבור הנאשם, מחזקת את אותנטיות דבריו של הנאשם. הדברים מקבלים משנה תוקף כאשר עסקינן בסיוע שניתן גם על-ידי גורמים נוספים לאורך השנים, ושאין בו מימד של שחיתות.

212. כלל הנתונים שפורטו לעיל, מובילים למסקנה כי הנאשם - מר רוי מוצפי, מסר גרסת אמת בחקירתו במשטרה ובבית המשפט, דהיינו - כי העברת הכספים לבן-אליעזר ניתנה כהלוואה (במובחן ממענק), לבקשת בן-אליעזר, וזאת נוכח הקשר החברי העמוק שקיימו למעלה משלושה עשורים, ועל רקע מצבו הרפואי המורכב של בן-אליעזר. מר מוצפי פעל כחבר אמת, ונענה לבקשת חברו מתוך רצון לסייע בידו לרכוש דירה שתהלום את קשייו ומגבלותיו, מבלי שבדק בציציותיו באשר לנחיצות ההלוואה.

ההלוואה ניתנה ללא קשר ישיר או עקיף לאותו סיוע נקודתי שהעניק בן-אליעזר לחברת בי אנד אי, מספר שנים קודם לכן, בדיוק באופן עליו עמד מר מוצפי החל מחקירתו הראשונה ולאורך כל הדרך. אותו סיוע נקודתי שהעניק בן-אליעזר לחברת בי אנד אי, היה בעל תרומה מזערית עבור מר מוצפי, ונתפס בתודעתו, ובצדק, ככזה שאין בו מימד של שחיתות, וממילא הוא אינו צריך "לשלם תמורה" עבורו או "להכיר תודה" בדרך של העברת כספים לבן-אליעזר.

213. לכאורה, ניתן היה לסיים את הכרעת הדין בנקודה זו, אלא שבפי התביעה נותרה טענה לקיומו של מניע נוסף שעמד ביסוד פעולתו של הנאשם, והפעם **מניע עתידי - "על-מנת שזה יטה לו משוא פנים בדרך כלל".**

התביעה התייחסה בשלב הבאת הראיות, כמו גם בסיכומיה, למספר חברות שהיו בבעלות (מלאה או חלקית) של הנאשם בישראל, וטענה לפיכך כי העברת הכספים לבן-אליעזר נעשתה, בין היתר, גם על בסיס קיומם של אינטרסים כלכליים בישראל. לשיטת התביעה, הדברים יפים אף מקל וחומר, נוכח הצגת מועמדותו של

בן-אליעזר לנשיאות המדינה, מהלך שלו היה מסתייע, היה מאפשר לנאשם להיעזר בשירותיו העתידיים של בן-אליעזר לצורך קידום החברות בבעלותו.

ההגנה ביקשה לדחות טיעון זה, משני טעמים: הטעם הראשון - נטען כי לא הוכחו אינטרסים כלכליים מובהקים של הנאשם בישראל שכן חלק מהחברות עליהן הצביעה התביעה כלל לא היו פעילות, ובחלק אחר מן החברות - הסתכמה "הפעילות" ברישום בעלות על נכס מקרקעין (בדומה לחברות גוש חלקה); הטעם השני - הוסבר כי הוצגו ראיות לפיהן הנאשם ביקש מבן-אליעזר שלא לרוץ לנשיאות, פעולה אשר שוללת, מניה וביה, את אותה כוונה נטענת על-ידי התביעה.

214. ככלל, וכמפורט בפרק העוסק בניתוח עבירת השוחד, "התמורה" אינה יסוד מיסודות עבירת מתן השוחד, והעבירה יכולה להתגבש, גם שהמתת ניתן "**כדי להטות למשוא פנים בדרך כלל**", כעולה מסעיף 293(3) לחוק העונשין.

פסיקת בית המשפט העליון קבעה כי משמעות הסעיף היא כי אין צורך להצביע על פעולה קונקרטית עבורה ניתנת המתת, וכי יש שניתנת לעובד הציבור מתת שוחד בבחינת "**שלח לחמך על פני המים כי ברבות הימים תמצאנו**" (קהלת, יא, א) [ראה ע"פ 121/88 **דרוויש נ' מדינת ישראל** (28.3.1991)].

העובדה כי אין צורך בהוכחת פעולה קונקרטית עבורה ניתנת המתת, אינה יכולה להתפרש ככזו ההופכת כל מתת לשוחד, שכן עדיין על התביעה להוכיח כי עסקינן במתת שניתן ממניע פסול, דהיינו - ממניע שעיקרו לעודד את עובד הציבור לבצע פעולה שעשויה לסייע לנותן המתת.

215. לאחר שבחנתי את הראיות הרלוונטיות ואת טיעוני הצדדים, הגעתי למסקנה ברורה, לפיה יש לדחות גם את טענת התביעה לקיומו של "מניע עתידי".

ראשית, וכפי שהבהרתי, נתתי אמון בדבריו העקביים של הנאשם באשר למניע שעמד ביסוד מתן ההלוואה לבן-אליעזר.

שנית, ומעבר למגוון העדויות שנשמעו מהן עלה כי רובם המכריע של עסקיו של הנאשם הם בניכר, ואף אם הוכח שלנאשם השקעות מסוימות בחברות ישראליות, לא הוצג קשר כלשהו בין אותן חברות לבין עיסוקו הציבורי של בן-אליעזר, וממילא לא הוכח אינטרס כלכלי, ולו מעורפל, או יכולת נטענת של בן-אליעזר לסייע לקידום אותו אינטרס מעורפל, אם היה כזה.

שלישית, הוכח במספר עדויות, כי הנאשם ניסה להניא את בן-אליעזר מהתמודדות על תפקיד נשיא המדינה, וזאת נוכח מצבו הבריאותי הרופף. מעבר לעדותו של הנאשם, ניתן להצביע גם על העדויות הבאות: עדותו של יהודה צדיק, שציין כי הנאשם "**לא הסכים שפואד יתמודד לנשיאות**" נוכח מצבו הבריאותי (פרו' עמ'

203 ש' 23-32) וראה גם דבריו "**והוא היה אומר לו במקום שתבוא הנה למיאמי מה אתה הולך לקשקש בערוב ימיך אבל זה אני שמעתי באוזניי**" (פרו' עמ' 205 ש' 1); עדותו של השר לשעבר רענן כהן, שציין "**רוי בצורה ברורה דיבר איתי שהוא התנגד התנגדות מוחלטת שפואד יתמודד לתפקיד הנשיאות**" (פרו' עמ' 1608 ש' 29); עדותו של אורי מוצפי שציין "**אמר לו מה אתה הולך לנשיא אתה יש לך דיאליזה כל הזמן יש לך זה, חולה**" (פרו' עמ' 246 ש' 21); עדותו של תמיר פוליקר שציין "**אני יודע מרוי שהוא מתמודד לנשיאות, ורוי אמר לו כל הזמן אתה עושה טעות זה לא בשביל הבריאות שלך**" (פרו' עמ' 1624 ש' 22).

על יסוד האמור לעיל, מצאתי טעם רב בטענת ב"כ הנאשם, עורכת הדין שירן גולברי, שציינה בסיכומים את הדברים הבאים: "**עינינו הרואות כי הנאשם לא רק שהפציר בפני פואד ז"ל שלא ירוץ לנשיאות בכדי שישמור על מצבו הבריאותי, הרי שהנאשם עשה זאת לעיני כל וביקש להשמיע את דעתו בנושא בכל הזדמנות שהיתה לו. אילו היה הנאשם רוצה לשמר לעצמו זכות לאינטרסים בעתיד לבוא, הדעת נותנת כי היה מגבה את פואד ז"ל ותומך בו תמיכה גלויה במרוץ**" (סעיף 164 לסיכומי ההגנה).

נאשם 3 - סיכום

216. על יסוד האמור לעיל, ראיתי להורות על זיכויו של נאשם 3 מהעבירות שיוחסו לו בכתב האישום.

סוף דבר

217. על בסיס ניתוח העובדות שהוכחו במסגרת האישום הראשון, ראיתי להרשיע את נאשם 2 בעבירות שיוחסו לו - מתן שוחד ואיסור הלבנת הון.

על בסיס ניתוח העובדות שהוכחו במסגרת האישום השני, ראיתי להורות על זיכויו המוחלט של נאשם 3 מהעבירות שיוחסו לו - מתן שוחד ואיסור הלבנת הון.

שתי הערות אחרונות טרם נעילה:

נאשם 3 זוכה בדין מהטעם שגרסתו הוכחה כגרסת אמת, ונקבע כי לא ביצע עבירה כלשהי בעצם מתן ההלוואה לבן-אליעזר. העובדה כי מסקנה זו עלתה מתוך כלל הראיות הצדיקה, כך לטעמי, שלא לדון במשמעויות המשפטיות והאופרטיביות של התנהלות חוקרי המשטרה וגורמי הפרקליטות בכל הנוגע לחקירתו הראשונה במשטרה. ועדיין, חשוב כי עיקרי ההתנהלות יובאו לידיעת הגורמים הרלוונטיים על-מנת שיופקו הלקחים המתאימים והתנהלות מעין זו לא תחזור על עצמה.

לא צריכה להיות מחלוקת כי גם לאחר פטירתו של בן-אליעזר בסמוך לתחילת ההליך המשפטי, הצדיק האינטרס הציבורי את המשך בירור הטענות שהוצגו ביחס ליתר הנאשמים. יחד עם זאת, יש לזכור כי גרסתו של בן-אליעזר לא נשמעה במהלך המשפט, ולצד הממצאים העובדתיים שנקבעו בזהירות המתחייבת נוכח הסיטואציה הייחודית שנוצרה, צבר בן-אליעזר, לאורך שנותיו הארוכות בצבא ובשירות הציבורי, גם זכויות.

זכות ערעור לתביעה בעניינו של נאשם 3 תוך 45 יום.

ניתנה והודעה היום כ"ז אב, תשע"ט (28 אוגוסט 2019) במעמד הצדדים.

בני שגיא, שופט